

nederlandsdagblad

JAARGANG 77 NR. 20629 WWW.ND.NL REDACTIE@ND.NL 088 1 999 999 **CHRISTELIJK BETROKKEN**

KERST

In blijde verwachting

Wat hopen deze vrouwen voor hun kind?

pagina's 11, 19, 25, 27

Gids voor een online-Kerst

Wat is de moeite waard om te kijken en luisteren?

pagina 7

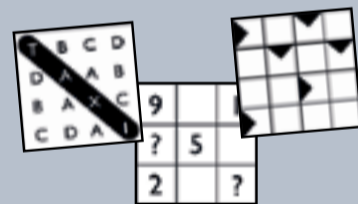

'Cijfers misbruik opgeklopt'

pagina 10

advertentie

Puzzel nu ook online
nd.nl/puzzels

de laatste puzzels uit de krant plus twee dagmini's

Ga naar nd.nl/puzzels of klik op puzzel in digitale krant of app

WEEK51

Weer thuis onderwijs

'Dit wilden we niet. Maar we moeten doen wat nodig is.'

pagina 4

NL

HANS-LUKAS ZUURMAN nd.nl/nederland

'Alle hens aan dek', maar GGD'en kunnen crisis aan

► UTRECHT

De 25 regionale gezondheidsdiensten redden zich tot op heden goed in de strijd tegen het coronavirus, maar het is wel 'alle hens aan dek'.

Dat zegt voorzitter André Rouvoet van koepelorganisatie GGD-GHOR vandaag in een interview in het *Nederlands Dagblad*. Volgens hem moeten de GGD'en voortdurend inspelen op nieuwe situaties. Zo kregen de organisaties pas drie weken geleden de vraag of ze in plaats van in de zomer al in januari konden bijspringen in het vaccineren van de bevolking. 'We hebben inmiddels in snel tempo uitgewerkte plannen gemaakt en starten op 8 januari met vaccineren.' Het moment van vaccineren leidde deze week tot ophef in de Tweede Kamer, waar kritiek klonk dat Nederland er te traag mee

zou zijn, vergeleken met het buitenland. Premier Mark Rutte zei vrijdag dat eerder starten 'symboliek' zou zijn. 'Ook de meeste andere landen doen de uitrol pas in januari. Wij lopen achter op Duitsland, dat is waar. Maar Duitsland kent niet ons fijnmazige systeem van GGD'en en huisartsen.' In het interview wijst Rouvoet erop dat er voldoende aandacht moet blijven voor overige taken van de GGD'en. 'De zorg voor oudere kinderen, zeg maar het schoolartsbezoek, is tijdelijk uitgesteld omdat medewerkers bijvoorbeeld bij moesten springen in de teststraten.' Rouvoet verwacht deels herziening van de organisatie van GGD'en, waarin landelijke aansturing een vast onderdeel wordt in geval van bijvoorbeeld een pandemie.

►► pagina 4 en 5: interview Rouvoet

ADVENT

Voor vermoeide mensen in de zorg

Kerst wordt anders, het feest gaat door **COMMENTAAR PAGINA 3**

PRIJS € 2,75 ZATERDAG € 3,95

9 771570 797010

GEZIN IN LOCKDOWN

RIMME MASTBROEK nd.nl/nederland BEELD JEROEN JUMELET

'Het idee om van 9.00 tot 12.00 uur onafgebroken met schoolwerk aan de keukentafel te zitten, lieten we snel los.'

'We leggen de lat niet te hoog'

... De komende weken volgt het Nederlands Dagblad de familie Ten Brinke uit Almere, om te kijken hoe zij de tweede lockdown doorkomt.

... Vandaag de eerste aflevering: Na de persconferentie.

► ALMERE

Het was maandagavond zowaar eens stil aan de eettafel, lacht Arjen ten Brinke. 'Mijn vrouw en ik wilden dat we met z'n allen naar de persconferentie van premier Rutte zouden luisteren. De laptop kwam op tafel en iedereen moest stil zijn. Dat dat gelukt is, is vrij uniek. Heel spannend was de persconferentie niet, want alle maatregelen waren gedurende de dag al uitgelekt.'

Er volgde direct een kringgesprek. 'We vonden het belangrijk heldere afspraken te maken. Met zeven mensen minstens vijf weken op elkaars lip zitten, is natuurlijk een uitdaging. Als je zegt: "Jongens, doe lekker je ding", wordt het chaos en blijven de pubers tot 12.00 uur in hun nest liggen. De twee jongens moeten om 9.00 uur online zijn voor hun huiswerk. Voor die tijd is er ontbeten en heeft iedereen zijn of haar kamer opgeruimd. Ook is het belangrijk dat de

jongens niet te lang dicht op elkaar zitten. Zo veel mogelijk buiten spelen, dat is goed.'

Een democratisch proces was dat kringgesprek niet, grijnst Ten Brinke. 'Annemarie en ik bepalen. De pubers vinden sommige afspraken maar onzin, dus dan is het niet zo wijs om ze veel inspraak te geven. Tegelijk benoemen we dat het een ingewikkelde tijd is. We leggen de lat niet te hoog. Het is belangrijk genadevol met elkaar om te gaan.'

Zeker omdat alle kinderen de lockdownperiode anders beleven. 'De ene van vijftien vindt het fijn veel thuis te zijn, de ander heeft een grote hekel aan online-onderwijs. Ook Maria vindt het ingewikkeld en gaat liever naar school. Markus zit in groep acht, een jaar waarin je normaal allerlei leuke dingen doet. Die dreigen allemaal niet door te gaan en daar baalt hij van. De jongste was dan weer laaiend enthousiast: "Yes, een lange vakantie!"'

eerste lockdown

De voorganger van de Mozaïek033-gemeente in Nijkerk kijkt uiteindelijk met positieve gevoelens terug op de eerste lockdown, dit voorjaar.

'Maar het ging niet direct goed. In het begin hadden we zoiets van: hoe gaan we dit doen,

DE FAMILIE TEN BRINKE

Arjen ten Brinke (36), voorganger Mozaïek033
Annemarie (42), basisschoollerares
Anna (15), 4 havo
Lisandra (15), 3 vmbo
Maria (13), 2 vwo
Markus (11), groep 8
Micha (7), groep 4

job? Mijn vrouw staat twee dagen per week voor de klas en moest lesgeven, terwijl we thuis nog vijf kinderen iets probeerden bij te brengen. Ik heb een flexibele, maar fulltime job en probeerde zo veel mogelijk mee te bewegen. Toch kwam al snel het besef: dit werkt niet. Mijn vrouw en ik zijn allebei geen geweldige organisatoren – we verloren het overzicht een beetje. Het is ook niet normaal hoeveel informatie je van scholen krijgt. Mails, roosters, papieren. Het idee om van 9.00 tot 12.00 uur onafgebroken met schoolwerk aan de keukentafel te zitten, lieten we snel los. Tussendoor gingen we ook lekker naar buiten. Ik denk dat veel ouders, net als wij, in eerste instantie probeerden om school naar thuis te kopiëren, maar dat kan niet. Thuis is geen school.'

Ten Brinke begon al snel te genieten van het leven in kleinere kring. 'We zijn een ondernemend gezin en gaan vaak samen naar vrienden en familie. We zagen eerst op tegen het gedwongen thuiszitten, maar we hebben veel geleerd over de waarde van het gezin en het samen gezin zijn. Zo veel thuis zijn en, bijvoorbeeld, spelletjes met elkaar doen, was een unieke en fijne ervaring. Daarom is er bij ons nu ook geen paniek. We hebben het dit voorjaar samen gefikst en dat gaan we nog eens doen.'

naar boven

Wat daarbij belangrijk is voor de familie Ten Brinke, is 'samen apart zijn'. 'Al is iedereen thuis, Annemarie en ik hebben ook tijd voor ons tweeën nodig. Dat spreken we ook uit naar de kinderen. Dan sturen we iedereen naar zijn eigen kamer om iets voor zichzelf te doen. Wij kijken dan een filmpje of nemen de tijd voor een bak koffie en een gesprek.'

Met vijf kinderen is een valkuil dat alles om hen gaat draaien, maar als zij over tien, vijftien jaar allemaal het huis uit zijn, blijven Annemarie en ik met zijn tweeën over. Dan zou het enorm zonde zijn om elkaar onderweg te hebben verloren.' <

nieuwsvandaag 1.00

Onderzeese rotonde

Faeröer-eilanden openen Y-vormige onderzeese rotonde van 11 km tussen eilanden.

6.00

Waalbrug

Alle vier de rijstroken van de Waalbrug in Nijmegen zijn weer beschikbaar voor het verkeer.

15.00

Aanbidden

Online gebedsbijeenkomst Laat Ons Aanbidden, na verbod fysieke bijeenkomst Kampen.

NL

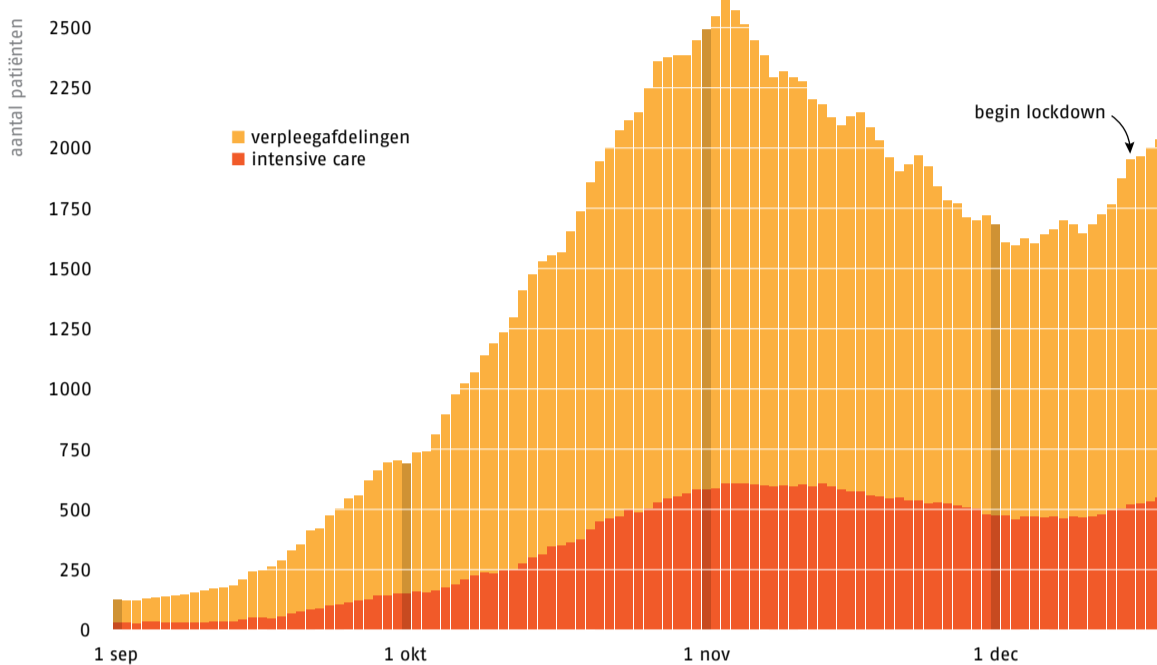
SJOERD MOUSSIË nd.nl/nederland BEELD ND

Druk op ziekenhuizen stijgt

Aantal patiënten neemt gestaag toe, ook op de ic's

Het ziet er nog niet naar uit dat de ziekenhuizen het wat rustiger krijgen. Vrijdag werden er 264 patiënten opgenomen op de verpleegafdelingen, en 52 op de ic's. In totaal liggen er nu 2034 coronapatiënten in de ziekenhuizen, 353 meer dan vorige week vrijdag. Het RIVM meldde verder 85 overleden coronapatiënten. Ook dat aantal stijgt gestaag.

aantal coronapatiënten in de ziekenhuizen

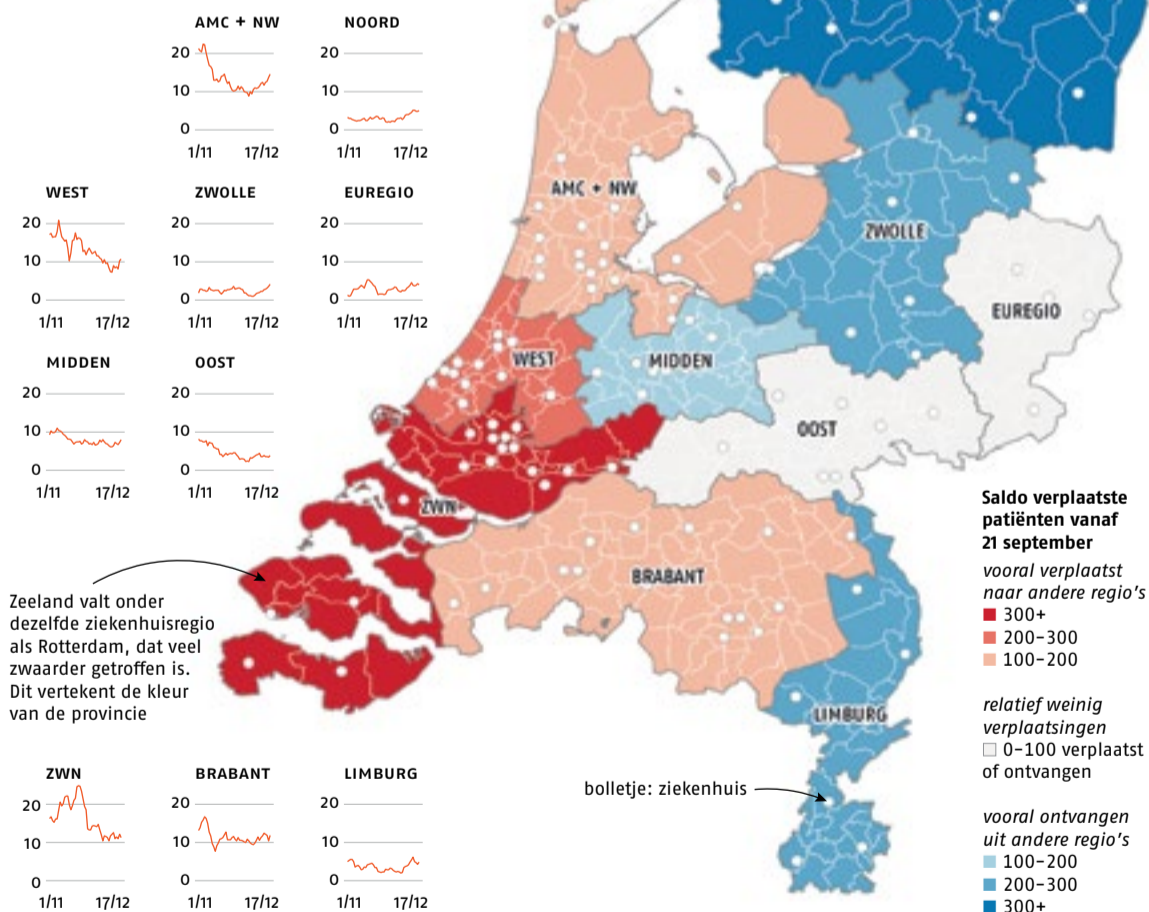

verplaatsing coronapatiënten als er te weinig bedden beschikbaar zijn

Ziekenhuizen die te weinig bedden hebben voor coronapatiënten, kunnen een beroep doen op het Landelijk Coördinatiecentrum Patiënten Spreiding (LCPS). Dat centrum zorgt ervoor dat zieken verplaatst kunnen worden naar een andere regio. Deze kaart toont welke regio's het vaakst een beroep doen op andere gebieden, en welke regio's het vaakst bijspringen.

nieuwe ziekenhuisopnamen per dag, per regio

variabel gemiddelde 7 dagen

© 2020/21/18 Sjoerd Moussië, Nederlands Dagblad. Bron data: RIVM en LCPS

KERST IN LOCKDOWN

SINDE DE 'GEDEELTELIJKE LOCKDOWN' van oktober – en eigenlijk al sinds de stille paasdagen – leefden we in hoop dat de kersttijd weer min of meer normaal kon zijn. Die hoop vervloog vorige week, toen de besmettingscijfers bleven oplopen en premier Mark Rutte maatregelen afkondigde die op sommige punten nog strenger waren dan bij het begin van de coronacrisis in maart. De meeste winkels dicht, hooguit met z'n tweeën over straat, maximaal drie mensen thuis op bezoek – de kerstdagen worden geen schaduw van wat we gewend waren.

Wat nu te doen in de kerk? Alleen online diensten? Dertig bezoekers in het gebouw? Of zo veel als er met anderhalve meter afstand in kunnen? De kerken in Nederland volgen niet unaniem het 'zeer dringend advies' van minister Ferd Grapperhaus deze week: 'Houd alle vieringen digitaal'. Waarom eigenlijk niet?

HOE BELANGRIJKER DE KERK voor je geloof wordt geacht, hoe meer kerken de randen van de voorschriften opzoeken. Naar rooms-katholieke beleving komt de Heer zelf in het sacrament naar je toe. Voor pinksteren evangelische christenen is de lofprijzing het middel om de gemeente in Gods tegenwoordigheid te brengen, waarin de Geest neerdaalt en bijzondere dingen gebeuren. Voor reformatorische christenen betekent elke Woordverkondiging een kans dat je aangeraakt en bekeerd wordt; daarvoor moet je er zo veel mogelijk zijn. Als de eeuwige bestemming van je ziel in het geding is, zet dat gezondheidsrichtlijnen in een ander licht. Mainstream- en confessionele protestanten hebben nog de meeste moeite om de meerwaarde van kerkgang aan te tonen. Het samen zingen en bidden en het avondmaal zijn allemaal van belang, maar ergens ook weer niet. Het valt die kerken het minst moeilijk om online te gaan.

MAAR WAAROM ZOU JE met dertig mensen in een kerk gaan zitten, of zelfs met driehonderd waar er anders op zondag tweeduizend zijn? Als je afstand moet bewaren, niet van harte zingen kunt en elkaar na de dienst niet mag ontmoeten? En mis je al die anderen dan niet? Zo houden kerken een suggestie van normaliteit overeind, maar die is er nu even niet.

'Vandaag is jullie redder geboren', zei de engel tweeduizend jaar geleden. En de lucht boven de heide van Efrata vulde zich met de lofzang van een groot hemels leger, en iedereen stond versteld van wat de herders vertelden. Maar daarna keerde de stilte terug. Het duurde dertig jaar voor er van het Kind weer iets werd vernomen. Wij hebben al volgend jaar waarschijnlijk een vaccin. En al zijn de kerstdagen nu anders, het feest gaat door – Hij is nabij, Immanuel, wees blij.

WIM HOUTMAN

advertentie

voor een christelijke stem en een bescheiden EU

gezegende kerstdagen
Bert-Jan Ruissen

EUROPEAN CONSERVATIVES AND REFORMISTS
SGP
lid Europarlement

Website: www.ecrgroup.eu | Website: www.bertjanruissen.nl
Twitter: @ecrgroup | Twitter: @hjaruissen
Facebook: ECRgroupEU | Facebook: Bert-Jan Ruissen

20.00

Lezingen

Vanuit Deventer online: Jan Terlouw Lezing met Tim Hofman en Gert-Jan Segers.

'Ik heb mijn vrouw thuis zien komen bij de Here.'

Wim Schiebaan, pagina 36

NL

GERARD BEVERDAM EN EDUARD SLOOT nd.nl/politiek BEELD ANP / PHIL NIJHUIS

Slob: geen anti-homoverklaring meer in gebruik

► DEN HAAG

Reformatorische scholen gebruiken geen identiteitsverklaringen meer waarin homoseksualiteit expliciet wordt afgewezen. Daarnaast erkennen deze scholen voluit dat homoseksuele jongeren zich veilig moeten weten op school.

Dat schreef minister Arie Slob (Basis- en Voortgezet Onderwijs) vrijdag aan de Tweede Kamer. Sommige reformatorische scholen hadden verklaringen waarin homoseksualiteit wordt afgewezen nog wel online staan, maar die waren niet meer in gebruik en zijn volgens de bewindsman intussen ook verwijderd. De afgelopen weken heeft Slob een inventarisatie gemaakt van de bewuste identiteitsverklaringen. 'Zodra blijkt dat in welke school dan ook toch nog een verklaring gebruikt wordt die leerlingen vanwege hun seksuele identiteit afwijst, spreek ik die scholen daarop aan.'

De Tweede Kamer heeft vorige maand een motie van SP-Kamerlid Peter Kwint aangenomen, om een einde te maken aan zogenoemde 'anti-homoverklaringen'. Dat gebeurde nadat jongeren in de media hadden verteld hoe dergelijke verklaringen hen pijnlijker hadden getroffen, toen zijzelf leerling op een reformatorische school waren. Nadat Slob bij een Kamerdebat begin november de indruk had gewekt dat scholen mogen werken met dit soort verklaringen, ontstond veel ophef. Een dag na het debat liet Slob weten dat geen sprake kan zijn van verklaringen waarin homoseksualiteit wordt afgewezen.

In een interview met het *Nederlands Dagblad* stelt Slob zaterdag dat hij nooit heeft gezegd dat scholen de homoseksuele identiteit van leerlingen mogen afwijzen, en dat hij dit ook niet vindt. 'Maar ik ben natuurlijk wel zelf verantwoordelijk voor het beeld dat is ontstaan.' Volgens de bewindsman heeft hij slechts uit willen leggen hoe grondrechten kunnen botsen. Slob heeft de Vereniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs (VGS) – de koepelorganisatie van reformatorische scholen – op het hart gebonden dat zij een 'grote verantwoordelijk-

Minister Arie Slob.

heid' hebben voor de veilige schoolomgeving van leerlingen die bijvoorbeeld homoseksueel of transgender zijn. 'Dit wordt door de VGS volmondig onderschreven', aldus Slob. Zijn wetsvoorstel over burgerschapsonderwijs, dat inmiddels door de Tweede Kamer is aangenomen, verplicht scholen bovendien te zorgen dat de 'basiswaarden' vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit zijn verankerd in de schoolcultuur en het lesprogramma, benadrukt de bewindsman.

toelatingsbeleid

Slob gaat in zijn brief ook in op het toelatingsbeleid van scholen. Het komt voor dat scholen bijvoorbeeld zeggen dat ze vol zitten terwijl dat niet zo is, of dat ze een kind niet de juiste ondersteuning kunnen bieden. Het grootste probleem is volgens de bewindsman dat ouders met een lagere sociaaleconomische status vaak de regels niet kennen. Als hun kind niet wordt toegelaten, weten zij bijvoorbeeld niet hoe ze hiertegen bezwaar kunnen maken. De minister vindt daarom dat het toelatingsproces transparanter moet. Scholen moeten hun aanmeldformulieren en de regels die zij hanteren, duidelijk vindbaar maken. Slob zegt verder dat er maar enkele scholen zijn die weleens leerlingen weigeren omdat de ouders niet zouden passen bij de religieuze identiteit.

►► Week, pagina 4: interview Slob

NL

HANS-LUKAS ZUURMAN nd.nl/nederland BEELD HANS-LUKAS ZUURMAN

'Deze coronacrisis ho

De coronacrisis bezorgde de 25 regionale gezondheidsdiensten in Nederland een groeistuij van jellwelste. De lijnen komen samen in koepelorganisatie GGD-GHOR, waar André Rouvoet (58) sinds 1 augustus voorzitter is. 'Al tien maanden is het onafgebroken alle hens aan dek bij de GGD. Deze crisis houdt zich niet aan draaiboeken.'

► UTRECHT

Het geluid van de pruttelende koffieautomaat verstoort de serene rust op de burelen van GGD-GHOR, de koepelorganisatie van 25 GGD-organisaties. De bureaus op het hoofdkantoor in Utrecht zijn verlaten, de schermen staan uit. Vrijwel iedereen werkt thuis. 'Onze organisatie staat in de frontlinie in de strijd tegen het coronavirus, maar als je dit ziet, zou je dat niet denken', merkt voorzitter André Rouvoet op. 'Bij een bezoek aan de teststraat zie je pas wat een bedrijvigheid er achter de schermen gaande is.' Hij wist dat toen hij in augustus begon er geen gespreid bedje wachtte. 'Deze crisis houdt zich niet aan onze draaiboeken. Het is voortdurend inspelen op nieuwe situaties die al snel grote impact hebben voor hoe je je organisatie inricht en aan-

'De Kamer mag soms meer geduld hebben, heb ik gemerkt.'

past.' Als voorbeelden noemt Rouvoet 'de schommelende bereidheid van mensen om zich überhaupt op het coronavirus te laten testen.' Na een persconferentie op televisie neemt die vaak ineens weer toe. Of neem het gebrek aan laboratoriumcapaciteit rond de zomer waardoor wij niets konden doen. Dat bepaalt weer hoeveel testen je maximaal kunt doen.' En intussen pieken en dalen de besmettingscijfers, wat direct gevolgen heeft voor de mogelijkheden om degelijk bron- en contactonderzoek te doen. Rouvoet wil maar zeggen: het is allemaal niet zo simpel als het aan de buitenkant lijkt.

Toch klinkt er geregeld kritiek dat 'de GGD'en' te veel achter de feiten aanlopen. Hoe kan dat?

'Mensen denken dat er een wiskundig systeem achter dit virus zit. Alsof je kunt uitrekenen wanneer een tweede of derde golf begint. Zo werkt het niet. De impact hangt vooral af van de vraag in hoeverre mensen bereid zijn zich aan de preventiemaatregelen houden. Intussen duiken voortdurend nieuwe situaties op; zo testen we nu ook mensen die geen klachten hebben. Begrijpelijk, want ook zij kunnen de ziekte verspreiden, maar dat heeft nogal wat gevolgen voor de inrichting van je organisatie. Dat kost tijd. Als je in een vliegende storm iedere keer weer ergens anders de gaten moet dichten, zeg je toch ook niet: we lopen achter de feiten aan? Je doet wat op dat moment nodig is om die crisis te beheersen. Het aantal vaccins voor januari blijkt de helft minder te zijn dan gedacht,

ook dan moet je je plannen weer aanpassen. Dan kan de conclusie niet zijn: de minister, RIVM of GGD holt achter de feiten aan, nee, de feiten veranderen tussentijds.'

Het kan je als organisatie op een gegeven moment ook te veel worden. 'Capitulieren voor het virus is geen optie. Iedereen wil dat we deze crisis de baas worden. Dat moeten we samen doen. Organisatorisch levert dat natuurlijk vragen op, maar wij hebben als GGD'en de afgelopen tien maanden bewezen dat we kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen. En ja, we hebben soms iets langer nodig dan voorzien. En er gaan soms dingen fout, als ons ICT-systeem haastig bijvoorbeeld, en de dagcijfers van besmettingen niet beschikbaar zijn. Die dingen gebeuren. KPN heeft ook weleens een storing. Los het snel op, denk ik dan. Er wordt ontzettend veel gevraagd van het organiserend vermogen van de GGD'en met testen, bron- en contactonderzoek en de voorbereiding op vaccineren. Op de omvang daarvan zijn we in de kern niet ingericht, maar het moet. We leveren een mega-prestatie. Daar ben

ik trots op. Van fouten hopen we te leren via externe onderzoeken die al lopen, maar het moment van evalueren is nog niet aangebroken. Geef ons eerst de ruimte om deze storm te lijf te gaan.'

Is er bij de GGD'en onvoldoende rekening mee gehouden dat er ooit een pandemie kon komen?

'Als wij morgen tot de ontdekking komen dat er een gemuteerd virus is ontstaan, kun je je daar dan op voorbereiden? Nee, want je weet niet wat het effect van die mutatie is. Het lijkt echter geen twijfel dat we op een aantal organisatorische punten bij een volgende pandemie beter voorbereid zijn door wat er nu gebeurd is.'

Intussen verzamelen jullie heel veel data. Wat levert dat op?

'Alle data over testen en clusters bijvoorbeeld, delen wij met het RIVM. Mensen werken over het algemeen goed mee aan bron- en contactonderzoek, maar het zijn er nu wel erg veel. Negenduizend besmettingen per dag betekent negenduizend bron- en contactonderzoeken. Een

NL

ANP nd.nl/politiek

Eerdmans en Nanninga verkiezingen in met JA21

► DEN HAAG

Joost Eerdmans en Annabel Nanninga richten de nieuwe partij JA21 op en doen mee aan de Tweede Kamerverkiezingen op 17 maart.

Dat hebben de twee politici, die onlangs opstapten bij Forum voor Democratie, bekendgemaakt op Twitter. 'Het werk is nog niet af', zeggen Eerdmans en Nanninga. 'Nog altijd bestaat in Nederland de behoefte aan een brede volkspartij op rechts.' Een verkiezingsprogramma en kandidatenlijst zijn er nog niet, die volgen later. Nanninga zat tot voor kort voor FVD

in de Eerste Kamer en Eerdmans stond hoog op de oorspronkelijke kandidatenlijst voor de Tweede Kamer. Maar zij hielden het voor gezien na een felle interne ruzie. Met veel andere prominenten vonden zij dat partijleider Thierry Baudet veel te slap optrad tegen uitingen van antisemitisme en nazisympathieën bij de jongerenbeweging van FVD. Andere opgestapte FVD'ers reageren via sociale media opgetogen. 'Geweldig nieuws voor alle verweesde kiezers op rechts', zegt senator Nicki Pouw-Verweij. <

udt zich niet aan draaiboeken'

Voorzitter André Rouvoet van koepelorganisatie GGD-GHOR: 'Als de minister te hard loopt, bel ik hem: "Nu even niet, Hugo."'

volledig onderzoek kunnen we doen tot een maximum van tweeduizend besmettingen per dag. Nu het aantal besmettingen daar ver boven ligt, gebeurt het minder omvangrijk en vragen we positief geteste mensen zelf hun omgeving te informeren.'

Hoe flexibel kunnen de GGD'en inspringen op onverwachte situaties?
'Wij kregen drie weken geleden de vraag of we in plaats van in de zomer al in januari konden bijspringen in het vaccineren van de bevolking. Het gaat om het Pfizer-vaccin. Aanvankelijk was het plan om eerst de kwetsbare ouderen in bijvoorbeeld het verpleeghuis te vaccineren. Maar de wijze waarop het vaccin wordt aangeleverd, verhindert dat. Het wordt diepgevroren geleverd, in eenheden van 975 stuks. Eenmaal ontdooid zijn ze beperkt houdbaar, dan kun je er niet even tweehonderd uithalen voor een verpleeghuis, want wat doe je met de rest? Kortom: je zult het vaccineren op een centrale plek moeten doen. En daardoor zijn nu eerst de zorgmedewerkers in beeld gekomen. Zij kunnen in tegenstelling tot verpleeghuisbewoners makkelijker naar

zo'n centrale locatie komen. We hebben inmiddels in snel tempo uitgewerkte plannen gemaakt en starten op 8 januari met vaccineren.'

De Tweede Kamer vraagt zich af hoe het kan dat u pas sinds kort mensen opleidt om te kunnen vaccineren.
'Daarover heb ik mij verbaasd. Want de vraag om bij te springen is pas drie weken geleden gesteld. Die eerste ronde – een half miljoen prikken, meer vaccins zijn er nog niet – is niet zo'n grote uitdaging. Je kunt iemand in twee dagen leren prikken. Als het

gaat over het geven van alle vaccinaties voor het komende half jaar, is dat natuurlijk een ander verhaal. Dat is niet onmogelijk om te regelen, maar het kost tijd. De Kamer mag soms meer geduld hebben, heb ik gemerkt.'

Hebt u weleens over ongeduld in Den Haag geklaagd?
'Nee, maar we hebben het er wel over. Dat helpt. Ook een minister is er niet bij gebaat om in de Kamer iets te zeggen waar hij later op terug moet komen. We stemmen zo veel

mogelijk af. Hugo de Jonge krijgt veel kritiek omdat hij dingen belooft die hij niet waar zou maken. Maar ik snap die minister heel erg goed: dit is een mega-klus. Het is een enorme verantwoordelijkheid. De minister zegt iedere keer – en dat doet hij goed, vind ik – "op basis van wat wij nu weten". Dat zeggen wij ook. De minister kan Pfizer niet dwingen meer vaccins te leveren bijvoorbeeld. Ik heb er ook begrip voor dat de minister soms wat druk zet bij ons. Daar hebben we weleens last van, maar ik snap het. En als hij te hard loopt, bel ik hem: "Nu even niet, Hugo." We zijn partners in crime en trekken aan dezelfde kant van het touw.'

Worden de GGD-medewerkers voldoende beschermd tegen agressie? In Urk werd een testlocatie deze week nog bekogeld met vuurwerk.
'Dat komt door scepsis over nut en noodzaak van testen. Een beperkt aantal mensen uit dit door medewerkers te intimideren. Dat is zeer kwalijk. Ik vrees dat zulke incidenten straks ook zullen gebeuren bij het vaccineren. Het waarborgen van de

veiligheid is meegenomen in de plannen.'

De testcapaciteit wordt steeds opgeschroefd. Hoeveel moeten we gaan?
'Wij adviseren het aantal testen in verbinding te brengen met het effect van vaccineren. Als we straks vaccineren, moeten we blijven testen om de werkzaamheid van het vaccin te peilen. En we weten ook niet of een gevaccineerd persoon nog een potentieel besmettingsgevaar vormt voor anderen. Daarom blijft testen belangrijk.'

In hoeverre zijn de andere taken van de GGD'en in het gedrang gekomen door de focus op de coronacrisis?
'Dat valt nog mee, maar we moeten daar wel op letten. De zorg via het consultatiebureau is gewoon doorgaan, maar we hebben de zorg voor oudere kinderen, zeg maar het schoolartsbezoek, tijdelijk uitgesteld omdat medewerkers bijvoorbeeld moesten bijspringen in de teststraten. We hopen dat op een later moment weer in te halen.'

'Je kunt gaan chagrijnen, of je zegt: wat moet er nu gebeuren?'

Hoe is de sfeer onder het personeel?
'Laatst was ik op bezoek in een teststraat. Ik hoorde van een medewerker dat het soms echt op je tandvlees lopen is, omdat mensen al zo lang in touw zijn. Deze mensen hebben het niet over de vraag of ze vrij zijn met Kerst. En in januari gaan ze vaccineren. Last hebben ze wel van ongefundeerde kritiek op hun werk. Dat demotiveert. Gelukkig heb ik daardoor nog geen afhakers gezien. Ik heb geweldig respect voor wat ik zie gebeuren.'

Waar hebt u de afgelopen periode echt van gebaald?
Lachend: 'Ik heb niet zo veel tijd om te balen.' Dan: 'Ik baal als er een storing is. Dat mensen er daardoor niet doorheen komen in het maken van een afspraak bijvoorbeeld. Je kunt dan gaan chagrijnen in een hoekje, of je zegt: ik baal, maar wat moet er nu gebeuren?'

Als de pandemie straks voorbij is, wat zal er dan structureel veranderd zijn in het werk van de GGD – door alles wat er is gebeurd?
'Ons werk is in de spotlights gekomen, daardoor is goed zichtbaar geworden hoe wij werken. We zijn in staat gebleken om bij een pandemie vanuit 25 regio's heel snel op te schakelen naar bovenregionaal niveau. Of zelfs landelijk. Zorg op het consultatiebureau hoeft je echt niet landelijk te organiseren, dat kan zo blijven, maar in de landelijke infectiebestrijding moeten we nadenken hoe we die structureel toekomstbestendiger maken in samenwerking met de GGD'en. Immers: we zien nu hoe belangrijk bovenregionale en landelijke ondersteuning dan is. Ik denk niet dat COVID-19 onze laatste pandemie is geweest. Ooit duikt een nieuw virus op. Daar moeten we organisatorisch goed op voorbereid zijn.' <

WAT DOET DE GGD?

De 25 gemeentelijke gezondheidsdiensten (GGD'en) beschermen, bewaken en bevorderen de volksgezondheid. Het is daarmee een uitvoeringsorganisatie van wettelijk beleid. Zo zijn ze verantwoordelijk voor onder meer infectiebestrijding zoals nu bij het coronavirus, jeugdgezondheidszorg (consultatiebureau en 'schoolarts'), medische milieukunde, bevolkingsonderzoeken en gezondheidsvoorlichting.

Een GGD kan aanvullend voor gemeente(n) gezondheidszorgtaken uitvoeren op basis van lokaal beleid, bijvoorbeeld in de zorg voor asielzoekers in een opvangcentrum. GGD-GHOR is de koepelorganisatie voor de GGD'en. GHOR staat voor Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio. De GHOR leidt en coördineert de geneeskundige hulpverlening bij rampen en grote ongevallen.

Protest op Schiphol

Tientallen demonstranten blokkeerden vrijdag namens Extinction Rebellion twee ingangen op Schiphol. De actiegroep is het niet eens met de voorkeursbehandeling die de luchthaven in de coronacrisis zou krijgen en wil 'een volledige lockdown van Schiphol'.

De actievoerders hadden een megafoon en spandoeken bij zich, met daarop teksten als 'Vluchten kan niet meer', 'Geen staatssteun voor vervuilers' en '#LockdownSchiphol'. Een paar van hen lijmden zich met hun handen vast aan de glazen deuren.

De marechaussee zette de demonstratie af met linten, 'om de veiligheid te waarborgen en de luchthavenprocessen goed te laten functioneren'. Veertien actievoerders werden aangehouden. Zij hielden zich niet aan de demonstratievoorwaarden.

Reformatorische kerken: toch diensten in lockdown

► WOERDEN

De Gereformeerde Gemeenten adviseren plaatselijke kerken om ondanks de lockdown, wanneer de situatie dit toelaat, toch diensten met bezoekers te organiseren. Een aantal wordt hierbij niet genoemd. De Hersteld Hervormde Kerk adviseert om niet meer dan dertig mensen uit te nodigen.

De Gereformeerde Gemeenten hebben de plaatselijke kerken donderdag een brief gestuurd met de oproep verantwoordelijkheid te nemen, en opnieuw 'een substantiële afschaling van het aantal kerkgangers per eredienst te overwegen'. Verder wordt geadviseerd alle andere kerkelijke activiteiten online te houden. Mocht de situatie verslechteren, dan vertrouwt de landelijke kerk erop dat de plaatselijke gemeenten de kerkdiensten organiseren met een samenstelling 'die zo klein als noodzakelijk wordt geacht'. De Gereformeerde Gemeenten vormen met ruim honderdduizend leden het grootste reformatorische kerkgenootschap.

Het advies laat dus ruimte voor het ontvangen van meer dan dertig kerkgangers, en sommige plaatselijke gemeenten, zoals die van Opheusden, hebben ook al aangegeven hiervan gebruik te zullen maken. De gemeente in Bodegraven kiest er juist voor om de diensten alleen digitaal te organiseren.

De Herstelde Hervormde Kerk, het op één na grootste reformatorische kerkverband, adviseert plaatselijke kerken niet meer dan dertig mensen uit te nodigen. Kinderen tot twaalf

Gereformeerde Gemeente

jaar worden hierbij meegerekend, wat eerder niet het geval was. Het landelijk bestuur van de kerk adviseert kerkenraden om vooral eenzame mensen voor de diensten uit te nodigen. Daarnaast wordt geadviseerd alle andere activiteiten stil te leggen of digitaal te organiseren. Een tweetal andere reformatorische kerkgenootschappen, de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en de Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland, kwamen al eerder met een advies. Deze kerkgenootschappen, die een stuk kleiner zijn, adviseren plaatselijke kerken om de diensten met bezoekers te houden, waarbij de plaatselijke kerkenraad moet beoordelen welk aantal verantwoord is. De Oud Gereformeerde Gemeenten in Nederland stelt hierbij wel dat het zo kan zijn dat de diensten in sommige gevallen alleen thuis te beluisteren zullen zijn. <

Drive-in-nachtmis op Pinkpop afgelast

► ROERMOND

De drive-in-nachtmis met bisschop Harrie Smeets op het terrein van Pinkpop is afgelast. Dat besloot de bisschop van Roermond na een negatief advies van overheidsinstanties en overleg met de burgemeester van Landgraaf. De reden is 'het grote aantal reisbewegingen' dat zou ontstaan door de meer dan vijfhonderd auto's die naar het evenemententerrein zouden komen. Alle deelnemers zouden de eucharistieviering vanuit hun eigen auto op grote schermen en via de autoradio volgen. Alle kaarten voor de drive-in-mis waren binnen drie dagen verzeven. <

Rooms-katholieke kerken R'dam dicht

► ROTTERDAM

Zes rooms-katholieke kerken in de omgeving van Rotterdam gaan tot 19 januari dicht vanwege de coronamaatregelen, zegt het pastorale team en parochiebestuur van de Sint Christoffel Parochie. 'Het team en bestuur zijn zich bewust van het grondrecht van vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, maar voelt tegelijkertijd de verantwoordelijkheid in deze crisis voor de gezondheid van eenieder. Die verantwoordelijkheid weegt zwaar en heeft het team en bestuur doen besluiten een stap verder te gaan dan de gezamenlijke bisschoppen', aldus de parochie. <

advertenties

De komst van één Kind **veranderde de wereld...**

Verander jij de wereld van één kind?

Elk kind is een uniek geschenk van God en verdient een kansrijke toekomst. Toch groeien veel kinderen in armoede op. Word ook sponsor en bied onderwijs, voldoende te eten en een veilige omgeving. Kortom een wereld vol kansen! **Geef voor even, verander voorgoed.**

Word jij ook sponsor?

Ga naar [redeenkind.nl/iksponsor](https://www.redeenkind.nl/iksponsor) of scan de QR-code

Maak een vrijblijvende afspraak voor een persoonlijk gesprek bij u thuis.

Anne-Matthijs Roskam

www.roskamgrafmonumenten.nl

0592 201002

NADER BEKEKEN

DANKBAAR GEREFORMEERD

WOORD & WERELD MAGAZINE

Maandblad met bijdragen over theologie, maatschappij, gezin, onderwijs, politiek enz.

Deze maand:

Houd moed!

- IJzer en leem
- Opnieuw geboren
- De boodschap van Oer

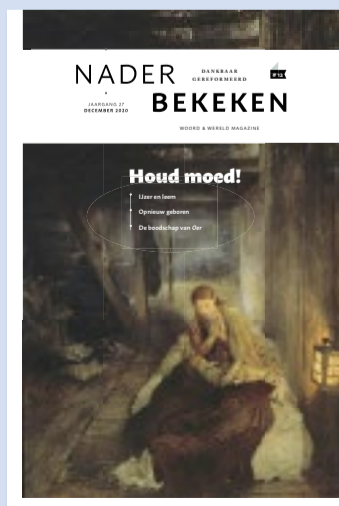
Neem een abonnement

en ontvang de bundel

De Bijbel of een biertje!

(zolang de voorraad strekt)

Ga nú naar www.woordenwereld.nl voor een abonnement!

NL

ILONA DE LANGE nd.nl/cultuur BEELD HANDEL AND HAYDN SOCIETY, YOUTUBE

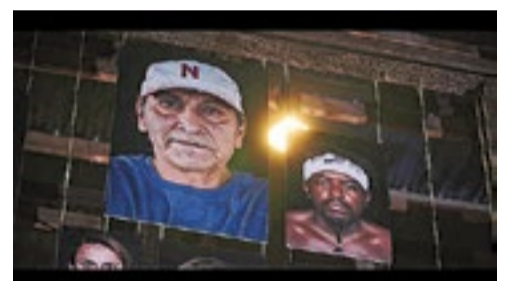
Wat kan ik kijken? Een kerstgids

Thuis een concert van Händel's Messiah bijwonen of zelf aan de slag met een workshop vierstemmig Christmas carols zingen. Het kan dit jaar met Kerst. We blijven zingen, luisteren en kijken tijdens advent en Kerst in lockdown. Online worden kerstconcerten, grootschalige kerstnachtsdiensten en workshops aangeboden. Het Nederlands Dagblad verzamelt ze in deze online kerstgids.

Een koor en orkest uit Boston zendt Händels Messiah gratis online uit, 'omdat mensen meer troost nodig hebben dan ooit'.

KERSTAVOND

Al meer dan vijftig jaar is er op kerstavond een kerstviering in het Concertgebouw met musici, bijbellezingen en een inspirerende toespraak. Dit jaar wordt deze viering in de vorm van een film opgenomen in het Museum of Humanity. De muziek komt van Benjamin Bakker, het Dutch Vocal Art Ensemble, het Faber Strijkkwartet en saxofonist Paul van der Feen. De vooraf opgenomen uitzending wordt op kerstavond om 20.00 uur uitgezonden via kerstavonddienst.nl.

De internationale kerk The Blessing Churches biedt op kerstavond iets meer uitbundig theater tijdens hun 'feel good' musical. De productie is al eerder opgenomen in The Blessing Vlaardingen. De musical gaat live op YouTube. Tijdens de show zullen er cadeaus worden uitgedeeld onder de kijkers. christmas2020.nl

Op een laagdrempelige manier mensen bereiden met het kerstverhaal, dat hoopt de evangelische gemeente De Basis te doen met hun voorstelling Kerst in de Cloud. Er wordt een kerstverhaal verteld dat zich afspeelt in 2020. Populaire worship en de kerstklassieker 'Mary, did you know' wisselen elkaar af tijdens de voorstelling. Deze is gratis te bekijken op Kerstavond om 20.00 uur (en eerste en tweede kerstdag om 11.00 uur en 20.00 uur) via kerstindecloud.nl

►► zie voor alle linkjes en trailers nd.nl/kerstgids

5 MINUTEN KIJKEN

In Utrecht lezen een stratenmaker en student, visboer en docent allemaal een zin uit het kerstverhaal volgens Lucas. De sfeervolle video waarin zij zijn te horen en te zien, kan ook gebruikt worden in een online kerstdienst. izb.nl

Bijbellezingen, rap en samenzang, het komt allemaal samen in het grootschalige initiatief van de EO, de Protestantse Kerk in Nederland en de Rooms-Katholieke Kerk. In de video worden 'O kom, o kom Immanuel' en het lied 'Heer, maak ons één' gezongen door voorgangers en zangers uit honderd verschillende Nederlandse kerken. Dit 'lied van eenheid' is te bekijken op YouTube.

CONCERTEN EN VIERINGEN IN ADVENT

Comfort ye my people. De Handel + Haydn Society, een koor en orkest uit Boston, zendt het eerste gedeelte van hun jaarlijkse uitvoering van Händels Messiah gratis online uit, 'omdat mensen meer troost nodig hebben dan ooit'. Naast het eerste deel van het bekende oratorium wordt er gereflecteerd op afgelopen jaar. Het concert verschijnt live om één uur 's nachts op 21 december, maar is daarna terug te kijken via het Facebook-, YouTube-, en Vimeo-kanaal van de Handel + Haydn Society.

Jonge talenten spelen oude klassieke muziek tijdens het Online Symfonisch Kerstfestival. Zowel kerstrepertoire als Pachelbel's Canon in D komen voorbij tijdens dit concert vanuit concertzaal de Doelen en Pro Rege in Rotterdam. Het kerstfestival is vanaf 19 december 19.30 uur te zien op het YouTube-kanaal van de Vereniging Rotterdams Jeugd Symfonie Orkest en die van het Rotterdams Hellendaal Muziekinstituut.

Samuel Lee, Trinity en het daklozenkoor De Straatklinders dragen bij in dit jubileumjaar van de kerstviering van het Leger des Heils. De 165e viering wordt op zondag 20 december om 10 uur uitgezonden vanuit de Noorderkerk in Amsterdam, in samenwerking met Groot Nieuws Radio. De dienst is live en daarna te bekijken op het YouTube-kanaal van Groot Nieuws Radio.

Maandag 21 december 20.00 uur geeft de christelijke band Sela een online kerstconcert vanuit de Martinikerk in Doesburg. 'Als alles duister is, ontsteek dan een lichtend vuur' is het thema. Daaromheen worden bekende en nieuwe kerstliederen gespeeld. Toegang tot het concert kost € 29,50. Er is een speciale video-stream met tolken gebarentaal. sela.nl

ZELF AAN DE SLAG: CHRISTMAS CAROLS ZINGEN

Stylist Merel van 't Woudt geeft op 21 en 22 december gratis kledingadvies in haar online 'kerstkledingteststraat'. De adviezen voor mannen en vrouwen zijn persoonlijk. De Rotterdamse hoopt dat mensen zo ook dit jaar feestelijk aan het kerstdiner zitten, met kleding uit eigen kast. hstyle.nl

Met een mini-adventsproject voor peuters en kleuters hoopt het Nederlands Bijbelgenootschap ouders en verzorgers een handje te helpen de laatste week richting Kerst. Het te

downloaden schema biedt elke dag materiaal voor tien minuten rond de Bijbel. Internet is alleen nog maar nodig voor het bijbehorende YouTube-liedje per dag. via kinderbijbel.nl

Leer vierstemmig Christmas carols zingen aan de hand van acht YouTube-video's van het Voice Company Koor. Vanuit huis zing je mee met de leden van het kamerkoor, begeleid door de pianist en dirigent. Ook voor wie geen noten kan lezen. De lessen zijn gratis te downloaden via hetvoicecompanykoor.nl

RUURD UBELS nd.nl/buitenland BEELD AFP, EPA / NARONG SANGNAK

Van China zijn we nog lang niet los

... COVID-19 leerde dat Europa te afhankelijk is van Aziatische producenten. Voor het eerst willen Nederlandse politieke partijen die afhankelijkheid stoppen.

... Maar dit lijkt juist tijdens de coronapandemie een onmogelijke opgave.

► AMSTERDAM

Hebt u nog net voor de tweede lockdown een e-bike besteld? Kijk dan niet gek op als de levertijd een half jaar bedraagt. De coronacrisis heeft de vraag naar tweewielers gestimuleerd, terwijl het gros van de onderdelen uit het verre Azië komt. Echter, die fabrieken in lagelonenlanden als China, Vietnam en Maleisië vielen door corona lange tijd stil.

Zo heeft COVID-19 dit jaar laten zien hoe fragiel de wereldeconomie is. Te korten liepen aan het begin van 2020 snel op, van Chinese zonnepanelen tot paracetamol uit India. Daarop voorspelde de liberale Eurocommissaris Margrethe Vestager (Mededinging) in het Belgische magazine *Knack* dat de coronacrisis 'zeker' het begin zou worden 'van een ander soort' globalisering. 'Hoe voorkomen we dat onderdelen eerst de halve wereld rondreizen vooraleer ze geassembleerd worden?'

nog net geen vijand

Econoom Edin Mujagic zei in maart in het *Nederlands Dagblad* een debat te verwachten over de vraag hoe de Europese Unie minder afhankelijk kon worden van grootleverancier China. Hoe kijkt hij terug? Het debat wordt gevoerd als nooit tevoren, zegt de hoofdeconoom van OHV Vermogensbeheer. In juni botsen de EU en China zelfs ongebruikelijk hard op een gezamenlijke top. 'China werd nog net niet omschreven als de vijand.' Nederlandse politieke partijen zijn

ook wakker geschrokken. In verkiezingsprogramma's, op weg naar de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021, schetsen zij de zwarte kanten van het wereldwijde gesleep met producten. Zo schrijft het CDA dat Nederland voor belangrijke geneesmiddelen en medische hulpmiddelen niet langer afhankelijk moet zijn van 'een paar grote farmaceuten in verre landen als China en India'. Waar nodig 'halen we de productie terug naar Europa'.

Deze wens leeft breed. GroenLinks bijvoorbeeld is het hiermee eens, evenals de VVD. De liberalen pleiten voor het 'intensiveren van kritieke productieprocessen (van bijvoorbeeld medische apparatuur, beschermingsmiddelen en medicijnen) in

'Ruzie met China raakt de Duitse economie meteen.'

Europa'. Dit vermindert de afhankelijkheid van Aziatische landen 'en maakt het mogelijk tijdens een gezondheidscrisis de eigen productie snel uit te breiden'.

zak vol staatssteun

Maar woorden zijn nog geen daden. Sterker nog, radiozender BNR meldt dat Nederlandse bedrijven in 2020 vaker ten prooi vielen aan buitenlandse kopers. Daaronder zijn Chinese investeerders die met een zak vol staatssteun azen op onder meer Hollandse scheepsbouwers. Het blijkt niet simpel om productiecapaciteit vanuit (het goedkope) Azië naar het (dure) Europa terug te halen. Zeker niet snel en ook nog op grote schaal. En als er iets in die rich-

Een fabriek voor lithiumbatterijen in het oosten van China. Europa is nu nog erg afhankelijk van China voor de bouw van bijvoorbeeld elektrische auto's en wil de batterijproductie meer in eigen hand zien te krijgen.

ting gebeurt, lijken Europese bestuurders zelf te schrikken van hun daadkracht. Zo voorkwam afgelopen zomer het kabinet-Rutte met een lening van 6,7 miljoen euro dat pillenfabriek Apotex, in Leiden, moest sluiten. Deze steun is nodig omdat Nederland en de EU minder afhankelijk moeten worden van medicijnen uit India en China, klonk het in Den

Haag. Maar tegelijk schreven VVD-minister Tamara van Ark (Medische Zorg) en CDA-staatssecretaris Mona Keijzer (Economische Zaken) dat deze overheidshulp 'geen precedent' mocht scheppen. 'De steun aan Apotex was dit jaar een van de weinige concrete stappen om productie in Europa veilig te stellen', blikt econoom Mujagic terug.

Dat dit (nog) niet op grote schaal gebeurt, is niet alleen het gevolg van het feit dat *insourcing* complex is. Mujagic wijst erop dat Europa de afgelopen paar decennia enorm afhankelijk is geworden van China, 'veel meer dan de Verenigde Staten'. Daarbij komt dat de Amerikaanse economie minder open is en minder afhankelijk van internationale handel dan

ANP nd.nl/buitenland BEELD AFP / EVARISTO SA

Bolsonaro waarschuwt voor bijwerkingen

► PORTO SEGURO

De Braziliaanse president Jair Bolsonaro heeft de bedrijven Pfizer en BioNTech bekritiseerd, omdat in het contract met hen zou staan dat zij niet verantwoordelijk zijn voor eventuele bijwerkingen van hun coronavaccin.

'Als je in een kaaiman verandert, is het jouw probleem', zei president Jair Bolsonaro van Brazilië op een evenement in de stad Porto Seguro, lachend. 'Ook als iemand Superman wordt, bij een vrouw een baard begint te groeien of als een man met verwijfde stem begint te praten, heb-

ben zij (Pfizer) er niets mee te maken.' Zelf heeft Bolsonaro al corona gehad. Hij zegt zich niet in te laten enten. Het vaccin van het Amerikaanse Pfizer en Duitse BioNTech is in Brazilië in de derde testfase. Landen zoals de VS, het Verenigd Koninkrijk en Mexico hebben vaccinatiecampagnes gelanceerd of aangekondigd.

Bij het Europees Geneesmiddelenbureau (EMA) is een aanvraag ingediend voor goedkeuring van het vaccin in de EU. Het besluit hierover zal naar verwachting maandag vallen. Brazilië is met ruim 7 miljoen besmettingen, na de Verenigde Staten

en India, het land met de meeste infecties. Wat betreft het aantal dodelijke slachtoffers, staat het Zuid-Amerikaanse land na de VS op de tweede plaats met ruim 185.000 sterfgevallen.

kritiek

De maatregelen om de verspreiding van het virus tegen te gaan variëren in Brazilië van stad tot stad. Bolsonaro heeft het virus lange tijd gebagatelliseerd en had zelfs kritiek op burgemeesters en gouverneurs die zware maatregelen oplegden. <

President Jair Bolsonaro zei dat de bedrijven Pfizer en BioNTech geen verantwoordelijkheid nemen voor eventuele bijwerkingen van hun vaccin.

EU

ANP nd.nl/buitenland

Vaccins begin
2021 ook naar
arme landen

► GENÈVE

Een internationaal samenwerkingsverband dat wil dat ook minder welvarende landen toegang hebben tot coronavaccins, zegt al zo'n 2 miljard doses te hebben veiliggesteld. De eerste doses worden naar verwachting in het eerste kwartaal van 2021 afgeleverd in de betreffende landen.

'Het licht aan het eind van de tunnel is iets feller geworden', concludeerde topman Tedros Adhanom Ghebreyesus van de Wereldgezondheidsorganisatie, een van de deelnemers aan het COVAX-initiatief, dat ook wordt gesteund door farmaceuten, regeringen en internationale organisaties. Het samenwerkingsverband maakte vrijdag bekend dat nu ook een optie is genomen op 170 miljoen doses van een vaccin van AstraZeneca, dat nog in ontwikkeling is. De snelheid waarmee vaccins in arme landen in gebruik genomen kunnen worden, hangt volgens COVAX wel af van een aantal factoren. Het gaat dan om de snelheid waarmee de middelen worden goedgekeurd door toezichthouders en de mate waarin landen zelf klaar zijn om vaccins te verwerken. <

Mondkapjesfabriek in Thailand. De meeste politieke partijen willen niet langer dat medische hulpmiddelen door farmaceuten uit verre landen moeten worden geleverd.

'CORONA VERGROOT VERSCHIL ARM-RIJK'

Als gevolg van de COVID-19-pandemie zijn in de eerste zes maanden van dit jaar de lonen in veel landen gedaald of langzamer gestegen dan verwacht. In een groep van 28 Europese landen liep het verlies op tot ruim 10 procent, schrijft de internationale arbeidsorganisatie ILO in het *Global Wage Report 2020-21*. Vooral werknemers in Ierland, Spanje en Portugal liepen geld mis. Nederlandse werknemers sprongen er, samen met hun collega's in Kroatië, Luxemburg en Zweden, relatief goed uit met een gemiddelde terugval van 3 procent. Zolang de coronacrisis aanhoudt, heeft dit 'een enorme neerwaartse

druk' op de lonen, schrijft de ILO. Dit raakt de koopkracht en dus economisch herstel. Bovendien vergroot de pandemie de inkomensverschillen tussen arm en rijk, aldus de arbeidsorganisatie. Vrouwen en laagbetaalde werknemers 'zijn onevenredig zwaar' getroffen. Laaggeschoold personeel 'verloor meer werkuren dan hoger betaalde leidinggevende en kaderfuncties'. Volgens de ILO bevestigt de coronacrisis dat er meer aandacht moet komen voor een economie die de ongelijkheid verkleint. 'We moeten nu de kans grijpen om een herstelstrategie te formuleren waarbij de mens centraal staat.' <

ANP

Burgerjournalist in
China voor rechter

► PEKING

Een Chinese burgerjournalist die in haar land wordt vastgehouden na verslaggeving over de situatie in de stad Wuhan tijdens de uitbraak van de coronapandemie, zal aan het eind van deze maand worden berecht. Dat heeft haar advocaat vrijdag gezegd. Zhang Zhaan, een voormalig advocaat, ging in februari naar de Chinese stad om op sociale media verslag te doen van de chaotische situatie in ziekenhuizen. In haar berichten noemde zij de situatie in Wuhan 'een ernstige schending van de mensenrechten'. Zhang (37) werd in mei gearresteerd op beschuldiging van 'het aanzetten tot onrust'. Zij riskeert een gevangenisstraf van vijf jaar. <

die van de EU. 'Daarom kon president Trump ook makkelijker maatregelen tegen Chinese bedrijven nemen.'

In Europa is bovendien de grote Duitse economie 'meer dan gemiddeld' afhankelijk van China. Zelfs als de hele EU de Amerikaanse aanpak tegen China zou willen kopiëren, dan nog zal Duitsland als grootste economie van Europa aan de rem trekken,

voorspelt Mujagic. 'Ruzie met China raakt de Duitse economie meteen.'

niet afhankelijk

Ondertussen hamert bondskanselier Angela Merkel erop dat de EU zich moet inspannen om zelf batterijen voor elektrische auto's te produceren. Dat is volgens de Duitse bondskanselier 'van extreem belang' om bij

de omschakeling naar e-mobiliteit niet langer afhankelijk te zijn van de dominante batterijenproducent China.

Voor stevige Europese actie is meer integratie tussen de EU-landen nodig, meent Mujagic. 'Dan ontstaat de alternatieve markt die nodig is, wanneer China als handelspartner in betekenis zou afnemen.'

Dat dit nog wel wat tijd nodig heeft, staat buiten kijf. Pas als de coronacrisis gaat liggen en de economische situatie normaliseert, ontstaat de luxe om ons harder tegenover China op te stellen, zegt de econoom. 'Het is niet handig om ruzie te zoeken met je belangrijkste producent, terwijl je in de diepste recessie sinds jaren verkeert.' <

ANNEGINA RANDEWIJK nd.nl/buitenland

Hongersnood dreigt voor miljoenen Syriërs

► ALEPPO

Zeker 9,3 miljoen Syriërs hebben onvoldoende te eten. De combinatie van negen jaar oorlog en de pandemie resulteert in een dreigende hongersnood. De nood was nog nooit zo groot, melden de VN en ngo's in de regio.

'Behalve over de directe gezondheidsrisico's van corona zijn we extreem bezorgd over de indirecte gevolgen van de pandemie', liet VN-noodhulpcoördinator Mark Lowcock deze week aan de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties weten. De pandemie zet de toch al fragiele Syrische sa-

menleving onder druk. De voedselprijzen zijn het afgelopen jaar met 144 procent gestegen. 'De marktprijzen van een standaardvoedselpakket zijn hoger dan ooit tevoren. 80 procent van de ontheemde gezinnen in Syrië geeft aan dat hun inkomsten niet toereikend zijn om te voorzien in de basisbehoeften. Ik verwacht dat de voedseltekorten en ondervoeding de komende maanden alleen maar zullen toenemen.'

De voedselschaarste raakt kinderen onder de vijf jaar het hardst. Lowcock: 'In het noordwesten heeft 34 procent van deze jonge kinderen al

een groeiachterstand.' In vluchtelingenkampen heeft 37 procent van de moeders te maken met ondervoeding. Save the Children publiceerde in september al een rapport over de onzichtbare hongersnood in Syrië en de effecten op kinderen. In het noordoosten van Syrië vertelde een kwart van de kinderen aan de onderzoekers dat zij de afgelopen negen maanden geen fruit meer hadden gegeten. 'Een hele generatie kinderen krijgt te maken met de risico's van ondervoeding, vanwege het simpele feit dat hun ouders geen geld hebben om eten te kopen. Deze kinderen zien hun portie

eten met de dag kleiner worden', laat Save the Children-landendirecteur Sonia Khush weten. Ondervoeding is de oorzaak van de helft van alle kindersterfte onder de vijf jaar.

rookvergiftiging

De prijs van dieselolie - om huizen en tenten te verwarmen - steeg het afgelopen jaar met 21 procent. De Verenigde Naties laten weten dat een derde van de 6,7 miljoen binnenlandse vluchtelingen niet beschikt over een goed onderkomen. Het risico op tentbranden en rookvergiftiging neemt toe.

Daarnaast zijn deze mensen afhankelijk van noodhulp, maar deze transporten krijgen niet altijd toegang tot de regio. De afgelopen tien maanden verloor de VN drie van haar vier grensovergangen om humanitaire hulp te bieden.

Lowcock vertelt over hulptransporten die werden verboden verder te rijden, met als consequentie dat sommige vluchtelingen twee maanden geen toegang hadden tot schoon drinkwater, met alle gevolgen van dien. 'Ik roep op tot een staakt-het-vuren, zodat de kwetsbaren hulp kunnen ontvangen.' <

“Mijn ziel is al dood...”

Henk Jan Kamsteeg
storyteller IJM

“Waarom kom je mij bevrijden? Mijn ziel is al dood...”

Het waren de eerste woorden van een meisje dat werd bevrijd uit een bordeel in een van de grootste rosse buurten van Zuid-Azië. Geen kind wordt geboren om een leven door te brengen als seksslaaf. En toch zie ik honderden meiden staan wanneer collega's van International Justice Mission (IJM) mij door de vuile, drukke straten van de beruchte wijk in deze miljoenenstad leiden. Rijen dik. Zwaar opgemaakte gebruiksvoorwerpen die mij aanstaren met grote bruine ogen waar al het leven is uitgeslagen. Door mensenhandelaren. Door pooiers. Door talloze klanten.

Ik kijk naar de meisjes. De jonge vrouwen. Hun uitdrukking lijkt dezelfde woorden uit te schreeuwen: “Kom maar. Mijn ziel is toch al dood...”

Of dan het verhaal van een ander meisje die opgesloten zat in haar kamertje waar ze dagelijks door minstens tien mannen werd misbruikt. Zij doorstond de hel waarin zij leefde door woorden van Psalm 27 op de muur naast haar matrasje te krabbelen:

“De Heer is mijn licht, mijn behoud. Wie zal ik vrezen?”

Ik hoor het verhaal van Kashi. Zij werd op haar vijfde ontvoerd, tien jaar lang gebruikt als slaaf in de huishouding en op haar 15e verkocht aan een bordeel. Ze schreeuwde om vrijgelaten te worden. Een pooier zette de muziek zo hard, dat niemand haar om hulp kon horen roepen toen de eerste klanten zich aandienen. Ook werd ze met metalen pijpen en stokken geslagen totdat ze zich overgaf. Dit was haar nieuwe leven.

Na een jaar ontdekten IJM-undercovermedewerkers Kashi. Samen met lokale autoriteiten voerden wij een reddingsoperatie uit en bevrijdden haar. Een lang proces van herstel kon beginnen. Een nieuw leven zoals het altijd al bedoeld was. Als jong, vrij meisje.

Een collega vertelt mij dat toen IJM in deze miljoenenstad begon met bevrijdingswerk volgens onofficiële cijfers 30 procent van de verkochte meisjes minderjarig was. Nog kind dus. Tien jaar later bleek dit aantal uit grondig onderzoek gedaald te zijn naar 0.8 procent. Door meisjes als Kashi te bevrijden. Door lokale autoriteiten te trainen dit werk op te pakken. En door te helpen het rechtssysteem steeds beter te laten functioneren. Kinderen worden beschermd en potentiële daders krijgen niet langer de kans het licht in hun ogen te doven en hun ziel te vermoorden.

BEVRIJD MEISJES UIT DE SEKSINDUSTRIE

STUUR REDDING

En doneer vandaag nog. Door uw gift maakt u reddingsoperaties mogelijk.

GA NAAR IJMNL.ORG/ND EN GEEF OM HEN!

HENDRO MUNSTERMAN nd.nl/katholiekinside BEELD WOUT VAN ASSENDELFT, ANP

Misbruik kerk ‘zwaar overdreven’

...De cijfers in het rapport-Deetman over misbruik in de Rooms-Katholieke Kerk zijn ‘zwaar overdreven’. En de Nederlandse pers slikte alles voor zoete koek.

...Dat zegt jurist en theoloog Patrick Chatelion Counet (66) in zijn boek De Deetman files. Een parlementaire enquête had de waarheid uiteindelijk beter boven tafel gekregen.

► NIJMEGEN

Tien jaar nadat seksueel misbruik van minderjarigen door geestelijken de voorpagina's van kranten haalde, wil iedereen in de Rooms-Katholieke Kerk maar één ding: de bladzijde omslaan. De kerk is de afgelopen jaren door het stof gegaan en er is door de Nederlandse bisdommen en congregaties in totaal meer dan dertig miljoen euro betaald aan slachtoffers. Dat de voormalige hoogleraar Patrick Chatelion Counet zijn boek publiceert, komt dan ook ongelegen, maar hij vindt dat hij zijn mond niet mag houden.

Chatelion Counet weet waarover hij spreekt. Als tienjarige jongen werd hij in 1964 misbruikt door een voetbaltrainer. Van 2010 tot afgelopen juli was hij als secretaris van de Conferentie van Nederlandse Religieuzen (KNR) als geen ander betrokken bij het onderzoek naar de kerkelijke misbruikaffaires die in deze jaren aan het licht kwamen.

In 2010 en 2011 deed CDA-coryfee Wim Deetman op verzoek van de Nederlandse Rooms-Katholieke Kerk onderzoek naar seksueel misbruik in de kerk tussen 1945 en 2010. De misbruikcijfers uit zijn rapport noemt Chatelion Counet nu ‘zwaar overdre-

ven’. Deetman spreekt over 10.000 tot 20.000 slachtoffers, en elders zelfs over ‘enkele tienduizenden’. ‘Maar hij heeft zelf slechts 774 bruikbare meldingen binnengekregen’, zegt Chatelion Counet. ‘Van deze 774 melders heeft 43 procent bovendien vergeten te melden hoe oud ze waren en een derde gaf niet aan wat het misbruik inhield.’

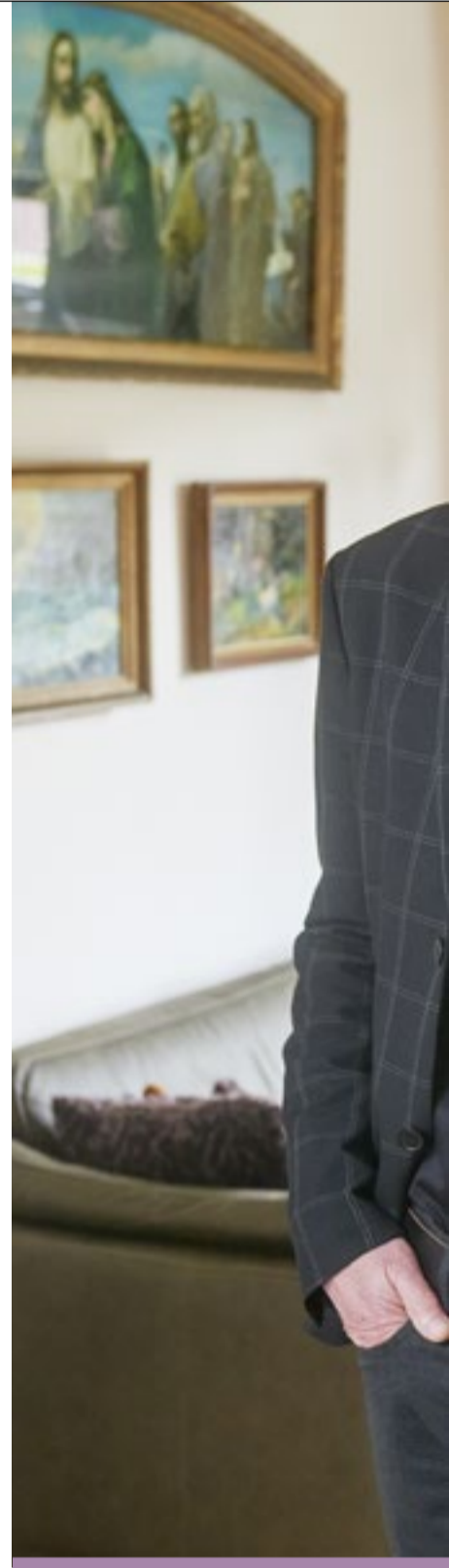
niet onafhankelijk

Maar het opvallendst vindt hij toch: ‘Een maand voordat hij het rapport publiceerde, laat Deetman hoogleraar statistiek Paul van der Heijden van de Universiteit Utrecht kijken naar de wijze waarop de commissie gerekend heeft. En deze antwoordt: “Uw berekening dat er in instellingen tussen de 10.000 en 20.000 slachtoffers gevallen zijn, kan ik niet reproduceren. Ik ben van mening dat de kwaliteit van de gegevens geringer is dan vooraf door u was gehoopt.” De aantallen zijn volgens Chatelion Counet dus ‘opgepoetst’ en hij snapt maar niet waarom journalisten daar nooit een kritische vraag over hebben gesteld.

Hij geeft als verklaring dat Deetman zo bang was als niet-onafhankelijk te worden aangemerkt dat hij alles deed om elke schijn daarvan te voorkomen. ‘Deetman stond enorm onder druk van pers, politiek, publiek, en vooral van slachtofferorganisaties. Die zeiden: “Deetman is niet onafhankelijk, want hij is aangesteld door de kerk.”’

Het betwisten van de onafhankelijkheid ‘is een telkens terugkerend thema, bij slachtoffers, maar ook bij artikelen in *NRC Handelsblad*.

Uiteindelijk werd Deetman van hén

afhankelijk en is de waarheidsvinding in het gedrang gekomen.’ *NRC* speelde een voortrekkersrol in de

DEETMAN: SCHATTING AANTAL SLACHTOFFERS IS BEREDENEERD

De ‘commissie-Deetman’ deed in 2010 en 2011 onderzoek naar seksueel misbruik van minderjarigen na 1945 binnen de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland. De commissie is na publicatie van haar eindrapport opgehouden te bestaan. Voorzitter Wim Deetman heeft geen kennis van de publicatie van *De Deetman files*, laat zijn woordvoerder weten.

De commissie-Deetman heeft ‘in totaal 2026 meldingen ontvangen’, maar heeft ‘voor een kwalitatieve analyse gebruik gemaakt van 774 meldingen’, reageert Deetman op de beschuldiging van Chatelion Counet in het interview dat het slechts een klein aantal meldingen betreft. 231 meldingen van de 2026 vielen buiten het kader van het onderzoek.

Over de schatting van het totaal aantal slachtoffers zegt Deetman dat het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut op verzoek van de commissie een berekening gemaakt heeft, waaraan de commissie een bandbreedte heeft gehangen. ‘De onderzoekscommissie heeft zich niet gewaagd aan een inschatting hoger dan de bandbreedte omdat bij onderzoeken naar seksueel misbruik

Wim Deetman

doorgaans sprake is van onderrapportage’, schrijft Deetman. Een tweede deskundige zou hebben gezegd dat Deetman ‘een beredeneerde en noodzakelijkerwijs voorzichtige inschatting geeft van de aard en omvang van seksueel misbruik van minderjarigen’.

Dat het archief niet open is, heeft te maken met ‘de vertrouwelijkheid die slachtoffers en personen uit de Rooms-Katholieke Kerk is beloofd’. Verder vindt Deetman dat er geen sprake is geweest van ‘rechtszaken waarin overleden personen zouden zijn veroordeeld’. De klachtenprocedure ging erom ‘slachtoffers erkenning te bieden, hulp en in voorko-

mend geval een financiële tegemoetkoming’. Verder was het maximumbedrag in de regeling voor geweld geen 17.500 euro maar 5000 euro, stelt Deetman.

Uit het TNS/NIPO-onderzoek ‘blijkt dat het buiten de kerk net zo erg was als daarbinnen’, laat Deetman weten. Daaraan ‘is in het rapport eveneens aandacht besteed’. *NRC*-journalist Joep Dohmen, die door Chatelion Counet wordt verweeten onjuiste gegevens te hebben gepubliceerd, meldt deze krant dat hij van het verschijnen van het boek niet op de hoogte is en dat hij afziet van een inhoudelijke reactie. De Conferentie Nederlandse Religieuzen laat in een verklaring weten dat Chatelion Counet gevraagd is van publicatie af te zien.

Die bestrijdt dat: ‘Het boek is geheel mijn verantwoordelijkheid. Dat vond men bij de KNR akkoord. Wel heeft men mij gevraagd met publicatie te wachten tot een aantal onderhandelingen voorbij was.’ KNR-voorzitter abt Bernardus Peeters: ‘Nadat de auteur besloot niet van publicatie af te zien, heeft de KNR gevraagd om uitstel.’

Patrick Chatelion Counet: 'Misbruik in Rooms-Katholieke Kerk is uitvergroet.'

openbaarmaking van de misbruikschandalen.

uit de lucht gegrepen

'Het verdient aanbeveling dat het onderzoek van Deetman wordt overgedaan', schrijft Chatelion Counet dan ook aan het eind van zijn boek. Maar dat is vrijwel onmogelijk. 'Deetman vertikt het om de archieven openbaar te maken.' De komende zeventig jaar kan het onder zijn beheer geschreven rapport niet op waarheid worden getoetst. Op last van de voormalige burgemeester van Den Haag zelf.

Chatelion Counet neemt het de media niet alleen kwalijk onkritisch naar Deetman te hebben gekeken, maar bovendien een soort heksenjacht te hebben ontzetend tegen alles wat katholiek was. 'Er was een vooropgezette onwil om de kerk objectief tegemoet te treden', zegt hij erover. 'Kwaadwillendheid' noemt hij het zelfs. 'Er zijn heel onterechte aantijgingen gemaakt, zoals bijvoorbeeld de beschuldigingen van NRC over gedwongen castraties. Dat bleek uit de lucht gegrepen te zijn, evenals het bericht over 15.000 meisjes die in slavernij zouden zijn gehouden of de door de oversten opgelegde zwijgplicht aan slachtoffers in mediation-zaken. Als je er een klein beetje op studeert, is dat allemaal heel simpel van tafel te vegen.' Naast het Deetmanrapport en de on-

kritische media zit hem nog meer dwars: de processen die tegen de – nota bene veelal overleden – vermeende misbruikers zijn gevoerd, ook al waren zij voor het civiele proces verjaard.

In het Nederlands recht kan geen proces gevoerd worden tegen overledenen. 'Dat de kerk dat toch gedaan heeft, was een handreiking naar de slachtoffers, maar pakte ten nadele uit van de aangeklaagden', vindt Chatelion Counet. 'Als zaken verjaard zijn, kun je als slachtoffer nergens meer terecht. De kerk heeft, onder druk van de samenleving, van pers en politiek, gezegd: wij doen het toch. Dat siert de kerk, maar daarin is zij te ver doorgeschooten.' Zo is volgens de jurist 'het belangrijkste principe van de Nederlandse rechtsstaat, dat burgers recht hebben op een eerlijk proces, met voeten getreden'.

van streling naar verkrachting
Bovendien voert hij aan dat slachtoffers in het geval van zaken die lang geleden hebben plaatsgevonden niet zelden een neiging hebben tot 'majoriseren', een juridische term voor 'uitvergroten'. Dat kun je 'het slachtoffer nauwelijks kwalijk nemen', schrijft hij. 'De Compensatiecommissie van Beheer & Toezicht keerde tussen 5000 en 15.000 euro uit bij bestating en 100.000 euro bij verkrachting of blijvende letselschade.' Klachten werden bovendien

'naarmate het proces vorderde verergerd of vergroot. Van streling en bestating werd het verkrachting. Van eenmalig werd het frequent. Eén vader? Nee, het waren er twee, drie. Dit gebeurde meer dan eens. De kerk had een vette jackpot neergezet. In de geweldszaken kregen de bisschoppen en oversten geen enkel slachtoffer te spreken. Wel dienden we de portemonnee te trekken.' De Nederlandse bedragen lagen hoger dan in andere landen op het Europese vasteland. Chatelion Counet had liever gezien dat de kerk in Nederland had gekozen voor het Oostenrijkse model. 'Daar werden geen processen gevoerd, maar werd elk slachtoffer een compensatie van maximaal 15.000 euro aangeboden en werd een jaar lang psychologische hulp betaald door de kerk.' Uiteindelijk bleken echter die gevoerde juridische processen niet eens nodig te zijn geweest. 'Tijdens de zogenoemde slotakte is besloten dat iedereen die zich gemeld had toch een schadevergoeding krijgt, zonder waarheidsvinding, zoals Deetman dat onomwonden noemde. Klagen was genoeg en de bisdommen en de congregaties betaalden. Bij geweldsmisdrijven bedroeg dat 17.500 euro.'

zondebok

'Eigenlijk wil ik in mijn boek vertellen dat het gigantische misbruik dat ook vandaag nog in de Nederlandse samenleving plaatsvindt, miskend wordt', zegt Chatelion Counet. Hij wijst op de rapporten die aantonen dat er jaarlijks in Nederland 62.000 minderjarigen seksueel misbruikt worden – buiten de kerk. 'Zulke rapporten lagen er ook al in 2010 en 2011. De kerk wordt als een soort zondebok gebruikt om de aandacht af te leiden van de feitelijke situatie in de samenleving als geheel. Als je naar de cijfers van het kindermisbruik kijkt, valt het in de Rooms-Katholieke Kerk reuze mee. Dat is zelfs uit kringen rond de commissie-Deetman naar voren gekomen. Je kon nog maar het beste bij de broeders op school zitten. Ook de commissie-Deetman is erachter gekomen dat er in Nederland hoe dan ook honderdduizenden kinderen misbruikt zijn. Dat cijfer noemen ze niet in het rapport, maar het veel kleinere cijfer van 20.000 – wat dus feitelijk nog veel minder moet zijn – noemen ze wel.' In het hele proces wordt meermaals over een parlementair onderzoek naar kerkelijk misbruik gesproken. De bisschoppen wilden dat koste wat kost voorkomen. Achteraf bekeken zegt Chatelion Counet: 'Ik denk dat de feiten tijdens een parlementaire enquête objectiever benaderd zouden zijn geweest dan nu in het rapport-Deetman gebeurd is.' In zijn boek schrijft hij: 'Je hebt leugens, je hebt statistieken en dan heb je het rapport-Deetman.'

►► Mede n.a.v.: De Deetman files. Misstanden rond het kindermisbruik. Patrick Chatelion Counet. Uitgeverij Parthenon, Almere 2020, 353 blz.

advertentie

Moed en schaamte

Onlangs las ik een artikel waarin onderzoekers een grote groep therapeuten benaderden met de vraag op welk moment in hun werk ze zich moedig hadden gevoeld en waarom. Weinigen reageerden. De onderzoekers vermoedden dat dat kwam doordat moed verbonden lijkt met schaamte. Want: stel dat jij vindt dat je moedig bent geweest in je behandelkamer, maar dat een collega dat anders ziet? Ben je dan een loser? Een opschepper?

Denkend aan moedige momenten in mijn behandelkamer merk ik dat het schaamte-virus mij ook besmet heeft. Ik vind het eenvoudiger te denken aan de moed van mijn cliënten, dan aan mijn eigen moed. Moeiteloos lepel ik indrukwekkende momenten op, waarbij cliënten mij hun moed toonden. De tiener die mij feedback durfde te geven. De moeder die toegaf soms uit onmacht haar kinderen te slaan. De sociaal angstige jongen die voor het eerst zelf boodschappen durfde te doen.

Moedige cliënten: ik ontmoet ze iedere dag. Maar kijkend naar mezelf als therapeut, ervaar ik zo snel schaamte over momenten waarop ik voor mijn gevoel de plank missloeg. Momenten waarop ik cliënten niet wist te bereiken, me liet meeslepen door mijn onderbuikgevoel, belangrijk papierwerk te lang onafgehecht liet.

Wanneer voelde ik me moedig? En durf ik dat hier zo op te schrijven? Is dat eigenlijk nodig? Ik stelde de vraag deze week aan enkele collega's. Sommigen deelden hun verhaal en ik merkte dat dat iets deed; moedige verhalen werken aanstekelijk. Ze inspireren om zelf ook moedig te zijn; ze be-moedigen. En juist dát is zinnig! Want, zo ontdekte ik: moed kun je leren. Een klein moment van moed, kan je trainen om in steeds meer momenten moedig te zijn.

Moed kun je leren. Ik vraag me af op welk moment ik vandaag moedig kan zijn. Wat ligt vandaag net buiten mijn comfortzone, maar binnen mijn handbereik? Een ding weet ik zeker: ik ga proberen mijn moedige momenten te delen en mijn schaamte te doorbreken; met de moed der hoop.

Annelies Peekstok - van Pelt,
GZ-psycholoog bij De Hoop ggz.

De Hoop helpt mensen op weg
naar een nieuw leven

www.dehoop.org of bel naar (078) 6111 111

Een cliënt van De Hoop

Schrijvend hè, deze opmerking. Cliënten van De Hoop kennen vaak diepe pijn en trauma's. Bij De Hoop helpen we hen op weg naar een nieuw leven. Dit doen we door het geven van professionele zorg vanuit onze christelijke identiteit.

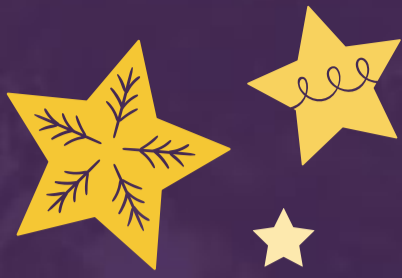
Verbind jij je met het werk van De Hoop, voor **7 euro per maand**? Symbolisch ontvang je een powerbank: bid voor ons werk, elke keer als je deze gebruikt.

Zo delen we de kracht van hoop!

Help mee!

vriendenvandehoop.nl/nd

Samen vier je kerst

Dit jaar vieren we kerst anders dan anders. We hopen dat je het samen-gevoel mag ervaren bij het zien van onze kerstprogramma's of tijdens het luisteren naar de kerstpodcasts en radio. En je kunt – ondanks de afstand – toch samen kerst vieren door het *Samen vier je kerstpakket* aan te vragen. We hopen dat onze programma's een warme bijdrage leveren aan de invulling van jouw kerstfeest en wensen je een stralende kerst toe!

Kerst vier je samen – ook in Heerde

Onder de naaldbomen op de begraafplaats van Heerde wil het vandaag maar niet lichter worden. Kaarsjes die bij graven branden, vallen mij overdag nooit op. Nu, tijdens de opnames van 'Ik mis je: kerst en corona in Heerde', zie ik ze opeens wel – omdat het zo'n donkere decemberdag is.

Heerde maakt zich dit jaar op voor een bijzondere kerst: in deze kleine, hechte gemeenschap eiste corona dit voorjaar tientallen slachtoffers. Vandaag ontmoet ik nabestaanden. Zij vertellen me over de angst van toen. Het peilloze verdriet. Het totaal onwerkelijke van die tijd. Verhalen over een jaar en personen die niet snel vergeten zullen worden. Verhalen die door mijn ziel snijden.

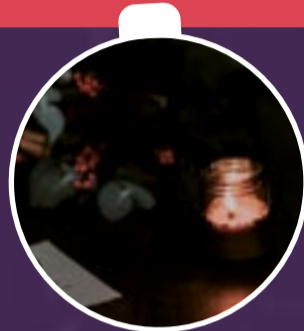
Over een kleindochter die nog eventjes haar hand op de schouder van haar doodzieke opa legt. Die hem had willen knuffelen en willen zeggen hoeveel hij voor haar betekent. Maar ze moet met handschoenen en beschermende kleding aan afscheid nemen van haar stervende opa. Of het verhaal over de laatste rit door het dorp van een overleden winkelier, omdat hij zo van autorijden hield. Ondanks de heftigheid van de pandemie en de bijna tastbare angst, staan zijn dorpsgenoten stil langs de route en bij de winkel om hem de laatste eer te bewijzen.

Deze kerst zal in veel gezinnen het gemis schrijven. Verdriet om een knuffel die niet gegeven kon worden. Om een kus die niet meer op de wang van geliefden kon worden gedrukt. In Heerde en elders in Nederland zullen tijdens kerstdiners kaarsvlammen weerspiegelen in betraande ogen, als herinneringen naar boven komen en lege plekken extra opvallen.

En toch. Toch zal óók, samen met geliefden, het wonder worden gevierd dat het licht van kerst schijnt. Dwars door alle duisternis heen. Dit licht dooft nooit. Het verzekert ons dat wij, wat er ook gebeurt, ten diepste niet alleen zijn. Immanuël: God met ons.

Arjan Lock
Directeur EO

Online

Wie wil jij een Stralend Kerstfeest wensen?

Wie wens jij een Stralend Kerstfeest toe? Ga naar eo.nl/stralendkerstfeest en laat je kerstwens achter of verstuur een kerstkaars naar diegene die een bemoediging kan gebruiken.

Doe mee aan de kerstbomen challenge en koop een boom

Doe mee aan de **#kerstbomen challenge** op Instagram. Deel de foto van jouw kerstboom en plant een boom via nederlandplantbomen.nl. Samen gaan we voor een groener Nederland met als doel één miljoen nieuwe bomen.

Podcast en radio

Bijbelpodcast: Eerst dit

Via de 'Eerst Dit' app, Spotify of Podcast-app

In de kerstvakantie leven we met 'Eerst dit' toe naar kerst en het nieuwe jaar. Dominee Paul Visser en dominee Andries Zoutendijk verzorgen de hoopvolle boodschappen én er is speciale muziek!

Podcast: Ho-ho-holy Hits Kerstspecial

Vanaf vrijdag 18 december via eo.nl/podcasts of Spotify 'Holy Hits'

Martine ten Klooster dompelt zichzelf met Bert Bos en Matthijn Buwalda helemaal onder in de kerstmuziek. Welke nieuwe kerstliedjes zijn er uitgekomen en welke zijn het meest gecoverd? Gezellig én leerzaam.

NPO Radio 5: Musica Religiosa

Zaterdag en zondag van 23.00 uur tot 00.00 uur

De hele maand december staat dit radioprogramma in het teken van advent en sfeervolle kerstmuziek. Luister én zing mee!

NPO Radio 5: Thuis op 5

Donderdag 24 december van 22.00 uur tot 00.00 uur

Twee uur lang gezellige radio voor bij de openhaard. Luister naar het kerstverhaal in één minuut, de kerst-dagsluiters en doe mee met de kerstquiz!

Als je gelooft
in samen

Televisie

Nederland Zingt: Advent

Zaterdag 19 december
om 18.10 uur op NPO 2

De komende weken leven we vol verwachting toe naar het kerstfeest. In deze uitzending klinken een aantal van die verwachtingsvolle liederen. Te gast in deze uitzending is zangeres Maria den Hertog.

EO BEAM Kerkdienst

Zondag 20 december
om 11.00 uur op NPO 2

In deze BEAM Kerkdienst is BEAM onderweg naar kerst! We focussen ons hierbij niet op de bestemming [kerst], maar op de reis. Spreker Wilke Stuij legt je dit op unieke wijze uit. En Pearl Jozefzoon is de muzikale gast!

Kerstproject EO Metterdaad: Armenië

Zaterdag 19 en 26 december
om 17.10 uur op NPO 2

Twee indringende reportages over Armeense vrouwen wier mannen een oorlog uitvechten die ze niet zullen winnen. Juist in deze periode van kerst willen we laten weten dat we naast hen staan en in actie komen.

Vier kerkdiensten op NPO 2

Zon 20 december om 09.20 uur
Vrij 25 december om 10.00 uur
Zon 27 december om 09.20 uur
Vrij 1 januari om 10.00 uur

Vier overdenkingen door vier voorgangers uit verschillende kerken. In hun Bijbelse boodschap zoomen ze in op het leven van Elizabeth, Maria, Jozef en Simeon, vlak voor en vlak na de bijzondere geboorte van Jezus.

Wie kent mij nog? Kerstspecial

Donderdag 24 december
om 23.00 uur op NPO 2

In oktober vertelden Roelie, Catherina, Jan, Sander en Bryan over hun eenzaamheid. We zijn opnieuw bij hen langsgegaan om te vragen hoe het nu met hen gaat. Zijn ze inmiddels minder eenzaam? En hoe vieren ze dit jaar kerst?

Ik mis je: kerst en corona in Heerde

Zaterdag 26 december
om 19.00 uur op NPO 2

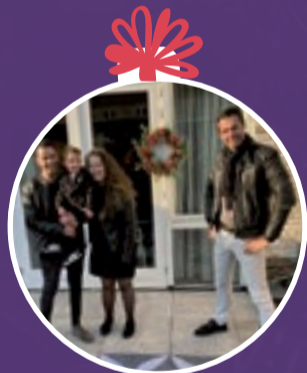
Gesprekken met nabestaanden in het Veluwe dorp Heerde van wie het leven nooit meer hetzelfde zal zijn na corona. Hoe kijken zij terug op de eerste coronagolf en hoe vieren zij nu kerst zonder hun geliefden?

Nederland Zingt: Kerst

Vrijdag 25 december
om 09.00 uur op NPO 2

Kerst is dit jaar misschien wel extra bijzonder. Gelukkig is er muziek die ons verbindt. Zing mee met de mooiste kerstliederen en laat het kerst worden in je hart en huis met onder andere het heerlijke gezang van Joke Buis.

Nederland Zingt Dichtbij

Zondag 27 december
om 11.45 uur op NPO 2

Een indrukwekkend levensverhaal over Ricardo Asaf Balsma die zijn identiteit zocht in muziek, drugs en hard werken en toen God ontmoette. Kerst is voor Ricardo een tijd van verwachting, zeker nu hij een kindje verwacht. Zijn verhaal wordt omlijst met muziek, [samen]zang en een Bijbelse overdenking.

Stralend Kerstfeest – night of the lights

Vrijdag 25 december om 20.25 uur op NPO 1

Samen met het Leger des Heils komen we met een nieuw en hartverwarmend kerstprogramma vol licht. Presentator Bert van Leeuwen bemoedigt mensen die een steuntje in de rug kunnen gebruiken. Jim Bakkum, Ruth Jacott en Marlijn Weerdenburg zingen kerstliederen onder leiding van Eric van Tijn. De rode draad van de avond is het kerstverhaal van Maria, op een heel persoonlijke manier verteld door Dolores Leeuwin. Driehonderd lichtgevende drones begeleiden het verhaal.

Decembertip

Eva's Vriendinnentoerpakket

Laat je deze laatste weken van het jaar inspireren, gezellig samen tijdens een wandeling met een vriendin! In het Eva's Vriendinnentoerpakket vind je onder andere een inspiratiewandeling, verschillende podcasts en ingrediënten en recepten voor een winterse high tea. Voor alle informatie en het bestellen ga je naar eva.eo.nl/vriendinnentoertocht.

Een digitale
kerstverrassing!

Samen vier je kerst Pakket

Vraag gratis aan via

eo.nl/samen

JAN OVERWEG
wenst familie en bekenden
goede feestdagen en een
voorspoedig nieuwjaar.
Stationsweg 85
7691AP BERGENTHEIM

Wij zijn dankbaar voor
alle felicitaties die wij
mochten ontvangen voor
ons 55-jarig huwelijk.
Tevens wensen wij u allen
Gods zegen voor het
kerstfeest en 2021
Jan en Margje
Breukelman-Jonker
Polluxstraat 1, 7771XN
Heemse/Hardenberg

"Ik zal er zijn" en 10.000
redenen tot dankbaarheid:

Wij zijn dv 23-12-2020
50 jaar getrouwd

Aalt & Elza de Haas

Kalmoesstraat 40
7322 NV Apeldoorn

"Groot is uw trouw, o Heer"

18-12-1970 18-12-2020
Wij zijn God dankbaar dat onze lieve ouders, opa en oma

Johan van de Water
&
Diny van de Water - van den Poll

in gezondheid mogen vieren dat zij 50 jaar zijn getrouwd.

Erik en Thessa, *Jeroen en Derek*
Alwin en Agnes, *Aniek, Coen, Sven en Nick*
Henrie en Jolanka, *Jaëlle en Alec*
Rianne en Johanan, *Jesse en Rick*
Jolanda en Christiaan, *Tim, Indy en Esmee*

Hogehof 46, 3861 CH Nijkerk

"Ik ben ervan overtuigd dat dood noch leven, engelen noch machten
noch krachten, heden noch toekomst, hoogte noch diepte, of wat er
ook maar in de schepping is, ons zal kunnen scheiden van de liefde
van God, die hij ons gegeven heeft in Christus Jezus, onze Heer."
Romeinen 8: 38 en 39

∞ 40 jaar

19.12.1980

19.12.2020

We zijn dankbaar en blij dat we mogen vieren dat
onze ouders en opa en oma

Koos Bos en Agnes Bos-Dol

40 jaar getrouwd zijn! We willen ze van harte
felicitieren met dit jubileum.

Hilko & Corina, *Corree, Mariëlle, Ilse en Aron*
Desirée & Peter, *Sanne, Matthijs en Jasper*
Arjan

Englumerweg 13, 9883 TC, Oldehove

23-12-1970 23-12-2020

Dick Aalbers
en
Frouck Aalbers - Steendam

Lieve (o)pa en (o)ma, we zijn dankbaar dat we op 23 december
hopen te vieren dat jullie 50 jaar getrouwd zijn.

"Mijn hulp is van de Here die hemel en aarde gemaakt
heeft". Psalm 121

Herbert en Sophia, *Damian, Elena*
Janita en Rudi, *Janiek, Doreen*
Dirk en Klazina, *Daan, Jasper en Monique, Bas, Ruben, Féline*

Devotenhof 12, 7721 WK Dalfsen. 0529-435144

De Naam van de Heer is een sterke Toren...
Spreuken 18:10

Op 22 december a.s. zijn wij 55 jaar getrouwd.

Nico van der Schee
Ina van der Schee-van Luijk

Kinderen en kleinkinderen.

Wij hopen dit in 2021 te vieren.

Soli Deo Gloria!

Veneweg 120, 7946 LJ, Wanneperveen

Hartelijk dank!

Voor alle kaarten, bloemen en andere reacties
n.a.v. ons 40-jarig huwelijk. Het heeft ons verrast.

We wensen u allen Goede Kerstdagen en Gods zegen
voor het komende jaar: Anno Domini 2021

Arnold en Baukje Rots - Tigelaar

Grootmede 83, 4337 AC Middelburg

"Wentel uw weg op de Here en vertrouw op Hem
en Hij zal het maken". ps. 37 :5

22-12-1965 22-12-2020

Op D.V dinsdag 22 december 2020 zijn wij:

Jan Bouwmeester
en
Henny Bouwmeester - v. d. Vegt
55 jaar getrouwd

We zijn de Here dankbaar dat Hij in mooie en
moeilijke jaren voor ons heeft willen zorgen.
Ook voor de toekomst weten we ons geborgen in
Gods liefde en zorg. Samen met onze kinderen en
kleinkinderen hopen we deze dag te vieren.

Burg.v.d.Grondenstraat 32B
7711 HT Nieuwleusen.

Soli Deo Gloria

Dankbaar gedenken wij, samen met onze
kinderen en kleinkinderen, vandaag de dag
dat we 40 jaar geleden getrouwd zijn.

Ab Verkade en
Klara Verkade-Visscher

Hardenberg: Anneke en Dirk Dreschler
Bram, Wim, Anna, Maria

Zwolle: Harmke en Reinout Boxman
Jan Pieter, Abel, Olivier

Amersfoort: Wim en Jeanique Verkade
Fardau, Melle

Dalfsen: Ronel en Arjan Eikelboom
Floris, Sophie

Delft: Julia Verkade

Zwolle: Klaartje en Michel Haaksema
Lieve, Seth

19 december 2020
Flessenbergerweg 43, 8191 LH Wapenveld

Efez. 1: 4b-5a

God houdt van ons. Daarom heeft Hij ons uitgekozen om
zijn kinderen te zijn.

Na de diagnose darmkanker restten slechts enkele maanden
om afscheid te nemen.

In gerustheid en vertrouwen op haar Heiland Jezus Christus
is gestorven mijn echtgenote, onze moeder en oma.

Vrouwk Hamming-ter Meer

Ambt-Vollenhove

Bedum

☆ 19 april 1957

† 17 december 2020

Bedum: Jaap Hamming

Zwolle: Henriëke & Jan Willem
Roselie
Gideon

Scheemda: Jelle & Liza
Elian
Milas

Arnhem: Erik & Elvera

Vrouwk is thuis opgebaard: 't Holtstek 13, 9781NJ Bedum

Een samenkomst zal D.V. worden gehouden op
woensdag 23 december, om 13.30 uur in de Martyriakerk
te Bedum.

Vanwege Corona zijn samenkomst en begrafenis in
familiekring. De samenkomst is te volgen via
kerkdienstgemist.nl

Groot is uw trouw, o Heer

19.12.1975

19.12.2020

Dankbaar voor alles wat wij mochten ontvangen,
gedenken wij

Henk Elsinga
en
Gera Elsinga-Assink

samen met onze kinderen en kleinkinderen
dat wij vandaag 45 jaar getrouwd zijn.

Buitenroede 10
9422 MA Smilde
henkelsinga@gmail.com

"Ik en mijn huis, wij zullen de Here dienen!"
Jozua 24:15b

22.12.1970

22.12.2020

50 jaar

Samen lief en leed gedeeld
met Gods hulp
alle eer aan Hem.

Paul van Dongen
en

Tia van Dongen-Bauer

Hans en Cindy van Dongen - Rouveen
Renate van Dongen en Hans de Haas - Tilburg
Mirjam en Erik den Braber - Krimpen a/d IJssel
Anja en Bas Buitendijk - Sprang-Capelle
Ruben van Dongen en Simone Smeulders - Tilburg
Lydia en Sjoerd Kuijsten - Tiel

en alle kleinkinderen.

We vieren dit in zes besloten kringen.

Gezegende kerstdagen en een verwachtingsvol 2021

Luchthavenlaan 5
5042TA Tilburg

*Een boog in de wolken als teken van trouw,
staat boven mijn leven, zegt: Ik ben bij jou!*

Opgenomen in hemelse heerlijkheid onze hartelijke en
betrokken lieve zus, schoonzus en tante

Vrouwk Hamming - ter Meer

Hasselt: Lydia en Henk Poelarends
St. Jansklooster: Marry en Ab Spans
Kraggenburg: Albert en Tineke ter Meer
Zwolle: Willy en Jan Mondria
Ermelo: Wolter en Wieke ter Meer
Lelystad: Wim ter Meer en Emmy Chandam
Balkbrug: Hetty en Gert van der Linde
neven en nichten

19-12-1980 ∞ 19-12-2020

Jan van der Vegt
&
Ina van der Vegt-van Breugel

Blij en God dankbaar! (O)pa en (O)ma zijn 40 jaar
getrouwd! Liefs kinderen en kleinkinderen

Leeuweriklaan 113, 1403 CN Bussum

Ik heb U nodig Heer, de rest is overbodig.

De Heer heeft tot zich genomen onze lieve, positieve vriendin

Vrouwk Hamming

Marie, Lidy, Jeannet en Hetty

"De toekomst is zeker, ja eindeloos goed!"

In dat vertrouwen mocht thuishkomen onze lieve vriendin

VROUWK

Ruim 40 jaar mochten wij genieten van haar warmte en spontaniteit en konden we het geloof en vertrouwen op onze hemelse Vader, met elkaar delen.

Wij zullen haar missen, maar dat geldt zeker voor Jaap, hun kinderen en kleinkinderen.

Wij bidden dat zij troost en nabijheid mogen ervaren van onze liefdevolle Vader.

Corrie Blijdorp
Grieta Klaassen
Dineke Kodde
Cokkie van der Meer
Herma Urbach

De toekomst is zeker, ja eindeloos goed

Bij haar Heer en Heiland Thuisgekomen ons lief en meelevend lid van de vrouwenvereniging

Vrouwk Hamming

We bidden Jaap, kinderen en kleinkinderen Gods troost en nabijheid toe.

Nel, Leny, Jannie, Rita, Wilma, Aafke, Dineke, Inge en Janna

*God, u bent mijn God, u zoek ik,
naar u smacht mijn ziel, naar u hunkert
mijn lichaam in een dor en dorstig land,
zonder water. Uw liefde is meer dan het leven,
mijn lippen zingen uw lof. U wil ik prijzen,
mijn leven lang, roepend uw naam,
de handen geheven.
Psalm 63 : 2, 4 en 5*

Plotseling heeft zijn Schepper Thuisgehaald mijn geliefde man, onze vader en opa

Willem Foppe Haitsma

~ Wim ~

Harlingen,
25 juni 1947

Putten,
16 december 2020

Jet Haitsma-Zwart
Maaïke en Tom
Dilan, Renz
Foppe en Klarijn
Karel, Floris
Joost en Marjon
Tim, Daan, Anna
Wouter en Wendy
Stijn, Milou
Ernstjan en Henriëtte
Lotte, Aron
Niels en Marleen
Ellemieke

Halvinkhuizerweg 13
3882 BE Putten

Wim is deze dagen bij ons thuis.

De begrafenis bijeenkomst vindt plaats in besloten kring, op dinsdag 22 december om 14.00 uur op begraafplaats Schootmanshof te Putten. Deze samenkomst is live mee te beleven via www.aulaputten.nl

Vanwege de huidige omstandigheden ontvangen wij uw condoleances graag schriftelijk of op www.begraafnisverzorgingvanessen.nl/meeleven.

Bij God geborgen

Voor ons onverwacht nam de Here tot Zich: mijn lieve broer, onze zwager en oom

Wim Haitsma

Ommen: Bea Mariani - Haitsma
Mario Mariani
Soest: Paul de Vries
Wil Bakker - Huizinga
Harlingen: Johan Kloosterman
Katwijk: Jenny v.d. Meer - Tamminga
Henk v.d. Meer
Neven en nichten
In liefdevolle herinnering:
Liesbeth, Mimi en Piet

*Laat zien dat je blij bent omdat je op God vertrouwt.
Houd vol als je in moeilijkheden komt,
en blijf altijd bidden.
Romeinen 12 vers 12*

Dankbaar voor wie hij was en wat hij voor ons heeft betekend. Mijn allerliefste man en maatje, onze liefdevolle papa en onvergetelijke opa is Thuisgehaald.

Jan van de Groep

* 5 juni 1946

† 17 december 2020

 48 jaar

*Langzaam ben je van ons weggeleden,
elke dag een beetje meer.
Telkens werd je iets ontnomen,
de man van vroeger was je niet meer.*

*Wij zagen heel goed je verdriet,
maar helpen konden we je niet.
Het is een groot gemis, een stille pijn,
dat mijn lieve man, onze papa en opa
hier op aarde nooit meer bij ons zal zijn.*

Ada van de Groep - Koelewijn
Willemjan & Ineke
Dafne, Ellemyrthe & Walter
Ellemiek & Tim
Zeth, Jim, Nina
Péronne & Berry
Marlou, Julius, Day
Ewout & Jenny
Aila, Alief
Heske & Adriaan
Lieve, Joep, Tobi

De Meent 12
3751 DT Spakenburg

Mijn man, onze papa en opa is thuis.
Geen bezoek aan huis.

Vanwege de huidige omstandigheden zal er geen condoleance worden gehouden en zullen de dankdienst voor zijn leven en begrafenis in besloten kring plaatsvinden.

De dankdienst voor zijn leven zal worden gehouden woensdag 23 december om 14.00 uur in de Noorderkerk te Spakenburg. Deze dankdienst wordt geleid door de heer Peter van der Horst. Aansluitend zal de begrafenis plaatsvinden op de algemene begraafplaats 'De Akker'.

U kunt de dankdienst live meebeleven via www.kerkomroep.nl of via het YouTube-kanaal Spakenburg Noord.

Wij waarderen het als wij uw condoleance en/of herinnering per post mogen ontvangen of via de condoleance-/herinneringspagina van www.begraafnisverzorgingvanasselt.nl

*Geluk en genade volgen mij
alle dagen van mijn leven
Ik keer terug in het huis van de Heer
Tot in lengte van dagen
Psalm 23:6*

De Heere heeft thuisgehaald, mijn lieve man, onze trotse papa en fantastische opa In liefde laten we hem los

Gellius Janssens

★ Vries, 2 maart 1958

† Vries, 17 december 2020

33 jaar

Marjan Janssens - Hoogsteen

Joanne & Frans

Jaap

Rob & Sarah, Ruben & ♥

Nieuwe Stukken 3
9481 AG Vries

Gellius is deze dagen thuis.

De afscheidsdienst en begrafenis zullen in besloten kring plaatsvinden te Assen.

U kunt de afscheidsdienst wel live volgen op dinsdag 22 december om 13.30 uur, op www.assenzuid.nl

We meet again

Na een jarenlange afnemende gezondheid heeft de Here onze lieve broer, zwager en oom thuisgehaald.

Gellius Janssens

Jan en Kieneke Janssens
Janneke Janssens
Henk en Jeannetta Stoit
Johan en Petra Janssens
Herman en Joke Titahena
Wim Janssens †
Rob en Henriët Janssens

Neven en nichten

*Ik hef mijn ogen op naar de bergen,
vanwaar zal mijn hulp komen?
Mijn hulp is van de Here,
die hemel en aarde gemaakt heeft.
Psalm 121:1-2*

De Here heeft thuisgehaald Zijn kind, onze lieve moeder, oma, overgrootmoeder en betovergrootmoeder, op de gezegende leeftijd van 91 jaar

Wies Popping-Visser

★ Hoogkerk 20-6-1929

† Enkhuizen 15-12-2020

weduwe van Jan Popping sinds 23-11-1998

Albert en Donita
Jan en Alberdien
Wilma en Wim
Wim en Vivi
Talja en Henk in liefdevolle herinnering
Fred en Liesbeth

kleinkinderen, achterkleinkinderen en achterachterkleinkind

Vanwege de huidige situatie wordt er DV op 23 december 2020 om 14.00 uur een besloten samenkomst gehouden. U kunt deze online volgen op <https://start.memoriam.tv/R2VQ-X622> Daarna zullen we haar begraven bij onze vader op Westgarde te Amsterdam.

Correspondentie adres: Talja de Ruiters
Kruisweg 1121a
2131 CV Hoofddorp
taljaderuiter@gmail.com

FAMILIEBERICHTEN

*De HEER behoedt je voor alle kwaad,
hij waakt over je leven,
de HEER houdt de wacht
over je gaan en je komen
van nu tot in eeuwigheid.*

Psalm 121: 7 en 8

Vertrouwend op zijn Heer en Heiland heeft God Thuisgehaald
onze lieve vader en trotse opa:

Cornelis Faken

Cor

In liefdevolle herinnering Hennie Faken - Engbers

* Enschede, 27 oktober 1943

† Enschede, 16 december 2020

Rotterdam Esther en Maarten Wilschut - Faken

Enschede Erik en Korine Faken - Datema
*Lars en Judith
Britt en Lars
Maud
Twan*

Enschede Richard en Namanda Faken - Geertsma
*Mees
Guusje*

Correspondentieadres:
Tulpstraat 26a, 7514 ZK Enschede

De dankdienst voor het leven en de begrafenis van Cor zal helaas, maar rekening houdend met ieders gezondheid, in besloten kring plaatsvinden op 22 december 2020.

Een condoleance stelt de familie op prijs via het correspondentieadres of via het online condoleanceregister: <https://www.mementouitvaartzorg.nl/2020/12/16/cfaken/>

Het is mogelijk om de dienst en de begrafenis mee te beleven met beeld en geluid.
Hiervoor kunt u gebruik maken van onderstaande inloggegevens.

Voor het volgen van de dienst via GKV Enschede - Oost vanaf 11:00 uur:
<https://www.kerkomroep.nl/#/kerken/10792>

Voor het volgen van de begrafenis op de Hervormde Begraafplaats te Usselo
rond 13:00 uur online: www.arvideo.nl/cor wachtwoord: cf

*Onze bijzondere dank gaat uit naar de artsen en
verpleegkundigen van MST en naar de vrijwilligers en verpleegkundigen
van Hospice Enschede voor hun liefdevolle zorg voor papa.*

Op 16 december 2020 is, in vol vertrouwen op haar hemelse Vader, overleden mijn echtgenote, onze moeder, schoonmoeder, oma en overgrootmoeder:

Tiny Hoogland - Hempenius

Catharina Hempenius geboren op 7 september 1933 te Leeuwarden

Nieuwerkerk aan den IJssel : Jan Hoogland

Amersfoort : Jan en Christine - Hannah en Jarno met Ruben,
Judith en Daan met Elias, Timon

Oostelbeers : Cees en Petra - Peter en Irene met Boaz en Yara,
Marjolein en Niko met Tommie en Lova, Ilse en Nils,
(in herinnering Jos †)

Dordrecht : Agnes en Albert de Bruijn - Lisette en Marcel
met Mirthe en Tobias, Carina en Stephan, Ellemieke en Nathan

Dordrecht : Gerdien en Arend Vreugdenhil - Steven en Marloes,
Jos, Maureen

Rotterdam : Franc en Saskia - Ruben en Kimberly, Juliën

Oude Tonge : Ineke *(in herinnering Jaap Kardol †)*

Bergschenhoek : Els en Jeroen Volmer - Olav, Senne

Correspondentieadres: J. Hoogland, Boslaan 37
2912 PA Nieuwerkerk aan den IJssel

De samenkomst ter gedachtenis aan Tiny zal plaatsvinden op dinsdag 22 december om 12.30 uur in kerkgebouw "De Lichtkring" aan de Dreef 1 te Nieuwerkerk aan den IJssel.

Deze dienst kan gevolgd worden via de livestream die u kunt vinden in het online condoleanceregister op www.hess.nl/condoleance, zoek op "Hoogland" en klik vervolgens op 'Volg onlineuitvaartdienst'.

Aansluitend zal om 14.30 uur de begrafenis plaatsvinden op de begraafplaats "Oud-Kralingen" aan de Laan van Oud-Kralingen 1 te Rotterdam.

Door de omstandigheden is de samenkomst alleen toegankelijk voor familie en genodigden. Bij de aansluitende begrafenis kunnen wel iets meer gasten aanwezig zijn. Wilt u daarbij zijn, dan vinden wij het fijn als u zich daarvoor vooraf aanmeldt via ceeshoogland@kpnmail.nl

Op woensdag 16 december jl. nam de HERE op in Zijn Heerlijkheid onze geliefde schoonzuster en tante

CATHARINA HOOGLAND-HEMPENIUS

Leeuwarden: F. Hoogland

Grimsby, Ontario, Canada: J.E. Ravensbergen-Hoogland
R.W. Ravensbergen

Driebergen: J. Weerstand

Kinderen en kleinkinderen

Nieuwerkerk aan de IJssel, 16 december 2020

Op dinsdag 22 december a.s. hopen we voorafgaand aan de begrafenis bijeen te komen in de Gereformeerde Kerk (Vrijgemaakt) te Nieuwerkerk aan de IJssel.

De Leeuw uit de stam Juda, de telg van David, heeft de overwinning behaald (openbaring 5:5)

Met zicht op een open hemel is in Christus ontslapen onze lieve oudste broer, zwager en oom

Cor Faken

Zeven maanden na het overlijden van onze schoonzus Henny, is nu ook Cor Thuis gekomen. Opnieuw een lege plek in ons midden, we zullen hem missen. We bidden hun kinderen en kleinkinderen de troost van onze hemelse Vader toe.

Boekelo: Jenny Oostra - Faken
Jan Oostra

Apeldoorn: Roel Faken
Siny Faken - Timmerman

Neven en nichten

Enschede, 16 december 2020

Hartelijk dank voor al uw meeleven, die wij mochten ontvangen, na het overlijden van mijn man, onze vader, opa en old opa

Tonko Pilon

Het was ons tot grote steun.
T. Pilon-Nauta

*Zoveel bloemen, zoveel kaarten, zoveel
warme woorden, zoveel belangstelling
en zoveel troost*

Hartelijk dank voor uw blijk van medeleven na het plotseling overlijden van mijn echtgenoot, onze (schoon)vader en opa

Herman Metske Ketel

Vanwege de overweldigende belangstelling is het voor ons onmogelijk u allen persoonlijk onze oprechte dank te betuigen.

*Nanny Ketel-Verduijn, (schoon)kinderen, kleinkinderen
Schiedam, 12-12-2020*

Tijdens het ziek-zijn en na het overlijden van mijn vrouw, onze moeder, onze oma

Alie van der Horst-Kruidhof

mochten we veel meeleven ontvangen. Alle bezoeken, telefoontjes, gesprekken en kaarten hebben ons goed gedaan.
We bedanken u hiervoor hartelijk.

*Klaas van der Horst, kinderen en kleinkinderen
Veltkampaan 5, 8141 RH Heino*

Wij willen iedereen hartelijk bedanken voor zoveel warme, liefdevolle steun en meeleven, na het plotselinge overlijden van mijn vriend, zoon en onze broer

Henk Jan Schouten

Het heeft ons heel goed gedaan.

Marjolein Dekker
Anna Marie Dijkstra
Renco en Judith Schouten

Meppel, december 2020

15 miljoen beschikbaar voor thuisonderwijs

Het kabinet trekt 15 miljoen euro uit voor extra laptops en tablets, die kinderen op de basis- en middelbare school kunnen gebruiken voor thuisonderwijs. Van het geld kunnen zo'n 60.000 apparaten worden aangeschaft, meldt het ministerie van Onderwijs. De laptops en tablets zijn vanaf begin januari beschikbaar. Schoolbesturen kunnen vanaf 22 december tot en met 15 januari een aanvraag indienen. Er wordt een eigen bijdrage verwacht van 25 procent, schrijft het ministerie. Tot 18 januari zijn basis- en middelbare scholen dicht vanwege de lockdown, die vanwege de hoge coronacijfers deze week werd afgekondigd. <

BEELD ANP

Coronavaccins worden opgeslagen in Oss

De coronavaccins en bijbehorende medische hulpmiddelen worden opgeslagen bij het bedrijf Movianto in Oss. De gemeente Oss meldde vrijdag dat het ministerie van VWS heeft gekozen voor die locatie op het bedrijventerrein Vorstengrafdonk. De gemeente stelt dat de keuze op Movianto is gevallen omdat dit 'een hooggekwalificeerd logistiek bedrijf is dat gespecialiseerd is in opslag en vervoer van geneesmiddelen'. Het bedrijf heeft ervaring met opslag en transport voor een vaccinatieprogramma omdat het jaarlijks de landelijke griepvaccinatie verzorgt, aldus de gemeente. De eerste vaccinatie in Nederland vindt plaats op 8 januari, mits het Europees geneesmiddelenbureau EMA het vaccin van Pfizer en BioNTech goedkeurt. <

Tweede wolf op de Veluwe waargenomen

Een tweede wolf is begin december met de al eerder op de Zuid-Veluwe gesignaleerde wolvin op camera vastgelegd. Daarmee wordt de hoop gevoed op de vestiging van een wolvenpaar in het gebied en de geboorte van wolvenwelpen, meldde Natuurmonumenten vrijdag. Het is echter nog niet zeker dat de dieren een paar gaan vormen. <

Eerste 25 vluchtelingen in Nederland gearriveerd

De afgelopen week zijn de eerste 25 vluchtelingen uit Griekenland in Nederland aangekomen. Na de brand in het vluchtelingenkamp Moria op Lesbos begin september, had het kabinet onder druk van de Tweede Kamer besloten honderd kwetsbare vluchtelingen op te nemen. De komende dagen zullen nog 24 vluchtelingen naar Nederland worden overgebracht, meldt staatssecretaris Ankie Broekers-Knol (Asiel) aan de Tweede Kamer. In totaal zijn het ongeveer tien Syrische gezinnen met 27 kinderen onder de achttien jaar. <

Gemeenten gaven te veel uit aan jeugdzorg

Gemeenten hebben vorig jaar tussen de 1,6 en 1,8 miljard euro meer aan jeugdzorg uitgegeven dan ze hiervoor van het kabinet kregen. Dat komt volgens staatssecretaris Paul Blokhuis (Volksgezondheid) onder meer doordat kinderen steeds langer hulp ontvangen. Ook zitten steeds meer kinderen in de hulpverlening. Het kabinet en gemeenten gaan overleggen hoe de tekorten kunnen worden voorkomen. 'We moeten ons fundamenteel bezinnen op de vraag: hoe gaan we in de toekomst om met de hulpverlening', aldus Blokhuis. Hij gaat ook 'serieus' kijken naar een extra financiële bijdrage aan de gemeenten. Uit het onderzoek naar de tekorten wordt niet duidelijk waarom kinderen langer hulp krijgen. <

Radio 538 haalt 223.207 voedselpakketten op

Radio 538 heeft deze week 223.207 voedselpakketten opgehaald met Missie 538. Alle pakketten gaan naar de voedselbank. De 538-dj's maakten de eindstand vrijdagmiddag bekend. In een week tijd hebben de dj's samen met hun luisteraars zo veel mogelijk geld proberen op te halen voor de voedselbank. Met elke vijf euro kan een gezin een week lang eten. Er zijn ruim 31.000 donaties binnengekomen, vijfhonderd acties opgestart vanuit het land en meer dan 10.000 platen aangevraagd. <

BEELD ANP

Grote steden organiseren vuurwerk-inleveracties

Rotterdam, Amsterdam, Den Haag en Utrecht komen wegens het tijdelijke landelijk vuurwerkverbod met een vuurwerk-inleveractie. Mensen kunnen tot 25 kilo vuurwerk inleveren, zonder dat ze daarvoor een boete of strafblad krijgen. Na de invoering van het landelijk verbod is het bezit van vuurwerk illegaal. Ook thuis bewaren mag niet, ook al was het vuurwerk eerder legaal aangeschaft. Bezit kan beboet worden en zelfs leiden tot een strafblad. Daarom vinden de burgemeesters van de grote steden dat inleveren zonder consequenties mogelijk moet zijn. De inleveractie vindt per gemeente op verschillende dagen en locaties plaats. In Rotterdam begint de actie op 22 december, in Utrecht op 23 december, in Amsterdam op 24 december en in Den Haag op 28 december. Op de websites van de gemeentes is meer informatie te vinden over de locaties waar het vuurwerk afgeleverd kan worden. <

Contacten 'dealers' krijgen sms van politie

De Utrechtse politie heeft een sms gestuurd aan vijfhonderd contacten die in telefoons stonden van twaalf mensen die zijn aangehouden op verdenking van het dealen van drugs. Die contacten zijn 'hoogstwaarschijnlijk klanten', meldt de politie. 'Met deze actie willen we gebruikers met de neus op deze feiten drukken' en 'bewust maken van de ontwrichtende effecten van drugsriminaliteit op wijken en buurten die zij als gebruiker mede in stand houden'. <

EU

20 miljoen sneltests voor Europese Commissie

De Europese Commissie heeft een contract getekend voor de levering van meer dan 20 miljoen sneltests ter waarde van 100 miljoen euro. De zogeheten antigeentests van de farmaceuten Roche en Abbott zijn vanaf begin januari beschikbaar, meldt het dagelijks EU-bestuur. De commissie heeft ook een aanbeveling opgesteld voor de 27 lidstaten over uniform gebruik, goedkeuring en wederzijdse erkenning van sneltests. <

27 december vaccin in Spanje en Griekenland

Spanje en Griekenland beginnen op 27 december met het vaccineren van burgers tegen het coronavirus. Spanje is een van de zwaarst getroffen landen door het coronavirus. Het land registreerde al 48.777 doden door het virus. Veel landen binnen de Europese Unie willen op 27 december beginnen met inenten. <

Biden

Biden nomineert vrouw van inheemse afkomst

De toekomstige Amerikaanse president Joe Biden heeft Congreslid Deb Haaland genomineerd als minister van Binnenlandse Zaken, bevestigt het kantoor van Bidens transitieteam. De benoeming van de parlementariër uit de staat New Mexico tot minister van Binnenlandse Zaken zou een grote symbolische waarde hebben omdat ze van inheemse afkomst is en omdat het ministerie van Binnenlandse Zaken grotendeels gaat over de betrekkingen met de indianenvolkeren, en het beheer van federaal land en nationale parken. <

BEELD ANP

Oud-president Burundi Pierre Buyoya overleden

De oud-president van Burundi Pierre Buyoya is overleden. De 71-jarige Buyoya werd in oktober veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf voor betrokkenheid bij de moord op een opvolger. <

NL

Eerste vaccinatieregio's zijn bekendgemaakt

Utrecht, Rotterdam en Hart voor Brabant zijn de eerste drie GGD-regio's die beginnen met het vaccineren tegen corona. Dat zegt een woordvoerder van GGD-koepel GGD-GHOR. Utrecht start op 8 januari, zegt een woordvoerder van de GGD Utrecht. De precieze locatie is nog niet bekend, daar wordt volgens haar nog over onderhandeld. Een woordvoerder van de GGD-regio Rotterdam bevestigt dat ook daar vroeg in januari een begin met vaccineren wordt gemaakt. Een woordvoerder van de GGD-regio Hart voor Brabant (Den Bosch en Tilburg en omstreken) kon nog niets bevestigen. <

Coronavirus zet dirigent kerstmatinee buitenspel

De traditionele kerstmatinee van het Koninklijk Concertgebouworkest in Amsterdam wordt onverwacht gederigeerd door de Fin Klaus Mäkelä (24). De Italiaanse dirigent Fabio Luisi, die aanvankelijk op de bok zou staan, is positief getest op het coronavirus. Tenor Piero Pretti moest ook afzeggen door ziekte. <

FAMILIEBERICHTEN

'God heb ik lief'

De Here heeft tot zich genomen, zijn Koningskind, onze lieve, jongste broer, zwager en oom, op de leeftijd van 68 jaar

Roelof Alides Hulzebosch Roel

* 8 maart 1952 † 16 december 2020

Mini Buitenhuis-Hulzebosch

Aly Hulzebosch-Heijink

Albert en Truus Hulzebosch-Borneman

Dick en Hinke Hogenkamp-Kuiken

neven en nichten

in herinnering:

Albert en Bertha, Jan, Jan Harm, Jenny

Correspondentieadres: A. Hulzebosch
Merelstraat 11, 7771 CG Hardenberg

De afscheidsdienst zal in besloten kring plaatsvinden op dinsdag 22 december a.s. om 10.30 uur. Het is mogelijk om de afscheidsdienst rechtstreeks te volgen via www.kerkdienstgemist.nl vanuit De GKV te Mariënberg.

Onze speciale oom, en broertje van onze lieve moeder Bertha Jonker-Hulzebosch† is overleden.

Roelof Hulzebosch

† 16.12.2020

Ze mogen elkaar nu weer ontmoeten. Dat was de wens van onze moeder. We wensen de familie sterkte en Gods zegen toe.

Liefs, de kinderen van Bertha.

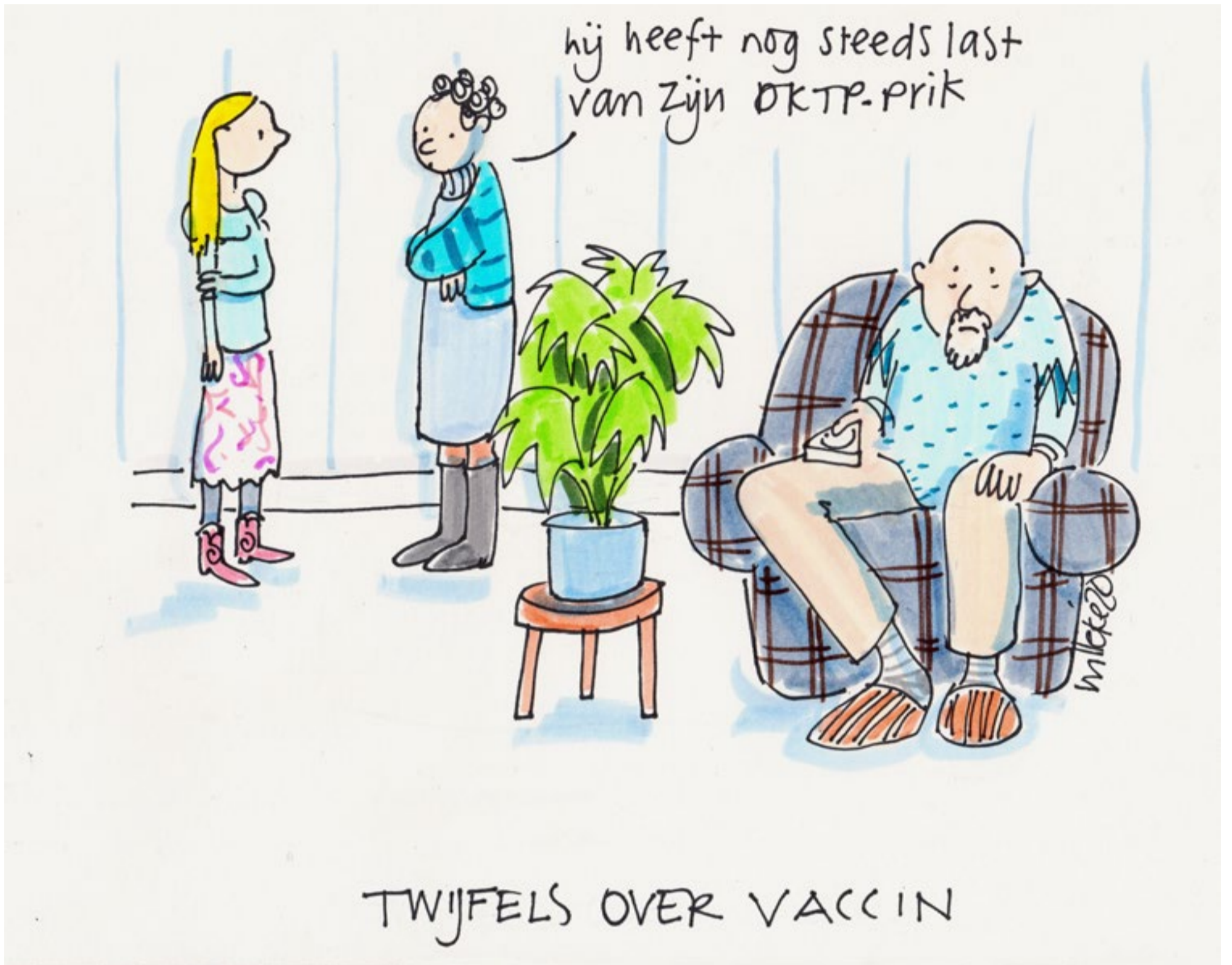
Houten: Harald Jonker
Zwolle: Henry Jonker
IJsselmuiden: Robert en Susan Jonker
Hardenberg: Geralda Jonker
Zwolle: Rudolf Jonker

Ontwerp zelf uw familieberichten

- ◆ kies zelf de mooiste lay-out
- ◆ keuze uit verschillende lettertypen
- ◆ prijs direct in beeld

nd.nl/familieberichten

DAT MOET ANDERS

GERARD TER HORST • redacteur nd.nl/opinie

Dromen van een hardloopbaan

... Dat Moet Anders: laat iedere stad een of enkele mooie hardloopbanen aanleggen.

Zo'n twee tot drie keer per jaar ontsnap ik aan de dood. Dan gebeurt er bij het hardlopen of racefietsen iets waarvan ik achteraf denk: dat scheelde maar een haar. Soms maak ik zelf de (inschatting)fout, soms is een andere weggebruiker niet alert.

M'n grootste ontsnapping was het afgelopen jaar met de racefiets. Op een bochtige bosweg nam een tegenligger, een auto, met behoorlijke snelheid de binnenbocht waar ik net doorheen kwam. We passeerden elkaar rakelings. Voor de bestuurder moet ik een flits langs het autoraampje zijn geweest. Het scheelde minder dan niets. Dit was zo'n klein hoekje waarin het ongeluk zich vaak bevindt.

Op dergelijke momenten droom ik van een wereld zonder tegenliggers en weggebruikers die er heel andere snelheden op nahouden. Je kunt daarvan zeggen: blijf dromen, we hebben het over een luxe probleem. Je kunt ook zeggen: kan het niet anders? En is het wel alleen een luxe probleem?

Een ongeluk had tot hoge medische en materiële kosten en arbeidsuitval geleid. Bovendien kun je de ruimte om te sporten geen luxe probleem

noemen. Voor moderne mensen met veelal 'zittende beroepen' is het een van de belangrijkste moderne geboden: beweeg dertig minuten per dag. Om over de grote mentale voordelen nog maar te zwijgen.

Dertig minuten, dat is vijftien kilometer racefietsen of zes kilometer hardlopen. En toch niet echt een hap uit de dag. In een gezonde balans tussen werk en privé is er ergens op de dag altijd wel een halfuur over. En nu velen verplicht thuiswerken, kan het gewoon overdag, als een weldadige *break* voor lichaam én geest.

geen tegenliggers

Zo kom ik terug bij die droomwereld zonder tegenliggers: kan iedere stad van enige omvang geen hardloopbaan aanleggen van vijf of zelfs tien kilometer, waar je geen last hebt van wandelaars, mensen die de hond uitlaten of fietsers. We kennen in dit land fiets- en wandelpaden, mountainbike- en paardrijroutes, skeelerbanen, waarom dan geen hardloopbanen? Er zijn 1,4 miljoen Nederlanders die hardlopen...

Het aantrekkelijke van zo'n baan, liefst met de afwisseling van groene stadsparken en bebouwing en zonder hinderlijke onderbrekingen, is dat je je kunt concentreren op het hardlopen. Dat het uitnodigt tot hardlopen met anderen. Als

je de baan creatief door de stad aanlegt, zal hij zich niet mijlenver van je voordeur bevinden. Er is een bestaand alternatief: de atletiekbaan met z'n rode ovaal loopbanen van 400 meter. Die rondjes zijn saai, de ondergrond is geweldig. Maar zo'n baan, die in onze stad het eigendom van de gemeente is, is niet open voor publiek. Er staat een groot hek omheen. Dat is nodig, laat de atletiekvereniging weten, omdat de baan erg kostbaar is en vatbaar voor vernieling. Tot slot: mijn gedachten blijken niet het ei van Columbus. Vorig jaar promoveerde sportonderzoeker en sociaal geograaf Ineke Deelen aan de Universiteit Utrecht op de vraag hoe de ruimtelijke omgeving van invloed is op de motivatie tot sporten. Zij adviseert er gemeenten over. Een groene, levendige omgeving en een goede ondergrond verklaren bijvoorbeeld hoe aantrekkelijk hardlopers de omgeving ervaren waarin zij hardlopen. Zij adviseert de openbare ruimte 'sportvriendelijk' in te richten. Zo maak je woonwijken gezonder, socialer en veiliger. Zij denkt dus niet op stads- maar wijkniveau. Daar kan ik inkomen, en toch blijf ik dromen: zo'n mooie stadsbaan met een goede ondergrond, verlichting, afstandsgegevens op of langs de weg, waar je hardloopt met de loodgieter of de burgemeester. Ik zie het helemaal voor me.

Reageren?

Brieven: maximaal 200 woorden. **Artikelen:** maximaal 700 woorden. Mail uw reactie met naam, adres en telefoonnummer naar opinie@nd.nl of Nederlands Dagblad, Postbus 2085, 3800 CB Amersfoort. **Meer informatie:** nd.nl/contact

PETER DE WAARD / VK - economierelecteur bij de Volkskrant nd.nl/opinie BEELD AFP / CHRISTIAN CHARISIUS

Een aan te leggen kunstmatig eiland in de Noordzee moet de elektriciteitskabels van alle windmolenparken met elkaar verbinden.

KAN INDUSTRIE MEELIFTEN MET STOPCONTACTENEILAND?

...Zou het niet ambitieus zijn als de regering juist nu investeert in de toekomst? Een kunstmatig eiland waar de zware industrie en Schiphol naartoe kunnen.

In 1975 kwam Swiebertje voor het laatst en Doctor Who voor het eerst op de Nederlandse televisie. Een beter voorteken van een nieuwe tijd was er niet. De Markerwaard zou nog worden ingepolderd. En eventueel ook stukken van de Waddenzee en de Noordzee. Nederland zou zoveel land op het water veroveren dat de boeren het groot konden aanpakken en de rest niet op een kluitje hoefde te wonen. De Noordzee Eilanden Groep, een consortium van 31 grote bedrijven in Nederland, publiceerde in oktober van dat jaar daarom een rapport over de aanleg van een industrie-eiland in de Noordzee. 'De zee als vestigingsplaats is voor de industrie voordelig vanwege de afwezigheid van bevolkingsconcentraties, waardoor stank, lawaai en horizonvervuiling geen direct probleem vormen', was de conclusie.

wereldtop

Andere voordelen waren diep vaarwater, overvloedig koelwater en goedkope energieopwekking. De Ne-

derlandse aannemers waren dankzij de Deltawerken wereldtop en wilden het wel aanleggen. De banken wilden het financieren en de industrie wilde het afnemen. In economenblad *ESB* werden de kosten geschat op 7 miljard gulden, omgerekend naar nu 11 miljard euro, eventueel te betalen uit de gasbaten. Maar de gasinkomsten werden verjubeld. Hierdoor zit Nederland bijna een halve eeuw later nog met de

Leuk voor het toerisme, een dagtrip Doggersbank.

overlast van Schiphol en industriële bedrijven als Tata Steel die in een dichtbevolkt gebied hun geld moeten verdienen.

Inmiddels is duidelijk dat er toch één Noordzee-eiland komt. Op initiatief van netbeheerder TenneT is een consortium opgericht dat op een kunstmatig eiland de elektriciteitskabels van alle windmolenparken met elkaar wil verbinden. Misschien kan dit stopcontacteneiland (kosten 1,5 mil-

jard euro kaal opgeleverd) worden uitgebreid met ruimte voor de zware industrie en een luchthaven. Het zou van ambitie getuigen. Deze regering zou behalve geld verjubelen in de lockdown ook investeren in de toekomst. Er hangt een veel hoger prijskaartje aan dan in 1975, omdat nu ook op zee strikte milieueisen gelden. Daarnaast moeten er dagelijks vele passagiers en werknemers naartoe worden gependeld, zodat een verbinding nodig is.

dagtrip

Maar misschien zou het ook een leuke toeristische bestemming kunnen worden: een dagtrip Doggersbank op een zonnige augustusdag. En dankzij windenergie wordt het een modelvoorbeeld van een duurzaamheid waarmee Nederland zich als rolmodel op de kaart zet. Aannemers kunnen mondiaal de show stelen. Uit een quick scan vorig jaar werden de kosten van een vliegveld in zee geschat op 45 miljard euro. 'Te duur', 'onhaalbaar' en 'luchtfietsrij', zo luidde het oordeel. Nu alle geldsluizen zijn opengezet, zou er nog eens naar kunnen worden gekeken. Niet met de ogen van Swiebertje of Bromsnor. Maar met die van Doctor Who. <

advertentie

Uitvaartzorg Bert van Dijken
Inez Zeldenrust & Bert van Dijken

heldere afspraken
bekwaam personeel
transparante kostenbegroting
goede organisatie van de uitvaart

Uitvaartzorg voor Groningen en Drenthe

Verbindingsweg 36
9781 DA Bedum

(050) 3011 241
(06) 4122 6559

www.bertvandijken.nl
zorg@bertvandijken.nl

COLUMN

Anton de Wit is hoofdredacteur van het Katholiek Nieuwsblad. Hij schrijft elke derde zaterdag van de maand een column.

ANTON DE WIT nd.nl/columns

GEBAKKEN CIRKEL

Dit was voor mij hét nieuws van de week. Of nee, maak er maar meteen van het jaar van, nu we toch allemaal zoeken naar dat ene absurde nieuwsbericht dat 2020 het beste samenvat. Dit is het wat mij betreft: in de duinen bij Soest is een buitenaardse, gebakken graancirkel aangetroffen. Het betrof een cirkel met een doorsnee van ongeveer 5 meter met 50 wit gepoederde kerststollen.

De 'ontdekker' ervan was een beeldend kunstenaar, genaamd Ton Paauw. Ik ken Ton Paauw verder niet, maar hij is voor mij nu al de held van 2020 – ja, nog bóven de zorgmedewerkers. Op oudejaarsavond, als gans het land gehuld is in een kloosterachtige stilte vanwege al dat vuurwerk dat niet afgestoken gaat worden, ga ik klokslag twaalf naar buiten, en applaudiseer ik. 'Voor Ton Paauw', zeg ik erbij aan iedere verbaasde voorbijganger die het horen wil.

lichtflits

Echt, een 'gebakken graancirkel', ik vind het niet minder dan briljant. Tegen de verslaggever van dienst had de kunstenaar er gortdroog bij gezegd dat hij een lichtflits had gezien, en dat hij zou zweren dat het kerstbrood kon lopen. Hij dacht dat het 'mogelijk een buitenaardse kerstgroet' was, en had ook meteen gedacht aan de monolieten die her en der waren opgedoken.

Die monolieten waren waarschijnlijk ook een kunstwerk, of een grap. Maar voor mij is Ton Paauw de betere kunstenaar, en in elk geval de betere grappenmaker. Eigenlijk gek dat zijn actie niet wat meer aandacht heeft gekregen in de nationale en internationale pers, zoals die monolieten dat wel kregen. Overigens: als de aandacht daarvoor geen teken van de tijd is, dan weet ik het ook niet meer. Nu alle mensen op aarde thuis opgesloten zitten met hun vaak zo onnozele soortgenoten, snakken we allemaal naar contact met intelligente wezens buiten onze eigen bubbel. En hoe kan een buiten-

Ook toen bleek het brood te kunnen lopen.

aards wezen beter zijn superieure intelligentie tonen dan door een paar lichtjaar te reizen om wat afgedankte intergalactische rookpalen op aarde te planten? Kostelijk.

Ik heb tijdens deze lockdown laatst fijn de Netflix-serie *Alien Worlds* zitten bingewatchen, een soort fictieve natuurdocumentaire waarbij aardse natuurwetten op eventueel leven op andere planeten worden toegepast. Erg intrigerend, maar ook wel teleurstellend, omdat het de vermoedelijk juiste conclusie trekt dat buitenaards leven logischerwijs net zo onnozel zal zijn als wij. En wij maar wiskundige formules en Mozart-symfonieën de ruimte inwerpen in de hoop dat een buitenaardse beschaving ze ooit oppikt. Dikke kans dat die aliens er geen snars van begrijpen. Of erger nog, dat ze ons een cassettebandje met Frans Bauer-hits terugsturen.

in die dagen

Hoeveel beter, hoeveel verhevener is dan die hilarische 'buitenaardse kerstgroet' van Ton Paauw? Als gezegd, ik ken hem verder niet, en heb ook geen idee of hij een gelovige achtergrond heeft. Maar in mijn gelovige achtergrond vindt zijn formidabele actie wel veel weerklank. Voor mij is het één grote vingerwijzing naar dat even kostelijke kosmische schouwspel dat door Lucas meesterlijk werd ingeleid met de woorden 'Het geschiedde in die dagen ...'

Ook toen lichtte de hemel even op. Ook toen werd de veilige eigen bubbel doorbroken door intelligent leven van buiten: de Logos, het vleesgeworden Woord zelf. Ook toen bleek het brood te kunnen lopen; Hij die zichzelf brood des levens noemde, zichzelf als brood gaf, Hij liep onder ons. Maar eerst werd Hij in doeken gewikkeld en in een kribbe gelegd; als voedsel voor de beesten, de meest huiveringwekkende voorafschaduwing in heel het evangelie ...

Och, wat zal 2020 een zalig kerstfeest brengen. Als de kerstpreek tijdens de livestream-nachtmis tegenvalt, kan ik het geluid even uitzetten, en ongegeneerd kijken naar de foto van de 'gebakken graancirkel' van Ton Paauw. En tevreden mijmeren over de diepere zin van die oorspronkelijke 'buitenaardse kerstgroet', toen in Betlehem.

INGEZONDEN KLAAS OORDT, RHEEZE

Zachtmoedige ethiek

Ad de Bruijne (*ND*, 12 december) complimenteert en passant zijn leermeester Jochem Douma (1931-2020). Douma heeft ook mij in mijn jonge jaren laten zien dat de christelijke ethiek zo gek niet is. Redelijkheid, billijkheid en liefde gaan voorop in de leefregels voor het menselijk bestaan. Dat is niet bekrompen of zonder respect zoals buitenstaanders vaak beweren, maar zo zachtmoedig als Jezus én met een warm hart. <

NL

MAC VAN DINTHER / VK nd.nl/nederland BEELD ANP / OTTO JELSMa, VK

‘Scheiding tussen mens en wilde natuur onhoudbaar’

...Hoe ga je om met een roofdier dat zich niet aan onze regels houdt? Volgens milieufilosoof Martin Drenthen moeten we naar manieren zoeken om met de wilde natuur samen te leven.

...‘Wij hebben een gevangenis gebouwd voor de natuur.’

► NIJMEGEN

De terugkeer van de wolf plaatst ons voor een dilemma, zegt milieufilosoof Martin Drenthen. Want hoe ga je om met een roofdier dat zich niet aan onze regels houdt, dwars door het landschap banjert en onderweg af en toe een schaap meepikt? In ieder geval niet door de natuur nog meer te beheersen en te controleren, aldus de wetenschapper van de Nijmeegse Radboud Universiteit. In plaats daarvan kunnen we beter zoeken naar manieren om met de wilde natuur samen te leven, schrijft

Drenthen in zijn boek *Hek. De ethiek van de grens tussen boerenland en natuurgebied*.

Gebaseerd op de gedachte dat mens en natuur geen gescheiden werelden zijn, maar deel uitmaken van een en hetzelfde. ‘De wolf laat zien dat die scheiding niet houdbaar is. Die stieft dwars door ons cultuurlandschap heen.’

U noemt de wolf bij uitstek een politiek dier. Hoezo?

‘Ons klassieke natuurbeheer is gebaseerd op de rentmeestergedachte: wij bepalen wat waardevol is en beschermen dat. Binnen die ruimte mag de natuur zijn gang gaan. De rest is van ons: daar bepalen wij wat er gebeurt. De wolf daagt dat idee uit. Die laat zich niet opsluiten, die claimt de ruimte. Daarmee zet hij ons wereldbeeld op losse schroeven.’

Wij vinden natuur prachtig. Zolang

we er maar geen last van hebben.

‘Dat geldt niet alleen voor de wolf. Ook voor wilde zwijnen die zich verspreiden in gebieden waar ze volgens ons eigenlijk niet horen te zijn. Vroeger hadden we een hek om het dorp staan om wilde beesten tegen te houden. Voor een deel doen we dat nog steeds. Wij hebben een gevangenis gebouwd voor de natuur. De oncontroleerbare natuur beschouwen we als een vijand die onschadelijk moet worden gemaakt.’

Dat gaat toch best goed?

‘Door heel veel af te schieten. Elk jaar wordt 80 procent van het wild geschoten om de illusie in stand te houden dat het werkt zoals wij het hebben bedacht. Veel mensen weten dat niet, want jagen in Nederland gebeurt besmuikt.

Het is een rechtvaardigheidsvraag: hoe verdelen we de ruimte tussen onze mensengemeenschap en die

Een wolf op de Veluwe, vastgelegd door natuurfotograaf Otto Jelsma. De hobbyfotograaf Jelsma heeft de wolf gefotografeerd op de Veluwe. Wolven laten zich in Nederland bijna nooit zien in groepsverband.

van de dieren? Dat begint ermee te accepteren dat de ander ook recht van bestaan heeft.

De wolf is een soeverein wezen dat al duizenden jaren in het landschap leeft.’

advertentie

Vijf jonge vrouwen krijgen een prachtige boodschap!

 bekijk hier hun verhaal of ga naar onze website: www.hadassahoeve.nl/steun

Kwetsbare jonge vrouwen, met elk een indrukwekkend verhaal bieden wij op de Hadassahoeve zorg, hulp en nieuwe hoop. Dat vraagt liefde, doorzettingsvermogen en geduld. Maar ook geld. Dat kunnen we niet zonder hulp van ‘buitenaf’.

Wilt u ons helpen deze hoopvolle hulp te bieden!

hadassa
hoeve

Maar kwam een zeldzame roedel met vijf wolven tegen tijdens een wandeling op de

Moeten we de wolf dan maar zijn gang laten gaan?
'Natuurlijk is daaraan een grens. Wij

hebben er als mensen recht op onze essentiële belangen te verdedigen; we hoeven onze baby's niet aan wol-

Martin Drenthen

ven te voeren. Maar dat kan ook op andere manieren dan controleren of uitschakelen, zoals nu gebeurt.'

slimme manier

'Je moet een overgang maken van sturen op aantallen naar sturen van gedrag. We kunnen schapen beschermen met schrikdraad en kuddebewakingshonden. Dat is een manier om wolven duidelijk te maken dat ze daar weg moeten blijven. Af en toe zal er een dier zijn dat zich daar niet aan houdt. Dan zul je moeten ingrijpen.

Ik had ooit een workshop over een das in Limburg die de mais van een boer opvrat. De oplossing bleek simpel: een das vindt vroegbloeiende mais lekkerder. Als de boer een hoekje van zijn akker daarmee aanplant, laat de das de rest met rust.

Aan dat soort oplossingen moeten we veel meer denken. We moeten ons cultuurdeel weerbaarder maken. Dat kan op slimme manieren.'

Voor stadsbewoners is dat gemakkelijk praten. Een boer die tien dode schapen vindt, denkt daar anders over.

'Uit enquêtes blijkt dat vooral stedelingen wildernis prachtig vinden. Dan denken ze aan documentaires van David Attenborough, niet aan zwijnen die de tuin omploegen. Boeren zijn zich veel bewuster van de dreiging die ook van de natuur uitgaat. Een invasie van wilde zwijnen en hun oogst is naar de knoppen. Het is helder dat er een belangenconflict bestaat. Schapenhouders hebben recht op onze solidariteit. Dat kan in de vorm van subsidie of hulp bij het plaatsen van hekken. Maar dan verwacht ik van schapenhouders ook dat ze erkennen dat het overgrote deel van de bevolking vindt dat de wolf recht van bestaan heeft in Nederland.'

U noemt de discussie over de wolf meer een conflict tussen mensen onderling dan tussen mens en wolf.
'Een student van mij deed onderzoek in Zuid-Tirol, waar de wolf ook is teruggekeerd. Zijn er dingen, vroeg ze aan bewoners, waarvan jullie vinden

dat ze hier niet thuishoren? Daarop liepen ze leeg over vluchtelingen, de macht van Brussel én over wolven; dat was één cluster. Dat zie je hier ook gebeuren met boeren die zeggen: wij betalen de prijs voor de fantasie van de stedelijke elite. Dat gaat niet over de wolf, dat gaat over het gevoel van een bevolkingsgroep die vindt dat er niet naar ze wordt geluisterd.'

U schrijft in uw inleiding over COVID-19, een virus dat overspringt van dier op mens. Als iets laat zien dat de mens niet losstaat van de natuur, maar er deel van uitmaakt, dan is het de coronacrisis.

'Het laat tegelijkertijd zien dat er niets zoetsappigs is aan soevereine natuur. Die heeft tanden. Deel uitmaken van de natuur betekent ook dat je er problemen bij krijgt. Er is een verband tussen het verlies van biodiversiteit en het verspreiden van dit soort ziektes.

Ook daartegen kunnen we ons weerbaarder maken. Je moet niet proberen de vijand uit te schakelen; dat lukt toch niet.

Van de andere kant: juist de oncontroleerbaarheid maakt een natuurbeleving zo waardevol. Als mensen een ree tegenkomen in het bos is dat een bijzondere ervaring. Juist omdat het ook níét had kunnen gebeuren.' <

advertentie

Bid voor mij!

Daniela wordt vervolgd omdat ze christen is.

OpenDoors

Op de bres voor vervolgte christenen

Bekijk haar verhaal
opendoors.nl/daniela

Eindejaars Knallers!

RCN Vakantieparken sluit het jaar feestelijk af met de traditionele 'Eindejaarsknallers'. Vijf spectaculaire aanbiedingen waarmee je de komende weken – tot en met 31 december 2020 – profiteert van exclusieve kortingen. Kom in 2021 genieten van de rust, ruimte en natuurlijke omgeving op één van onze 17 vakantieparken in Nederland of Frankrijk.

€ 100,- KORTING

op je verblijf van minimaal één week in een accommodatie in Nederland.

Actiecode RCN2021ej1

1

€ 100,- KORTING

op een accommodatie vanaf twee weken (of € 50 bij één week) in Frankrijk.

Actiecode RCN2021ej2

2

€ 175,-

VOOR EEN MIDWEEK/WEEKEND

inclusief GRATIS eindschoonmaak in het voor- en najaar in Nederland.

Actiecode RCN2021ej3

3

€ 50,- KORTING

op minimaal één week kamperen in de zomervakantie in Nederland en Frankrijk.

Actiecode: RCN2021ej4

4

20% KORTING

op minimaal één week kamperen in het voor- en najaar in Nederland en Frankrijk.

Actiecode: RCN2021ej5

5

Nú alvast boeken met extra zekerheid! Boek op rcn.nl/knallers of bel **085 0400 700**

- ✓ In de periode 1 januari tot 1 april 2021 kun je een verblijf op een RCN camping in Frankrijk vanaf 1 mei 2021 kosteloos annuleren.
- ✓ Verblijven tot 1 mei 2021 op een RCN camping in Frankrijk kun je kosteloos annuleren tot 30 dagen voor de 1e verblijfsdatum.

Bekijk alle actievoorwaarden op rcn.nl/knallers

Goed voor elkaar

NL

IWAN TOL / VK nd.nl/nederland BEELD ANP

De vlucht en de ramp die volgde

... De meeste historici zijn het erover eens dat koningin Wilhelmina er in mei 1940 verstandig aan deed om naar Engeland te vluchten.

... Of ze het voldoende voor de Joden heeft opgenomen, is een andere vraag.

► HILVERSUM

Het is een voetnoot bij de geschiedenis, zeker geen brandende historische kwestie. Maar af en toe duikt ze weer op. Zo ook in de tweedelige documentaire *De Joden & de Oranjes* die de EO de komende twee zaterdagen uitzendt: de vlucht van koningin Wilhelmina naar Londen, op 13 mei 1940.

Het nieuws van haar vertrek – 'verplaatsing van de regeringszetel', in de terminologie van die tijd – maakte een verpletterende indruk op de achtergebleven landgenoten, de Joden in het bijzonder.

Want juist de Joden hadden sinds de vestiging van het koninkrijk, in 1815, altijd hun afhankelijkheid getoond aan het regerende vorstenhuis, om er vooral geen twijfel over te laten bestaan dat zij toch echt volwaardige Nederlanders waren. Voor de Joden had de band met het Huis van Oranje een meer dan symbolische betekenis.

En symbolen doen ertoe, zeker in bange tijden. Met de vlucht van de koningin – het symbool bij uitstek van de staatkundige en maatschappelijke continuïteit – werd de zich voltrekkende ramp in volle omvang zichtbaar: de achterblijvers stonden er alleen voor. De Joden, van wie velen al uit nazi-Duitsland waren gevlucht, wisten wat dit betekende.

verband

In het EO-tweelুক wordt een verband gesuggereerd tussen de vlucht van de koningin en het grote aantal zelfdodingen onder Joden in de meidagen van 1940.

Het duurde even voordat de Nederlanders begrip kregen voor de handelwijze van de koningin – die zelf altijd zou hebben geschamperd over de vlucht naar Nederland van de Duitse keizer Wilhelm II in 1918.

In Den Haag moesten fietsers, in de plastische omschrijving van de in 2014 overleden historica Nanda van der Zee, slalommen 'vanwege de heren uit de ramen geworpen staatsieportretten van de ontkomen koningin'.

Verschuilde hoogwaardigheidsbekleders, onder wie de voormalige minister-president Hendrik Colijn, meenden dat Wilhelmina haar volk en de monarchie grote schade had berokkend. Zelfs uit krijgsgevangenschap teruggekeerde leden van het Utrechtsch Studenten Corps, voor de oorlog een bolwerk van orangisme, namen in de zomer van 1940 'nog een duidelijke stemming tegen koningin Wilhelmina waar'.

Maar de houding tegenover de koningin kenterde – ook onder de van oudsher republikeinse sociaaldemocraten – toen het besef postvatte dat Wilhelmina in Londen 'geen last had van neutraliteit', anders dan de Belgische koning Leopold III die in Brussel was achtergebleven en daardoor het gezag van de Belgische regering in ballingschap ondermijnde.

Het feit dat de NSB de vlucht van de koningin op hoge toon als 'landverraad' aanmerkte, zal er zeker toe hebben bijgedragen dat de 'oranje-

13 maart 1945. Koningin Wilhelmina zet na vijf jaar ballingschap voor het eerst weer voet op Nederlandse bodem, in het Zeeuwse Eede.

mythe' waarvan Wilhelmina het middelpunt vormde, aansloeg in bezet Nederland.

In 1997 schreef Van der Zee een uitermate kritisch boek, *Om erger te voorkomen*, over de vlucht van de koningin en de gevolgen daarvan voor (met name) de Joodse Nederlanders. Volgens haar schiep de koningin met haar vlucht de condities voor de vestiging van een rijkscommissariaat, dat meer onderdrukkend was (en doodelijker voor de Joden) dan de militaire bezettingen in België en Denemarken, waar koning Leopold III en Christiaan X niet door de Duitsers konden worden genegeerd.

koning Christiaan

Net als Van der Zee, leggen de makers van de documentaire een verband tussen het optreden van koning Christiaan en het feit dat het merendeel van de ongeveer achttuizend Deense Joden in het neutrale Zweden in veiligheid kon worden gebracht, terwijl van de 140.000 Nederlandse Joden ruim 102.000 zijn omgebracht. Ze wagen zich echter niet aan de suggestie dat het lot van de Nederlandse Joden dus mede aan Wilhelmina moet worden toegeschreven. Van der Zee deed dat wel. Daarmee oogstte zij veel kritiek onder vakgenoten en boekrecensenten.

Uit de eensgezinde afwijzing van haar gewaagde these maakte Van der Zee op dat een zelfbenoemde elite van historici – 'een clubje veel te grijze mannen' – zich tot het uiterste inspande om de mythe rondom koningin Wilhelmina in stand te houden. Historicus Gerard Aalders, auteur van meerdere 'onthullende' boeken over de Oranjes, deelt die opvatting: van de 'vluchtgeschiedenis' en de Engelse ballingschap van de koningin is met vereende krachten een opgepompt heldenverhaal gemaakt.

De meest gangbare opvatting onder historici is onverkort dat Wilhelmina vanwege haar vlucht als 'stem van strijdend Nederland' heeft kunnen fungeren.

Een andere vraag is of de koningin in die hoedanigheid voldoende oog heeft gehad voor het lot van haar Joodse onderdanen. Haar achter-

kleinzoon, koning Willem-Alexander, heeft die vraag tijdens zijn opmerkelijke herdenkingsrede op 4 mei ontkenkend beantwoord. Maar de juist-

heid van het besluit om zich in Engeland te vestigen? Die staat niet serieus ter discussie.

► zie ook pagina 34

advertentie

'Het ND Fonds getuigt van omzien naar mensen met een smallere beurs.'

Helpt u mee?

Dankzij het ND Fonds kan Annita Fris het *Nederlands Dagblad* blijven lezen. Helpt u ons mee, zodat wij haar en de 300 andere lezers ook het komende jaar kunnen steunen?

Maak uw gift over op NL 11 INGB 0004 0796 42

ND | Fonds nd.nl/ndfonds

Postbus 2085, 3800 CB Amersfoort, 088 1 999 999

ROB VREEKEN / VK nd.nl/buitenland BEELD AFP / FETHI BELAID

Arabische opstand heeft tijd nodig

...Achteraf was 'Arabische Lente' een te optimistische term. Na tien jaar is de grote omwenteling er bijna nergens van gekomen. Veel landen gingen er zelfs dramatisch op achteruit.

...Toch zijn de 'opstanden' niet voor niets geweest.

► ALGIERS – CAÏRO – DAMASCUS

Eigenlijk was het een incident van niks. De 26-jarige fruitverkoper Mohamed Bouazizi kreeg, op de ochtend van 17 december 2010, gedoe met de politie, die zijn stalletje omvergooiden omdat hij geen marktvergunning had. Geld om de agenten om te kopen, zoals gebruikelijk was, had hij niet.

Het was het soort machtsmisbruik dat jonge werkkenden en werklozen in Tunesië en elders in de Arabische wereld maar al te goed kennen. Maar juist daarom sprak het zo tot de verbeelding dat de wanhopige Bouazizi zichzelf met benzine overgoot en in brand stak, nadat hij bij het kantoor van de gouverneur in zijn woon-

plaats Sidi Bouzid vergeefs om belet had gevraagd.

vrijheid ruiken

Zijn zelfverbranding was de lont in het kruitvat. Tunesië kwam in opstand tegen het regime van dictator Ben Ali, die al na vier weken van demonstraties op het vliegtuig stapte naar Saudi-Arabië. Spoedig volgde Egypte, toen Libië, vervolgens Syrië. 'Ik ruik vrijheid', zei de 23-jarige student tandheelkunde Abdelrhman, lurkend aan een shishapijp in café Wadi Nile aan het Tahrirplein in Caïro, een dag voor de eerste betoging tegen president Hosni Mubarak. Onder Mubarak 'is er niets', zei Abdelrhman. 'Geen werk, geen toekomst, geen democratie. De parlementsverkiezingen waren een en al bedrog. Ze houden ons voor de gek.'

Tahrirplein

Meer nog dan de volksopstand in Tunesië trok de '25 Januari Revolutie' van het Tahrirplein wereldwijd een ademloos toekijkend publiek. 'Arabische Lente' was (althans in het Wes-

ten) al snel de optimistische omschrijving van de ongelooflijke gebeurtenissen in een regio die verstand had geleken in dictatuur en verspilde kansen.

Ook Mubarak hield niet lang stand, gevolgd door de Libische leider Moammar Gadhafi, door rebellen doodgeschoten na uit een rioolbuis te zijn gesleurd. Als dominostenen kukelden de dictators om: zie de mannen vallen.

Maar mocht al even de hoop zijn opgeflakkerd dat Arabische jongeren voortaan met een paar weken bezetting van een stadsplein de toekomst naar hun hand konden zetten, dan werd dat optimisme spoedig gelogenstraft.

Libië viel ten prooi aan jonge mannen met te veel testosteron en te grote geweren. Jemen raakte in een burgeroorlog die werd aangewakkerd door rivaliserende buurlanden. Elders werd de onrust gedempt met wat handige concessies. Egypte kreeg met generaal Abdel Fattah el-Sisi een regime dat veel strenger was dan dat van Mubarak.

Kinderen zitten boven op een standbeeld van het stalletje van Mohamed Bouazizi, ter herdenking samen op het naar Bouazizi vernoemde plein in het centrum van de stad.

Het was echter vooral Syrië dat aan alle hoop een eind maakte. President Bashar al-Assad wilde van geen wij-

ken weten, stuurde zijn troepen op vreedzame demonstranten af en stortte zo zijn land in een burgeroor-

advertentie

VERBONDEN
door liefde

VERSCHEURD
door oorlog

Brengt u verscheurde gezinnen weer samen?

Vluchten is levensgevaarlijk. Daarom laten mensen vaak noodgedwongen hun gezin achter. Maar de zorgen over de veiligheid van de achtergebleven gezinsleden blijven. VluchtelingenWerk Nederland helpt verscheurde gezinnen te herenigen, zodat ze samen een veilige toekomst kunnen opbouwen.

Helpt u mee? Scan de QR-code of geef op vluchtelingenwerk.nl/gezin

**VluchtelingenWerk
Nederland**

Wijl andere demonstranten leuzen roepen. Ze kwamen deze week voor een Sidi Bouzid.

log die inmiddels ruim een half miljoen mensen het leven heeft gekost. Als er iets is wat tot de conclusie

noopt dat de Arabische opstanden, tien jaar later, per saldo meer ellende hebben veroorzaakt dan opgelost,

dan is het wel de vernietiging van de Syrische natie.

opstanden

Is de Arabische Lente daarmee mislukt? Wel als we vasthouden aan de malle voorjaarsterm. Niet als we die vervangen door 'Arabische opstanden', een proces van jaren met ongewisse uitkomst dat gepaard zal gaan met 'tegenvallers, verraad en nederlagen', zoals Midden-Oostenkenner Jean-Pierre Filiu in 2011 schreef. Drie stappen vooruit, twee achteruit – of andersom.

Eén voorspelling is in ieder geval niet uitgekomen. Neoconservatieve commentatoren wisten indertijd zeker dat alle massaprotest slechts kon uitmonden in de heerschappij van de Moslimbroederschap. Dat is nergens gebeurd. Sterker, de Moslimbroeders hangen in Egypte, hun kernland, murw geslagen in de touwen. Zij bleken over minder politieke slimheid te beschikken dan hun was toegeschreven. Het leger gaf uiteindelijk de doorslag.

In Tunesië gebeurde het tegenover-

gestelde, hoewel ook daar het leger een beslissende rol speelde: door zich buiten de politiek te houden. Dat werd overgelaten aan een andere kracht, die van de democratische omwenteling in Tunesië wel een succes zou maken: de civil society. Decennia, of misschien wel 150 jaar, van investeren in onderwijs wierpen zo hun vruchten af. Een soms knetterende transitie werd bekroond met een voorbeeldige democratische grondwet. Het kwartet van vakbeweging, werkgevers, advocatenorde en mensenrechtenbeweging werd terecht beloond met de Nobelprijs voor de Vrede. De vakbonden waren cruciaal. Zij waren het die de politieke partijen voor het blok zetten: laat de rede zegevieren, anders wordt het hier net zo'n puinhoop als in Egypte.

arbeidersklasse

Het concept van de civil society verdient daarom een aanvulling. Ook een volwassen arbeidersklasse kan nodig zijn voor een succesvolle overgang naar democratie. De vraag is

dan wel wat eerst komt, de kip of het ei. Het gebrek aan banen scheppende productiviteit is het grote probleem van de Arabische wereld, met haar jonge, werkloze bevolking. Maar juist daar hebben de lokale heersers geen oplossing voor.

Dat besef leeft onder de bevolking van de regio in 2020 niet minder dan in december 2010. Vandaar dat het 'Al-shaab yureed isqat al-nizam' ('Het volk wil de val van het regime'), de leus van alle revolutiepleinen tien jaar geleden, steeds blijft weerklanken, op diverse plekken.

In Algerije, Sudan, Irak en Libanon werden de machthebbers vorig jaar ter verantwoording geroepen door burgers die schoon genoeg hadden van corruptie, onvrijheid en economische malaise.

Voorals in Sudan leidde dat tot (enig) resultaat. De machtspositie van de Arabische elites is veel minder vanzelfsprekend dan ze vóór de wanhoopsdaad van Mohamed Bouazizi was. De Arabische opstanden zijn niet mislukt, ze zijn nog volop gaande. <

advertentie

Geef hoop aan vervolgde christenen van morgen

Uw nalatenschap aan de vervolgde kerk

Uw testament. Het is misschien geen alledaags gespreksonderwerp? Toch is het belangrijk om na te denken over wat er met uw bezittingen gebeurt na uw overlijden. Want ook dan kunt u christenen helpen om staande te blijven in de verdrukking.

Open Doors staat op de bres voor vervolgde christenen. Al 65 jaar steunen wij hen, mede dankzij royale steun van u en vele anderen in Nederland en Vlaanderen. Helaas neemt de vervolging alleen maar toe.

U kunt vervolgde broeders en zusters helpen door voor hen te bidden. En ook heel praktisch door bijvoorbeeld uw nalatenschap.

Met uw nalatenschap kunt u toekomst geven aan de vervolgde kerk. Wilt u meer weten over het

opnemen van Open Doors in uw testament? Maak vrijblijvend een afspraak voor een gesprek met onze relatiemanager Jaap van Leeuwen (tel. 0341-465 074). Hij staat u graag te woord.

advertentie

"Ik mis mijn familie"

Onzeker. Zo voelt 2020. Vluchtelingen weten als geen ander hoe het voelt als je wereld ineenstort.

UNHCR, de VN-Vluchtelingenorganisatie, biedt hen hoop voor de toekomst. Steun jij hen ook?

Ga naar unhcr.nl/hoop

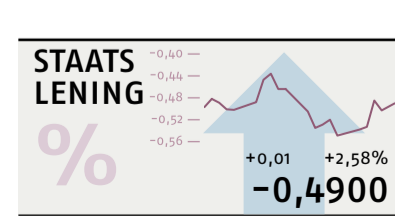
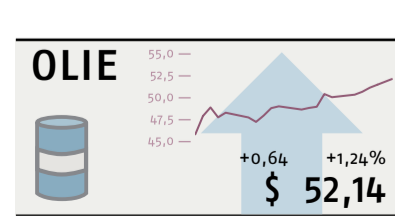
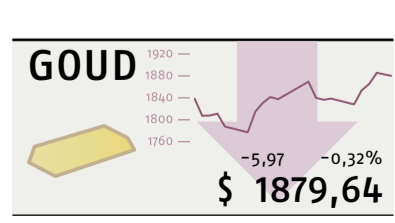
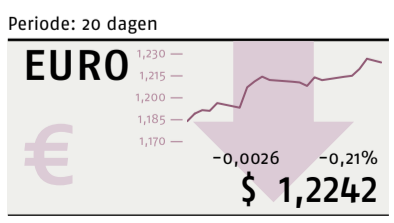
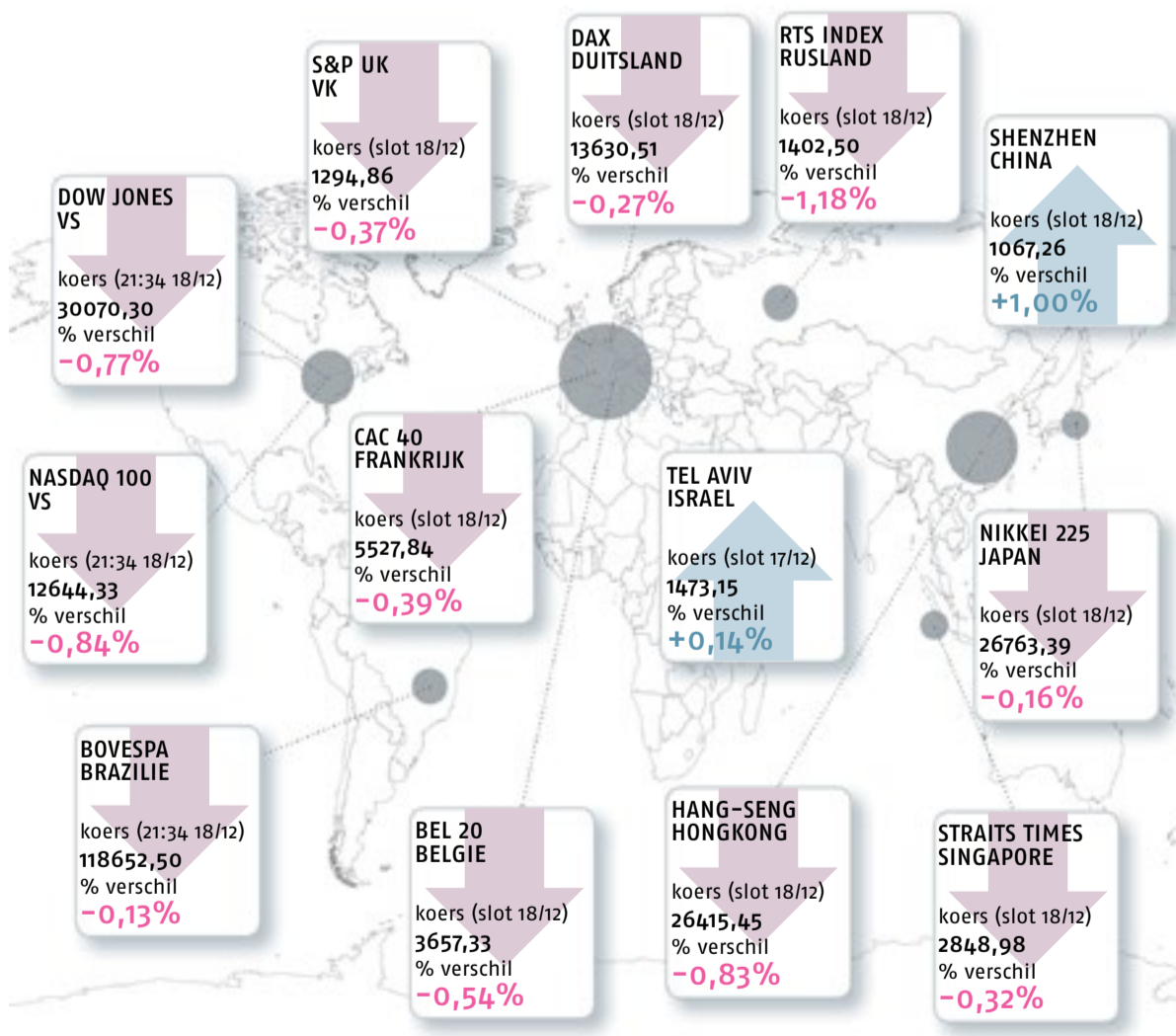
BEURS

ANP nd.nl/economie

Beurs sluit vrijwel onveranderd

► AMSTERDAM
De aandelenbeurs in Amsterdam is vrijdag vrijwel onveranderd gesloten. Elders in Europa waren rode cijfers op de koersenborden te zien. Pessimistische geluiden over de toch al moeizame brexitonderhandelingen zorgden voor enige terughoudendheid bij beleggers. De AEX-index op Beursplein 5 eindigde een fractie hoger op 625,25 punten. De MidKap zakte 0,6 procent tot 921,65 punten. De beurzen in Frankfurt en Parijs leverden tot 0,5 procent in. De FTSE-index in Londen daalde 0,3 procent. Volgens de Europese hoofdonderhandelaar Michel Barnier is er

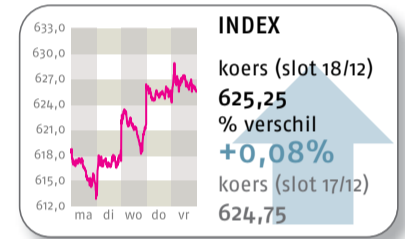
nog maar weinig tijd over voor een brexitdeal. De Britse premier Boris Johnson en voorzitter Ursula von der Leyen van de Europese Commissie lieten eerder al weten dat het moeilijk wordt om nog tijdig een handelsakkoord te sluiten. Vooral op het vlak van visserij blijven Londen en Brussel het oneens. In de AEX toonde biotechnoloog Galapagos wat herstel na de zware koersverliezen in de afgelopen twee dagen, met een plus van 2,6 procent. Verzekeraar Aegon kampte met een adviesverlaging door Credit Suisse en zakte 2 procent.

RENTE

	18/12	17/12
Euribor 3 mnd	↑ -0,537	-0,541
Euribor 6 mnd	↓ -0,520	-0,518
Euribor 12 mnd	↓ -0,498	-0,495
Rente 5 jaar	↑ -0,724	-0,734
Rente 10 jaar	↑ -0,490	-0,503

AEX FONDSEN

	slot	vk	%
ABN Amro	↓ 7,992	8,13	-1,70
Adyen	↑ 1.949,501	906,50	+2,26
Aegon	↓ 3,097	3,16	-1,99
Ahold Delhaize	↑ 23,42	23,29	+0,56
Akzo Nobel	↑ 87,28	86,84	+0,51
ArcelorMittal	↓ 18,78	19,25	-2,44
ASM International	↓ 167,55	169,10	-0,92
ASML Hold.	↓ 389,55	390,50	-0,24
ASR Nederland	↑ 33,07	32,15	+2,86
DSM	↑ 139,55	137,35	+1,60
Galapagos	↑ 80,24	78,18	+2,63
Heineken	↓ 89,36	89,64	-0,31
IMCD	↑ 105,10	102,90	+2,14
ING Groep	↓ 7,876	7,945	-0,87
Just Eat Takeaw.	↑ 88,00	86,62	+1,59
NN Group	↑ 35,26	34,61	+1,88
Philips Elec.	↓ 44,80	44,03	+1,74
Prosus	↓ 89,98	92,04	-2,24
Randstad	↑ 54,96	54,72	+0,44
Relx	↑ 19,86	19,80	+0,33
Royal Dutch Shell A	↓ 15,39	15,60	-1,36
Royal KPN	↑ 2,527	2,462	+2,64
Unilever plc.	↓ 47,92	48,00	-0,17
WFD Unibail-Rod.	↓ 62,88	64,40	-2,36
Wolters Kluwer	↑ 69,36	68,36	+1,46

MIDKAP FONDSEN

	slot	vk	%
Aalberts	↓ 35,70	36,59	-2,43
Air France-KLM	↓ 4,69	4,808	-2,45
Altice Europe	↑ 5,33	5,33	0,00
Aperam	↓ 34,60	35,45	-2,40
Arcadis	↑ 26,60	26,34	+0,99
Basic-Fit	↑ 30,85	30,85	0,00
BE Semiconductor	↑ 48,35	48,24	+0,23
Boskalis Westminster	↓ 22,10	22,14	-0,18
Corbion	↑ 46,10	45,65	+0,99
Eurocommercial	↓ 15,32	15,48	-1,03
Fagron	↓ 19,15	19,19	-0,21
Flow Traders	↓ 26,02	26,10	-0,31
Fugro NV	↓ 3,838	3,97	-3,32
GrandVision	↑ 25,40	25,40	0,00
Intertrust	↑ 13,38	13,18	+1,52
Kon. Vopak	↓ 43,11	43,28	-0,39
NSI	↓ 33,40	34,50	-3,19
OCI N.V.	↓ 15,63	15,87	-1,51
Pharming Group	↑ 1,3425	1,204	+11,50
PostNL	↓ 2,789	2,841	-1,83
Royal BAM Group	↓ 1,632	1,659	-1,63
SBM Offshore	↓ 15,50	15,65	-0,93
Signify NV	↓ 33,77	34,45	-1,97
TKH Group	↓ 39,10	39,44	-0,86
Wareh. de Pauw	↓ 27,54	27,98	-1,57

DUURZAME FONDSEN

	slot	vk	%
ACTIAM DIA EUROPA	↑ 22,34	22,23	+0,49
ACTIAM DIA PACIFI	↓ 29,31	29,49	-0,61
Actiam Wereld	↑ 38,59	38,52	+0,18
NN Duurz Aandelen	↑ 49,76	49,61	+0,30
NN Eur. R. P	↑ 15,51	15,50	+0,06
NN Global Opport.	↑ 45,37	45,04	+0,73
Triodos Groen	↓ 60,28	60,35	-0,12

BELEGGINGSFONDSEN

	slot	vk	%
Add Value Fund	↑ 65,29	64,81	+0,74
Arcona Property Fd	↑ 3,99	3,99	0,00
ASN Duurz Aand	↑ 135,57	135,30	+0,20
ASN Duurz Obl.	↑ 28,36	28,32	+0,14
ASN Duurz Sm&Mid.	↑ 47,00	46,09	+1,97
ASN Groenproject	↑ 25,76	25,76	0,00
ASN Milieu	↑ 43,73	43,47	+0,60
ASN Novib	↓ 52,21	52,22	-0,02
BNP GI Hg Inc Eq	↑ 58,30	58,09	+0,36
HH Income Fund	↑ 18,15	18,13	+0,11
HH Obligatie Fd	↑ 36,95	36,94	+0,03
Intereffekt India	↑ 0,91	0,91	0,00
Intereffekt Japan	↑ 1,85	1,85	0,00
Kempen Europ Hg Div	↑ 6,12	6,09	+0,49
Kempen GI High Div	↑ 28,73	28,70	+0,10
Kempen GI Sust. Eq.	↑ 92,72	92,45	+0,29
Kempen Orange	↑ 107,91	107,15	+0,71
Kempen Profiel 2	↓ 38,03	38,07	-0,11
Kempen Profiel 3	↑ 39,44	39,43	+0,03
Kempen Profiel 4	↑ 39,76	39,76	0,00
Kempen Profiel 5	↑ 40,31	40,10	+0,52
KESVC	↑ 117,99	117,60	+0,33
KGPFN	↓ 18,97	18,99	-0,11
NN Dutch Fund	↑ 68,75	68,42	+0,48
NN Dyn Mix II	↑ 35,14	35,10	+0,11
NN Dyn Mix III	↑ 36,98	36,93	+0,14
NN Dyn Mix IV	↑ 38,34	38,28	+0,16
NN Dyn Mix V	↑ 38,14	38,02	+0,32
NN E.I.S.Eq.	↑ 26,49	26,39	+0,38
NN EUR DE.	↑ 28,08	27,79	+1,04
NN Euro Obligatie	↑ 36,75	36,74	+0,03
NN Europe Fund	↑ 29,49	29,36	+0,44
NN First Class Obl	↑ 22,83	22,80	+0,13
NN Global Fund	↑ 99,61	99,14	+0,47
NN Global Obl.	↓ 15,91	15,95	-0,25
NN Global Real Estate	↓ 81,01	80,64	+0,46
NN Hoog Div Aandelen	↓ 32,67	32,72	-0,15
NN Hoog Div Obligatie	↑ 21,39	21,15	+1,13
NN In.Sus.EM	↑ 47,65	47,56	+0,19
NN Lion Fund	↑ 34,35	34,28	+0,20
NN Premium Div	↑ 12,86	12,77	+0,70
OBAM NV	↑ 99,04	98,69	+0,35
Optimix EuroRente	↑ 25,26	25,26	0,00
Optimix Income	↓ 33,19	33,23	-0,12
Optimix Mix	↓ 33,48	33,42	+0,18
Optimix Wereld	↑ 39,28	39,02	+0,67
TCM Africa H Div Eq	↑ 10,18	10,10	+0,79
TCM GI Front. H Div Eq	↓ 10,76	10,82	-0,55

Bron: Infront

PIETER HOTSE SMIT EN GERARD REIJN / VK nd.nl/economie BEELD ANP / ROBIN VAN LONKHUIJSEN

Stel: Shell wordt wél veroordeeld

... Donderdag was de laatste dag van de rechtszaak van Milieudefensie tegen Shell. Als Shell de zaak wint, verandert er zeer waarschijnlijk weinig.

... Maar wat als dat niet gebeurt?

► DEN HAAG

Shell staat achter de klimaatdoelen van Parijs, houdt het de rechter alsmaar voor. Milieudefensie wijst er vervolgens fijntjes op dat het olie- en gasbedrijf met alle plannen tot 2030 bijna 38 procent meer fossiele brandstoffen zal produceren. Volgens Shell zijn dat verouderde gegevens, maar Milieudefensie concludeert: Shell ligt op 'ramkoers' met Parijs.

Ziehier de kloof na de vierde en laatste zittingsdag in de klimaatzaak, waarin Milieudefensie van Shell een absolute CO₂-reductie tot 45 procent in tien jaar eist. In lijn met datzelfde Klimaatakkoord van Parijs. Het grootste inhoudelijke geschilpunt ontstaat doordat Shell zich wil beperken tot het verminderen van de CO₂-uitstoot bij de eigen activiteiten, met name door CO₂ bij de eigen installaties af te vangen. Shell wil niet, zoals Milieudefensie eist, verantwoordelijk worden gesteld voor de uitstoot bij de eindgebruikers: de automobilisten, de vliegtuigmaatschappijen, de energiecentrales die op Shell-gas draaien.

Om de klimaatdoelen te halen, zullen veel van Shells fossiele brandstoffen volgens de milieuclub in de grond moeten blijven. Shell redeneert dat het met het vergroten van de gasproductie ertoe kan bijdragen dat kolen centrales sluiten. De uitstoot van Shell stijgt daardoor weliswaar, maar het is wel goed voor het klimaat. En dat zou van Milieudefensie niet mogen? Rare boel, aldus de advocaten van Shell.

Maar stel nou dat de rechter niet meegaat in deze redenering? En Milieudefensie gelijk krijgt? En later ook in hoger beroep en bij de Hoge Raad. Wat kan Shell dan doen?

Actievoerders bij de rechtbank van Den Haag, waar Milieudefensie samen met zes andere organisaties een zaak heeft aangespannen tegen Shell.

Het is welhaast een lachwekkend scenario, vindt effectenanalist Jos Versteeg van de bank InsingerGilissen. 'Het kan gewoon niet', vat hij samen. 'Zelfs het onder de grond stoppen van CO₂ biedt op deze termijn maar heel weinig soelaas.' Voor Shell zou maar één mogelijkheid resteren: op grote schaal olie- en gasvelden en raffinaderijen sluiten of afstoten. En dat, zegt Versteeg, lost niets op, want dan verschuift de uitstoot gewoon

van Shell naar de koper van zijn bezittingen. Het is weleens vertoond, een oliebedrijf dat binnen tien jaar veranderde in een groen bedrijf. Het Deense olie- en gasbedrijf Ørsted (voorheen Dong) besloot in 2009 zijn olie- en gasactiviteiten in te ruilen voor elektriciteitsproductie en -distributie. In 2016 ging het vergroenende bedrijf naar de beurs, en sindsdien vierten de aandeelhouders er alle dagen

feest: de koers van het aandeel verviervoudigde. In dezelfde periode werd het aandeel Shell (en andere oliemaatschappijen) een derde minder waard. Ørsted is nu veruit 's werelds grootste in offshore-windenergie.

dwerg

Een succesverhaal, waar ook Shell verlekkerd naar kan kijken. Steeds meer beleggers zien dat er in de olie

maar weinig te verdienen valt. Jos Versteeg beaamt dat: 'De oliemarkt is een drama.' Maar het lijkt uitgesloten dat Shell het Deense model succesvol kan kopiëren. Om te beginnen: Ørsted was een staatsbedrijf, en nog steeds heeft de Deense staat de meerderheid van de aandelen. En staten kunnen makkelijker dit soort strategische beslissingen aan dan bedrijven.

Ørsted is vergeleken met Shell ook maar een dwerg. Als het grote Shell tientallen procenten van zijn olie- en gasbelangen moet afstoten om aan Milieudefensies eis te voldoen, wie moet dat dan allemaal kopen? Analist Versteeg is beslist in zijn oordeel: 'Daar is Shell veel te groot voor.' Financieel zou een nederlaag in deze klimaatzaak een groot probleem voor Shell worden, zegt Paul Koster van de Vereniging van Effectenbezitters. 'Shell zou veel bezittingen versneld moeten afschrijven. Dan krijgt het te maken met hogere financieringskosten, omdat financiers meer risico zien. Daardoor zou er weer minder ruimte zijn voor investeringen in duurzame energie.' Of het bedrijf zo'n beleidsverandering zou overleven, Koster durft het niet te voorspellen. 'Daarvoor zullen zware beslissingen onontkoombaar zijn.'

snelladers

Zelfs Mark van Baal, oprichter van de duurzame beleggersclub Follow This, vindt 45 procent reductie 'wel heel erg veel'. Follow This heeft Shell gevraagd om de uitstoot in 2030 met 25 tot 45 procent te verminderen. 'Die 25 procent kunnen ze halen door niet meer naar nieuwe olie en gas te zoeken.' Shell had natuurlijk al jaren geleden moeten beginnen, maar Van Baal ziet nog steeds kansen: 'Waarom hebben niet alle Shell-tankstations snelladers? Het is een schande dat nu Fastned die investeringen moet doen.'

Aan het einde van de vierde en laatste zittingsdag, donderdag na zessen, besloten beide partijen geen behoefte meer te hebben aan een slotpleidooi. Maar de advocaat van Milieudefensie vroeg Anne Chatrou, een van de jonge activisten van Milieudefensie. Zij stelde dat beslissingen in klimaatzaken worden genomen over jongeren, en dat die daarbij nauwelijks iets te zeggen hebben. 'Onze toekomst zou een stuk rooskleuriger zijn als Shell echt mee zou doen.' De rechtbank doet uitspraak op 26 mei. <

advertentie

Foto: Wijnand Groenen, commercieel directeur Meerdervoort Vastgoedfondsen

Investeer in vastgoed met unieke zekerheid

Uw vermogen moet geld opleveren en geen geld kosten!

Vol trots kunnen wij u medelen dat Meerdervoort Garantiefonds V geopend is voor inschrijving. Net als bij de vorige Garantiefondsen investeert u in **huurwoningen in de Randstad** en aansluitende gebieden. U als belegger krijgt wederom een **1e hypothecaire zekerheid**. Hiermee heeft u de gehele vastgoedportefuille van MGF V als onderpand voor uw inleg.

- ✓ Looptijd: 7 jaar
- ✓ Rentevergoeding: 4,25%
- ✓ Uitkering van rente: maandelijks
- ✓ Minimale inleg: €100.000,-
- ✓ 24/7 toegang tot "Mijn Meerdervoort"
- ✓ 1e hypothecaire zekerheid
- ✓ Geen bankfinanciering
- ✓ Onafhankelijk toezicht

VAST
RENDEMENT
4,25%

Meer weten? Bel 088-7704444
of kijk op www.meerdervoort.com/rentevastgoedplan

MEERDERVOORT
VASTGOEDFONDSEN

SHELL NAAR HET BUITENLAND?

Mocht Shell na een veroordeling toch op de oude voet door willen, dan lijkt verhuizen op het eerste gezicht een aardige mogelijkheid. Bestuursvoorzitter Ben van Beurden hintte eerder al op die mogelijkheid, zij het om fiscale redenen.

Maar verhuizen zal Shell niet helpen om aan het vonnis van de Nederlandse rechter te ontsnappen, zegt Bas Steins Bisschop, hoogleeraar vennootschapsrecht aan de Universiteit van Maastricht. 'Als er een vonnis is geweest, en je verhuist daarna, dan zijn er verdragen met bijna alle landen in de wereld dat dat vonnis ook in die andere landen gewoon wordt uitgevoerd.'

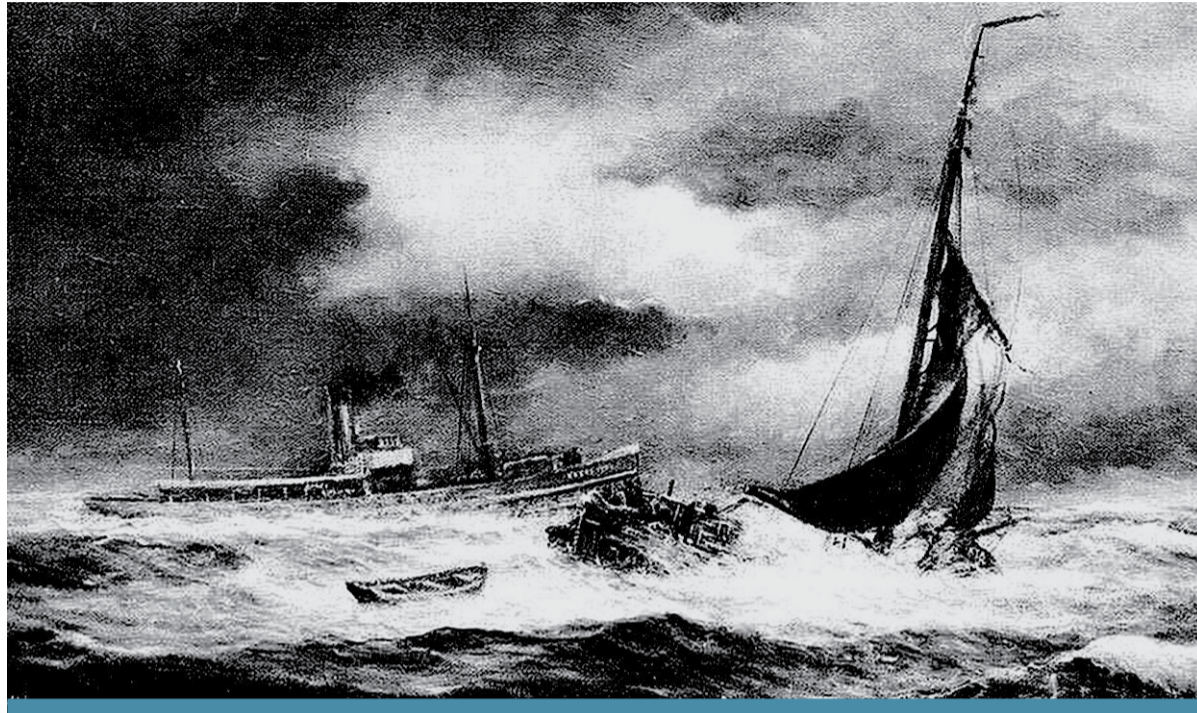
Na het ene wrak volgt het andere

...Eenmaal verzwolgen door de voormalige Zuiderzee? Dan was het bijna onmogelijk nog een scheepswrak te identificeren.

...Maar nu is het dan toch twee keer raak, dankzij het doorzetten van maritiem archeologen.

► LEMMER

Schipper Sije van Dijk uit Lekkum zag zijn tjalk in een paar minuten naar de bodem van de Zuiderzee verdwijnen. Dankzij maritiem archeoloog Yftinus van Popta is het wrak in de Noordoostpolder nu geïdentificeerd. Van Popta vond ook de naam van een tweede scheepswrak op dezelfde locatie. Bijzonder, want van de meer dan 450 wrakken in Flevoland zijn er minder dan tien bij naam bekend. Het schip de Drie Gebroeders van Sije van Dijk zank op 28 juni 1909, op 'een uur gaans' van Lemmer. Van Popta vond de naam van de tjalk in een handgeschreven vondstmelding uit 1947. Een polderwerker was bij de verkaveling van het land op scheepsresten gestuit, maar kreeg van de werkopzichter opdracht de vondst weer toe te dekken. 'Het ging om twee wrakken, waarbij van één kennelijk een onderdeel met de naam gevonden was: de Drie Gebroeders', aldus Van Popta. 'Drie Gebroeders' was in de negentiende en vroege twintigste eeuw een veelvoorkomende scheepsnaam. Maar na

De Hoop vergaat bij Lemmer in april 1909. De kajuit werd van de boot geblazen.

een zoektocht door archieven lukte het Van Popta om de vondst met zekerheid te identificeren als het schip van Geerts. 'Ik vond een wrakpeiling die ik kon omrekenen naar moderne coördinaten en die klopten met de vindplaats van het scheepswrak. De naam van het schip klopte en de lading – zand – klopte met wat er in de melding uit 1947 stond.'

Dankzij de identificatie van het wrak kon Van Popta reconstrueren wat er op de locatie ('een veld vol aardappels') gebeurde. 'Het schip is op een perfect rustige dag lekgeslagen op de resten van een schip dat een paar maanden eerder op die plek was vergaan. De schipper en zijn familie werden gered door vissers uit Lemmer.' De toedracht van het ongeluk

komt overeen met de vondstmelding uit 1947, waarop sprake is van twee wrakken op hetzelfde perceel.

zwane windvlaag

Dankzij de vondstmelding en de toedracht van het ongeluk met de Drie Gebroeders, lukte het Van Popta ook het andere wrak te identificeren. 'Het gaat om De Hoop van schipper Geert

Dinkla uit Ten Post in Groningen, gezonken op 19 april 1909, toen een zware windvlaag de roef (kajuit) van het schip blies. De schipper zelf werd overboord geblazen, zijn vrouw, zes kinderen en de schippersknecht verdronken bij de ramp.'

'Een paar weken na de ramp spoelden de lichamen aan in plaatsen als Urk, Wieringen en Enkhuizen. Schipper Dinkla is in een week tijd bij elke begrafenis geweest. Het verhaal maakte destijds zo'n indruk dat koningin Wilhelmina hem vijftig gulden ondersteuning gaf, omgerekend bijna 600 euro.'

Maritiem archeoloog Wouter Waldus, zelf niet verbonden aan het onderzoek, noemt de identificatie 'een geweldig resultaat'. 'Normaal gesproken blijf je bij een wrakvondst in algemene termen: materiaal, bouwwijze, lading. Nu kun je een kleine historie schrijven van wat er is gebeurd. Heel bijzonder. Je kunt niet dichter bij de mensen komen.'

Van Popta wil graag onderzoek doen op de wraklocatie, een perceel net ten westen van snelweg A6 ter hoogte van benzinepomp Lemster Hop. 'De scheepsresten zijn in 1947 toegevoegd. Acht jaar later zijn de wrakken geregistreerd als afgeschreven, niet meer te vinden, maar dat kan ook betekenen dat er niet op de juiste plaats is gezocht. Misschien vinden we geen compleet schip, maar ik ben vrij zeker dat we nog resten aantreffen.' <

advertentie

DIRECT, EN MET 100% ZEKERHEID, UW HUIS VERKOPEN?

Meer informatie:
www.fvzvastgoed.nl
 of bel 076 - 561 59 55

Betrouwbaar

Directe aanbetaling mogelijk

Geen makelaars- en notariskosten

Koopsom is 90% van de werkelijke waarde

Uw eigen woning terug huren is mogelijk

Wij ontzorgen – direct zekerheid

FVZ Vastgoed

In- en verkoop van onroerend goed

adres: Annevillelaan 230 - 4858 RB Ulvenhout

tel.: 076 - 561 59 55 - mob.: 06 - 270 826 65

e-mail: info@fvzvastgoed.nl

PUZZEL

WOORDZOEKER

P	E	R	S	O	N	E	E	L	N
N	W	E	H	U	I	D	O	M	E
S	E	I	T	A	L	O	S	I	S
T	L	D	G	G	T	N	V	S	T
U	Z	T	D	E	I	A	E	A	E
D	I	H	K	A	R	T	T	L	N
I	N	C	P	A	P	I	F	G	E
E	I	A	A	V	B	E	I	I	N
T	R	N	G	A	L	S	P	O	G
T	N	G	H	M	I	L	I	E	U

OPLOSSING KRUISWOORD
VAN GISTEREN

H	A	A	R	D	O	S
G	E	N	I	E	E	P
I	N	G	V	E	R	R
E	S	J	E	U	O	T
T	O	T	O	W	A	T
S	M	S	P	E	L	E
E	M	I	E	L	I	O
L	E	V	A	G	E	N
N	O	N	S	E	N	S

Alle onderstaande woorden zijn verstopt in deze woordzoeker. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen de oplossing.

DONATIES	NEST	VARAAN
GIFTIG	OPSLAG	WELZIJN
GLAS	PADDEN	
HABITAT	PERSENEEL	
HUID	STENEN	
ISOLATIE	STUDIE	
MILIEU	TICKET	
NACHTDIER	TRAP	

SUDOKU

★★

			3	7		6	
9		7		5			2
	2	1	9			5	7
4		9					8
			8	6	2		
2		6	5	9		1	3
1							
	5		1	8	3		4
8	7		4	5	1	2	

OPLOSSING SUDOKU
LIGHT VAN GISTEREN

5	2	7	6	4	1	8	9	3
9	1	8	7	5	3	2	4	6
6	4	3	8	2	9	7	5	1
2	3	4	5	1	8	6	7	9
8	6	1	9	3	7	5	2	4
7	5	9	2	6	4	1	3	8
3	7	6	4	8	5	9	1	2
1	8	5	3	9	2	4	6	7
4	9	2	1	7	6	3	8	5

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

★★★★

3							6
	2		6	7			
						3	
		3			9	4	5
	6	4	7				2
		2			7		
	4	2			1		
	8			1		9	
	1		8		6	4	7

© Sanders Puzzelboeken
201219OPLOSSING SUDOKU
HEAVY VAN GISTEREN

3	5	8	9	7	2	1	6	4
9	2	6	1	4	8	7	5	3
7	8	1	6	2	5	4	3	9
4	6	5	3	9	7	2	1	8
7	8	1	6	2	5	4	3	9
2	3	9	4	8	1	6	7	5
8	7	4	2	1	3	5	9	6
6	9	3	7	5	4	8	2	1
5	1	2	8	6	9	3	4	7

RECEPT

REDACTIE ND nd.nl/varia BEELD ND

Kip met sjalotjes en tomaat

Dit stoofgerecht kán niet mislukken.

INGREDIËNTEN
VOOR 2 PERSONEN

- 4 sjalotjes
- 3 tomaten
- 2 kippenbouten
- peper
- 2 eetlepels vloeibare margarine
- 1 theelepel tijm
- 6 aardappelen
- 1 paksoi

▶▶ info: voedingscentrum.nl

BEREIDING

Pel de sjalotjes en snijd ze vieren. Was de tomaten en snijd ze in parten. Neem het vel van de kippenbouten en bestrooi het vlees met peper. Bak de kip in de hete margarine goudbruin. Voeg 200 ml water, de sjalotjes, de parten tomaat en wat tijm toe. Stoof de kip in 50 minuten gaar. Schil de aardappelen en kook ze in

een bodempje water in 20-25 minuten gaar. Maak de paksoi schoon en snijd de groente in repen. Kook de paksoi in weinig water in 5 minuten gaar. Geef de aardappelen en de paksoi bij de kip. <

FEUILLETONS

MIDDERNACHTTREIN

62. James zwom langs de kant, lenig en snel, dook onder water en kreeg Maymes voeten te pakken. Ze wankelde en viel schreeuwend in het water, kopje-onder, kwam spugend boven en maakte meteen jacht op hem, trapte met haar voeten water in zijn gezicht en dook weg voor zijn handen. Ik bleef een tijdje naar hen kijken. Ik hoefde ze niet te waarschuwen. Ze bleven netjes voor de tweede pijler. Ze leken mij vergeten te zijn. Margaret zat aan de kant en gooide kluitjes aarde in het water. Ik liet me weer achterover zakken en keek naar de lichte vlekken die op mijn gesloten oogleden dansten. Af en toe schoof er een wolk voor de zon, zodat het felle prikken op mijn gezicht minder werd. Ik werd slaperig. Niet in slaap vallen, zei ik tegen

mezelf, en ik keek naar de spelende kinderen aan de waterkant. Mijn ogen vielen vanzelf weer dicht.

Mayme schreeuwde. 'Kate! Katy!' Ik ging zo snel zitten dat ik duizelde en mijn hoofd moest schudden om weer helder te zien. 'Katy!' Ze stond aan de kant. Ze wees, haar ogen groot. James zwom midden in de rivier. Nee, hij zwom niet. Hij vocht om bo-

ven te blijven, alsof er iets aan zijn benen trok, hij sloeg wild met zijn armen, ging kopje-onder, kwam weer boven, zijn mond wijd open alsof hij wilde roepen. 'James!' Ik schreeuwde zo hard dat mijn keel zeer deed. 'Kom terug!' Mayme huilde schreeuwend. 'Hou je mond! Let op Margaret!' Ik duwde haar opzij, stapte in het water, voelde de koele greep om mijn enkels. 'Kom terug, James! Nu!' 'Hij kan niet, hij kan niet, zijn been wil niet meer!' jammerde Mayme naast mij. 'Ga op het gras zitten! Hou Margaret bij je!' schreeuwde ik in haar huilende gezicht, ik duwde haar naar achter, zag op het zongevlekte water James' hoofd niet meer. Daar was hij weer, even, een happenende mond, druipende haren.

WORDT VERVOLGD

MACHLA

171. 'Wegwezen jij!' Vaders boze stem rolt over de binnenplaats. Met haar groeiende buik is Machla niet zo snel achter het weefgetouw vandaan als anders. Hadasa rent met een geschrokken gezichtje naar haar toe en klemt zich aan haar vast. Terwijl ze het kind troost, golft een diepe woede naar boven. Sinds vader haar niet meer slaat, is haar angst voor hem minder scherp geworden. Zij is niet langer het schaap en hij is niet langer de jakhals. Hadasa is wel bang voor hem; als een angstig lammetje kruipt ze bij haar weg. Na een boze blik in hun richting beent vader het erf af en slaat de poort achter zich dicht. De laatste tijd heeft hij een soort onrust over zich. Naast zijn woedende buien, die net zo'n grote zekerheid zijn als de af-

wisseling van dag en nacht, lijkt hij ergens op te broeden. Na een poosje ongedurig rondlopen op de binnenplaats, tot de muren hem niet meer kunnen houden, verdwijnt hij door de poort. Waarschijnlijk zwerft hij dan door de straten van Kfar Nachoem of langs het strand. Ze stelt zich voor hoe het kwade uit de zee zijn tentakels naar de kust uitstrekt, zich vastgrijpt aan de heuvels, de grote weg. Als hij over straat of door

de heuvels loopt, schrapen de nagels langs zijn huid. Wordt vader zo onrustig van de streling van het kwaad over zijn armen en benen? Vaak komt hij weer thuis als de zon bijna onder is en later volgt Geslas. Zou hun onrust door hun werk voor het verzet komen? Geslas is namelijk ook anders, drukker dan voorheen. Tijd om Hadasa verhalen te vertellen heeft hij tegenwoordig niet meer. Tijdens de maaltijden kan hij niet rustig blijven liggen; als zijn armen niet bewegen om zijn woorden kracht bij te zetten, ligt hij wel met zijn voeten te wiebelen. Hij en vader voeren het hoogste woord, en altijd gaat het over een vrij Jisraël. Matitja zit er zwijgend bij; sinds hij heeft besloten zich afzijdig te houden van het verzet, praat vader niet meer tegen hem.

WORDT VERVOLGD

‘Liederen in de kerk moeten ons vandaag vooral een fijn gevoel geven. We zingen ons falen niet meer uit voor God. En daarom lukt het niet onszelf te veranderen’

publicisten **Koos van Noppen & Paul Schendelring** in *De Nieuwe Koers*, no10 / 2020

lees de eerste
**vier edities voor
slechts €8,-**

ga naar denieuwekoers.nl/nd

de nieuwe

KOERS

geloofwaardig opinieblad sinds 1969

ZOEK DE ZEVEN VERSCHILLEN

HENDRIK JAN VERMEER nd.nl/varia BEELD KOEN VAN WEEL

Word 'fitness' is van boksak verdwenen; paarse papier boven papierdispenser is weg; voet van mededelingenbord is gedraaid; blauwe lijn op de grond is langer geworden; kerstman zit op een van de buizen; stok staat naast het krukje en schoen van medewerker heeft een Nike-logo.

A₁ E₁ H₄ L₃ N₁ Z₄

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
A	3W			2L				3W				2L			3W
B		2W				3L				3L				2W	
C			2W				2L		2L					2W	
D	2L			2W				2L				2W			2L
E					2W							2W			
F		3L				3L				3L					3L
G			2L				2L		2L				2L		
H	3W			2L				★				2L			3W
I			2L				2L		2L				2L		
J		3L				3L				3L				3L	
K					2W							2W			
L	2L			2W				2L					2W		2L
M			2W				2L		2L					2W	
N		2W				3L				3L					2W
O	3W			2L				3W				2L			3W

ND SCRABBLE SPELREGELS Scrabble® is a registered trademark Scrabble® tiles by permission of J.W. Spears & Sons Ltd.

ACHTIENDE ND-SCRABBLESPEL RONDE 1

REDACTIE ND nd.nl/varia BEELD ND

Een leeg speelveld... Dat is net zoiets als vroeger een nieuw schoolschrift in gebruik nemen. Verwachtingsvol, met het voornemen om heel netjes erin te schrijven.

Het 17e spel konden we afsluiten met DATEN, horizontaal gelegd vanaf F10 en het leverde de overgrote meerderheid van inzenders 13 punten op.

De ladderstand kon nu ook worden vernieuwd, nu we de eerste vier namen op die lijst op 0 konden zetten en hun hun prijs kunnen gaan toesturen.

Zoals een vorige keer al even vermeld: die vier mensen moeten wel even geduld hebben, want de prijzenpot is leeg en wordt – bij leven en welzijn – in januari weer aangevuld.

Op het moment dat ik dit schrijf is de eerste dag van de lockdown aangebroken. Het doet wat surrealistisch aan, onze gesloten winkel. We bedenken wel allerlei trucs om er toch nog

wat van te maken, zoals online bestellen, een bezorgdienst, Tikkie-betalingen enz. maar verder dwalen we onwennig door de lege winkel en het kantoor, terwijl voor de winkel de weekmarkt wel doorgaat en er toch een zekere drukte op straat is.

Voor alle puzzelaars en scrabbelaars is de lockdown natuurlijk de uitgelezen tijd om met hun hobby bezig te zijn. Alle tijd van de wereld hebben ze.

En dit 18e spel start met enkele redelijk waardevolle letters: AEHLNZ, daar moet een mooie score uit te halen zijn, ook zonder de bonus van 50 punten. Die lijkt me, zo op het eerste gezicht, lastig binnen te halen met deze letters.

Deze eerste ronde zal ook de laatste plaatsing van 2020 zijn en dus mag ik u van harte goede en ondanks de beperkingen toch gezellige kerstdagen en alvast veel heil en zegen voor het nieuwe jaar wensen. En gezondheid ... wat in deze tijden een onzeker iets is.

- Per ronde kan een deelnemer één woord insturen. Inzendingen met alternatieve oplossingen waarbij geen keus wordt aangegeven, krijgen geen punten.
- Bij de inzendingen dienen, naast uw naam, adres, postcode, woonplaats, vermeld te worden: uiteraard het gevonden woord, het rondenummer en de plaats waarop de eerste letter van het woord gelegd moet worden. Bijvoorbeeld: BOEKWERK, RONDE 7, HM5, waarbij H staat voor Horizontaal en M5 voor het vakje waarop u de eerste letter van het woord wilt leggen.
- Goedgekeurd worden alleen die woorden die voorkomen in de Officiële Scrabble WoordenLijst (OSWL) met als ISBN 9789460773211 (verkrijgbaar door een e-mail met uw adresgegevens te sturen naar hw@walinga.org € 24,99, verzendkosten: € 1,99), in samenhang met de gepubliceerde correctielijst van de Nederlandse en Belgische Scrabblebonden (zie daarvoor de website www.vandale.nl).
- Bij woorden van meer dan 9 letters (en de daarvan afgeleide vervoegingen, verbuigingen, meervouden en verkleiningen) geldt Van Dale, Groot Woordenboek der Nederlandse taal als criterium.
- Bij grammaticale zaken zal Wolters' Algemene Nederlandse Spraakkunst de doorslag geven.
- Afgekeurd worden: schuttingwoorden en vloeken.
- In twijfelgevallen beslist de samensteller. Correspondentie daarover vraagt zo veel tijd, dat beantwoording ervan over het algemeen niet tot de mogelijkheden behoort.
- We gaan ervan uit dat de deelnemers geen computerprogramma gebruiken om hun woord te vinden en/of te controleren.
- Inzendingen dienen uiterlijk de vrijdag na de plaatsing van elke ronde binnen te zijn. Als u per e-mail instuurt, graag het woord zonder spaties noteren, dat vergemakkelijkt de administratie.
- Voor het overige gelden dezelfde regels als bij het bordspel Scrabble®
- Insturen kan op drie manieren:
 - Via www.walinga.org. Dat wijst zich vanzelf.
 - U kunt zelf een e-mail opstellen en versturen aan scrabble@walinga.org
 - U kunt een ouderwetse (brief)kaart zonder envelop versturen aan: C. Wiegel, Raadhuisshof 36, 2651 JJ Berkel en Rodenrijs.
- Nadat alle letters uitgelegd zijn, zal aan de tien deelnemers die de hoogste score in de ladderstand hebben behaald een prijs worden toegezonden. Bij het daaropvolgende spel beginnen zij opnieuw met een score waarvan de hoogte wordt bepaald door het gemiddelde van alle deelnemers. De overige deelnemers behouden in de ladderstand hun tot dan toe behaalde aantal punten.

WEER NEDERLAND

WOUTER VAN BERNEBEEK

Zacht weekend

We krijgen een zeer zacht weekend voor december. De dag start nog met wat zon, maar geleidelijk neemt vanuit het westen de bewolking toe. In de middag volgt vooral in het zuidwesten af en toe wat regen, maar grote hoeveelheden neerslag worden niet verwacht. Bij een matige zuidwind loopt de temperatuur op naar 10 tot 13 graden, terwijl 5 graden normaal is voor deze tijd van het jaar. In de avond krijgt het oosten te maken met wat regen, elders wordt het al snel weer droog. Komende nacht wisselen opklaringen en wolkenvelden elkaar af. De temperatuur zakt niet verder dan een graad of 7. Zondag zijn er zonnige periodes en het blijft droog. Bij een langzaam afnemende wind wordt het maximaal 10 graden. Na dit weekend volgt een flinke weersverandering. In de nacht naar maandag neemt de bewolking toe en maandagochtend gaat het vanuit het westen regenen. Overdag kan er vervolgens flink wat regen vallen en ook gaat het stevig waaien. De temperatuur loopt opnieuw op naar een graad of 10. Ook op dinsdag en woensdag regent het van tijd tot tijd flink door en met een zuidwestenwind blijft zachte lucht aangevoerd worden. Pas in de loop van de week lijkt het geleidelijk kouder te worden met dan kans op een winterse bui.

EXTREMEN

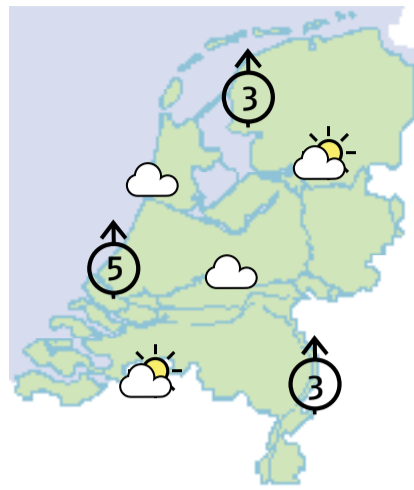
Warmst:	14,1 °C	in 2015
Koudst:	-15,0 °C	in 1938
Natst:	23,1 mm	in 1996

VORIG JAAR

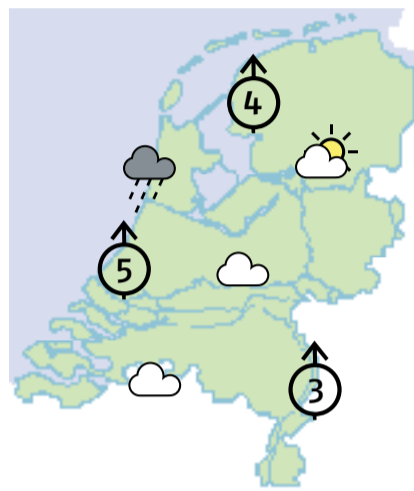
Maximum	13,5 °C
Minimum	6,4 °C
Aantal mm	1,1 mm

VANOCHTEND

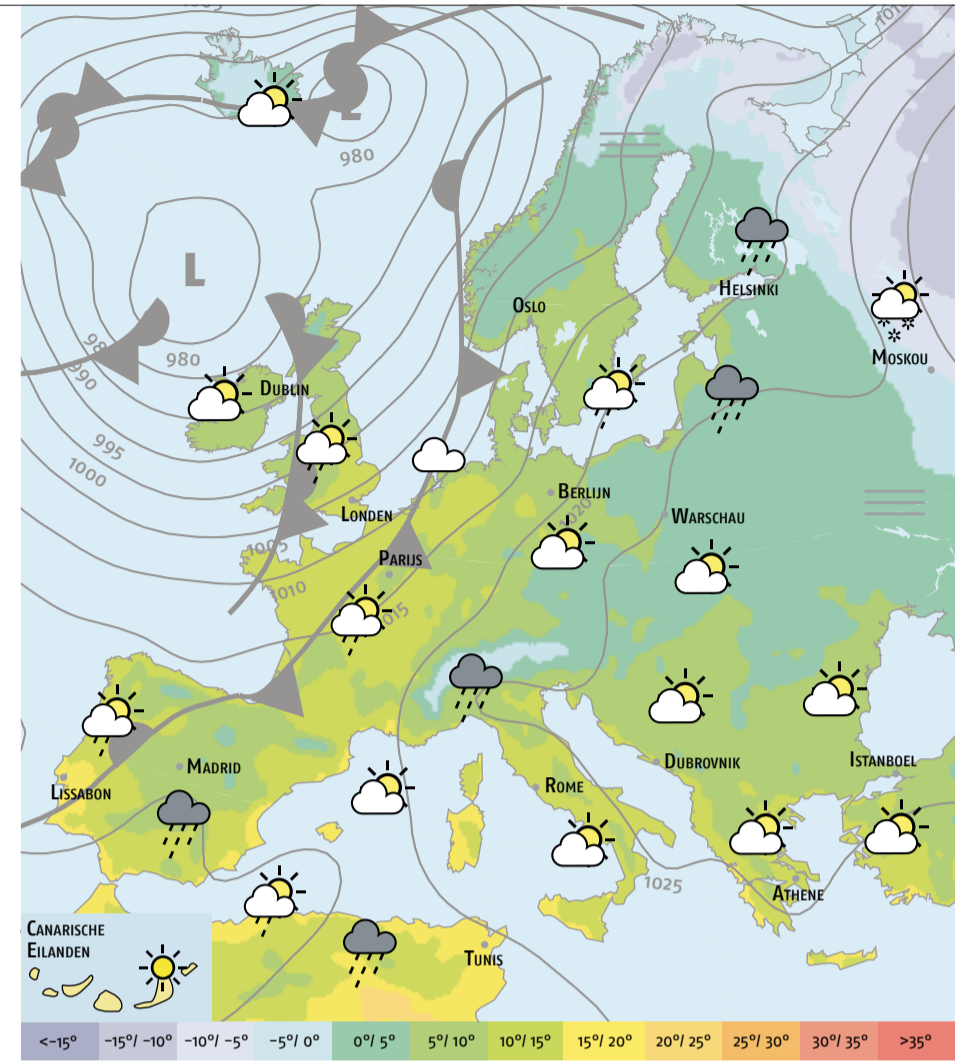

VANMIDDAG

- zonnig
- opklaringen
- bewolkt
- buien
- onweer
- regen
- sneeuwregen
- sneeuwbuien
- sneeuw
- mist
- wind in Bft
- warmtefront
- koufront
- H** hogedrukgebied
- L** lagedrukgebied
- 1000- isobar

EUROPA

NEDERLAND				EUROPA				WERELD				
stad	vandaag	morgen	°C	stad	vandaag	morgen	°C	stad	vandaag	morgen	°C	
Amsterdam	bewolkt	11	bewolkt	10	Athene	bewolkt	14	bewolkt	14	Antalya	bewolkt	18
Apeldoorn	bewolkt	11	bewolkt	10	Barcelona	bewolkt	15	bewolkt	15	Bangkok	bewolkt	31
Arnhem	bewolkt	11	bewolkt	10	Berlijn	bewolkt	7	bewolkt	6	Buenos Aires	bewolkt	30
Breda	neerslag	12	regenbui	10	Boedapest	bewolkt	5	bewolkt	5	Casablanca	regenbui	17
Den Bosch	neerslag	11	regenbui	9	Bordeaux	regen	12	bewolkt	13	Caraçao	onweer	28
Den Haag	bewolkt	11	bewolkt	10	Brussel	bewolkt	11	bewolkt	10	Delhi	zonnig	22
Den Helder	neerslag	11	regenbui	10	Dublin	bewolkt	9	bewolkt	8	Johannesburg	bewolkt	28
Eindhoven	bewolkt	12	bewolkt	11	Frankfurt	bewolkt	8	regen	6	Lima	bewolkt	21
Emmen	bewolkt	11	bewolkt	10	Heraklion	bewolkt	16	bewolkt	16	Los Angeles	zonnig	21
Enschede	bewolkt	11	bewolkt	10	Innsbruck	zonnig	6	bewolkt	4	Melbourne	bewolkt	19
Groningen	bewolkt	11	bewolkt	10	Kopenhagen	bewolkt	6	regen	7	Mexico City	bewolkt	22
Leeuwarden	bewolkt	10	bewolkt	9	Las Palmas	bewolkt	19	bewolkt	19	Nairobi	bewolkt	25
Lelystad	bewolkt	11	bewolkt	10	Lissabon	regenbui	16	bewolkt	16	New Orleans	regenbui	18
Maastricht	regenbui	12	bewolkt	11	Londen	regenbui	12	bewolkt	10	New York	bewolkt	-2
Middelburg	bewolkt	11	bewolkt	10	Madrid	regen	9	bewolkt	10	Paramaribo	onweer	29
Nijmegen	bewolkt	12	bewolkt	11	Milaan	neerslag	8	regen	7	Peking	zonnig	-1
Rotterdam	neerslag	11	regenbui	10	Moskou	sneeuw-	-4	bewolkt	-4	Seoul	zonnig	-3
Terschelling	bewolkt	10	bewolkt	9	Nice	regenbui	14	regen	12	Singapore	regenbui	28
Utrecht	neerslag	11	regenbui	10	Oslo	neerslag	4	regen	5	Sydney	bewolkt	22
Venlo	bewolkt	12	bewolkt	11	Parijs	neerslag	10	bewolkt	10	Tel Aviv	bewolkt	21
Vlissingen	bewolkt	11	bewolkt	10	Rome	bewolkt	14	bewolkt	14	Tokio	bewolkt	9
Winterswijk	bewolkt	11	bewolkt	10	Sofia	bewolkt	6	bewolkt	5	Toronto	bewolkt	1
Zierikzee	bewolkt	11	bewolkt	10	Stockholm	regenbui	7	neerslag	6	Tunis	regen	17
Zwolle	bewolkt	11	bewolkt	10	Warschau	bewolkt	3	bewolkt	2	Vancouver	regen	7

ZON		MAAN	
vandaag	morgen	vandaag	morgen
▲ 08:45 uur	▲ 08:45 uur	▲ 12:27 uur	▲ 12:46 uur
▼ 16:28 uur	▼ 16:29 uur	▼ 21:57 uur	▼ 23:10 uur
MAANSTANDEN		22 dec	30 dec
Eerste kwartier	Volle maan	06 jan	13 jan
Laatste kwartier	Nieuwe maan		

ZATERDAG	ZONDAG	MAANDAG	DINSDAG	WOENSdag	DONDERdag
5° 11°	8° 10°	5° 10°	6° 9°	6° 11°	4° 7°
40% Z 4	40% Z 4	75% ZW 4	90% ZW 3	90% ZW 4	75% NW 4

WATERHOOGTE (CM)		
	VANDAAG	MORGEN
Arnhem	742	14
Keulen	3725	4
Konstanz	39509	0
Lobith	801	16
Zwolle	-5	-2

COLOFON

Uitgever van Nederlands Dagblad B.V.
 Berkenweg 11, 3818 LA Amersfoort.
 Postbus 2085, 3800 CB Amersfoort.
 Tel. 088 1 999 999, www.nd.nl.
 Nederlands Dagblad B.V. maakt deel uit van Nedag Uitgevers B.V.
 Directie: Rinder Sekeris en Sjirk Kuijper
 Uitgever: Rinder Sekeris

REDACTIEADRESSEN
ALGEMEEN Postbus 2085, 3800 CB Amersfoort, tel. 088 1 999 999; e-mail: redactie@nd.nl
POLITIEKE REDACTIE: Postbus 20018, 2500 EA Den Haag, tel. 070 3183180; e-mail: politiek@nd.nl

ABONNEMENTEN
 tel. 088 1 999 999, e-mail: abonneeservice@nd.nl
ABONNEMENTSPRIJZEN
 Digitaal en papier per maand € 40,90
 per kwartaal € 120,75
 per jaar € 468,00
 Digitaal en zaterdag papier per maand € 28,90
 per kwartaal € 82,90
 per jaar € 309,90
 Digitaal, vrijdag en zaterdag papier per maand € 32,00
 per kwartaal € 95,00
 per jaar € 369,00

Zaterdag alleen papier per maand € 19,50
 per kwartaal € 56,90
 per jaar € 212,60
 Digitaal per maand € 23,75
 per kwartaal € 70,90
 per jaar € 275,00

STUDENTENABONNEMENTEN, PRIJS PER MAAND
 Digitaal en papier € 20,45
 Digitaal en zaterdag papier € 14,45
 Digitaal, vrijdag en zaterdag papier € 16,00
 Digitaal € 11,88

ALGEMENE VOORWAARDEN
 Prijzen zijn inclusief btw. Abonnementen kunnen op elk gewenst moment ingaan. Opzeggingen van een abonnement ontvangen wij bij voorkeur telefonisch. De opzegging moet een maand voor de nieuwe betaalperiode binnen zijn bij de afdeling abonneeservice. Het moment van opzeggen is de dag waarop de opzegging bij ons binnen is. Voor de volledige versie van de Algemene voorwaarden verwijzen wij u naar nd.nl/av en voor het gebruik van uw persoonsgegevens naar nd.nl/privacy. Op verzoek sturen wij u de algemene voorwaarden op papier toe.

ADVERTENTIES
 Tel. 088 1 999 999, ma. t/m vr. 8.30-17.00 uur; site: nd.nl/adverteren.

FAMILIEBERICHTEN via site: www.ndadvertenties.nl € 1,13 per mm, per kolom; via e-mail: familiebericht@nd.nl. € 1,24 per mm, per kolom.
TIPS via site: www.ndadvertenties.nl.
ZAKELIJKE ADVERTENTIES via site: www.nd.nl/adverteren; via e-mail: advertentie@nd.nl

SLUITINGSTERMIJN familieberichten vóór 16.00 uur; tips één dag voor plaatsing vóór 12.00 uur; zakelijke advertenties reserveren vóór 09.00 uur, aanleveren vóór 11.00 uur.
SLUITINGSTERMIJN MAANDAGEDITIE familieberichten via site en e-mail zaterdags tot 16.00 uur; tips vrijdags tot 12.00 uur; zakelijke advertenties vrijdags tot 12.00 uur.

AUTEURSRECHTEN
 Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van de inhoud van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze rechten berusten bij Nederlands Dagblad B.V., c.q. de desbetreffende auteur.

BANK
 IBAN NL79 RABO 0329 6800 99
 BIC-code RABONL2U
 Identificatienummer: NL44ZZ090569430000

BEZORGING
 Informatie over bezorging tijdens kantooruren: 088 1 999 999, op zaterdag van 8.30 tot 10.30 uur. Mailen kan ook: service@nd.nl of ga naar onze

site nd.nl/bezorging. Of SMS 222 naar 1008 (55 cent per bericht) wanneer u vandaag geen krant hebt ontvangen. Wanneer u voor het eerst gebruik maakt van deze service, vermeld dan uw e-mailadres, postcode en huisnummer.

ND IN Aangepaste Leesvorm
 Het ND is in aangepaste leesvorm verkrijgbaar bij Stichting Aangepast Lezen, Den Haag, tel. 070 3381500. klanten@aangepastlezen.nl

REDACTIE HOOFDREDACTIE
 Sjirk Kuijper (hoofddirecteur)
 Daniël Gillissen (adjunct-hoofddirecteur)
 Hugo de Bruijne (adjunct-hoofddirecteur)

TEAM KRANT
 Cees Dorland (chef), Jenneke van Garderen-Hoogland, Hugo de Bruijne (eindredactie), Roeland van Mourik, Harco Ploegman, Wisanne van 't Zelfde (bureauredactie), Margreet Doornbal, Aldien Kruizenga, Irene Laseur, Greet Veenstra (correctie), Judith Arendsen-Fokker, Egbert Bonte, Wilco Pot, Patrick Staal, Christel Versteeg-van de Pol (vormgeving), Marco van den Berg, Peter Dees, Astrid van den Hoek, Helga van Kooten, Maaike Legemaat, Marcha-Lie Moal (freelance)

TEAM ONLINE
 Jasper den Boon (freelance), Harm Bosma, Robin van Deutekom, Anneke Groen, Fokke Holwerda

TEAM MAATSCHAPPIJ
 Aaldert van Soest (chef), Jan van Benthem, Gerard Beverdam, Willem Bouwman, Auke van Eijssden, Sanne van Grafhorst, Ruth van der Kolk, Sjoerd Mouissie, Remco van Mulligen, Annegina Randewijk (freelance), Eduard Sloot, Ruurd Ubels, Hans-Lukas Zuurman

TEAM GELOOF
 Dick Schinkelshoek (chef), Gerald Bruins, Bert Hagenaars, Wim Houtman (eindredacteur Zondag), Marinde van der Breggen (freelance), Eline Kuijper, Ilona de Lange, Hilbert Meijer, Rick Moeliker, Hendro Munsterman (freelance), Herman Veenhof

TEAM LEVEN
 Reiny de Fijter (chef), Rien van den Berg, Sophia Geuze-Verboom, Piet de Jong, Maurice Hoogendoorn (eindredacteur Gulliver), Rimme Mastebroek, Petra Noordhuis, Hilbrand Rozema, Linda Stelma (eindredacteur Zaterdag, freelance), Eymeke Verhoeven-Lobbezoo

TEAM OPINIE
 Frans Tijssen (chef), Gerard ter Horst, Reina Wiskerke, André Zwartbol

NIET TE MISSEN

ASTRID VAN DEN HOEK nd.nl/media BEELD OMROEP MAX

WAT IS NOU ECHT BELANGRIJK?

Wat was deze week boeiend, interessant, verstrooiend of anderszins de moeite waard op radio, televisie en internet?

In deze week voor Kerst trekken de meeste zenders hun kerstklassiekers weer uit de kast. Ik moet zeggen dat ik de talrijke *Home Alone's* nog niet voorbij heb zien komen de afgelopen dagen, maar dat komt ongetwijfeld nog. De Nederlandse omroepen moeten gedacht hebben dat het wel tijd werd voor een keer wat nieuws, in plaats van al die herhalingen van klassiekers, die ook nog eens vaak

een behoorlijk Amerikaans kerstsausje hebben. Omroep Max begon daarom onlangs met de vierdelige dramaserie *Kerstgezel.nl*. Het verhaal zelf is misschien niet

heel origineel: Noor wil niet dat haar familie te weten komt dat ze door haar vriend is gedumpt en verzint daarom dat ze samen op reis zijn en daardoor het kerstdiner missen. Maar dan belandt haar vader in het ziekenhuis; daar moet ze natuurlijk bij zijn en daar gaat haar dekmantel. Alle onderlinge familierelaties die onder spanning staan terwijl ze proberen het tuincentrum van vader draaiende te houden tijdens de drukke kerstperiode, een kerstserie zou geen kerstserie zijn zonder gecompliceerde familiebanden. Ook het idee van Noor om een soort

dienst op te richten voor mensen die geen partner hebben om mee te nemen naar het kerstdiner met de familie of het bijvoorbeeld beu zijn om alleen naar de kerstborrel van het werk te gaan, is niet nieuw. Maar gelukkig heeft Omroep Max niet voor de insteek van een soort datingdienst gekozen (hoewel, een beetje romantiek hoort natuurlijk wel in een kerstserie), maar richt Noor zich vooral op het tegengaan van eenzaamheid. Ze gaat met een paar vrienden zorgen voor gezelligheid tijdens de kerstdagen, een boswandeling, samen naar de kerstbingo.

Leuk hoe deze jonge mensen zo'n initiatief nemen, het doet denken aan de vele hulpinitiatieven die in deze coronatijd zijn ontstaan, zoals boodschappendiensten voor ouderen. De serie stuurt wat dat betreft ook aan op een goede kerstmoraal: denk na over wat nou écht belangrijk is. Grappig is dat de serie gevrijwaard is van alles wat met corona te maken heeft. Maar misschien is dat juist wel fijn, even in een tv-bubbel verzinken waar corona heel ver weg is en waar ongetwijfeld ook een goede afloop aan zit.

►► npostart.nl

ZATERDAG

NPO 1

06.20 Op1 07.15 Nederland in Beweging 07.40 Tijd voor MAX 08.30 Close Up: Wyeth 09.25 Dokters van morgen 10.20 Kamp Van Koningsbrugge 11.20 Aandacht voor elkaar 12.20 Sterren NL Top 25 13.00 NOS Journaal 13.05 3FM Serious Request The Lifeline: Update 13.25 Het Museum van Nederland 14.25 Klassen 15.15 De London Zoo: Een bijzonder jaar 16.10 Toen was geluk heel gewoon 16.40 Serenade van Stef 17.00 NOS Journaal 17.05 Sterren in concert: Mart Hoogkamer 17.43 Socutera 17.50 3FM Serious Request The Lifeline: Update

18.00 NOS Journaal 18.15 EenVandaag 18.50 NOS Sportjournaal 19.05 Kassa 20.00 NOS Journaal 20.30 Kamp Van Koningsbrugge 21.30 Even tot hier 22.25 NOS Studio Sport Eredivisie 23.20 NOS Studio Sport 23.55 NOS Journaal

00.05 Detectives: Vera 01.45 EenVandaag 02.10 NOS Journaal 02.40 NOS Journaal 02.45 NOS Journaal

NPO 2

08.00 Blauw Bloed 08.40 EO Metterdaad 09.15 Studio 2020 09.25 Joël Lokaal 10.15 Studio 2020 10.30 Podium Witteman 11.40 Nieuwe Meesters 12.10 Andries en de wetenschappers 12.35 EO Metterdaad 12.47 Politieke partijen 13.00 NOS Journaal 13.15 Synaps 13.50 Nu te zien! 13.55 Studio 2020 14.15 Soundtrack van de bevrijding 15.10 Studio 2020 15.30 Fryslân DOK 16.05 Geloofsgesprek 16.20 Mijn pelgrimspad 16.30 Roderick Zoekt Licht 17.00 NOS Journaal 17.10 EO Metterdaad 17.35 Jacobine op 2

18.00 Met hart en ziel 18.15 Nederland Zingt 18.45 MAX Maakt Mogelijk 19.15 Ik mis je 19.45 De Joden & de Oranjes 20.35 Sterren op het Doek 21.30 Nieuwsuur 22.10 Detectives: Shetland 23.15 Close Up: Haar naam was Grace Kelly

00.15 Love & Friendship 01.42 De nachtzoen 01.55 Nieuwsuur 02.30 Nieuwsuur

NPO 3

06.18 Tekst TV 06.31 Pingu 06.35 Sarah en Eend 06.40 Sarah en Eend 06.50 Samenstraat 07.05 Beestenbrigade 07.20 Kerst met Linus 07.45 Apennoten Klassiek 08.00 De Zoo 08.10 Zapp Kids Top 20 08.40 Zappsport 09.00 Mees Kees 09.25 Kinderen voor Kinderen helpt mee Kerstspecial 09.35 Checkpoint 10.00 CupCakeCup 10.25 Topdoks 10.55 De mooiste sprookjes 11.55 Gips 13.30 Gips 15.00 Jill 15.15 Kinderen voor Kinderen helpt mee Kerstspecial 15.30 Z@ppbios: Red Raffi 17.05 Checkpoint 17.15 Zappleve op Zaterdag 17.50 Rudy's grote kerstshow

18.15 De regels van Floor 18.25 Betreden Op Eigen Risico 19.00 NOS Jeugdjournaal 19.25 Kerst met de Zandtovenaer 20.10 Vacant 20.24 Socutera 20.25 The Sandhamn Murders 22.00 Het beste van...50 jaar Toppop 22.50 Top 2000: The Untold Stories 23.30 Metallica & San Francisco Symphony: S&M2

01.05 3FM Serious Request: The Lifeline

RTL 4

10.30 Van woonvilla naar droomvilla 11.00 RTL Snowmagazine 11.30 Altijd jong 12.00 Ik zou wel eens willen weten 12.30 RTL Snowmagazine 13.00 Wooninspiraties 13.30 Onderweg naar de regio 14.00 Plezier en Passie 14.30 Ik zou wel eens willen weten 15.00 Life Is Beautiful 15.30 Dit is Holland 16.00 Ski & More 16.30 Helden van nu 17.00 Camp to Go 17.30 House Vision 18.00 RTL Nieuws 18.15 Editie NL 18.30 RTL Weer 18.35 RTL Boulevard 19.30 RTL Nieuws 19.55 RTL Weer 20.00 Oh, wat een jaar! 21.30 Geubels & De Hollanders 22.25 Het Perfecte Plaatje 23.50 RTL Nieuws

RTL 5

06.00 Teleshop 5: Tommy Teleshopping 07.30 New Creation Church TV 08.00 Teleshop 5: Tommy Teleshopping 16.30 Films & Sterren 17.00 Horrorhuurders & Huisjesmelkers 18.00 Handhavers in Actie 19.00 Als de Brandweer 20.00 Helden van Hier: De Luchtpolitie 21.00 Helden van Hier: De Luchtpolitie 22.00 Helden van Hier: De Luchtpolitie 23.00 Helden van Hier: De Luchtpolitie 00.00 24 uur in de politiecel UK 01.10 Teleshop 5: Nachtlounge 02.01 Teleshop 5: Nachtlounge 05.00 Teleshop 5: Car Tracks 05.30 RTL De Journal

SBS 6

06.00 Loop: Hart van Nederland 09.05 UEFA Champions League Magazine 10.05 Dieren op spreekuur 10.30 Klein maar fijn 11.25 Green Make Over 11.55 Ik BBQ voor jou 12.25 Holland van boven 13.25 2 Broke Girls 13.50 2 Broke Girls 14.20 2 Broke Girls 14.45 2 Broke Girls 15.05 2 Broke Girls 15.35 De Gouden Formule 16.05 De Grote Verhuizing 17.00 De Grote Tuinverbouwing 18.30 Lachen om Home Video's 20.00 Johnny English Strikes Again 21.45 De Top 4000 Muziekquiz 22.55 Hart van Nederland – Late editie 23.10 Shownieuws – Late editie 23.55 Weer.nl 00.00 100 jaar jong

RTL 7

06.50 B.O.Z.: LEGO Ninjago: Prime Empire 07.00 B.O.Z.: POWER RANGERS BEAST MORPHERS 07.25 B.O.Z.: LEGO Jurassic World 07.50 B.O.Z.: Beyblade Burst 08.15 B.O.Z.: Pokémon 08.35 B.O.Z.: Bakugan: Battle Planet 08.50 B.O.Z.: Super Caribou 09.00 B.O.Z.: Mr. Bean 09.10 B.O.Z.: De Uil 09.20 B.O.Z.: Oggy En De Kakkerlakken 09.30 Teleshop 7: Mediashop 10.15 Homeshopping 10.30 Teleshop 7: Mediashop 13.00 RTL 7 Darts: Wk 2021 17.00 Mr. Bean 17.30 Mr. Bean 18.00 De RTL Sportquiz: De Darts Editie 19.00 RTL 7 Darts: Wk 2021 23.00 Zombibi 00.55 Teleshop 7: Glamcam

EEN

10.00 Beste burens voor De Warmste Week 12.05 De week van Bruzz 12.35 De markt 13.00 Het journaal 13.25 Het weer 13.30 Villa Politica 14.00 Shetland 15.55 Clips 16.00 Beste burens voor De Warmste Week 18.00 Kijk uit 18.04 Het journaal update 18.10 It's a Wild Christmas 19.00 Het journaal 19.30 Het weer 19.35 Iedereen beroemd 20.05 Joker+ en Lotto 20.15 Dublin Zoo 20.40 F.C. De Kampioenen 21.25 Mr. Popper's Penguins 22.55 Het journaal 23.11 Winst joker+ / lotto 23.12 Keno 23.13 Euromillions winstverdeling 23.15 Het weer 23.20 Section de recherches

ARD

07.25 Kinderprogramm: Neuneinhalb 07.35 Kinderprogramm: Der dritte Prinz 09.00 Tagesschau 09.05 Sportschau 18.00 Sportschau 18.30 Sportschau 19.57 Lotto am Samstag 20.00 Tagesschau 20.15 40 Jahre Verstehen Sie Spaß? 23.20 Tagesthemen 23.40 Das Wort zum Sonntag 23.45 Winterkartoffelknödel 01.15 Tagesschau 01.20 Lady Vegas 02.53 Tagesschau 02.55 Verfluchtes Amsterdam 04.40 Deutschlandbilder 04.58 Tagesschau 05.30 Kinderprogramm: Nils Holgerssons wunderbare Reise 05.00 House of Trumps – Peter, ein deutsches Geheimnis

BBC 1

07.00 Breakfast 11.00 Saturday Kitchen Live 12.30 Nigella's Cook, Eat, Repeat 13.00 Football Focus 14.00 BBC News 14.10 Weather 14.15 Bargain Hunt 14.55 Money for Nothing 15.55 Wreck-It Ralph 17.30 Final Score 18.10 BBC News 18.20 BBC Regional News and Weather 18.24 Weather 18.25 Celebrity Mastermind 19.00 Strictly Come Dancing 21.20 Michael McIntyre's The Wheel 22.20 Idris Elba Meets Paul McCartney 23.15 BBC News 23.29 Weather 23.30 Match of the Day 00.35 The NFL Show 01.25 Notes on a Scandal 02.50 Weather for the Week Ahead 02.55 BBC News

BBC 2

07.25 Wild & Weird 07.40 All Over the Place: Asia 08.10 The Dengineers 08.40 Blue Peter Christmas Special 09.10 Natural World: Bears on Top of the World 10.00 The Greatest Story Ever Told 13.05 The Hairy Bikers' Christmas Party 14.00 Around the World in 80 Days 16.55 Earth's Tropical Islands 17.55 Richard Osman's House of Games 18.25 Porridge 19.10 The Eagle Has Landed 21.20 The Many Faces of Michael Caine 22.20 My Generation 23.40 Educating Rita 01.30 Great Expectations 03.30 This Is BBC Two

RODERICK ZOEKT LICHT Roderick blikt terug op bijzondere ontmoetingen tijdens zijn fietstocht. NPO 2, 16.25 uur

NGC

06.00 Storage Wars: Canada 06.30 Storage Wars: Canada 07.05 Engineering Connections 08.05 Engineering Connections 09.05 Engineering Connections 10.05 US Secret Service: On the Front Line 12.05 Mystery of the Himalayan Mummies 13.05 Russia's Mystery Files 14.05 Drain the Oceans 15.05 Lost Cities with Albert Lin 16.05 Lost Cities with Albert Lin 17.00 Lost Cities with Albert Lin 18.00 Drain the Oceans 19.00 Air Crash Investigation 20.00 Air Crash Investigation 21.00 Hunting Nazi Treasures 22.00 The Pacific War in Color 23.00 Buried Secrets of WW II 00.00 Buried Secrets of WW II 01.00 Nazi Megastructures: Battle Ready 02.00 Air Crash Investigation 02.45 Air Crash Investigation Special Report 03.30 War Heroes of the Skies 04.20 War Junk

KAMP VAN KONINGSBRUGGE Vijftien burgers doen de opleiding van de Special Forces. NPO 1, 20.30 uur

FAMILY7

07.30 De Boekenberg 07.36 De Boekenberg 07.42 Bijbelcheck 08.00 Joyce Meyer 08.30 Opwekking Praise 2019 09.00 Wind at my back 09.30 Bijbelse Toekomstverwachting 10.00 In Touch 11.00 Maranatha 11.30 Uitgelicht! Live 11.45 Wind at my back 12.15 Bijbelse Toekomstverwachting 12.45 Uitgelicht! Live 13.00 Another Life 13.30 Cross Talk 14.00 Traveling Light 14.30 Opwekking Praise 2018 15.00 In Touch 16.00 Uittocht 16.30 Bijbelse Toekomstverwachting 17.00 Superboek 17.30 The Drive TV 18.00 Chip Ingram 18.30 Holy Hitchhikers 19.00 Into the Amazone 19.30 Verbonden met Israël 20.00 The 700 Club 20.30 Kerstmuziek special 21.00 Homecoming 22.00 Kracht & Luster 23.00 Geloofshelden 00.00 Holy Hitchhikers

EVEN TOT HIER Satirisch programma over het nieuws, door het duo Van der Laan & Woe. NPO 1, 21.30 uur

GROOT NIEUWS RADIO

06.00 De Nieuwe Morgen 09.00 Blessings 10.00 Brandstof 12.00 Laurens' Lunchroom 14.00 Backstage 16.00 De Dag Van Vandaag 19.00 Wens 20.00 Muziekavond 22.00 Op weg met de Bijbel 23.30 Muziekavond 00.00 De Nacht

CANVAS

09.00 Herfstbeelden 10.00 Ketnet Junior 19.05 Namoroka: A Lost World 20.00 Het journaal update 20.10 Vranckx 20.35 Craith 21.35 Craith 22.35 Carol 00.25 Canvasluis

TV OPTIE

ZA NPO 2 ► KRO-NCRV, 17.35-18.00 UUR

Jacobine op 2

'Ik denk dat Kerst een baken van hoop wordt in deze moeilijke tijd.' Dat zegt zangeres Michelle David over Kerst in coronatijd. In twee speciale afleveringen praat Jacobine met Michelle over haar leven, geloof, soulmuziek en de boodschap die zij wil meegeven. Tussen de gesprekken door zien we veel nummers uit het kerstconcert met Michelle David & The Gospel Sessions. Een van de nummers die zij zingt, is 'Silent Night'. Daarnaast verrast ze met nieuwe kerstliederen. Voor Michelle staat het woord 'soul' voor de ziel die hunkert naar voeding. In haar teksten steekt ze niet onder stoelen of banken dat God in haar dagelijks leven met haar meegaat.

ZA NPO 3 ► KRO-NCRV, 19.25-20.24 UUR

Kerst met de zandtovenaer

Bijna alles is anders deze Kerst. Maar deze uitzending gaat voor de negende keer door. Deze editie komt vanaf het sprookjesachtige Kasteel De Haar, bij Utrecht. Het bijzondere verhaal van de geboorte van Jezus wordt met zand tot leven gewekt door Nederlands bekendste zandkunstenaar: Gert van der Vijver. Artiesten als O'G3NE, Soy Kroon, Unity en Sophia Kruihof zingen mooie kerstliedjes. Edson Da Graça is dit jaar de verteller. De jonge violist Marcel Sutedja en de act 'Poppetje van Papier' treden op.

ZA NPO 2 ► KRO-NCRV, 18.00-18.15 UUR

Met hart en ziel

Nog geen jaar geleden stapte predikant Willem Roskam (32) vol goede moed in zijn rol als predikant van de Domkerk in Utrecht, maar zijn eerste jaar verliep anders dan hij dacht. De vooraf bedachte ontmoetingen met mensen uit de gemeente en de stad vielen in het water. Door het coronavirus moest de Domkerk zelfs een tijd op slot. 'Wat mij is opgevallen, door deze tijd, is hoe sterk de kerk draait om ontmoetingen en het creëren van gemeenschap tussen mensen. Dat neem je vaak voor lief op het moment dat het kan.' We zien hoe Willem, samen met zijn dochtertje, een bijdrage levert aan die gemeenschap.

ZA NPO 2 ► MAX, 20.40-21.30 UUR

Sterren op het doek

Studio Sport-presentator en journalist Tom Egbers is de achtste BN'er die op het doek verschijnt. In een gesprek met Özcan Akyol praat hij over de liefde voor het oosten van het land. Ook vertelt Tom openhartig over het krijgen van een hartinfarct en wat dat met je doet. En welk van de drie portretten zal hij uiteindelijk mee naar huis nemen?

TV VOORAF

WISANNE VAN 'T ZELFDE nd.nl/media BEELD EO

Geen tweederangs burgers

In het tweeluik *De Joden & de Oranjes* wordt de turbulente relatie tussen de Joodse gemeenschap in Nederland en het koningshuis belicht. Vooral het behoudende deel van de Joden had het koningshuis hoog staan. Maar gold dat andersom ook?

De documentaire, die in samenwerking met *Blauw Bloed* is gemaakt, begint in 1806, als Lodewijk Napoleon koning van Holland wordt. Zijn oudere broer, de Franse keizer Napoleon I, heeft hem die taak toebedeeld. Het Hollandse volk gaat Lodewijk Napoleon oprecht aan het hart en hij is vastbesloten de Hollanders wat modernisering en beschaving bij te brengen. Zo zorgde hij ervoor dat openbare bibliotheken hun deuren openen en nam hij het initiatief voor het Rijksmuseum. In 1796 hadden de Joden burgerrechten gekregen, maar in de praktijk werden zij nog altijd gediscrimineerd. In sommige steden, zoals Zwolle en Rotterdam, waren zij welkom, maar andere steden hadden een 'Jodenquotum'. Weer andere steden weerden alle Joden. Aan deze situatie maakte Lodewijk Napoleon resoluut een einde door in 1808 alle religies wettelijk gelijk te verklaren. In 1810 werd Holland bij Frankrijk ingelijfd en dat betekende het einde van de invloed van Lodewijk Napoleon. Maar de Joodse gemeenschap had hoge verwachtingen van Willem I, die in 1815 de troon besteeg. Hij voerde in-

derdaad een integratiebeleid door, maar dat betekende dat de Joden, die veelal nog Jiddisch spraken, een deel van hun eigen identiteit moesten afwerpen, licht historicus Bart Wallet toe. Met de komst van koning Willem III ontstonden de eerste deuken in de relatie tussen het koningshuis en de Joodse gemeenschap. Staatsman Johan Rudolph Thorbecke, bekend van de herziening van de grondwet in 1848, wilde in 1852 een Joodse minister benoemen, wat hijzelf beschouwde als het ultieme bewijs dat iedereen kon meedoen in de Nederlandse samenleving. Maar Willem III zag dit niet zitten en stak een stokje voor de benoeming. Socialisten riepen de Joden op het koningshuis af te zweren. Het was toch overduidelijk dat de liefde van de Joden voor de koninklijke familie niet beantwoord werd? Maar vooral het behoudende deel van de Joden bleef het koninklijk huis bejubelen, zegt Wallet. Het was voor hen namelijk het bewijs dat ze erbij hoorden, geen gaststatus hadden. Niemand moest kunnen denken dat Joden geen echte Nederlanders waren. Deze documentaire is zeer de moeite van het kijken waard en biedt een diverse en eerlijke kijk op de geschiedenis. Soms kwam het koningshuis voor de Joden op, een volgende keer bleef het ooverdovend stil. Volgende week wordt dat laatste nog beter belicht, als het gaat over de Tweede Wereldoorlog.

►► De Joden & de Oranjes, EO, NPO 2, zaterdag 19.50-20.40 uur

ZONDAG

NPO 1

06.30 Nederland in Beweging 06.45 Project Rembrandt 07.40 Het geheime dagboek van Hendrik Groen 08.15 Floortje blijft hier 09.00 Het Coronavirus: Feiten en fabels 10.00 WNL Op Zondag 11.05 Welkom in hotel The Savoy 11.55 3FM Serious Request The Lifeline: Update 12.00 NOS Journaal 12.10 Buitenhof 13.10 NOS Studio Sport 15.15 NOS Studio Sport 16.20 NOS Studio Sport 17.20 NOS Studio Sport 17.50 3FM Serious Request The Lifeline: Update

18.00 NOS Journaal 18.10 NOS Studio Sport 19.00 NOS Studio Sport Eredivisie 20.00 NOS Journaal 20.25 Scrooge Live 21.50 5 jaar Kerst Muziekgala 22.55 NOS Studio Voetbal 23.50 NOS Journaal

00.05 The Split 01.05 Even tot hier 01.55 WNL Op Zondag 02.55 NOS Journaal 03.10 NOS Journaal 03.15 NOS Journaal

NPO 2

06.40 De Nieuwe Wereld 07.15 Ik mis je 07.50 Met hart en ziel 07.55 Jacobine op 2 08.25 De Verwondering 08.55 Ik mis je 09.20 Kerkdienst 09.45 Geloofsgesprek 10.00 Eucharistieviering 11.00 EO BEAM Kerkdienst 11.30 EO Metterdaad 11.45 Nederland Zingt Dichtbij 12.34 Wilde Ganzen 12.40 Andries 13.10 Fryslân DOK 13.40 Brainwash Talks 14.05 MAX Maakt Mogelijk 14.35 De Kennis van Nu 15.15 Vraag het een rabbijn 15.30 De Joden & de Oranjes 16.13 Naches 16.25 Nieuwe Meesters 16.49 Socutera 17.00 NOS Journaal 17.10 Close Up: Haar naam was Grace Kelly

18.10 Podium Witteman 19.20 Mondo 20.15 Frontberichten - De Special 21.10 Pointer 21.30 Nieuwsuur 22.10 In Europa - de geschiedenis op heterdaad betraapt 22.55 Voor de vorm 23.30 Mondo

00.20 Naches 00.25 Nieuwsuur 01.00 Buitenhof 02.00 Nieuwsuur

NPO 3

06.15 Tekst TV 06.32 Pingu 06.35 Sarah en Eend 06.45 Beestenbrigade 07.00 Buurman en Buurman: Experimenteren er op los (3) 07.55 Kerst met Linus 08.15 WieKent De Boterhamshow 08.40 Zappsport 09.00 De proefkeuken 09.25 Brainstorm 09.50 Koken met konijnen 10.05 Willem Wever 10.20 Weekoverzicht Spanga's: De Campus 11.35 Remy & Juliyat 13.15 Remy & Juliyat 14.50 Freeks Jungle School 15.00 CupCakeCup 15.30 Z@ppbios: Zoo 17.00 Zapp Your Planet 17.25 Wat maak je Menu? 17.50 Rudy's grote kerstshow

18.15 Topdoks 18.30 Enkeltje Verweggistan 19.00 NOS Jeugdjournaal 19.25 Koplopers 19.50 3 op reis 20.25 Top 2000 quiz 21.20 Draadstaal 21.50 Klikbeet 22.25 Paulien Cornelisse: Om mij moverende redenen 23.20 Muse Simulation Theory Concert Film 2019

01.00 Louis Theroux: The Ultra Zionists 02.10 3FM Serious Request: The Lifeline

►► kijk voor het complete programmaoverzicht op www.nos.nl of op Teletekst pagina 200

EEN

10.00 Beste burens voor De Warmste Week 11.00 De zevende dag 13.00 Het journaal 13.25 Het weer 13.30 Half uur natuur 13.55 Dieren in nesten 14.15 Het huis 15.15 Sporza op zondag 18.04 Het journaal update 18.10 Dagelijkse kost 19.00 Het journaal 19.30 Sporza: wieljaaroverzicht 20.00 Het weer 20.05 Down the Road 20.55 Black-out 21.40 60 jaar Sportweekend 22.40 Het journaal 22.59 Keno 23.00 Het weer 23.05 First Dates 23.50 Het journaal 00.05 Het weer 00.10 Beats of Love

ARD

07.25 Kinderprogramm: Sechs auf einen Streich - Die neuen Märchen 2020 07.30 Kinderprogramm: Nussknacker und Mausekönig 08.30 Kinderprogramm: Die Sendung mit der Maus 09.00 Tagesschau 09.05 Sportschau 17.59 Gewinnzahlen Deutsche Fernsehlotterie 18.00 Tagesschau 18.05 Bericht aus Berlin 18.30 Sportschau 19.20 Weltspiegel 20.00 Tagesschau 20.15 Tatort 21.45 Maria Wern, Kripo Gotland 23.15 Tagesthemen 23.35 KinoFestival im Ersten: Ben is Back 01.13 Tagesschau 01.15 Maria Wern, Kripo Gotland 02.48 Tagesschau 02.50 KinoFestival im Ersten: Ben is Back

BBC 1

12.00 Sunday Worship 12.30 Fern Britton Meets Linford Christie 13.30 Bargain Hunt 14.00 BBC News 14.10 Weather for the Week Ahead 14.15 Songs of Praise: The UK's Favourite Carol 15.00 Lifeline 15.10 Money for Nothing 15.40 Hammy's Boomerang Adventure 15.45 Maleficent 17.15 Blue Planet II 18.15 BBC News 18.30 BBC Regional News and Weather 18.35 Weather 18.40 Countryfile 19.40 Antiques Roadshow 20.10 His Dark Materials 21.00 Sports Personality of the Year 2020 23.00 BBC News 23.20 BBC Regional News and Weather 23.25 Weather 23.30 Match of the Day 2

BBC 2

07.45 Animal Park Christmas Special 08.30 Countryfile 09.30 Landward 10.00 Super Powered Eagles 11.00 Saturday Kitchen Best Bites 12.30 Nigellissima - An Italian Inspired Christmas 13.30 Nature's Weirdest Events 14.00 Life in the Snow 15.00 Anthony Hopkins: Talking Pictures 15.45 Shadowlands 17.50 Chris & Michaela - Under the Christmas Sky 18.50 Catch Me If You Can 21.00 Michael Palin's Himalaya: Journey of a Lifetime 22.30 The Death of Stalin 00.10 The 'Christmas' Misadventures of Romesh Ranganathan 01.10 Heroes 01.55 Heroes 02.40 Sign Zone: Holby City

WAT MAAK JE MENU? Tweelingbroers Jasper en Marius maken met een jong talent gerechten. NPO 3, 17.25 uur

NGC

06.00 WW II: Hell Under the Sea 07.00 WW II: Hell Under the Sea 08.05 WW II: Hell Under the Sea 09.10 Drain the Oceans 10.15 Drain the Oceans 11.15 Drain the Oceans 12.15 America's National Parks 13.10 America's National Parks 14.10 America's National Parks 15.05 Japan from Above 16.05 Japan from Above 17.00 Indonesia from Above 18.00 Ice Road Rescue 19.00 Car S.O.S. 20.00 Made in a Day 20.30 Egypt from Above: Past Meets Future 21.30 Atlas of Cursed Places 22.30 Atlas of Cursed Places 23.25 Nazi Megastructures: America's War 00.20 Nazi Megastructures 01.20 Nazi Megastructures 02.05 Air Crash Investigation 02.50 Air Crash Investigation Special Report 03.35 War Heroes of the Skies 04.20 War Junk 05.10 Science of Stupid

ZO NPO 1 ► MAX, 20.25–22.00 UUR

Scrooge live

Een verrassende mix van bekende acteurs en zangers brengt live in Dordrecht het iconische kerstverhaal over Ebenezer Scrooge, naar *A Christmas Carol* van Charles Dickens. Met de spectaculaire televisie-uitzending wordt, in samenwerking met Nationaal Fonds Kinderhulp, aandacht voor kinderarmoede in Nederland gevraagd.

ZO NPO 2 ► NTR, 23.00–23.30 UUR

Voor de vorm

Vlak voor Kerst dompelt ontwerpster Christien Meindertsma zich onder in de wereld van de kerstbal. Hoe en wanneer zijn we op het idee gekomen om een kerstboom te versieren en wanneer kwam de kerstbal in de boom? Wie heeft de kerstbal uitgevonden en hoe zagen de eerste kerstversieringen eruit? Wie bepaalt wat we in de boom hebben hangen? En wat zegt je kerstboom over jou en je familiegeschiedenis?

ZO NPO 2 ► VPRO, 22.10–23.00 UUR

In Europa – De geschiedenis op heterdaad betrapt

Groot-Brittannië stapt op 1 januari 2021, vier jaar na het omstreden referendum, definitief uit de EU. Pas nu ontdekken veel brexitstemmers dat ze misbruikt zijn voor de machts-spelletjes van de politieke elite. Met keiharde leugens en een gewiekst gebruik van algoritmes wist het campagne team van de pleitbezorgers voor Brexit het referendum te winnen. Brexit gaat de voorstemmers niet brengen wat ze hoopten, integendeel. Maar zoals altijd komt berouw te laat.

RADIO OPTIE

ZA NPO RADIO 5 ► EO, 22.02–23.00 UUR

Onderweg

In de één na laatste aflevering van dit programma is Martine Sandifort te gast. Ze is comédienne, actrice en vooral bekend om de vele typetjes die ze kan spelen. Dit jaar zou ze een solotour gaan doen onder de naam 'Lifechanging', waarin ze de wereld van coaches en goeroes op de hak neemt. Door corona ging de tour helaas niet door. Martine heeft zelf in haar leven te kampen met stemmingswisselingen en depressies. Wat haar onder andere hielp, waren retraites, yoga en sapkuren. Toch vindt ze het leuk om de draak met deze dingen te steken in haar online 'Namaste'-video's.

RTL 4

11.50 Life Is Beautiful 12.20 Dit is Holland 12.50 Films & Sterren 13.20 Op jacht naar de kroon 13.50 Ik zou wel eens willen weten 14.25 Wooninspiraties 14.55 Helden van nu 15.30 Onderweg naar de regio 16.00 Plezier en Passie 16.30 Nederland ontdekt 17.00 Ski & More 17.30 RTL Snowmagazine 18.00 RTL Nieuws 18.15 Editie NL 18.30 RTL Weer 18.35 RTL Boulevard 19.20 VriendenLoterij De Winnaars 19.30 RTL Nieuws 19.55 RTL Weer 20.00 Postcode Loterij Eén tegen 50 21.15 Roué Verveer: Op Het Laatste Moment 23.30 RTL Nieuws 23.50 RTL Weer 23.55 RTL Boulevard

RTL 5

06.00 Teleshop 5: Tommy Teleshopping 07.00 New Creation Church TV 07.30 Antwoorden met Bayless Conley 08.00 Hour of Power 09.00 Hour of Power 10.05 Teleshop 5: Tommy Teleshopping 16.00 Ambulance UK 17.00 De Ambassade 18.00 De Dierenkliniek Down Under 19.00 De Dierenkliniek Down Under 20.00 De Dierenkliniek Down Under 21.00 De Dierenkliniek Down Under 22.00 De douane in actie 23.00 Pech op de piste 00.00 Team Spoedeisende Hulp 01.10 Teleshop 5: Nachtlounge 02.01 Teleshop 5: Nachtlounge

PAULIEN CORNELISSE: OM MIJ MOVERENDE REDENEN Voorstelling over onbegrijpelijkheden. NPO 3, 22.05 UUR

FAMILY7

06.00 Maranatha 06.30 Verbonden met Israël 07.00 Holy Hitchhikers 07.30 De Boekenberg 07.38 De Boekenberg 07.45 Bijbelcheck 08.00 Joyce Meyer 08.30 Without Limits 09.00 Emmanuel Gemeente 10.00 Kracht & Luister 11.00 Verbonden met Israël 11.30 Kerstmuziek special 12.00 Homecoming 13.00 Another Life 13.30 Geloofshelden 14.30 Euro Spirit 15.00 Superboek 15.30 Kracht & Luister 16.30 Verbonden met Israël 17.00 Hour of Power 18.00 Chip Ingram 18.30 Superboek 19.00 Why Israel Matters 19.30 Op weg naar de hemel 20.00 In Touch 21.00 Op zoek naar een wonder 22.00 Wind of the Kingdom 22.30 Arjan en Efi Knevel 23.00 In Gesprek op 7 00.00 In Gesprek op 7 00.30 Euro Spirit 01.00 Joyce Meyer

SBS 6

09.00 Levende steen ministries 09.30 De Grote Tuinverbouwing 11.05 De Nalatenschap 11.35 De Gouden Formule 12.05 Dieren op spreekuur 12.35 Lang Leve de Liefde 13.05 De Grote Verbouwing (Australië) 14.00 De Top 4000 Muziekquiz 15.00 Holland van boven 15.55 Green Make Over 16.25 Lang Leve de Liefde 16.55 Nederland geeft licht 17.55 De Grote Verbouwing (Australië) 19.00 Vtwnen weer verliefd op je huis 20.00 Linda's Wintermaand 21.40 Klein maar fijn 22.45 Hart van Nederland – Late editie 23.05 Shownieuws – Late editie 23.50 Weer.nl 23.55 De Top 4000 Muziekquiz

RTL 7

06.00 Teleshop 7: Mediashop 06.30 B.O.Z.: Draken – Race Naar De Rand 06.50 B.O.Z.: LEGO Ninjago: Prime Empire 07.00 B.O.Z.: POWERS RANGERS BEAST MORPHERS 07.25 B.O.Z.: LEGO Jurassic World 07.50 B.O.Z.: Beyblade Burst 08.15 B.O.Z.: Pokémon 08.35 B.O.Z.: Bakugan: Battle Planet 08.50 B.O.Z.: Super Caribou 09.00 B.O.Z.: Mr. Bean 09.10 B.O.Z.: De Uil 09.20 B.O.Z.: Oggy En De Kakkerlakken 09.30 Vis TV 10.00 Vis TV 10.30 Business Class 12.00 Ondernemerslounge 13.00 RTL 7 Darts: Wk 2021 17.00 Mr. Bean 17.30 Mr. Bean 18.00 RTL GP Magazine 19.00 RTL 7 Darts: Wk 2021 23.00 De RTL Sportquiz: De Darts Editie

MUSE SIMULATION THEORY CONCERT FILM 2019 Theatraal concert van rockband Muse. NPO 3, 23.20 UUR

GROOT NIEUWS RADIO

06.00 Het Weekend 10.00 Brandstof 12.00 Het Weekend 19.00 't Heerlijk Loflied 20.00 Het Weekend 00.00 De Nacht 05.25 Bijbelstart

CANVAS

09.00 Herfstbeelden 10.00 Ketnet Junior 19.00 Rolkranter 19.30 Vranckx 20.00 Het journaal update 20.10 Monuments sacrés 21.05 Louis Theroux: Life on the Edge 21.55 Platendraaiers 22.50 Listen to Me Marlon 00.30 Canvaslus

TV VOORAF

HELGA VAN KOOTEN nd.nl/media BEELD BNNVARA

Special vanaf het front

Het is weer die tijd van het jaar: op televisie kijken we terug op het jaar dat (bijna) achter ons ligt. Een van die terugblikprogramma's wordt zondag uitgezonden, *Frontberichten – De Special*.

In *Frontberichten*, dat in het voorjaar drie keer per week 's avonds laat op tv was, deden artsen en verpleegkundigen, maar ook andere mensen die beroepsmatig met coronapatiënten te maken hadden, al vloggend verslag van wat ze meemaakten. In de special van zondagavond zien we een aantal van hen terug, onder wie de spoedeisendehulparts Gor Khatchikyan, die tijdens de eerste coronagolf uitgroeide tot halve BN'er, ook doordat hij regelmatig aanschoof bij talkshows. De vorm van *Frontberichten* was zonder meer vernieuwend. Artsen, verpleegkundigen en andere (zorg)medewerkers deden rechtstreeks verslag van wat ze meemaakten. Alhoewel: helemaal zonder tussenkomst van journalisten kwam het programma nu ook weer niet tot stand – regisseur en bedenker van het programma Geertjan Lassche en zijn team beoordeelden en monteerden de binnenkomende vlogs. Maar het programma was wel de zuiverste vorm van burgerjournalistiek die ooit op de Nederlandse tv te zien was. Het leverde de makers twee nominaties voor televisieprijs op: voor de (Nederlandse) Zilveren Nipkowschijf en voor de (Europese) Gouden Roos. Een beetje gek is het wel, terug-

kijken op de eerste golf terwijl we nog midden in de coronacrisis zitten. *Frontberichten* roept dan ook maar beperkt de reactie op die een terugblikprogramma normaliter wel oproept: o ja, dat is dit jaar ook nog gebeurd, ik was het al bijna vergeten! Wel de vraag waarom er nu, in de harde lockdown, nog geen nieuwe serie van *Frontberichten* wordt uitgezonden. Specialist ouderengeneeskunde Judith Rill tweette deze week nog: 'Jammer dat *Frontberichten* niet meer wordt uitgezonden. De meeste mensen buiten de zorg hebben géén idee wat er speelt.' Dat is direct de grootste verdienste van het programma: de verhalen van het 'front' maken het belang van de overheidsmaatregelen duidelijk. We houden afstand, we werken thuis, we vieren Kerst in kleine kring, omdat het zorgpersoneel overbelast dreigt te raken, omdat er anders te weinig bedden zijn en omdat de zorg voor coronapatiënten die voor andere patiënten verdringt. De mooiste uitspraak, in het staartje van de special, is van Gor Khatchikyan, die constateert dat de coronacrisis de eenzaamheid in de samenleving heeft blootgelegd. 'Wij zijn gaan zien en beseffen wat het monster eenzaamheid met mensen doet. En dat komt omdat mensen nu gedwongen elkaar niet meer op konden zoeken. En nu het niet meer kon, begonnen mensen de ernst ervan te begrijpen.'

►► *Frontberichten – De Special*, BNNVARA, NPO 2, zondag 20.15–21.10 uur

ANP nd.nl/economie

Blokker laat personeel pakketjes bezorgen

► AMSTERDAM

Blokker gaat eigen personeel inzetten om pakketjes bij klanten aan huis af te leveren. Volgens de winkelketen is dat nodig omdat bezorgdiensten als PostNL overlopen. In het distributiecentrum van Blokker stonden vrijdag nog 18.000 pakketjes die PostNL niet heeft opgehaald.

Sinds het kabinet maandag heeft aangekondigd dat fysieke winkels in Nederland massaal moeten sluiten, kunnen Nederlanders hun kerstcadeautjes eigenlijk alleen nog maar online kopen. Bezorgdiensten hebben het hierdoor veel drukker dan normaal. Blokker merkte dat de verwachte bezorgtijden dreigden op te lopen tot meer dan een week.

Tegelijkertijd heeft het bedrijf momenteel ruim 4000 medewerkers van winkels en het hoofdkantoor paraat staan om pakketten te bezorgen met hun eigen fiets of auto. Blokker heeft besloten de eigen winkels tijdelijk in te zetten als verdeelcentra om de bezorging van pakjes in goede banen te leiden. Ook heeft de keten veranderingen aan de website doorgevoerd en een app gebouwd waarmee de pakketjes kunnen worden gescand bij aflevering.

De nieuwe bezorgdienst, Blokker Express, begon vrijdag al met het bezorgen. Klanten van Blokker kunnen voortaan kiezen door wie ze hun pakket willen laten afleveren. Blokker geeft aan dat pakketjes door de eigen medewerkers gemiddeld in één tot drie dagen zullen aankomen. Bij bezorging door PostNL moeten mensen volgens Blokker rekening houden met bezorgtijden tot een week. PostNL bezorgt al dagen meer dan 1,5 miljoen pakketten per dag en stelt tegen de grenzen van de capaciteit aan te lopen. Het bedrijf vindt het daarom ook niet vreemd dat winkels als Blokker met eigen bezorginitiatieven komen. 'Normaal is er tussen het sinterklaasfeest en Kerst altijd even een rustigere periode, maar die is er dit jaar helemaal niet geweest', legt een woordvoerder van PostNL uit. <

75 PLUS

ASTRID VAN DEN HOEK nd.nl/leven BEELD DIRK-JAN GJELTEMA

De oudere van tegenwoordig, wie is dat? Vandaag: Wim Schiebaan (77) uit Goes. Hij had jarenlang een eigen bedrijf in kunststof kozijnen en wil nooit meer weg uit Zeeland. Samen met zijn vrouw Janneke deed hij vrijwilligerswerk bij dak- en thuislozen en in hospice Het Clarahofje. In 2017 overleed ze.

WIM

77 JAAR

'Ik ben geen geboren en getogen Zeeuw, maar ben opgegroeid in Eindhoven. Toch ga ik hier nooit meer weg. Ik weet het nog goed, de eerste keer dat ik in Zeeland kwam. Een jaar of tien was ik en ik ging met mijn ouders naar Zoutelande. Een vriendje van mij was daar vlakbij op vakantie en tegen hem zei ik toen al: "Als ik later groot ben, ga ik in Zeeland wonen." De natuur, het strand, alles sprak me aan. De dag na thuiskomst van die vakantie heb ik de hele dag gehuild van de heimwee. Uiteindelijk ben ik pas in 1980 in Zeeland gaan wonen. Mijn vrouw Janneke en ik verhuisden met ons gezin erheen omdat ik een baan had gekregen als bedrijfsleider bij een groot schildersbedrijf dat ook glaswerk (isolatie) deed. Later zijn ze ook kunststof kozijnen en spouwmuurisolatie gaan doen. Na drie jaar werd ik ontslagen. In het bedrijf ging het wat minder en ik was de duurste kracht. Ik was 41 en het was in die tijd niet makkelijk om aan een baan te komen. In 1984 ben ik voor mezelf begonnen in de kunststof kozijnen. Ik was de eerste in Zeeland die daar echt in gespecialiseerd was. Een gat in de markt, dat had ik goed gezien. Ik kon goed orders binnenhalen voor dat schildersbedrijf, waarom zou ik dat niet voor mezelf kunnen? Ik had er wel zorgen over, maar voelde er ook Gods leiding in. Ik kwam een keer uit de kerk en dacht toen voor het eerst: misschien moet ik wel voor mezelf beginnen. Mijn vrouw zei: "Waarom niet? Jij kunt dat!" Het was heel moeilijk om een lening bij de bank te krijgen. Een broeder van de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt in Middelburg waar we toen heen gingen, wilde helpen. Hij had er vertrouwen in en kende mij goed, en leende mij het geld. Ik ben begonnen met een kleine kamer in huis als kantoor en huurde een ruimte als opslag. Dat groeide en groeide. Binnen drie jaar heb ik hem die lening terugbetaald.

Helaas is het niet op een goede manier afgelopen met het bedrijf. In 2001 heb ik het verkocht, met het idee om wat meer op de achtergrond betrokken te blijven. Maar de nieuwe eigenaars bleken oplichters te zijn. Ze vroegen flinke percentages aanbatalingen van klanten en bleken daarna met de noorderzon te zijn vertrokken. Het is twee keer op televisie geweest in het programma *Opgelicht?!*. Dat deed me zo'n pijn; het bedrijf droeg nog mijn naam. Ik kwam in een zware burn-out terecht, ben vier jaar lang naar een psychiater geweest. Ik was nog geen zestig en moest ook nog wel even werken in principe. Dus ik kon niet zomaar stoppen. Mijn geloof heeft mij en ook mijn vrouw erbovenop gehouden. We hebben veel gebeden en hadden een vast vertrouwen dat het wel goed zou komen en ik er sterker uit zou komen. En dat was ook zo, onder andere dankzij mijn vrouw. Ons vertrouwen in God werd hierdoor nog sterker. In 2014 werd mijn vrouw ziek. Ze had een melanoom in haar

'Ik put kracht uit de wijze waarop mijn vrouw is overleden'

neus. Later waren er uitzaaiingen in haar darm en op andere plekken. Ze is in 2017 overleden. De wijze waarop dat ging, is iets waar ik kracht uit put. Ze lag hier thuis in de woonkamer. Ze werd gesedeerd, maar werd op een gegeven moment toch wakker. Ik had net bloemen gekocht en heb haar die gegeven. Dat vond ze heel mooi. Daarna sliep ze weer in. 's Avonds is ze overleden. Ze deed nog één keer haar ogen wijd open, had een haast verwonderde blik. Maar ik zag dat ze niet meer hier was. Ik heb haar thuis zien komen bij de Here. Voor de voorbereidingstijd die we hebben gekregen ben ik dankbaar. Alles hebben we samen en met de kinderen voorbereid, alles is gezegd. In de tijd dat ze ziek was, hielden we mensen op de hoogte met nieuwsbrieven en berichten. Die heb ik gebundeld in een boekje voor mijn kinderen en kleinkinderen, familie en vrienden als een herinnering aan hoe we die tijd hebben beleefd. Janneke en ik lazen elke ochtend een tekst uit het dagboek *Dicht bij Jezus* van Sarah Young. Het was alsof dat boek voor ons geschreven was. Die teksten heb ik ook in het herinneringsboek opgenomen. Op de voorkant een witte steen, naar Openbaring 2:17b: *Aan wie overwint, zal Ik van het verborgen manna te eten geven, en Ik zal hem een witte steen geven met op die steen een nieuwe naam geschreven, die niemand kent dan wie hem ontvangt.* Samen hebben we vijf jaar vrijwilligerswerk gedaan in hospice Het Clarahofje in Goes. Dat deed ik nog toen mijn

vrouw ziek was. Dat was wel confronterend en op een gegeven moment ben ik daar ook mee gestopt. We deden daarnaast vrijwilligerswerk in Hummelo met dak- en thuislozen. Steeds een midweek met hen in een boerderij met bijgebouwen. Daar kookten we en gingen wandelen of fietsen met die jongens. Later werden we stafvervangers voor zo'n drie tot zes keer per jaar. Dan vervingen wij de directeur, die dan het weekend vrij was. Ik fiets en wandel zelf nu ook nog veel. In het weekend zie ik de kinderen regelmatig en ook eet ik zo nu en dan bij mijn kleindochter en haar man. Koken vind ik zelf ook erg leuk. Ik doe het nu nog allemaal zelf, ook het huishouden. Dat heb ik niet specifiek hoeven leren, we waren thuis met vijf jongens en moesten regelmatig meehelpen. Sinds ik met pensioen ben, is mijn vrouw haast niet meer in de keuken geweest want ik kookte meestal. Daarvoor deed ik dat al op zondag en in de vakanties. Vaak iets Aziatisch. Het was echt een hobby, maar nu zie ik dat niet meer zo omdat ik het nu elke dag doe. Ik houd verder erg van klassieke muziek. Vroeger heb ik dwarsfluit gespeeld en ik ben 21 jaar dirigent geweest van een kerkkoor. Eerst in Eindhoven, later in Goes. Toen ik stopte, is dat koor ter ziele gegaan. Maar mijn dochter is toen in diezelfde kerk een cantorij begonnen en dat loopt nog steeds goed. Leuk dat ze het stokje van me heeft overgenomen.'

Stilgezet/
Ezechiël 34:12

Medelijden

Zoals een herder naar zijn kudde op zoek gaat als zijn dieren verstrooid zijn geraakt, zo zal Ik naar mijn schapen op zoek gaan en ze redden ...

Een prachtige belofte van Goddelijk medelijden. En die heeft de HEER waargemaakt. Toen Israël verstrooid was over alle volken, gaf Hij ineens een politieke omwenteling van jewelste: niet langer werden bezette volken weggevoerd om ze onder de duim te houden, ze kregen juist royaal gelegenheid om terug te keren. Daar zat mogelijk politieke slimmigheid achter om onderdanen aan zich te binden, maar toch, het was een plotselinge bevrijding waar niemand op had durven hopen. En nog sterker maakte de HEER zijn belofte waar toen die man uit Nazaret rondkeek in die krioelende mensenmenigte en zag dat ze er uitgeput en hulpeloos uitzagen, als schapen zonder herder. En Hij voelde medelijden. Goddelijk medelijden, onvoorstelbaar diep.

LIMERICK

BERT VOSHOL, WATERINGEN

AFKOMST BEPAALT SCHOOLCARRIÈRE

Een 'outlaw' geboren in Spangen, voelt zich niet in afkomst gevangen. Studeert aan Oxford maar wordt nooit een Lord, want afkomst is nooit te vervangen.

Limerick bijdragen? achterop@nd.nl

Today...

.....@BartTrouw

Zoon krijgt nu les in het gangpad van de Wibra, dochter in de Action. Dit lossen we met elkaar wel op.

IK EN MIJN HUIS

Versje

In deze tijd moet ik altijd weer terugdenken aan een verhaal van een collega. Hij was wat klein behuisd, en daarom sliepen zijn drie zoontjes samen op één kamer. 's Morgens waren ze altijd al vroeg wakker, en ze vermaakten elkaar dan met allerlei grapjes en raadsels. Op een dag vroeg de één of ze alle drie een versje konden bedenken met hun naam erin. Nou, Jan was gauw klaar: 'Daar komt Jan de groentebroer.' En voor Piet was het ook niet zo moeilijk: 'Piet de smeerpoots, ga je toch eens wassen.' Maar nu Aart nog. Het was lang stil, maar toen hadden ze het: 'Er is een kindeke geboren op Aart.'

't VERSCHIL

++++ Een uitgave van ND Zakelijk +++++ 19 december 2020 +++++

STERKE VROUWEN

Net als Maria

Antonina, Amina, Grace en Natadja

Voorwoord

'Een sterke vrouw is veel waard, ze is meer waard dan de mooiste edelstenen.' Kent u deze tekst uit Spreuken? Het is een prachtige tekst, die iets zegt over de grote waarde en unieke positie van vrouwen. In de Bijbel nemen vrouwen een belangrijke plaats in. Denk aan Esther, Ruth, Dorcas en Maria, vrouwen die ieder op eigen wijze door God werden ingezet in zijn Koninkrijk. In deze adventstijd staan we in het bijzonder stil bij het leven van Maria, de moeder van de Here Jezus, een begenadigde vrouw van wie we – ook in onze tijd – veel kunnen leren. Ook vandaag maken vrouwen het verschil. Als moeder, als hulpverlener of in leidinggevende posities. In deze decemberbijlage nemen we u mee naar het werk van Dorcas, Kom over en help, Verre Naasten en ZOA, Prismaleden die wereldwijd actief zijn in noodhulp, ontwikkelingssamenwerking en diaconaat. We hopen dat u bemoedigd en geïnspireerd zult raken door de verhalen van vrouwen over de hele wereld, vrouwen die zich soms in uiterst kwetsbare en moeilijke omstandigheden bevinden of onder zware condities hun werk verrichten. En dat u tot de conclusie zult komen dat ieder van hen een sterke vrouw is!

Haaije Feenstra en Charlotte Ariese, Prisma

Vrouwelijke leiders in een gebroken wereld

TEKST **LOUDI LANGELAAN** +++ BEELD **KOM OVER EN HELP, ZOA / JACO KLAMER, VERRE NAASTEN, DORCAS**

Als vrouw leiderschap tonen in een patriarchale samenleving, en dan ook nog onder armoedige of gevaarlijke omstandigheden: het is niet makkelijk. Vier vrouwen, in Syrië, Oekraïne, Irak en Uganda, vertellen hoe zij zich inzetten voor anderen.

ESTHER GRISNICH

IRINA LINNIK

GRACE KABAAL MET HAAR MOEDER

NAJLA CHAHDA

'Je gaat er toch geen juichverhaal van maken over vrouwelijk leiderschap?' Esther Grisnich (31), landendirecteur in Irak voor de noodhulporganisatie ZOA, wil eerlijk kunnen zijn. Buiten haar woonplaats Erbil 'zie je overal direct de gebrokenheid van de wereld'. Ook de andere vrouwen schetsen geen rooskleurig beeld. Grace Kabaale vecht met steun van Verre Naasten voor kansengelijkheid voor meisjes en vrouwen in Uganda, Irina Linnik werkt bij Het Anker, een partnerorganisatie van Kom over en help, met verslaafden en daklozen in Oekraïne en Najla Chahda zet zich in voor vrouwen en kinderen in Syrië en voor de Syrische vluchtelingen in buurland Libanon. Najla Chahda (60), die nu in Beiroet woont, weet hoe het is om alles te verliezen: tijdens de oorlog moest zij met haar familie huis en haard achterlaten. Als directeur van Tabitha, onderdeel van Dorcas, heeft zij speciaal aandacht voor vrouwen en kinderen. Met maatschappelijk werk gericht op de gemeenschap probeert de organisatie het leven van de Syriërs te verbeteren. 'Het opbouwen van een land begint bij de community. Wij helpen mensen het gemeenschapsgevoel terug te krijgen, een plek te bieden waar men kan samenkomen en kan werken aan oplossingen en plannen voor de toekomst. Die van henzelf en van de samenleving.' Grisnich staat in Irak aan het hoofd van een team met lokaal personeel. De prioriteit ligt er bij noodhulp: onderdak regelen voor vluchtelingen. Daarnaast zijn er wederopbouwprojecten, gericht op werkgelegenheid, psychosociale traumahulp, vredesopbouw en voorkomen van radicalisering. De organisatie verzorgt *catch-up education* voor jongeren om achterstanden in te halen, en staat scholen bij om snel open te gaan.

TOEKOMST

Vooruitkijken, dat is ook wat Irina Linnik (35) zo veel mogelijk doet met de bewoners van Het Anker. Ze is directeur van het christelijke opvangcentrum voor verslaafden, in een dorpje net buiten de Oekraïense stad Zjtomir. 'Mensen die niks meer hebben, komen hier. We behandelen de trauma's en de psychische problemen die er al waren of die ze hebben ontwikkeld op straat. Als er vrede met het verleden is gesloten, kunnen we voorzichtig naar de toekomst kijken. Daar helpt het geloof bij. De bewoners hoeven niet gelovig te zijn, maar we laten ze wel kennismaken met God. Sommigen vinden daar troost in. Het helpt ze ook weer in zichzelf te geloven.' Samen dragen de bewoners zorg voor het werk in de kas, in de tuin, bij de verzorging van de dieren en in het huishouden. 'Het leven is hier vredig. Sommigen zeggen dat ze het liefst nooit meer zouden vertrekken.' Veel bewoners lukt het om na hun tijd in Het Anker weer een bestaan op te bouwen. Ze krijgen werk, een eigen huisje, en de banden met de familie worden hersteld. Linnik houdt met veel oud-bewoners contact. Met sommige raakte ze bevriend, sommige werden collega's. Haar zus, die ook in het

centrum werkt, is zelfs getrouwd met een oud-bewoner. Grace Kabaale (38) vecht elke dag tegen de onderdrukking van vrouwen en meisjes in Uganda. Toen ze jong was, dacht ze nooit te zullen studeren. Maar haar moeder – haar vader was overleden – deed er alles aan om Grace en haar broers en zussen op school te houden. Nu is Kabaale lerares op de school van de Presbyterian Church Uganda (PCU) in Kampala, is ze 'woman-leader' in haar kerkgemeenschap én studeert ze theologie.

'In onze cultuur worden meisjes onderdrukt. School is een uitweg uit de onderdrukking, maar veel meisjes gaan niet naar school. In arme gezinnen is er vaak niet genoeg schoolgeld voor alle kinderen, dus worden meisjes thuisgehouden – ze moeten maar trouwen. Die opvatting is gelukkig wel aan het veranderen. Wij leren hier meisjes voor zichzelf op te komen, stimuleren ze te blijven studeren en proberen ze te helpen met schoolgeld als ze door willen

'Mijn dochter zegt nu al dat ze later ook een woman-leader wil worden.'

leren, zodat ze onafhankelijk kunnen zijn.'

Voor Grace is het een uitgemaakte zaak: God heeft jongens en meisjes gelijk geschapen, en ze verdienen dan ook gelijke kansen. 'Meisjes zijn de leiders van morgen. Wij helpen ze om in zichzelf te geloven. Iedereen kan een leider zijn.' In de kerk vinden meisjes steun bij elkaar en geven alle vrouwelijke leiders het goede voorbeeld: zij leiden het gebed en de zang en organiseren bijbelstudies en seminars.

In een samenleving met vooral mannen op leiderschapsposities, zijn die voorbeelden hard nodig, vindt Kabaale, niet in de laatste plaats voor haar drie dochters.

'Mijn dochter zegt nu al dat ze later ook een woman-leader wil worden!'

Ondanks alle inspanningen zijn mooie resultaten niet gegarandeerd. Grisnich vertelt hoe dat gaat in Irak. 'Mensen zijn zwaar getraumatiseerd door de oorlogsjaren. Veel mensen zijn hun huis kwijt en wonen in vluchtelingenkampen. Kinderen hebben leerachterstanden; sommige tieners hier zijn nog nooit naar school geweest. Er is weinig werk en mensen leven in armoede, soms op onveilige plekken. Dan is het niet gek dat ontwikkeling moeizaam gaat.' Ze vertelt over haar laatste bezoek aan een

vluchtelingenkamp. 'We brachten een coronahygiënepakket aan een familie, waarop ik te horen kreeg dat ze eigenlijk een baan en voedsel nodig hebben. Dan breekt je hart. Er is altijd méér te doen.'

Chahda beaamt dit. 'Soms kun je iemand niet helpen. Dan zijn de middelen er niet, of is er gewoon geen oplossing. Een tijdje terug kwam een gezin bij ons met een 5-jarige dochter, ze had een oog verloren bij een explosie. Ze had een operatie nodig, maar het was de vraag of ze wel geholpen kon worden – de gezondheidszorg in de regio is nog grotendeels disfunctioneel. Het gezin had geen geld om naar het buitenland te gaan voor een medische behandeling. Wij konden ze ook niet helpen. Dat is echt hartverscheurend. Inmiddels hebben ze de regio verlaten en weten we niet hoe het met ze gaat. Dat doet pijn.'

En zo lukt het in Het Anker niet om iederéén voorgoed van verslaving te genezen. Sommige oud-bewoners vallen terug. En dat is zwaar, zegt Linnik. 'Soms zou je de moed bijna verliezen. Sowieso al van alle ellende die bewoners hebben meegemaakt. En als je iemand dan eerst zo vooruit ziet gaan, en daarna toch weer terug ziet vallen, dan doet dat veel pijn. Het is helaas de realiteit. Ik denk altijd maar: als je één verloren schaap redt, loont het al de moeite.'

HOGE POSITIE

Of ze er weleens last van hebben dat ze als vrouw een hoge positie bekleden? Oekraïne is een door mannen gedomineerde samenleving, vertelt Linnik. Het is ongebruikelijk dat mannen en vrouwen samenwerken, zoals in haar team. Ze is vanaf de opening van Het Anker in 2007 in dienst geweest. Tijdens haar werk behaalde ze nog een graad in psychologie. Toen ze in 2016 directeur werd, waardeerde niet iedereen dat – sommige mannelijke collega's stapten zelfs op.

Ook Grisnich kreeg ermee te maken. 'Natuurlijk loop je er in de Arabische wereld tegenaan. Zo zat ik in het vliegtuig onderweg naar Irak, en vroeg ik een medepassagier te blijven zitten: hij was, tijdens een heftige landing, voordat we goed en wel op de grond waren al opgestaan om zijn bagage te pakken. *'Behave like a woman'*, kreeg ik te horen. Zo kan ik wel meer voorbeelden noemen. Ook sommige mannelijke collega's lijken het te accepteren, maar vinden het eigenlijk toch lastig dat ze onder een vrouw werken.' Ondanks tegenslagen en het soms moeten bevechten van je positie als vrouwelijk leider is er altijd kracht om door te gaan, zeggen Chahda, Grisnich, Kabaale en Linnik. Deels putten ze die kracht uit het geloof. Grisnich: 'Alle tegenslagen, het lijden dat je elke dag om je heen ziet, het machteloze gevoel omdat je de problemen niet kunt wegnemen, de verantwoordelijkheid voor de projecten en je personeel: natuurlijk drukt dat allemaal zwaar op je schouders. Het geloof helpt bij de moeilijke momenten. En de keren dat je verschil kunt maken in iemands leven zorgen ervoor dat je doorgaat.'

COLUMN

Zij was er altijd al

**CAROLA SCHOUTEN,
VICEPREMIER EN MINISTER VAN
LANDBOUW, NATUUR
EN VOEDSELKWALITEIT**

Ze wordt gezocht in bestuurskamers van beursondernemingen, in senaatszalen van universiteiten en in de vergaderzalen van het Binnenhof: de Sterke Vrouw.

Dat zegt iets over de focus van onze samenleving. Kracht denken we aan te treffen in het centrum van de macht. Maar terwijl we ons daarop blindstaren, onttrekt een andere wereld zich aan ons oog. Een wereld van onmacht, wanhoop en kwetsbaarheid. En juist daar komt vaak de kracht van vrouwen aan het licht.

Ik zag het in 2013 in Jordanië. Op uitnodiging van ZOA bezocht ik er vrouwen die Syrië waren ontvlucht, samen met hun jonge kinderen. Hun mannen vochten nog, waren omgekomen of werden vermist. Dwars door hun leed heen was bij deze vrouwen een verbeterde wilskracht zichtbaar. Om te overleven, om hun kinderen een beter leven te bieden en om vast te houden aan de hoop op vrede.

Kracht en vastberadenheid straalden ook de Colombiaanse vrouwen uit die ik in 2018 als minister bezocht. Na een jarenlange strijd tegen geweld en discriminatie knokken ze nu als koffieboeren. Verenigd in een vrouwencoöperatie geven ze hun kinderen hun liefde mee voor de koffieteelt en voor het platteland. De carrière van deze vrouwen helpt een hele gemeenschap vooruit.

En ook dichterbij huis wordt de kracht van vrouwen juist in moeilijke omstandigheden zichtbaar. Bijvoorbeeld in wijken met problemen als armoede, ziekte en verloedering. Hoe vaak zijn het dan niet de vrouwen die het verschil maken tussen afglijden in ellende en langzaam weer oprabbelen?

Terug naar de podia waar de maatschappelijke schijnwerpers wél op gericht staan: het bedrijfsleven, de media en de politiek. Daar zien we steeds meer vrouwen op verschijnen. En dat is goed. Verscheidenheid maakt organisaties sterker. Ook op het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit vervullen vrouwen inmiddels sleutelposities, waar het vroeger meer weg had van een herensociëteit. En wat te denken van de boerderij? Altijd al een plek voor sterke vrouwen, zowel fysiek als mentaal. Maar tegenwoordig hebben vrouwen er ook formeel veel te zeggen, of zijn ze zelfs bedrijfsleider.

Ooit was de grootste erkenning die een vrouw kon krijgen dat 'achter elke succesvolle man een sterke vrouw staat'. Dat was tegelijk de bovengrens voor de vrouwelijke ambitie. Nu treden vrouwen overal naar de voorgrond. Hopelijk met een sterk iemand achter zich. Maar laten we de sterke vrouw niet zien als een nieuw verschijnsel. Zij was er altijd al, misschien wel het meest toen daar de minste aandacht voor was.

Net als Maria

Maria, we kennen haar allemaal als de moeder van Jezus. In de mystiek die om haar heen hangt, zou je bijna vergeten dat ze ook een gewone vrouw was, die dingen meemaakte waarover vrouwen van nu kunnen meepraten.

TEKST **PRISMA** +++

BEELD **KOM OVER EN HELP, ZOA / JACO KLAMER, VERRE NAASTEN, DORCAS**

MOEDER MET KIND IN MOSUL, IRAK

'T VERSCHIL

Net als Maria kiest Antonina uit Moldavië ervoor haar ongewone zwangerschap in Gods handen te leggen. Net als Maria moet Amina uit Nigeria met haar kind vluchten voor geweld. Net als Maria wil Grace uit Uganda niets liever dan God dienen en haar geloof delen. En net als Maria wil Natadja uit Moldavië er zijn voor hen die er alleen voor staan. En jij? Waarin is Maria een voorbeeld voor jou? Wat kun jij net als Maria doen, als je de scènes uit haar levensverhaal overdenkt?

Natuurlijk, Maria heeft een bijzondere positie. Zij bracht Jezus ter wereld, maar datzelfde mogen wij doen. Sterker nog, Jezus zelf vraagt dat van ons. 'Jullie zijn het licht in de wereld. Zo moet jullie licht schijnen voor mensen, opdat ze jullie goede daden zien en eer bewijzen aan jullie Vader in de hemel' (Matteüs 5: 14 en 16). Jezus wil door ons heen schijnen met zijn licht en liefde. Door wie we zijn en wat we doen, mogen we Jezus laten zien! Hoe doe jij dat vandaag? Laat je inspireren door Maria's van over de hele wereld!

Maria is zwanger

'Luister, je zult zwanger worden en een Zoon baren, en je moet Hem Jezus noemen.' (Lucas 1:31)

Hij was gewenst door Maria, ze verwachtte Hem, haar Verlosser. Maar wat een impact! Maria is een tienermeisje, zwanger en ongehuwd. Onacceptabel in die tijd! Hoe was dit voor haar? Maria koos ervoor haar leven én zwangerschap in de handen van God te leggen.

Vanaf het moment dat ze zwanger was, voelde Antonina uit Moldavië dat ze een bijzonder kind zou krijgen. En dat klopte, haar zoon werd geboren met het syndroom van Down. 'Mijn zwangerschap was een schok. Dokters vertelden me eerder dat ik zou kunnen sterven bij een eventuele volgende zwangerschap. Maar God legt een mens nooit te veel op. Ik hoorde een stem die zei: "Huil niet, dit kind is een bijzonder kind, dat veel levens zal veranderen." Nu Petru-Marius achttien jaar is, kan ik niet anders dan dit in dankbaarheid beamen. God vroeg mij Hem te volgen.'

Kinderen zoals Petru-Marius zijn in Moldavië niet gewenst. Ouders schamen zich voor een gehandicapt kind. Daarom worden ze weggestopt, bijna 11.000 kinderen naar schatting. Geïnspireerd door de komst van Petru-Marius startte Antonina in 2008 Charity Mission, een dagopvang voor gehandicapte kinderen, een project van stichting Kom over en help. Inmiddels worden er vier dagen in de week kinderen opgevangen. 'Ze krijgen hier eten, passend onderwijs en therapie. Dat is uniek in Moldavië. Ook horen ze bijbelverhalen. Op deze manier vecht ik voor een land waar kinderen zoals Petru-Marius gelijke rechten hebben en kansen om zich te ontwikkelen. Nederland, bid voor ons!' Inmiddels is een lichte kentering zichtbaar en daarin heeft Charity Mission lokaal een belangrijke rol gespeeld. Jezus gebruikt mensen zoals Petru-Marius voor de uitbreiding van zijn Koninkrijk. Maria wist dat, Antonina ook. Met Kerst komen er honderd kinderen bij Charity Mission. Ze horen daar wat echt kerstfeest is!

Ken je iemand die worstelt met de (on)mogelijkheden die er zijn als het gaat om een kind met een beperking? Bemoedig hem of haar met gebed of een berichtje.

Maria vlucht

'Sta op en vlucht met het kind en zijn moeder naar Egypte.' (Matteüs 2:13)

Samen met haar man Jozef en kindje Jezus moest Maria halsoverkop vluchten voor de dreigende slachtpartij van koning Herodes in Bethlehem. Een traumatische ervaring. Amina (36) uit Nigeria kan erover meepraten. Zij sloeg met haar gezin op de vlucht voor de moordzuchtige terreurgroep Boko Haram. De zwangere Amina woonde met haar man en zes kinderen in een vissersplaatsje aan het Tsjaadmeer in de staat Borno, in het noordoosten van Nigeria, waar Boko Haram zeer actief is. Eerder dit jaar richtte de terreurgroep er nog een bloedbad aan, waarbij 69 mensen omkwamen. 'Na een zware tocht kwam ik met mijn gezin aan in de havenstad Lagos. Daar ging mijn man ervandoor. Daar zat ik, alleen met zes jonge kinderen en een baby, geen dak boven ons hoofd, geen eten op ons bord. Ik besloot terug te gaan naar het noorden, dicht bij familie. We belandden in een kamp in de stad Maiduguri. Ik probeerde daar wat te verdienen door klusjes uit te voeren en te bedelen. Ook mijn kinderen moesten bedelen. Toen we niet meer wisten hoe het verder moest, mochten we ervaren dat God voorziet. Ik solliciteerde als voedingsvoorlichter bij ZOA-Nigeria en werd aangenomen. Nu kan ik mijn zeven kinderen én mijn moeder onderhouden. Ik kan niet alleen mijn kinderen naar school laten gaan, maar ik zit zelf ook op school! Eindelijk kan ik leren lezen en schrijven. Wat een zegen.'

Maria en Amina moesten beiden vluchten voor verschrikkelijke moordpartijen. Toch hielden ze moed en

pakten hun leven weer op. Wie in jouw omgeving heeft bemoediging nodig? Stuur bijvoorbeeld een keer een kaartje!

Maria voedt op

'Zijn moeder sloot alles wat er met hem gebeurd was in haar hart. Jezus groeide verder op en zijn wijsheid nam nog toe.' (Lucas 2: 51-52)

Maria krijgt een grote verantwoordelijkheid: ze mag de Zoon van God opvoeden. Hoe heeft ze dat ervaren? En wat zou ze de kleine Jezus geleerd hebben? Wat geef je überhaupt mee aan een kind dat op 12-jarige leeftijd met zijn wijsheid al zo veel mensen versteld doet staan? In de evangeliën leren we Maria kennen als een betrokken, liefdevolle moeder die met het opvoeden van Jezus God wilde dienen: 'De Heer wil ik dienen: laat er met mij gebeuren wat u hebt gezegd.' (Lucas 1: 38)

Daarmee is zij ook nu een voorbeeld voor vrouwen: God dienen door er te zijn voor zijn kinderen. Voor Grace uit Uganda bijvoorbeeld. Haar passie? God dienen door een stem te zijn voor onderdrukte vrouwen en kinderen en hen toerusten in het volgen van Jezus. Ze studeerde theologie en is nu volop actief in het vrouwen- en kinderwerk van de Presbyterian Church in Uganda, een partner van Verre Naasten.

'In onze samenleving worden meisjes en vrouwen onderdrukt. Jonge meisjes krijgen niet de kans naar school te gaan. Er is geen toekomst voor hen. Ze groeien op en trouwen jong, omdat ouders, vanwege armoede, de bruidsschat nodig hebben. Dat moet anders. Ik wil er voor hen zijn en hun een stem geven, door zelf een voorbeeld te zijn. Ik ben gevormd om anderen te vormen: mijn kinderen, andere kinderen, vrouwen en mijn gemeenschap. Misschien worden zij ooit van groot belang voor ons land. Mijn eigen voorbeeld in mijn geloof is mijn moeder. Zij inspireert me om voor God te blijven werken. Ons leven was niet altijd makkelijk, maar mijn moeder hield vol en beschermde ons. Zelfs als ze het moeilijk had, was ze in de kerk. Wie ben ik om niet hetzelfde te doen? God heeft ons veel en vrijuit gegeven. Ik mag dat doorgeven!'

Hoe kun jij, net als Maria, God dienen door er te zijn voor kinderen? Is er een kind in je directe omgeving dat juist nu extra liefde en aandacht verdient? Zoek hem of haar eens op!

Maria lijdt

'Toen Jezus zijn moeder zag staan, en bij haar de leerling van wie hij veel hield, zei hij tegen zijn moeder: "Dat is uw zoon", en daarna tegen de leerling: "Dat is je moeder".' (Johannes 19:26)

Iedereen, gelovig of niet, kent Maria als moeder van Jezus. We komen Maria in de Bijbel eigenlijk altijd tegen in die moederrol. Bij de kribbe, maar ook bij het kruis. Wat ging er door haar heen, toen zij in die laatste week haar zoon zo zag lijden? Heeft ze teruggedacht aan die eerste weken met Hem? Haar man Jozef leefde niet meer, en haar andere kinderen zagen Jezus niet zoals zij Hem zag. Nu Hij stervende was, stond zij in veel opzichten alleen. Geen wijzen en geschenken, geen ster, maar spottende soldaten en duisternis. Wat zou er van haar worden? Maria lijdt in stilte.

Jezus had zelfs in die situatie oog voor zijn moeder. Hij riep zijn vriend Johannes op voor haar te zorgen alsof zij zijn eigen moeder was. Johannes neemt ondanks zijn eigen verdriet Maria in huis. Jezus' woorden werden werkelijkheid door het handelen van Johannes. Maria stond niet alleen. De vraag van Jezus inspireert christenen en organisaties wereldwijd oog te hebben voor hen die anders ook alleen zouden staan.

Natadja uit Moldavië is hiervan een mooi voorbeeld. Als vrijwilliger van Dorcas bezoekt ze 'grannies' uit haar dorp. Ze rijdt hen naar de kerk, doet samen met hen boodschappen, en haalt medicijnen voor hen bij de apotheek een dorp verderop, daarbij ondersteund door Dorcas. 'Alleenstaande ouderen hebben het vaak zwaar, zeker op het platteland. Zij werkten een leven lang hard, maar hun pensioen is zo klein dat ze harde keuzes moeten maken. Soms is er dagenlang bijvoorbeeld geen of heel weinig eten. Hun kinderen zijn vertrokken naar de stad, en maar weinig mensen kijken naar hen om. Natuurlijk is het voor hen enorm belangrijk als er warmte en eten is, maar de grootste dankbaarheid krijg je door alleen maar aanwezig te zijn. Er voor hen te zijn. Een praatje maken, en zorgen dat de burens ook een oogje in het zeil houden. Gezien worden is het grootste cadeau dat we hun kunnen geven.'

Welke Maria's ken jij? En hoe geef jij gehoor aan de vraag van Jezus om te zien naar mensen die (in stilte) lijden? Schrijf voor jezelf eens twee dingen op die jij in de komende kerstvakantie kunt doen.

ANTONINA (KOM OVER EN HELP)

AMINA (ZOA)

GRACE (VERRE NAASTEN)

NATADJA (DORCAS)

STERKER DAN OOIT

TEKST PRISMA +++ BEELD KOM OVER EN HELP, ZOA, VERRE NAASTEN, DORCAS

Vier vrouwen vertellen over de tegenslag die hen trof, en hoe ze die te boven kwamen. 'Het helpt niet als je blijft wachten tot iemand je problemen komt oplossen.'

IRYNA PROTSYK MET HAAR MAN EN KINDEREN.

ANAHITA ZAHIRI

PHEBY RIZK

'Wij zullen altijd hun ouders zijn'

NA DE GEBORTE VAN HAAR TWEE ZONEN KREEG IRYNA PROTSYK KANKER. TOCH NAMEN ZIJ EN HAAR MAN NOG ELF KINDEREN OP IN HUN GEZIN. 'ZE HEBBEN VERDER NIEMAND IN DE WERELD.'

Op een dag ontmoette Iryna Protsyk in het ziekenhuis een jonge vrouw. Protsyk was daar omdat ze kanker had, de jonge vrouw omdat ze een abortus zou ondergaan. Samen spraken ze over de waarde van het leven, en over God, die het leven geeft. 'Ik adviseerde haar de abortus niet te ondergaan, en bood haar zelfs aan haar baby te adopteren.' Uiteindelijk besloot de vrouw haar baby te houden en zelf groot te brengen.

Zelf had Protsyk het gevoel dat God wilde dat ze een wees zou opnemen in haar gezin. Haar man en zonen waren het ermee eens, maar stonden er wel op dat het een jongen zou zijn. 'En zo kwam Roman bij ons, in december 2008 – hij was toen al zestien jaar oud.' Roman bleek een zus en drie broers te hebben, en ook zij werden opgenomen in het gezin.

CONTROLE

Zes jaar later, in 2014, werd de Protsyks de vraag voorgelegd of ze nog meer kinderen wilden opvangen. Iryna: 'We twijfelden. Ik was nog steeds ziek. Als ik doodging, wie zou er dan voor de kinderen zorgen? Toen ik voor controle naar het ziekenhuis moest, besloten we: als de kanker weg is, zijn de kinderen welkom. En wat bleek? De kanker was weg uit mijn lijf. We namen nog zes kinderen uit het weeshuis op in ons gezin.' Het gezin heeft een motto, en dat motto komt uit de Romeinenbrief: 'Wij weten nu, dat God alle dingen doet meewerken ten goede voor hen, die God liefhebben, die volgens zijn voornemen geroepen zijn.'

Hun taak houdt niet op als de kinderen eenmaal volwassen zijn, zegt Iryna. 'Als onze aangenomen kinderen eenmaal getrouwd zijn, hebben ze onze steun nóg harder nodig, want ze hebben verder niemand in de wereld. We zullen altijd hun ouders zijn, en de grootouders van hun kinderen.'

'Niemand voelde mijn honger naar kennis'

PHEBY RIZK WIL IN HAAR WOONPLAATS MINYA IN EGYPTE ZO VEEL MOGELIJK MEISJES BEHOEDEN VOOR DE FOUTEN DIE ZIJ ZELF HEEFT GEMAAKT. 'DIT PROJECT BRACHT EEN KEERPUNT IN MIJN LEVEN.'

Pheby Rizk (32) werd geboren in een arm gezin, waar weinig waarde werd gehecht aan onderwijs voor meisjes. Na de basisschool bleef ze tot haar trouwen thuis, en toen verhuisde ze naar de stad. Daar vertelde een bekende haar dat het programma Oudere zus vrijwilligers tekortkwam.

'Dit werd een keerpunt in mijn leven. Ik had een heel slecht zelfbeeld, maar nu begon ik aan een reis, waarin ik psychisch heelde en geestelijk groeide. Het project gaf me de kracht om een positieve kijk te ontwikkelen op het leven en de mogelijkheid om te ontdekken hoeveel God mij heeft meegegeven. Ik raakte echt betrokken bij de meisjes voor wie ik de 'oudere zus' was. In ieder van hen herkende ik mezelf op een bepaalde leeftijd, en ik stond erop dat ze mijn fouten niet zouden herhalen.'

EMPOWERMENT

Na een jaar wilde Rizk terug naar school, ze wilde beter leren lezen. Maar haar omgeving steunde haar niet in dat plan. 'Niemand voelde mijn honger en dorst naar kennis en empowerment. Omdat ik druk was met mijn werk en met mijn kinderen, lukte het niet een leraar in te schakelen, dus deed ik aan zelfstudie en keek ik soms filmpjes op YouTube. Ik rondde de middelbare school af en nu – met dank aan God – zit ik in het laatste jaar van mijn studie – ik doe een kunstopleiding.'

Rizk is nog steeds betrokken bij het project, dat ook haar eigen leven veranderde. 'Ik ben er nog steeds op gebrand om een verschil te maken in de levens van kwetsbare meisjes uit de dorpen. Ik sta erop om voor zo veel mogelijk meisjes die op mijn pad komen, een oudere zus te zijn.'

'Ik heb hoop voor de vrouwen om me heen'

ANAHITA ZAHIRI UIT AFGHANISTAN WERD UITGEHUWELIJKT OP HAAR VEERTIENDE, AAN EEN MAN DIE HAAR SLOEG. SAMEN KREGEN ZE ZEVEN KINDEREN. ZE VOCHT ZICH EEN WEG UIT HAAR ELLENDE.

Anahita Zahiri (42) was nog maar een jaar of elf, toen haar neef aangaf met haar te willen trouwen. Drie jaar later was het zover en trouwde ze met hem – hij was twee keer zo oud als zij. Al snel was ze zwanger. 'Het was een angstige tijd, ik wist helemaal niet wat mij overkwam. Toen mijn zoon werd geboren, wist ik niet eens hoe ik borstvoeding moest geven, dus gaf ik hem maar melkpoeder.'

Zahiri woonde in bij haar schoonouders. Haar man werkte als chauffeur en was vaak maandenlang van huis, en áls hij thuis was, was hij regelmatig gewelddadig. 'Maar mijn schoonmoeder steunde mij en bood zelfs aan voor mijn kind te zorgen, zodat ik de lagere school kon afmaken.' In de jaren erop werden nog zes kinderen geboren. Zahiri kreeg de kans les te gaan geven op een basisschool. Die kans greep ze met beide handen aan.

ELKE KANS GRIJPEN

Sinds 2007 geeft Zahiri voor ZOA Afghanistan trainingen

aan vrouwen, die vervolgens de meest kwetsbare vrouwen samenbrengen in zelfhulpgroepen, waar ze van elkaar leren en elkaar ondersteunen. 'Ik luister vaak naar de verhalen van vrouwen. Dan probeer ik hen aan te moedigen initiatieven te nemen om uit hun ellende te komen. Ik weet maar al te goed hoe zwaar het leven kan zijn, maar het helpt niet als je blijft wachten tot iemand je problemen komt oplossen. Het is goed elke kans aan te grijpen. Samen met deze vrouwen kijk ik naar wat mogelijk is.'

Inmiddels zijn haar oudste twee kinderen, nadat ze hun middelbare school hadden afgemaakt, getrouwd. Zahiri waakt als een tijger over haar dochters, zodat die niet te jong trouwen. De relatie met haar man is verbeterd, er is meer respect. Of ze zich sterk voelt? 'Ik ben vooral dankbaar voor de kansen die ik kreeg, voor mijn werk bij ZOA, maar ook hoopvol voor de vrouwen om mij heen.'

'Ik ging bidden, ook voor de kinderen'

WANNEER HAAR VADER OVERLIJDT, BREEKT VOOR DE SRI LANKAANSE TIENER WIMANSA EEN LASTIGE PERIODE AAN. ZE WORDT MISBRUIKT, MAAR HERVINDT ZICHZELF IN THERAPEUTISCH CENTRUM KEDELLA.

De 15-jarige Wimansa woont met haar vader en moeder, broer en twee zussen in Sri Lanka. Maar dan overlijdt haar vader, en zij en haar twee zussen worden tijdelijk uit huis geplaatst. Na een paar maanden kan Wimansa terug naar haar moeder. Ze leert een stel kennen, dat haar op een dag meeneemt naar een hotel, met de bedoeling haar te verkopen. Wanneer haar broer haar daar vindt, is ze al verkracht.

Wimansa komt terecht in Kedella, een therapeutisch centrum voor slachtoffers van kindermisbruik, dat gerund wordt door Leads, een partnerorganisatie van Verre Naasten die in Sri Lanka een front vormt tegen kindermisbruik en -mishandeling, in eerste instantie door het bieden van therapie en zorg aan misbruikte kinderen, en in tweede instantie door juridische ondersteuning en campagnes.

BEAUTYSALON

'In het begin ging het in Kedella niet goed met mij', vertelt Wimansa. 'De relatie met mijn moeder verslechterde alleen maar. Maar na een tijdje ging het, door alle liefde om me heen, gelukkig beter. Ik begon te bidden, ook voor de kinderen om me heen, dat ze hun moeders mogen terugvinden, en dat doe ik nog steeds.'

Na haar verblijf in Kedella begint Wimansa aan een opleiding tot schoonheidsspecialist. Ze loopt nu stage bij een beautysalon en hoopt op een dag haar eigen beautysalon te openen.

It's a man's world

Sommige vrouwen geven leiding in een cultuur waarin vrouwelijk leiderschap niet als vanzelf wordt geaccepteerd. Wie zijn deze vrouwelijke pioniers en hoe houden ze stand?

Naam: Savita Duomai (45), uit India
Werk: Arts & coördinator palliatieve zorg in de Emmanuel Hospital Association (partner van Verre Naasten)

Ambitie: 'Ik geloof dat ieder mens naar Gods beeld is geschapen. God gebruikt ons om genezing en hoop in levens te brengen van mensen in nood.'

Waarom merk je dat dit een mannenwereld is?

'Dankzij de opvoeding van mijn ouders merk ik daar in mijn eigen leven niet veel van. Ze gaven mij dezelfde kansen als mijn broers. Een bewuste keuze, die zij maakten vanuit het christelijk geloof; iedereen

is gelijkwaardig. Voor veel meisjes en vrouwen in India is dat wel anders, in ons land hebben mannen een voorkeurspositie. Onderwijs brengt wel verbetering in deze situatie, maar dat gaat langzaam.'

Wat is de belangrijkste tip om mannen te overtuigen?

'Wederzijds respect is voor mij de sleutel. Respect brengt harmonie in de samenwerking tussen mannen en vrouwen. Laten wij als vrouwen de toon zetten door de mannen met wie we werken te waarderen en hen waardig en respectvol te behandelen. Dat de zachtheid van ons karakter duidelijk mag zijn in onze relaties en interactie met elkaar.'

Naam: Carlota Antonio Tomessene Matambuje (42), uit Mozambique

Werk: Veldwerker bij Dorcas Mozambique

Ambitie: De cultuur veranderen door voorlichting

Waarom merk je dat dit een mannenwereld is?

'De samenleving in Mozambique wordt gedomineerd door mannen. Zij moeten voorgelicht worden over hygiëne en het gebruik van sanitaire voorzieningen, met daarbij speciaal aandacht over hoe zij vrouwen moeten benaderen als het gaat om deze thema's.'

Wat is belangrijkste tip om mannen te overtuigen?

'Kijk niet naar de verschillen, maar wees te allen tijde nederig en eerlijk. Luister aandachtig naar de zorgen van mannen en reageer op een eerlijke en geduldige manier.'

Naam: Mahlet Tekalegne (31) uit Ethiopië

Werk: Manager programmakwaliteit bij ZOA

Ambitie: Integer en hard werken om verschil te maken in het leven van de meest kwetsbaren

Waarom merk je dat je in een mannenwereld werkt?

'Vrouwen krijgen maar heel moeilijk leidinggevende posities in deze patriarchale samenleving. Om dezelfde kansen te krijgen moeten vrouwen twee keer zo hard werken en hun privéleven opzietten. Ik heb het geluk gehad hoger onderwijs te volgen – dat was doorslaggevend voor mijn carrière. Daardoor heb ik

niet alleen kennis en vaardigheden opgedaan, maar heeft vooral mijn zelfvertrouwen een enorme boost gekregen.'

Wat is jouw 'truc' om mannen te laten doen wat jij wilt?

'Leef je in in de ambitie van de ander en wees onbeschaamd zelfverzekerd!'

Naam: Zaruhi Mikayelyan (30), uit Armenië

Werk: Oprichter en directeur van Metis Garden (partner van Kom over en help)

Ambitie: 'Ik wil laten zien dat ook vrouwen hun dromen kunnen waarmaken en capabel zijn om zaken te doen.'

Waarom merk je dat dit een mannenwereld is?

'In mijn werk als tuinder loop je sowieso tegen de bestaande Armeense traditie aan dat vrouwen altijd thuis zijn en voor de kinderen zorgen. Daarnaast merk ik dat boeren mij niet vertrouwen omdat ik én vrouw ben én jong. En m'n kleine postuur werkt ook niet mee.'

Wat is de belangrijkste tip om mannen te overtuigen?

'Heel simpel eigenlijk: zaailingproductie. De boeren gebruiken het zaad niet op de juiste manier en het is van slechte kwaliteit. Via Metis Garden, vernoemd naar mijn overleden moeder, wil ik hen van kwalitatief goede planten voorzien en banen creëren voor vrouwen uit met name kleine dorpen. Zo laat ik zien dat vrouwen ook capabel zijn om een organisatie te leiden en hun dromen na te jagen.'

"Ik geloof dat God te vertrouwen is en dat blij zijn een keuze is. Ik heb geleerd blij te zijn, ongeacht mijn omstandigheden. Daardoor treed ik zelfs mijn problemen met een lach tegemoet. De beste dagen komen nog, daar ben ik van overtuigd."

- Hala (23) uit Libanon

 Dorcac
www.portraitsofpower.nl
www.dorcac.nl

HOUDI MOED!

ZOAC
van noodhulp naar wederopbouw

Steun onze kerstactie!

Moed. Dat hebben we in deze donkere, onzekere tijd nodig. Juist daarom is het belangrijk elkaar te blijven bemoedigen. Zowel onze naasten dichtbij, als ver weg. Samen willen we er zijn voor mensen in crisisgebieden die de moed dreigen te verliezen.

Help mee op houdmoed.nu of via **NL46INGB0000000550**

of scan de QR-code

God geeft. Geef het door!

Het is bijna Kerst: het feest van Gods liefde voor ons! Hoe geef jij Zijn licht en liefde door? Ontdek welke taal van geloof delen bij jou past! Doe de gratis test op www.verre naasten.nl/geefhetdoor.

Wat is jouw taal van geloof delen? Doe de test!

VERRE NAASTEN — geloof delen wereldwijd —

LUME
A LIGHT MOVEMENT

Woordzoeker

Maak kans op een gratis exemplaar van het nieuwe boek 'Knokken voor een kans' kinderboekenschrijfster Willemijn de Weerd

W	L	A	P	A	T	W	T	J	A	T	S	E	I	V
N	I	O	Z	O	R	G	E	N	A	T	I	J	E	P
C	O	N	T	A	I	N	E	R	O	S	Z	S	D	L
H	S	E	T	T	I	O	O	K	I	A	C	F	U	
W	J	V	N	E	B	A	K	D	G	L	N	H	E	H
M	I	N	A	U	R	K	A	V	I	D	O	O	I	S
A	W	N	D	R	O	C	O	D	E	G	R	O	L	E
A	R	G	T	S	D	L	A	B	L	K	O	L	S	J
L	E	O	T	E	H	A	I	M	U	O	C	W	T	T
T	D	E	Z	O	R	J	N	D	P	I	S	E	A	E
I	N	D	U	B	B	E	L	Z	W	A	A	R	T	L
J	O	D	D	E	N	E	D	D	I	B	G	K	E	L
D	E	U	L	T	G	C	R	I	S	I	S	N	V	E
N	U	O	T	E	N	A	R	M	E	N	I	E	E	P
R	E	K	N	O	D	A	G	O	P	V	A	N	G	S

ANI ARMENIE BIDDEN BIJBEL BUDGET CONTAINER CORONA CRISIS DAGOPVANG DONKER DUBBELZWAAR DUUR GELD HOOP HULP IJZIG JAS KOU LIEFDE MAALTIJD NODIG ONDERWIJS SCHOOLWERK SOLDAAT SPELLETJES STOOKKOSTEN TATEV VARDAN VOLHOUDEN WERKLOOS WINTER WINTERCAMPAGNE ZORGEN

Oplossing

Oplossing

Vul de oplossing in op www.komoverenhelp.nl/ woordzoeker of stuur de oplossing op naar Kom over en help, Postbus 138, 3860 AC Nijkerk.

WEEK51

NEDERLANDS DAGBLAD : 19 DECEMBER 2020

7 ANALYSE

Made in Xinjiang

Waar blijft de reactie van het Westen op dwangarbeid en onderdrukking van Oeigoeren?

11 WETENSCHAP

Afstand

In een nauwe gang is anderhalve meter niet voldoende.

14 GOED WERK

Thuis werken

Moeders, de lat mag nu best even iets lager.

Geloven in Soweto

8: ACHTERGROND

IN ZUID-AFRIKAANSE CHARISMATISCHE KERKEN VERGAREN ZELFVERKLAARDE PROFETEN EEN STERRENSTATUS EN VEEL GELD DOOR HET VERRICHTEN VAN 'WONDEREN'.

De overheid werd een 'kerel van graniet, zonder hart' zelfs in letterlijke zin

SJIRK KUIJPER

Het parlementair verslag over de Kinderopvangtoeslag, *Ongekend onrecht*, toont het portret van een onmenselijke overheid. De politieke bestuurders alleen kunnen deze machinerie niet van een ziel en geweten voorzien. Menselijkheid is nodig op alle niveaus, dus stop het afschuiven naar de top.

'De Belastingdienst Toeslagen veranderde van een goedgeefse weldoener in een vals afgerichte schuldeiser.' Toen ik dat een jaar geleden schreef (ND 6 december 2019) had ik het beeld voor ogen van de meedogenloze deurwaarder Dreverhaven uit de roman *Karakter* van Bordewijk: 'Een kerel van graniet, met een hart slechts in letterlijke zin.' Deze man genoot van zijn vak: het onteigenen en op straat zetten van gezinnen. *Ongekend onrecht* is non-fictie, en gaat niet over kerels van graniet maar over een systeem zonder hart, zelfs 'in letterlijke zin'. Op het omslag van deze lugubere karakterschets van de overheid staat een hoopje tandraden. Zo'n plaatje wil iets illustreren: dat er burgers (gezinnen, met kinderen die naar de opvang gingen, zodat hun ouders konden werken) zijn 'vermalen in het systeem'. Deze abstractie is een doodeng portret. Zo instrumenteel mag de overheid niet zijn; ze zou genoeg vlees op de botten en brein onder de schedel moeten hebben om haar in vertrouwen te kunnen benaderen.

Ook na een nachtje tobben en piekeren over dit rapport, kan ik niet analyseren hoe we deze ellendige staat van de overheid kunnen herstellen. Ik heb niet de hersens van Pieter Omtzigt, het ideële optimisme van Renske Leijten noch de juridische scherpte van commissievoorzitter Chris van Dam. Mijn hele loopbaan al schipper ik tussen aanvallen van verbijstering en flarden begrip voor het functioneren van onze overheid; tussen vertrouwen in haar goedwillende dienaren, en de overtuiging dat ook dit menselijk bouwwerk in zonden ontvangen en geboren is. Dat is geen taalgrapje. Juist in onmenselijkend spreken over de overheid schuilt groot gevaar. Een uitdrukking als 'ambtelijk apparaat' dehumaniseert de individuele medewerkers tot radertjes in een machine, en schakelt persoonlijke verantwoordelijkheid en geweten uit. Alle morele aansprakelijkheid en schuld wordt zo naar boven afgewenteld, naar de machinist: de politieke bestuurder van het 'apparaat'. Ik huiver, als in een tv-interview de schuldvraag zo simpel wordt opgeschaald: 'De verantwoordelijkheid ligt op het hoogste politieke niveau, schrijft de commissie – dat is toch ... premier Rutte?' Alsof met een nieuwe machinist op de bok de problemen zijn opgelost. En het is nog een valse diagnose ook. De minister-president is niet de eindbaas, hij is slechts de voorzitter van een raad van ministers die elk de hoogste autoriteit op hun departement zijn. Hoe eigenwillig departementen functioneren is me ruim twintig jaar geleden als intimiderend inzicht geopenbaard. Ik

was verslaggever in Friesland, en alle provincies kregen van het Rijk de 'taakstelling' om ruimte te reserveren voor een bepaald vermogen aan windenergie. Het agrarisch landschap verrommelde toen al door alle losse 'boerenmolens', en de Friezen zagen het heil in een opstelling van turbines langs de Afsluitdijk – toch al een kunstmatige locatie. Met één groot gebaar kon de Haagse 'taakstelling' hier worden gerealiseerd. Maar toen legde een gedeputeerde me uit dat juist bij de rijksoverheid alles en iedereen dwarslag. Defensie, omdat zijn laagvliegrouete de Afsluitdijk kruiste; Rijkswaterstaat: omdat het geen bouwwerken op en nabij de zeekering wilde; LNV: omdat de Waddenzee beschermd is en omdat er vogels overtrekken – en nog een paar die ik ben vergeten. De overheid is een lastpak die ruziet met zichzelf, leerde ik toen.

Jaren later werkte ik een poosje – twaalf maanden – op een ministerie. Dat was nog maar net gefuseerd: onder politieke dwang (VVD, CDA en gedoogvrind PVV) was Milieu ondergebracht bij de 'asfaltboeren' van Verkeer en Waterstaat. Zoiets bevordert de teamgeest, gedachtevorming en informatie-uitwisseling binnen een departement niet – mild uitgedrukt. Met dat jaar in herinnering, snap ik wel waarom de destijds frisse premier Mark Rutte een 'doctrine' introduceerde: persoonlijke beleidsopvattingen van ambtenaren kunnen niet zomaar met de pers en de Tweede Kamer worden gedeeld. Want je verlamt het individuele denkvermogen en geweten van ambtenaren, als ze niks aan het papier en de mail kunnen toevertrouwen zonder het risico te lopen dat hun politieke baas daardoor ooit in de problemen komt. Donderdagavond ging Pieter Omtzigt meteen los op die 'Rutte-doctrine'. Ik zou zijn motieven graag vertrouwen; Omtzigt en Leijten vervullen een glansrol in de ontmaskering van een historisch overheidsfalen. Maar alleen al in het woord 'Rutte-doctrine' hoor ik een CDA'er die zijn lijsttrekker Wopke Hoekstra (verantwoordelijk voor alle desinformatie vanuit Financiën) uit de wind haalt door VVD-lijsttrekker Rutte tot 'communicatiebaas' van de hele zoi te promoveren. En hoezeer ik Renske Leijten ook bewonder: ze werd donderdag overstemd door haar fractieleider Lilian Marijnissen die klaarstaat om de scalp van haar PvdA-concurrent Lodewijk Asscher te eisen. Menselijke bezieling aan de politieke top zou onze redding moeten zijn tegen zielloze machinaties en apparatsjiks. Maar juist de politieke aansturing maakt de overheid ook zo kleinmenselijk, feilbaar, zondig. ◀

WEEK51

BEELD VAN DE WEEK

WAT KAN ER WEL/NIET IN DE LOCKDOWN? NIET NAAR DE HEMA, WEL NAAR TENERIFE

TEKST JENNEKE VAN GARDEREN BEELD ANP / KOEN VAN WEEL

Verschillende grote winkelketens als Wibra, Hema en Action verzonnen een lijst na de aangekondigde lockdown van maandag: door de niet-essentiële producten in hun schappen af te dekken, konden zij toch hun deuren openstellen voor de klant. Dat duurde een dag. Want lokale ondernemers protesteerden – zij voelden zich dubbel gepakt – en ook politiek Den Haag stond op zijn achterste benen. En daarom gingen ook deze filialen dicht.

Dus zijn nu de Nederlandse winkelstraten verlaten. Lokale ondernemers proberen het hoofd boven water te houden door online- en bezorgdiensten te faciliteren, en bloemisten bouwen kraampjes voor hun zaak. De supermarkten, slagerijen, bakkers, slijterijen en drogisterijen zijn wel open. En ook de pakketpunten, ondanks dat het eigenlijk niet loont. Soms is de situatie heel krom, verzuchtte een boekhandelaar: 'Ik mag zelf geen boek verkopen, maar wel een pakketje afgeven waarin hetzelfde boek zit, dat via bol.com besteld is.' Waar het wel druk is? Op Schiphol. Ondanks het dringende advies om niet-noodzakelijke reizen te vermijden, staan er voor de kerstvakantie rijen in de vertrekhallen. Tot frustratie van vervoersminister Cora van Nieuwenhuizen. 'Ik sprong uit mijn vel toen ik de beelden zag.' En dus greep ze meerdere malen de telefoon om de luchtvaartsector tot de orde te roepen. 'De stevigheid van de gesprekken maakt dat ik het gevoel heb dat de boodschap is overgekomen', stelde ze tegenover de NOS. Tot zover haar mogelijkheden. Want uiteindelijk ligt de verantwoordelijkheid bij de sector zelf. En bij de passagiers die vinden dat hun reis toch best noodzakelijk is. ◀

‘Er moest echt iets
gebeuren, en stevig.
Daar hoorden de
scholen bij.’

Minister van thuisonderwijs

TEKST GERARD BEVERDAM EN EDUARD SLOOT

BEELDBEELD ANP / REMKO DE WAAL, ANP / PHIL NIJHUIS

Minister Arie Slob van Onderwijs heeft een bewogen jaar achter de rug. Hij moest deze week voor de tweede keer de scholen sluiten, kreeg zware kritiek te verduren voor zijn opstelling rond 'anti-homoverklaringen' op reformatorische scholen, en kreeg privé slecht nieuws te verwerken.

'Nee, ik ben echt niet te snel meegegaan in de schoolsluiting', zegt onderwijsminister Arie Slob resoluut. De besmettingscijfers die RIVM-baas Jaap van Dissel hem en de andere leden van het kabinet zondag liet zien, waren ronduit verontrustend. 'Er moest echt iets gebeuren, en stevig. Daar hoorden de scholen bij', blikt hij terug op zijn werkkamer, op de vijfde verdieping van het ministerie van Onderwijs. 'Ook al hadden we ons met het hele onderwijsveld, inclusief de ouders, na de vorige schoolsluiting voorgenomen dat we geen algehele schoolsluiting meer wilden.'

De huidige situatie is dus ongewenst, aldus Slob. 'Maar de toegankelijkheid van de zorg zou in gevaar komen, als we niet zouden ingrijpen. We zouden razendsnel op enorme aantallen besmettingen zitten, wat ook weer leidt tot een flinke toename van ziekenhuis- en ic-opnames.'

Het gaat er niet om dat scholen het niet goed deden, net zoals dat veel winkels en sportscholen hun uiterste best deden om het besmettingsrisico te beperken. Het gaat om het grotere geheel.'

Hebt u nog geprobeerd om de scholen toch open te houden?

'Er was een breed pakket nodig. Natuurlijk kijk je naar de onderdelen ervan. Maar het was vrij snel duidelijk dat kruidentieren niet meer aan de orde was: hier een onsje erbij, daar een onsje eraf. Maar wel heb ik nadrukkelijk ingebracht dat er groepen leerlingen uitgezonderd moesten worden, en dat er onderwijs op afstand zou komen – met name ná de kerstvakantie.'

Scholen mogen zelf bepalen of leerlingen kwetsbaar zijn, en voor die groep de deur openen. Ook eindexamenklassen gaan door, net als praktijklessen en de schoolexamens. Dus er zijn nog behoorlijk wat uitzonderingen. Maar de meeste leerlingen zijn thuis.'

Maar toch: het kabinet heeft ook gezegd dat de scholen mede dicht moeten om ouders te dwingen thuis te blijven. Zijn kinderen daar niet de dupe van?

'Het doel is: de zorg toegankelijk houden. Die verantwoordelijkheid stijgt uit boven mijn verantwoordelijkheid voor het onderwijs. Het aantal contacten, het aantal reisbewegingen; dat was gewoon te groot. Dat verwijten we niemand, want bijna iedereen doet zijn best. Maar iedereen kent ook wel die situaties waarvan je weet: dit was toch niet helemaal volgens de regels. We moeten ervoor zorgen dat mensen niet meer op pad gaan.'

Dus is het terecht dat ouders denken dat ze via hun kinderen worden gedwongen thuis te blijven.

'Wij moeten inderdaad met z'n alles méér thuis komen te zitten. Met als doel dat we de R-factor flink naar beneden drukken, zodat de druk op de zorg vermindert. En ja, dat 2,5 mil-

joen kinderen nu niet naar het basis- en voortgezet onderwijs kunnen, dat is voor mij natuurlijk ook heel pijnlijk. Ook omdat je achterstanden ziet ontstaan. Vandaar de uitzonderingen voor kwetsbare kinderen – die we gelukkig veel beter in beeld hebben dan tijdens de eerste coronagolf – en extra investeringen in het wegwerken van achterstanden.'

Wilt u de basisscholen eerder openen dan pas op 18 januari?

'Dat bekijken we aan het begin van het nieuwe jaar. Dat heeft de minister-president toegezegd.'

Staat het eerder openen van de basisscholen bovenaan het wenslijstje van het kabinet?

'Voor mij heeft dat in elk geval een hóge prioriteit. Daarvoor moeten de besmettingscijfers echter snel naar beneden. Dat blijven we nauwgezet volgen. Maar ik wil geen verwachtingen wekken die ik niet kan waarmaken.'

homoverklaringen

Begin november kwam u flink onder vuur te liggen. Het beeld ontstond dat u het prima vindt dat scholen in identiteitsverklaringen homoseksualiteit afkeuren. Hoe kijkt u naar nu op terug?

'Dat was heftig. In het debat kwam aan de orde dat grondrechten – zoals de vrijheid van onderwijs en het verbod op discriminatie – kunnen botsen. Dat is op zich geen nieuws, maar door verhalen over identiteitsverklaringen in het reformatorisch onderwijs, kwam dat heel erg op scherp te staan. Ik heb uitgelegd hoe grondrechten werken, maar dat ze nooit onbegrensd zijn. Over de bewuste verklaringen heb ik gezegd: laat het mij uitzoeken. Een deel van de Kamer wilde echter niet wachten met een motie, en ja, dan werkt het in de politiek zo dat je dan als minister een motie ontraadt. Dat heeft niets met mijn persoonlijke opvatting te maken. Maar daardoor ontstond het wel het beeld dat ik het goed zou vinden dat homoseksuele leerlingen kunnen worden afgewezen. Dat vond ik heel vervelend, want ik heb dat niet gezegd, en het is ook niet wat ik vind. Maar ik ben natuurlijk wel zelf verantwoordelijk voor het beeld dat is ontstaan. Een dag later heb ik geprobeerd dat beeld te corrigeren. Maar voor de leerlingen die de indruk kregen dat ik als hun minister discriminatie goedkeur, was dit pijnlijk.'

Er is aangifte tegen u gedaan en op Twitter lag u zwaar onder vuur. Bent u ook persoonlijk bedreigd?

'Ik wil daar niet te veel woorden aan geven. Iedereen heeft de reacties kunnen lezen. Ik moet dan niet heel verongelijkt doen. Ik vond het vooral vervelend voor jongeren in een kwetsbare positie. ▶

Het idee dat je afgewezen wordt vanwege je seksuele identiteit is heel heftig. Als je dan ook nog eens denkt dat de minister van Onderwijs dat goed vindt, snap ik dat je van mij wilt horen hoe het zit.'

Uw collega-minister Ingrid van Engelshoven voerde vlak hiervoor met de Tweede Kamer bijna dezelfde discussie over zulke 'anti-homoverklaringen'. Waarom leidde het bij u wél tot een mediastorm?

'Daar kun je lang en breed over praten. Ik heb in het debat uitgelegd hoe het wettelijk is geregeld. Dat hebben bewindspersonen voor mij ook gedaan.'

Is de ophef groter omdat u van de ChristenUnie bent?

'Ik heb er niet zoveel behoefte aan dat te duiden. Ik ben – met een korte onderbreking – al twintig jaar actief in Den Haag. Ik weet dat onderwerpen onverwacht opeens een enorme dynamiek kunnen krijgen. Het is niet leuk, maar het is niet anders.'

**'We worden
gedragen door
mensen die voor ons
bidden. Dat is
hartverwarmend.'**

Ik vond het vervelend voor de jongeren. Ik heb veel mails en brieven van hen gekregen. Met een aantal van hen heb ik gebeld. Dat waren mooie en soms indringende gesprekken. Vorige week heb ik nog een online-gesprek gevoerd met jongeren op de Rotterdamse school waar ikzelf vroeger leerling was.'

Kunt u homoseksuele leerlingen geruststellen?

'Zeker. Ze vinden het fijn om te horen wat er precies is gebeurd. Sommigen hadden wel door dat wat ze over mij hadden gelezen, niet helemaal klopte met wat ik gezegd heb. Ik kan uitleggen dat mijn Burgerschapswet juist bedoeld is om ook voor homoseksuele leerlingen een veilige school te creëren.'

Naar aanleiding van de discussie bent u gaan onderzoeken welke scholen 'anti-homoverklaringen' gebruiken. Wat is daaruit gekomen?

'Die inventarisatie heeft uitgewezen dat die verklaringen niet meer worden gebruikt. Ze waren er in het verleden wel, en op sommige websites zijn ze nog blijven staan. Reformatorische scholen hebben zelf de keuze gemaakt om te werken aan een veilige school. In de identiteitsverklaringen staan nu geen passages meer waarin een homoseksuele identiteit wordt afgewezen.'

Reformatorische scholen zeggen nu dat seksualiteit thuis hoort in een huwelijk tussen één man en één vrouw. Mag dat?

'Scholen mogen dat vinden. Het is niet zo dat iedereen hetzelfde moet denken. Maar dan heb je er wel bij te zeggen dat de Nederlandse wet ook toestaat dat mensen van hetzelfde geslacht met elkaar kunnen trouwen. Het belangrijkste is dat scholen, of ze nu openbaar, gereformeerd, reformatorisch of rooms-katholiek zijn, zorgen voor een veilig schoolklimaat. Scholen mogen iets vinden en de vrijheid van onderwijs is een groot goed, maar daarbij hoort ook de verantwoordelijkheid dat kinderen gelijk worden behandeld. De inspectie controleert of scholen genoeg aandacht hebben voor seksuele diversiteit. In het laatste onderzoek bleek dat dit niet op alle scholen op orde is. Op dat lijstje stond overigens geen reformatorische school.'

Bij uw aantreden zag u het als uw persoonlijke opdracht de onderwijsvrijheid te verstevigen. Zet dit soort discussies die vrijheid niet juist onder druk?

'In de nasleep van het debat in november kwam de plicht om alle leerlingen te accepteren, weer ter sprake. Er zijn maar weinig scholen die een strikt toelatingsbeleid hebben, maar toch is er telkens debat over. Het laat weer zien dat de onderwijsvrijheid nooit zonder discussie is. Die vrijheid is een groot

goed, maar brengt ook verantwoordelijkheid met zich mee. Bijvoorbeeld dat scholen moeten zorgen voor kwaliteit en een veilige schoolomgeving. Het heeft geen zin om je als school alleen maar achter de vrijheid van onderwijs te verschuilen.'

mooi én zwaar jaar

Corona heeft Nederland in zijn greep. Hoe kijkt u terug op dit jaar?

'Corona heeft inderdaad het hele jaar gedomineerd. Maar ik heb ook wetsvoorstellen naar de eindstreep kunnen brengen, zoals een wet die ouders meer ruimte biedt om nieuwe scholen te stichten. Privé was het een mooi jaar met de geboorte van twee kleinkinderen. Maar het was óók zwaar, omdat mijn vrouw begin november een ernstige medische diagnose kreeg. Ze ondergaat nu intensieve behandelingen die nog wel een tijdje gaan duren.'

Welke invloed heeft dat op uw werk?

'Het is best heftig. Het houdt ons erg bezig. Dan helpt het dat je nu af en toe thuis móét werken. Ik kan nog steeds vol voor mijn werk gaan – dat heb ik altijd al gekund – maar zit ook telkens een beetje met mijn hoofd thuis. Het goede nieuws is dat we deze week te horen hebben gekregen dat de behandelingen goed aanslaan. Het blijft ernstig, maar toch was dat een mooi cadeau voor Kerst. En we zijn mensen met hoop. We worden gedragen door mensen die voor ons bidden. Dat is hartverwarmend.'

Betekent deze persoonlijke situatie dat u – mocht de ChristenUnie na de verkiezingen opnieuw nodig zijn in een coalitie – niet beschikbaar bent voor een kabinetspost?

'Het is nu niet de tijd voor dat soort beslissingen. Ik wil eerst mijn werk als minister afmaken. Daarna maak ik samen met mijn vrouw de balans op.' ◀

Hoe 'made in Xinjiang' het Westen een spiegel voorhoudt

RUTH VAN DER KOLK

Jarenlang hielden westerse landen zich gedeisd over het lot van een miljoen Oeigoeren, die vastzitten in Chinese concentratiekampen. Maar nu bekend is dat westerlingen massaal profiteren van Oeigoerse dwangarbeid, staat het thema 'mensenrechten in Xinjiang' ineens hoog op de politieke agenda.

Trouwjurken, keukengerei en autopullen voor een schijntje. Al jaren zijn de zogenoemde shoplogs op YouTube, waarin mensen hun aankopen uitgebreid laten zien en bespreken in een video, populair. En dan vooral van Chinese webwinkels, die de afgelopen jaren ruim baan hebben gewonnen, tot grote ergernis van lokale ondernemers. De Nederlandse detailhandel noemt het al jaren 'een oneerlijke strijd om de klant'. Nu hij zijn deuren tijdelijk moet sluiten van het kabinet, lijkt hij die toch echt te verliezen. Het succes van Chinese webwinkels roept ook vragen op. Hoe kunnen die spullen zó goedkoop zijn? Wie betaalt daarvoor de echte prijs? Vanwege die maatschappijkritische houding van consumenten kunnen youtubers met AliExpress-shoplogs nu ook rekenen op een storm aan ethische vragen van kijkers.

Opnieuw is de discussie over 'schone producten' losgebarsten in Europa en de VS, nu bekend is dat westerse landen profiteren van Oeigoerse slavenhandel. In Europa zijn miljoenen medische mondkapjes en andere beschermingsmiddelen ingekocht door overheden en zorginstellingen, gemaakt door Oeigoeren in Xinjiang (China), een etnische minderheid die stelselmatig wordt onderdrukt, zo meldde een internationaal platform van onderzoeksjournalisten. Ook hier in Nederland zijn mondkapjes, maar ook extensions en pruiken te koop die onder dwang gemaakt zijn door Oeigoeren in Chinese haarfabrieken.

Hiermee worden westerlingen in verlegenheid gebracht. Net als in 2012, toen bekend werd dat hoge werkdruk in de Foxconn-fabriek in Zuid-China, waar Apple-producten worden gemaakt, had geleid tot zelfdodingen onder werknemers. Denk ook aan de instorting van textielfabriek Rana Plaza in Bangladesh (2013). Duizenden mensen die daar kleding maakten voor bedrijven zoals H&M en Primark kwamen om het leven. De bouwkundige ramp leidde tot veel internationale kritiek op de Bengaalse overheid.

En nu wordt het Westen geconfronteerd met het nieuws over Oeigoerse dwangarbeid. Een woordvoerder van de verkozen Amerikaanse president Joe Biden kwalificeert de situatie van Oeigoeren in China als een 'genocide'. 'Iedere betrokkenheid bij dwangarbeid is absoluut onacceptabel', vindt Europarlementariër Kati Piri (PvdA). 'In onze Europese winkels is geen plaats voor producten waaraan de smet van Oeigoerse dwangarbeid kleeft.' Biden en Piri leggen allebei de

focus op de Chinese staat, 'die een misdaad pleegt tegen menselijkheid'.

Met zulke reacties, waarin je wijst naar de ander, kun je makkelijk doen alsof je zelf vrij bent van schuld. De vraag is niet alleen wie de aanstichter is, maar ook welke rol je zelf hebt (gehad). Vele westerse landen kunnen niet anders antwoorden dan dat ze voornamelijk profiteerden van de handel met China, met als gevolg dat ze vooral zwegen over de situatie van de Oeigoeren. Die worden al zeker sinds 2013 vervolgd. Er is zelfs gewezen op de verantwoordelijkheid van islamitische landen. Analyses deden uit de doeken 'hoe moslimlanden wegens politieke invloed van China de Oeigoeren laten stikken'. Aan het eigen geweten werd weinig geknaagd, want het lot van deze etnische minderheid was voor veel westerlingen een ver-van-hun-bedshow.

Dat is niet langer het geval, nu bekend is dat er in Europa 'made in Xinjiang'-mondkapjes rondzwerven, notabene ingekocht door overheden. Onlangs is er een motie ingediend in de Tweede Kamer, die de Nederlandse kleding- en textielbedrijven oproept katoen niet meer uit China te halen. Sigrid Kaag, minister van Buitenlandse Handel, liet weten dat ze niet achter een importverbod staat. Wel gaat ze voor een aanpak, inclusief sancties, waarbij bedrijven en klanten informatie hebben zodat ze kunnen weten waar hun producten vandaan komen en onder welke omstandigheden die zijn gemaakt.

'Idealiter bevorder je met handel ook de mensenrechten', zei Kaag. 'Maar uiteindelijk gaat het altijd om mensen eerst.' Daarmee stuit de minister op de onderliggende kernvraag: wat is belangrijker, handel of mensenrechten? Voorheen klonk het westerse antwoord stilletjes: handel. Nu blijkt dat het Westen profiteert van deze '21e-eeuwse genocide' wil ze maar al te graag naar buiten treden met het nobele en tegenovergestelde antwoord: 'mensenrechten'.

Om dat antwoord te kunnen rechtvaardigen tegenover de Oeigoeren zal het Westen meer politieke stappen moeten zetten, in plaats van druk zijn met handen wassen in onschuld. De etnische minderheid wacht al jaren op structurele steun van het Westen. Zeker nu, nu het Internationaal Strafhof in Den Haag heeft besloten China niet te vervolgen voor mogelijke genocide op de Oeigoeren. ◀

Shepherd Bushiri samen met zijn vrouw op het podium tijdens een massale nieuwjaarsbijeenkomst in het FNB-stadion in Soweto. Zijn fortuin wordt geschat op 150 miljoen dollar.

‘De hemel wordt beloofd, maar ze krijgen de hel’

TEKST ANNEGINA RANDEWIJK

BEELDBEELD AFP / EMMANUEL CROSET, AFP / WIKUS DE WET, ND, AFP

/ WIKUS DE WET

In Zuidelijk Afrika is sprake van een wildgroei aan zelfstandige charismatische kerken. Zelfverkleerde profeten zetten de Afrikaanse Zelfstandige Kerk in hun hemd met in scène gezette wonderen, (machts)misbruik en fraude. Maar ook hekserij en vooroudergeloof hebben er soms een plek. En dit alles in de naam van Jezus.

Een rouwstoet houdt stil bij de Alleluia Ministries International Church van de zelfverklaarde profeet Alph Lukau in Zuid-Afrika. Uit de lijkwagen komt een geopende kist waarin een jonge man doodstil ligt. Lukau baant zich een weg door zijn kerk – met gemiddeld 18.000 kerkgangers per dienst – naar buiten. Hij positioneert zich voor de kist en wacht totdat alle cameramensen goed staan opgesteld. Met een gouden microfoon in zijn handen wekt hij de overledene op uit de dood in Jezus' naam. Het filmpje ging vorig jaar de wereld over, maar niet vanwege het 'wonder' dat was vastgelegd op camera. Nee, het was duidelijk te zien dat de man al ademde voordat hij werd 'opgewekt'. Dit zorgde voor een rel, en meerdere vertrouwelingen van Lukau die uit de school klaptten over het feit dat hij veel van 'zijn' wonderen in scène zet.

En Lukau is niet de enige die zorgt voor ophef in de charismatische zelfstandige kerken in Zuidelijk Afrika. Afgelopen maanden waren Zuid-Afrika en Malawi het toneel van de ontsnapte 'profeet' Shepherd Bushiri, die was opgepakt op verdenking van grootschalige fraude en witwaspraktijken. Net als Lukau is Bushiri een voorganger van een Zuid-Afrikaanse zelfstandige megakerk – de Enlightened Christian Gathering, met gemeenschappen in drie andere landen – en is hij dankzij zijn enorme gevolg een rijk man geworden met een rappersimago. Zo ééntje die zijn zesjarige dochtertje een spiksplinter-nieuwe sportwagen (Maserati) geeft voor haar verjaardag. Maar Bushiri is vooral bekend bij het grote publiek omdat hij kan 'lopen op lucht'. De charismatische kerken hebben na de apartheid enorme invloed gekregen. Dr. Ilana van Wyk is verbonden als antropoloog aan de Universiteit van Stellenbosch en dompelde zich anderhalf jaar lang onder in een charismatische kerk in Durban. 'Ik

De charismatische kerken zijn na de apartheid enorm gegroeid en hebben veel invloed gekregen.

vroeg me af waarom zoveel mensen naar een kerk gaan die helemaal niet leuk voor hen is.' Van Wyk doelt hier op de constante uitdrijving van demonen, de achterdocht en het aftroggelen van geld, dat vaak voorkomt in deze kerken. 'De profeten geloven zelf echt wel, daar twijfel ik niet aan. Dat

'Veel van deze rijke pastors hebben ook hun eigen 'heilige' merchandise.'

wordt vaak niet erkend als je over bizarre voorvallen leest in de media. Ik geloof niet dat het alleen maar cynische manipulatie is, alsof deze voorgangers standaard spiritueel arm zijn. Dat klopt niet.'

uit de onderdrukking

'Deze prosperity-kerken, zoals een groot gedeelte van de Afrikaanse Zelfstandige Kerk ook wel wordt genoemd, zijn sterk beïnvloed door de Amerikaanse pinksterbeweging. Nadat de apartheid werd afgeschaft kwamen hordes Afrikaanse pastors uit andere delen van Afrika naar Zuid-Afrika en startten kleine pinksterkerken rondom bushaltes en taxi-standplaatsen in de townships', legt Van Wyk uit. De traditionele protestantse kerken werd ten tijde van de apartheid ingezet om de massa te onderdrukken, waardoor het opzetten van eigen – door

Afrikanen geïnitieerde – kerken erg aantrekkelijk was voor de zwarte bevolking. De laatste twintig jaar is de Afrikaanse Zelfstandige Kerk uitgegroeid tot de grootste kerk op het continent.

Dominee Moss Ntlha is een evangelische voorganger van de oude garde en ziet de opkomst van deze zelfstandige Afrikaanse megakerken – die zich vooral focussen op voorspoed en bovennatuurlijke wonderen en uitdrijvingen – met lede ogen aan. 'Bid voor de kerk in Zuid-Afrika. Er is zoveel wildgroei dat veel mensen liever helemaal niet meer naar de kerk gaan. Deze pastors ondermijnen het evangelie van Jezus Christus', vertelt Ntlha. Hij legt uit dat de zelfstandige Afrikaanse kerken zijn op te splitsen in twee groepen. 'De ene helft is een typische pinkstergemeente en de andere helft geeft ruimte aan *muti*.' Even is hij stil. 'Weet je eigenlijk wel wat *muti* is? Dat snappen alleen Afrikanen. Hoe zal ik het uitleggen? Het is een vorm van hekserij. Deze voorgangers willen succesvol zijn en zoeken hulp bij traditionele genezers die hen aanraden om *muti* te gebruiken in alles wat zij hun volgers geven. Zoals olie, maar veel van deze rijke pastors hebben ook eigen 'heilige' merchandise, zoals verzorgings- en voedselproducten.'

Ntlha ziet dat charismatische pastors weinig waarde hechten aan bijbelonderwijs, maar juist inzetten op de gaven van de Heilige Geest, wat soms zorgt voor gekke voorvallen in zelfstandige kerken. 'Zoals een voorganger die zei dat hij zijn volgers kon genezen van aids en kanker door hen te besproeien met insecticide. Of wat te denken van 'bisschop' Bafana Stephen Zondo van de Rivers of Living Waters Church. Hij wordt ervan beschuldigd dat hij zijn vrouwelijke kerkleden – zelfs kinderen – liet uitkleden om hen naakt met 'heilige' olie in te smeren en hen vervolgens te verkrachten.' ►

Moss Ntlha

AFRIKAANSE ZELFSTANDIGE KERK

De Afrikaanse Zelfstandige Kerk is een naam voor alle zelfstandig kerkgemeenschappen die zijn opgezet door Afrikanen en niet verbonden zijn aan een overkoepelende kerkelijke organisatie. Daardoor is het moeilijk om onderscheid te maken tussen de verschillende kerkgenootschappen. Sommige kerken integreren het traditionele geloof in voorouders in de kerk, terwijl andere niet te onderscheiden zijn van de Nederlandse pinkstergemeente om de hoek. De Afrikaanse Zelfstandige Kerk is de grootste christelijke kerk in Afrika onder de Sahara.

De verhalen die Ntlha vertelt staan ver bij de Nederlandse beleving vandaan, maar is voor veel Afrikaanse christenen realiteit. 'Het is moeilijk om de goede van de slechte charismatische kerken te scheiden. De boodschap is hetzelfde en in beide kerken ligt de focus op wonderen. Alleen als je wat langer naar een kerk gaat, zul je bemerken dat er machtsmisbruik is en dat kerkgangers zich gedwongen voelen om mee te doen.' Ntlha vertelt over de voorganger Penuel Mnguni van de End Times Disciples Ministries die over zijn volgelingen heenreed met een auto, om te laten zien dat Gods kracht ervoor zorgt dat hen niets overkomt. 'Je ziet in dit soort kerken dat de kerkleider zich niet presenteert als aardig persoon, maar juist als strijder tegen het kwaad. Ze zeggen regelmatig: Ik ben geen aardige man, want ik ben een soldaat van God', legt Van Wyk uit. 'In Zuid-Afrika hebben we te maken met hekserij en veel mensen erkennen het bestaan ervan. Ik merkte dat dit soort kerken inspelen op de gedachte dat er een constante duistere macht bezig is om je onderuit te halen.'

Veel kerkgangers die Van Wyk sprak voor haar onderzoek vertelden haar dat deze kerk misschien niet fijn was om heen te gaan, maar dat de voorgangers wel de waarheid spraken. 'Ze wilden antwoorden waarom ze niet vooruitkwamen in het leven of waarom hun gezondheid slecht was. Elke dienst, zes keer per dag en zeven dagen per week, werden er standaard demonen uitgedreven want dat was dé manier om vooruit te komen. Het was altijd heel dramatisch, met veel geschreeuw en gevechten met de pastor, want hij staat voor het goede dat vecht met het kwade.'

op straat

Als de bevrijde mensen toch niet de rijkdom of gezondheid krijgen die zij hadden verwacht begint het ritueel weer van vooraf aan, legt Van Wyk uit. 'Je kunt ook voorspoed verkrijgen door geld te geven aan de kerk. Sommige mensen geven alles wat zij hebben en komen vervolgens op straat te staan.' Van Wyk kent verschillende mensen die dit is overkomen. Dit soort buitensporige verhalen is bij de Zuid-Afrikaanse regering ook niet onopgemerkt gebleven. Die zet zich sinds 2017 in om met de bestaande Commissie ter Promotie van de Rechten voor Cultuur, Religie en Taal (CRLRC) misstanden binnen de Afrikaanse Zelfstandige Kerken aan de kaak te stellen.

In 2004 werd de CRLRC opgericht 'om te kijken hoe we een vrije, niet-raciaal verdeelde en gelijkwaar-

'Bid voor de kerk in Zuid-Afrika. Er is zoveel wildgroei, met kerken en pastors die het evangelie van Jezus Christus ondermijnen.'

dige maatschappij konden vormgeven', vertelt dominee Moss Ntlha die onderdeel was van deze commissie van 2004 tot 2008. 'Het was erg belangrijk dat er nooit meer een situatie ontstaat waarin mensen geforceerd worden om een andere religie aan te nemen, zoals ten tijde van de apartheid.' Dat deze commissie nu de opdracht heeft gekregen om de misstanden bij verschillende zelfstandige

'Hoe kun je goede kerken van slechte onderscheiden, als zij zich allemaal hetzelfde gedragen?'

Afrikaanse kerken te onderzoeken, heeft voor Ntlha dan ook een bijmaak. 'Het is goed dat er serieus gekeken wordt naar de problemen in deze kerken, want er wordt misbruik gemaakt van voornamelijk arme, ongeletterde Zuid-Afrikanen. Hun wordt in deze kerken de hemel beloofd, maar zij krijgen de hel.' Toch vindt Ntlha dat de commissie niet moet bepalen naar welke kerken mensen mogen gaan.

'Dan komt de vrijheid van godsdienst in het gedrang.'

Ntlha's kerk in een township in Johannesburg valt ook onder de zelfstandige Afrikaanse kerken. 'Het was eigenlijk helemaal niet de bedoeling om een kerk te starten, maar ik wilde wel dat mijn geloof niet alleen iets was van mijn hart, zoals het apartheidregime ons graag wilde doen geloven in de jaren tachtig. Het Bijbelgedeelte in Matteüs 6 vers 19 en 20 was erg belangrijk in het onderdrukken van de zwarte bevolking. 'Verzamel op aarde geen kostbaarheden, want die vergaan of worden gestolen. U kunt beter kostbaarheden in de hemel verzamelen, waar ze nooit zullen vergaan of worden gestolen', citeert Ntlha uit zijn hoofd. Hij beschrijft hoe het apartheidregime het christendom zag als staatsgodsdienst en dat er verder niets anders was toegeestaan. 'Ik ben tot geloof gekomen doordat ik een bijbel kreeg van een wit persoon die de apartheid ondersteunde. Maar ik geloofde niet dat ik als conservatieve evangelische christen ook een conservatieve politieke mening moest hebben. Nee, mijn vrouw en ik verzetten ons tegen apartheid en begonnen een kerk om de armsten te dienen en op te komen voor rechtvaardigheid.'

miljonairs

De townshipkerk van Ntlha staat in schril contrast met de paleizen en stadions van de rijke pastors met hun eigen tv-en radiokanalen. Zuid-Afrikanen zijn gewend geraakt aan 'profeten' in dikke auto's en glimmende designerpakken. Het fortuin van de voortvluchtige 'profeet' Shepherd Bushiri wordt geschat op 150 miljoen dollar. Toch betalen zijn volgers flink geld om hem op zijn onderduikadres in Malawi op te zoeken tijdens de Kerst. De tickets worden verkocht voor 500 tot 1000 dollar.

Afgelopen dinsdag heeft de Malawische minister van Binnenlandse Zaken, Richard Banda, aangegeven dat hij Bushiri zal uitleveren aan Zuid-Afrika. Zijn volgelingen zien Bushiri's strijd met de Zuid-Afrikaanse justitie als een gevecht tussen het goede en het kwade. Toen hij vorige maand werd opgepakt, verzamelde zich een enorme menigte buiten de gevangenis. 'Het heeft Zuid-Afrikanen geschokt om te zien hoe de volgelingen van Bushiri zich gedroegen. Honderden mensen lagen huilend op de grond, baden in tongen en vielen in de Geest. De meeste mensen weten wel dat dit soort charismatische kerken bestaan, maar vroeger was het niet zo in het zicht. Nu zag iedereen op televisie mensen schreeuwen om de vrijlating van hun profeet, hun spirituele vader', vertelt Van Wyk.

Ntlha hoopt dat de kerken in Zuid-Afrika de taak op zich nemen om elkaar op een integere wijze ter verantwoording te roepen. Maar niet zoals verschillende *prosperity*-predikanten na de gefakete 'opwekking uit de doden' gingen protesteren voor het hek van de megakerk van Lukau onder het toezien van de camera's. Dit beeld van 'de pot verwijft de ketel dat hij zwart ziet' is wat Ntlha's angst bevestigt dat 'mensen niet meer de moeite zullen nemen om een kerk te bezoeken, want hoe kunnen zij de goede kerken nog onderscheiden van de slechte, als zij zich allemaal hetzelfde gedragen?' ◀

In charismatische kerken gaat het vooral om de gaven van de Heilige Geest.

HOGER CORONARISICO IN NAUWE GANG

In een nauwe gang is de concentratie druppeltjes na hoesten hoger dan in een grote ruimte. Dat heeft gevolgen voor de kans op coronabesmetting.

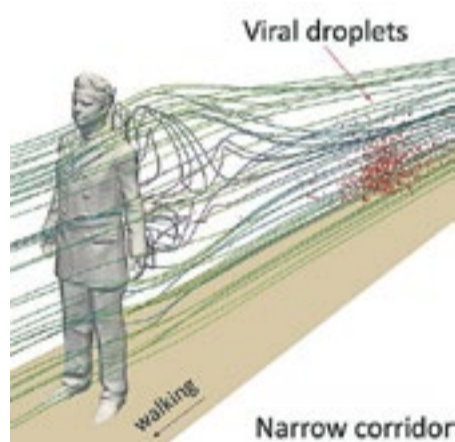
Door te hoesten lanceert een coronapatiënt een wolk druppeltjes waarin het virus zich kan bevinden. Er is al een groot aantal onderzoeken gedaan naar de verspreiding van die druppeltjes, onder meer via computersimulaties. Maar meestal zijn die gedaan voor grote, open ruimtes.

Chinese onderzoekers hebben nu de luchtstromen berekend achter een persoon die in een stevig tempo door een nauwe gang of een open zaal loopt. Achter zo'n persoon ontstaan wervelingen in de lucht die druppeltjes meenemen. Deze wervelingen concentreren de druppeltjes ter hoogte van het midden van de hoestende loper. In een open ruimte ontstaat er zo een lang spoor van deze druppels, maar in een nauwe gang blijken ze zich op te hopen op zo'n twee meter van de hoestende persoon. Daar blijven ze nog een paar seconden hangen.

Wanneer het coronavirus in de druppeltjes zit, bestaat er een kans dat iemand ze in-

demt. In de nauwe gang is de hoeveelheid virus in de dichte wolk groter dan in het lange spoor dat een patiënt trekt door een grote ruimte. Bovendien hangen druppeltjes die zich ter hoogte van het middel van een volwassene bevinden ongeveer op mondhoogte van jonge kinderen.

Alles bij elkaar is in een smalle gang de afstand van anderhalve meter niet altijd veilig. Omdat de druppels een tijdje in de lucht blijven hangen, is het bovendien mogelijk dat de hoestende patiënt al de hoek om is wanneer een volgend persoon door de druppelwolk heen loopt, zonder het zich te realiseren. Het onderzoek is woensdag verschenen in het tijdschrift *Physics of Fluids*. ◀

TEKST RENÉ FRANSEN

BEELD XIAOLEI YANG

HERSTEL VAN MOERAS KAN AMERIKA'S STIKSTOFPROBLEEM VERMINDEREN

Moerasgebieden rond landbouwgronden zorgen ervoor dat stikstofverbindingen uit kunstmest worden omgezet in onschadelijk stikstofgas.

De Amerikaanse Mississippi rivier brengt grote hoeveelheden nitraat naar de Golf van Mexico, waardoor algenbloei ontstaat die alle leven uit het water doet verdwijnen. De stikstofverbinding is afkomstig uit de landbouwgebieden rond de rivier. Volgens Amerikaanse onderzoekers zou het goed zijn voor het milieu om de drooggelegde moerassen weer nat te maken.

Die moerassen zijn juist drooggelegd om meer landbouwgrond te verkrijgen. Maar hierdoor stroomt water van de akkers snel richting de rivier waarbij het meststoffen meeneemt. Bij onderzoek in moerasgebieden bleek dat hier een flink deel van het nitraat werd omgezet in stikstofgas, dat in de atmosfeer verdwijnt waar het onschadelijk is. Zonder deze moerassen zou de hoeveelheid schadelijk nitraat in de Mississippi zo'n 50 procent hoger zijn, is de schatting.

Berekeningen laten zien dat het herstellen van moeras in de gebieden met de hoogste nitraatvervuiling een groot effect heeft: een toename van 10 procent moerasgebied zou de hoeveelheid nitraat in het rivierwater al halveren. Daar staat een jaarlijkse investering van ongeveer 3,3 miljard dollar (2,7 miljard euro) tegenover. Toch is dit een zeer effectieve en efficiënte manier om stikstofvervuiling tegen te gaan, schrijven de onderzoekers in een artikel dat donderdag verscheen in het wetenschappelijke tijdschrift *Nature*. ◀

TEKST RENÉ FRANSEN

BEELD UNSPLASH / DAVE HOEFLEER

VEEL BLOKKADES GEVONDEN IN EUROPESE RIVIEREN

In de Europese rivieren liggen gemiddeld drie blokkades per vijf kilometer, blijkt uit een grootschalige inventarisatie.

De Europese waterwegen hebben een gezamenlijke lengte van zo'n 1,62 miljoen kilometer. Maar grote aantallen dammen, stuwen en kanalisering zorgen dat het water allesbehalve vrijelijk kan stromen. Deze door de mens gemaakte barrières zorgen ervoor dat slib en meststoffen niet goed worden afgevoerd en hinderen de trek van vissen. Een groep Europese onderzoekers heeft nu nauwkeurig in kaart gebracht hoeveel van deze obstakels er zijn. Daarvoor wandelden wetenschappers langs in totaal 2700 kilometer rivieroeveren.

Voor het onderzoek is eerst gekeken in de bestaande gegevens over menselijke bouwwerken in rivieren in 36 Europese landen. Op die manier hoopten de onderzoekers ook kleine obstakels te vinden, die bijvoorbeeld niet zichtbaar zijn op de satellietfoto's die bij vorige inventarisaties zijn gebruikt. Maar om er zeker van te zijn, controleerden ze 2700 kilometer in 26 landen door er tijdens perioden met een lage waterstand langs te lopen en te zoeken naar obstakels. Uit die controle bleek dat het werkelijke aantal barrières in de rivieren 2,5 keer hoger was dan uit de bestaande gegevens bleek.

De onderzoekers schatten dat de Europese rivieren 1,2 miljoen barrières bevatten die de doorstroming beïnvloeden. Er zijn wel grote verschillen tussen landen. In Montenegro zijn gemiddeld vijf obstakels per duizend kilometer rivier gevonden, in Nederland maar liefst 20 per kilometer. In het oosten van Europa kunnen de rivieren nog relatief vrij stromen, maar er zijn wel bedreigingen, onder meer door de verwachte toename van stuwdammen voor stroomproductie.

De fragmentatie van de rivieren is nu vastgelegd in een Europese atlas. Die is te gebruiken bij de planning van nieuwe waterwerken: overheden kunnen via de atlas zoeken naar locaties die de rivierloop het minste schaden. Wel is er nog meer informatie nodig over de mogelijke problemen die de barrières veroorzaken. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat ergens de afvoer van slib wordt gehinderd, terwijl vissen geen last hebben. Het onderzoek is donderdag gepubliceerd in het wetenschappelijke tijdschrift *Nature*. ◀

TEKST RENÉ FRANSEN

BEELD EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY

VACATURE VRIJE EVANGELISCHE GEMEENTE HEERDE

predikant (0,8 FTE)

Deze Veluwe gemeente, aangesloten bij de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland, telt naast zo'n 500 leden ook plm. 400 doopleden en een aantal vrienden. Wij zoeken een predikant (m/v) met een academische opleiding theologie, of gelijkwaardig.

Hoofdtaken zijn o.a.

- Voorgaan in een deel van de (ere)diensten
- Pastoraat, toerusting en gemeenteopbouw

Uitgangspunt is een 0,8 FTE dienstverband, maar sluit een afwijking hiervan niet uit. Een gemeentelijk werker in vaste dienst (0,4 FTE) heeft jeugd- en missionair werk onder zijn hoede.

Voor uitgebreide informatie
zie de website
www.vegkruiskerkheerde.nl

Ben jij klaar voor het grote werk?

Vacature

Governance Support Officer

Juridisch ondersteuner RvB/RvT

Leger des Heils Nederland

vacature.pool-management.nl

onderdeel Pool Management Groep

Overzie jij het grote geheel?

Vacature

Manager Directiezaken

Leger des Heils
Midden-Nederland

vacature.pool-management.nl

onderdeel Pool Management Groep

Stichting Christelijke Zorgorganisatie Norschoten zoekt

Lid raad van toezicht

Profiel: organisatiedeskundig en financiën

met kennis en ervaring op het gebied van bedrijfsvoering, strategievorming en organisatieontwikkeling. En met kennis van financiering van de gezondheidszorg. Ook binding hebben met de regio Barneveld is van belang.

Wij zoeken iemand die, op voordracht van de cliëntenraad, vanuit een christelijke levensovertuiging betrokken wil zijn bij deze dynamische zorgorganisatie en daarvoor ook als toezichthouder verantwoordelijkheid wil en kan dragen.

Meer informatie?

Neem dan contact op met de heer J. Telgen, secretaris raad van toezicht via secretariaatraadvantoezicht@norschoten.nl.

De vacature vindt u op www.norschoten.nl.
Reageren kan tot 19 januari 2021.

T 0342-40 40 00

www.norschoten.nl

BELJON
WESTERTERP

recruitment
interim
development

PROJECT-/TEAMLEIDER

ERVAREN EN TERZAKE KUNDIG

GOJON is de afkorting van Gereformeerd Onderwijs Oost-Nederland en betreft een samenwerkingsverband van en voor drie schoolgroepen, namelijk Florion (24 scholen voor primair onderwijs, 3.500 leerlingen), Scholengroep Hannah (12 scholen voor primair onderwijs, ruim 1.700 leerlingen) en Greijdanus (4 vestigingen voor voortgezet onderwijs, 4.000 leerlingen). GOJON Administratie te Zwolle verzorgt de personele en financiële administratie van circa 1.250 medewerkers. Zie ook: goon.nl

- Doet zaken met de drie bestuursorganisaties en borgt de organisatie daarvan.
- Geeft daadkrachtig vorm aan het veranderproces richting een (kosten)efficiënte organisatie.
- Minimaal hbo-opleiding en aanvullende (management-)opleiding. Ervaring met administratieve processen.
- Organisatorisch en strategisch sterk, enthousiasmerend, overtuigingskracht.

Informatie: Greetje Jakobs, 06 50221272, referentienummer R2747

Kijk op beljonwesterterp.nl voor volledig functieprofiel en tijdsplanning

beljonwesterterp.nl

Amsterdam Eindhoven Groningen Heerenveen Hengelo Zwolle

Collega
gezocht!

Kom bij ons
werken als:

Psychosociaal Hulpverlener

8 UUR PER WEEK | LOCATIE SPRANG-CAPELLE

Administratief medewerker

8 UUR PER WEEK | LOCATIE VEENENDAAL

Psychosociaal Hulpverlener (oproepkracht)

VARIABELE UREN | VERSCHILLENDE LOCATIES

Wil jij bijdragen aan
christelijke hulpverlening?

Solliciteren kan tot uiterlijk 4 januari.

Kijk voor meer informatie op
www.stichtingschuilplaats.nl/vacatures

CHRISTELIJKE HULPVERLENING MET PERSPECTIEF

Vacatures

Kom jij ons kantoor in Nederland versterken? Mercy Ships biedt medische zorg in Afrika door de inzet van ziekenhuisschepen met honderden vrijwilligers. Vanwege de groei en ambitie van de organisatie zoeken we op korte termijn naar:

Recruiter Technisch en Algemeen (36 uur)

Relatiebeheerder Grote Gevers/Ondernemers (24 uur)

Communicatiemedewerker (28 uur)

Ga naar
mercyships.nl/vacature

Medische zorg voor ieder mens

TERWILLE

GELOOF IN VRIJHEID

Ben je op zoek naar een nieuwe uitdaging binnen een organisatie waar je met jouw expertise het verschil kan maken? Dan is werken bij Terwille misschien iets voor jou. We zien uit naar jouw reactie.

Wij zijn op zoek naar:

- **Manager Bedrijfsvoering**
36 uur - Groningen
- **Verklingsarts**
24 - 36 uur - Noord Holland
- **GZ-psycholoog**
24 - 36 uur - Groningen
- **GZ-psycholoog**
24 - 36 uur - Noord Holland

www.terwille.nl/vacatures

Terwille is een GGZ-instelling die hulp biedt aan mensen die vastzitten aan verslaving en/of prostitutie. Wij geloven dat ieder mens bestemd is om vrij te zijn en bieden deskundige routes naar herstel. Ieder mens is waardevol en daarom benaderen we mensen vanuit onze christelijke identiteit gelijkwaardig en zonder oordeel of voorwaarden.

Stichting Christelijk Voorgezet Onderwijs Alblasterwaard Vijfheerenlanden in Gorinchem zoekt in verband met de herinrichting van de ondersteunende dienst een

directeur ondersteunende dienst

business controller

adviseur inkoop en beheer

B&T
werving
& selectie

Henk Hendriks
vbent.org
088 20 51 600

TIPS

tarief € 5,78 per regel; tekst wordt achterelkaar doorgezet; opgave via ndadvertenties.nl

FAMILIE EN RELATIES

■ **RELATIEBEMIDDELING**
Bent u het alleen zijn beu? Vind een gelovige partner. www.samen-verder.nl Tel: 088-1303400

PERSONEEL

■ **ALGEMEEN**
Wycliffe Bijbelvertalers Nederland zoekt een "Financieel Medewerker" met hart voor onze doelstelling. Meer info: wycliffe.nl/vacatures

■ **ANOVI KEUKENS** in Berkel en Rodenrijs zoekt een **VERKOOPADVISEUR**. Wil jij veel klantcontact, gedegen adviseren en werken bij een solide familiebedrijf? anovikeukens.nl/vacatures of bel Henry 06-10003480

VAKANTIE BINNENLAND

■ **DRENTHE**
DRENTHE, Exloo: SCHONE, vrijst.,sfeerv.,zeer complete vak.bung. Grote privé tuin: 850m2. Gratis wifi. Schitt. omg.bos/hei! 0591-513947 www.schonebungalow.nl

GELDERLAND

Er even uit? Kom in jan/febr een weekend of (mid)week in ons gezellig vakantiehuis en ontvang 10% korting. www.huisjeinaalten.nl

VRAAG EN AANBOD

ALGEMEEN

Afstuderende vrouw zoekt woonruimte in Groningen of omstreken. In aanmerking kunnen komen voor huursubsidie. T: 06-42753777

VAKANTIEPARK DE KLEINE BELTIES
BOEK NU UW VAKANTIE VOOR 2021
- WWW.KLEINEBELTIES.NL -
TEL: 0523 267 303 | HARDENBERG | OVERIJSEL

Gevangenzorg
Nederland
geloof in herstel

Gevangenzorg
Nederland zoekt een
Financieel Controller
(8-12 uur)

Ben jij scherp op de financiën, met een bewogen hart voor gevangenen? Solliciteer dan!

Zie gevangenzorg.nl/wiewijzijn/vacatures

DE KRANT IN UW VAKANTIE

nd.nl/vakantieservice

Vakantie? Wat doen we met de krant?

- ▶ Bezorgen op een ander (vakantie)adres
- ▶ Bezorging stoppen, bonnen voor gratis krant
Dit kan voor een periode van maximaal vier weken. Bonnen inleveren kan bij elk verkooppunt in Nederland waar het ND verkrijgbaar is. Kijk voor verkoopadressen op nd.nl/losseverkoop
- ▶ Bezorging stoppen

Deze mogelijkheden gelden alleen voor een periode van minimaal 1 week. De digitale krant blijft altijd beschikbaar. Bij bezorging stoppen wordt de eerstvolgende betaling opgeschoven met het aantal dagen dat de krant niet bezorgd wordt. Bezorging in het buitenland is op eigen risico en kost in Europa € 3,30 en buiten Europa € 3,50 per dag.

- ▶ Vul de bon in of geef de wijziging door via nd.nl/vakantieservice

Uw gegevens:

voorletter(s)/naam:

straat: huisnr.:

postcode: plaats:

telefoon (vast): telefoon (mobiel):

e-mail:

Ik/wij gaan op vakantie van t/m:

Uw keuze:

Bezorgen op een ander (vakantie)adres

voorletter(s)/naam:

evt. nummer/kamer/plaats:

straat: huisnr.:

postcode: plaats:

land:

Bezorging stoppen, bonnen voor gratis krant

Bezorging stoppen

- ▶ Deze bon minstens twee weken voor uw vakantie opsturen naar: Nederlands Dagblad Vakantieservice, Postbus 2085, 3800 CB Amersfoort

WEEK51

Hoe kunnen we van betekenis zijn op ons werk? En hoe houden we de balans tussen werk en tijd voor familie, vrienden en ontspanning? Samen met experts zoekt Goed Werk naar antwoorden op dit soort vragen. Goed Werk is een samenwerking tussen de EO, het Nederlands Dagblad en NPO Radio 1 met een maandelijkse podcast, wekelijks twee pagina's in de krant en een LinkedIn-community. Meer lezen? nd.nl/goedwerk

WERKNIEUWS :

BETROKKEN VADERS BELANGRIJK VOOR MENTALE GEZONDHEID KIND

Voor een gezonde, mentale ontwikkeling van een kind, is een betrokken aanwezigheid van de vader van groot belang

Dat blijkt uit onderzoek van de Rutgers-universiteit (New Brunswick, VS), gepubliceerd in vakblad *Social Service Review*. De onderzoekers keken naar de ontwikkeling van vijfduizend kinderen, geboren in de jaren 1998, 1999 en 2000. Gedurende tien jaar, terwijl de kinderen tussen de 5 en 15 jaar oud waren, werd informatie over het gedrag van de kinderen en hun vaders verzameld.

De onderzoekers zagen een duidelijke correlatie tussen de betrokkenheid van vaders en de geestelijke gezondheid en het gedrag van de kinderen. Kinderen die bijvoorbeeld regelmatig speelden met hun vaders, werden voorgelezen en werden geholpen met hun huiswerk, vertoonden minder vaak gedragsproblemen als vechtpartijen op school, pesten en spijbelen.

Kinderen uit armere milieus (officieel: uit gezinnen met een lagere sociaal-economische status) hebben aanzienlijk vaker met mentale en gedragsproblemen te kampen dan kinderen uit gezinnen met een hogere sociaal-economische status. Maar: wanneer een vader consistent aanwezig is in de levens van zijn kinderen, verdwijnt deze kloof tussen armere en rijkere kinderen voor een groot deel, laat het onderzoek zien. De onderzoekers moedigen beleidsmakers aan om te bedenken hoe vaders zo veel mogelijk tijd met hun kroost kunnen doorbrengen. Vooral voor lageropgeleide mannen kan dit, door tal van omstandigheden, lastig zijn. Al ligt de bal ook bij mannen zelf. De afgelopen jaren bleek meermaals uit onderzoek dat Nederlandse mannen nauwelijks besluiten minder uren te gaan werken na de geboorte van hun eerste kind. ◀

TEKST RIMME MASTEBROEK BEELD ISTOCK

Hoe kinderen je ambities kunnen zuiveren

TEKST RIMME MASTEBROEK BEELDBEELD ND, ISTOCK

Ondernemer, coach en youtuber Sanny Verhoeven (35, Sanny zoekt geluk, 88.000 abonnees) dacht dat het moederschap het einde van haar carrière zou betekenen. Haar ambitie is er echter niet minder op geworden. Haar werkuren wel. Verhoeven over de combinatie van moederschap en carrière.

'Mijn man en ik kregen twee kinderen in een jaar. Ze zijn nu 2 en 1 jaar oud. We zijn allebei ondernemers, mijn man en ik, en dachten daarom al veel na over zaken als productiviteit. Toen dit voorjaar de eerste lockdown begon, besloten we direct om in 'blokken' te gaan werken. Om en om werkten we twee uur en dan weer twee uur met de kinderen. Al gauw bleek dat niet te werken. Twee uur is te kort om iets gedaan te krijgen voor je werk. We gingen over naar halve dagen. Aangezien we toen nog in een vrij kleine ruimte in Amsterdam woonden, ging de ander zo veel mogelijk de deur uit met de kinderen. Terugkijkend heb ik het als een leuke tijd ervaren, vooral om zoveel tijd met de kinderen door te brengen.'

geen verzet meer

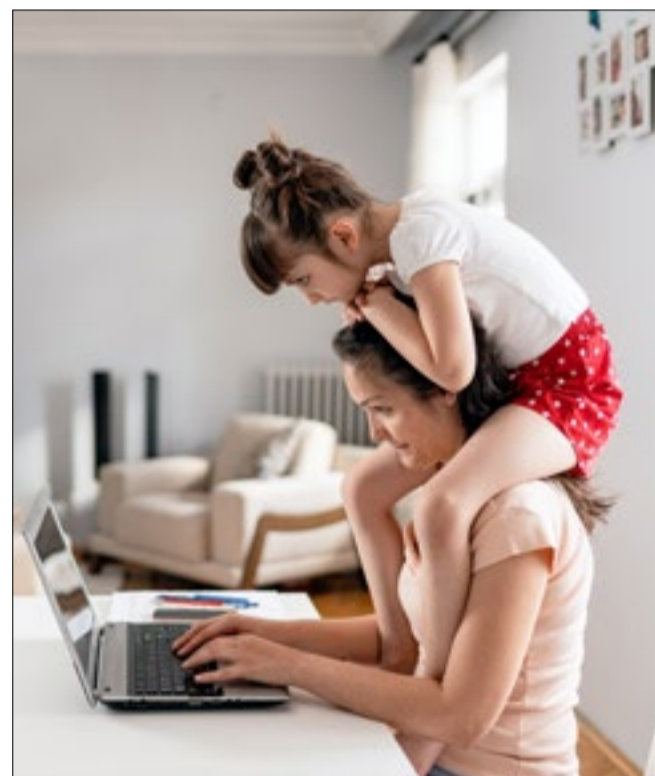
'Normaal gesproken gaan de kinderen twee dagen per week naar de opvang. Mijn man en ik werken allebei vier dagen, of de vijfde werkdag passen opa en oma op. Tijdens de quarantaine-tijd merkte ik in eerste instantie een soort 'verzet' in mij als de kinderen mij kwamen storen, terwijl ik aan het werk was. Ik kon dan wat geïrriteerd "Mama is even aan het werk" zeggen en zag mijn werkende-ik en mijn moeder-zijn als twee losse dingen. Nu, maanden later, heb ik geleerd om het meer samen te voegen. Het ondernemen en moederschap lopen meer door elkaar heen en verzet is er niet meer. Ik voel meer gemak. Als die van twee mij stoort, zeg ik nu: "Wow, wat mooi! Laat het ook maar aan papa of oma zien, mama komt strakjes weer bij je." Wel duidelijk zijn, dus. Dat werkt.'

de lat mag iets lager

'Ik hoor vriendinnen soms zeggen dat ze in deze tijden dezelfde productiviteit, hetzelfde aantal werkuren, als 'normaal' willen halen. Maar het is natuurlijk vrijwel onmogelijk om hetzelfde werk te kunnen doen, terwijl je thuis werkt met een peuter of kleuter in de buurt. Ik heb vriendinnen die dat gesprek met hun baas niet aan durven te gaan. Terwijl het echt belangrijk is om te communiceren dat hetzelfde presteren als voor de coronacrisis niet haalbaar is. Anders voer je de druk op jezelf te hoog op.'

kinderen zuiveren ambities

'Door mijn moederschap kreeg ik veel helderder voor ogen wat ik nu precies wilde. Werk is voor mij minder belangrijk geworden, nu ik weet wat echt belangrijk is. Ik heb besloten om mij voor mijn werk op maximaal drie projecten tegelijkertijd te focussen. Allerlei andere zaken en voorstellen die ik op dat moment krijg, wijs ik af. Het voelt zo lekker om vaak 'nee' te zeggen en je focus helder te hebben. Dat heeft ook met leeftijd te maken. Toen ik nog

jonger was, was ik ontzettend *eager* en pakte ik alles aan om te leren, om beter te worden. Dat is nu anders. Ik had van mijzelf verwacht dat het moederschap al mijn ambities zou dempen, maar dat is niet zo. Twee weken voor mijn eerste zwangerschapsverlof stond ik op naaldhakken voor 500 man nog iets te presenteren. Gekkenwerk, maar ik was heel erg bezig met scoren. Nog even cashen voor ik moeder word, want daarna stopt alles. Maar de ambitie is gebleven, al is deze nu dus zuiverder.' ◀

EN VADERS DAN?

Dit artikel is gebaseerd op een deel van de zesde aflevering van de podcast *Goed Werk* (EO, ND, NPO Radio 1), waarin presentator Arie Boomsma praat met Sanny Verhoeven en hoogleraar cognitieve psychologie Stefan van der Stigchel over de combinatie 'ouderschap en werk'. Wat is de impact van kinderen? Hoe ben je een goede ouder én een goede collega? En wat zijn de verschillen tussen vaders en moeders? De podcast is te beluisteren via je favoriete podcastapp.

de kantoor
specialist.

Slim zitten
€ 285
ex btw

Staan werken
€ 395
ex btw

De slimste thuiswerker van Nederland

Zorg goed voor jezelf en je medewerkers. Wij bieden dé oplossing voor bedrijven die thuiswerken. Geheel ontzorgd van bestelproces, levering aan huis en administratie. Download het lookbook ter inspiratie!

www.slimmethuiswerker.nl

KERST

NEDERLANDS DAGBLAD : 19 DECEMBER 2020

7 : ACHTERGROND

Troosten doe je met je lijf

Aanraking doet wat woorden niet kunnen bereiken. Het brengt je uit het hoofd, naar je lichaam.

15 : GEBEDEN

Bidden in een pandemiejaar

Almatine Leene, Jos Moons en Bernhard Reitsma delen op de pagina's 15, 20 en 28 een kerstgebed en blikken terug op hun afgelopen jaar.

27 : KOKEN

Zoete finale van 2020

'Het eten van comfortfood troost ons bij weemoed, tegenslag, heimwee en verdriet.'

Troost

KERST

DE KERST VAN ESTELA MANTILLA EN CEES MUISSE

In de wereld van Estela staat Jezus centraal

TEKST MARTHA AALBERS BEELD DIRK HOL

'Kerst is het geboortefeest van Jezus van Nazareth. Hij is de centrale persoon in alle tijden en plaatsen, of je nu gelovig bent of niet', zegt Cees Muisse uit Nieuwerkerk aan den IJssel. Zijn vrouw Estela Mantilla vult aan: 'Het zijn de dagen om na te denken over alles wat er gebeurt in deze wereld. In mijn gebouwde wereld staat Jezus centraal, want Hij is de belangrijkste mens op aarde met de belangrijkste boodschap voor ieder van liefde en respect.' Half november begint Estela, lerares Spaans aan een middelbare school, met de opbouw van haar miniatuurwereld in een kamer van haar huis. 'Alle continenten en landen zijn vertegenwoordigd, zelfs de Noordpool en Zuidpool. Uit Peru, waar ik vandaan kom, heb ik bijvoorbeeld verschillende voorwerpen.' Centraal staan Jeruzalem en de kerststal. Cees vindt de wereld van zijn vrouw fantastisch. 'Er is vrede en ieder is op weg naar het wonder van de geboorte van de Mensenzoon, Gods Woord aan allen.'

Met de kerstdagen hoopt het echtpaar samen te komen met hun kinderen Michael en Talitha en hun kleinkind. 'We genieten aan tafel van een kerstdiner en praten erg veel over verschillende onderwerpen zoals religie, politiek, geschiedenis of actuele onderwerpen.' Half januari breekt Estela haar miniatuurwereld af, tot de volgende kerstperiode. ◀

Twaalf miljoen keer Immanuel in oorlogsgebied Jemen

RINKE VERKERK

journalist en verhalenverteller

Nog voordat Jezus twee jaar oud was, pakten zijn vader en moeder zijn spulletjes en liepen dagen met Hem langs de kust: Zijn vlucht naar Egypte. Ik zie Hem zo voor me, tien vingertjes houden stevig de manen van de ezel vast waarop hij zit. Soms zit hij een stuk in een doek op de heup van zijn moeder, met van die lieve babybillen onderin, een hoofdje erbovenuit, en twee uitstekende voetjes langs zij. Ik zie Hem nieuwsgierig om zich heen kijken op de schouders van zijn vader. Soms dribbelt hij zelf een eindje vooruit op twee mollige beentjes. Daar gaat-ie. Immanuel. God met ons.

Immanuel. Die hier is en alles zelf voelt. Die in ons steeds opnieuw geboren wordt. In 2017 bijvoorbeeld in de kleine Fawaz, die ter wereld komt in Jemen, in de havenstad Hodeida. Nog voor hij twee jaar oud is pakken zijn vader en moeder zijn spulletjes en reizen dagen langs de kust: een vlucht naar Aden. Een paar maanden later ligt Fawaz in het El Sadaqah-ziekenhuis tussen dertig andere kinderen, allemaal zo ondervoed en ziek dat ze niet veel meer kunnen dan grommen en kronkelen. Na een maand overgeven en diarree weegt Fawaz nog vijf kilo. Ik zie foto's. Zijn beentjes zijn net twee stokjes. Zijn

ribben steken uit. Zijn buikje is opgezwollen. Zijn ogen lijken veel te groot voor zijn gevlekte hoofdje. Het uiterlijk van een oud mannetje in een lijfje van een baby van anderhalf. Hij is duizelig. Stoïcijns. Zijn moeder geeft hem melk met een spuitje. Ze houden elkaars blik vast. Het kost Fawaz alle moeite om de melk door te slikken. Antiallergene melk, die 30 dollar kost per blik terwijl zijn vader 6 dollar per dag verdient. Hij moet soms kiezen tussen melk voor Fawaz, of eten voor zijn drie andere ondervoede kinderen. Fawaz is één van de 2,4 miljoen kinderen in Jemen die lijden onder ernstige ondervoeding. Eén van de twaalf miljoen die afhankelijk zijn van noodhulp. Fawaz is een wonderbaby. Iedere tien minuten sterft in Jemen een kind aan ondervoeding en de gevolgen daarvan, maar Fawaz verliet na zestig dagen het ziekenhuis, en leeft. Nog.

Jezus had drie wijzen uit het Oosten. Hun gaven waren genoeg om te betalen voor de tijd dat Jezus in Egypte was. Immanuel. Geef ons ogen om licht te zien in Jemens donkere nacht. Maak ons wijs genoeg om de koninkrijkheid te herkennen in alle twaalf miljoen kinderen in wie U twaalf miljoen keer opnieuw geboren bent.

DE TROOST VAN VOORBIJGANGERS ALS LICHT VOOR DE WERELD

TEKST LEO FIJEN

BEELD PETER BEEMSTERBOER EN MAARTEN BOERSEMA

Wat voor troost kan Kerst je bieden in een wereld, lamgeslagen door corona? En waar tref je dat dan aan? Journalist, uitgever en gezicht van KRO-NCRV Leo Fijen vertelt in dit essay over drie momenten waarop hij dit jaar troost vond.

Het licht gaat voor je schijnen als je het niet verwacht. En het komt tot je via mensen die je soms maar heel even hebt gezien. Die mensen brengen je het licht van Kerst en leren ons: in de verborgenheid is Christus geboren. In de luwte van je leven wordt God opnieuw mens. Nooit waar je het verwacht, steeds weer op verrassende momenten en in mensen die maar even je pad kruisen. In voorbijgangers. Zo word je getroost. Zo word ik getroost. En zo wil ik zelf mijn verhaal van troost vertellen in deze dagen van het hoogfeest van Kerst dat laag bij de grond tot me komt, in de herders van vandaag die als engelen troost bieden.

Kerkgangers in de ruïne van de afgebrande kerk van Hoogmade.

1. De zegen komt van beneden

Een paar maanden geleden, nog midden in de zomer, zag ik een oudere heer in een sjofele regenjas heen en weer lopen. Ik kon hem niet plaatsen. Hij was geen zwerver, daarvoor oogde hij nog te verzorgd. Hij was evenmin een plaatselijke bobo, daarvoor bewoog hij zich te anoniem door de bezoekers. Het waren er zo'n vijftig in totaal, in een surrealistische omgeving op een knotsgek moment. Ze zaten verstopt onder poncho's of paraplu's, ze waren halve mummies in regenpakken van hun tenen tot hun kruin. Ze waren kerkgangers in de eerste viering van de totaal geruïneerde Katholieke Kerk in Hoogmade. Ze zaten op klapstoeltjes te wachten tot de viering zou beginnen in de ruïnes van hun zo geliefde dorpskerk, na de fatale brand een jaar geleden.

Dat was de context voor onze ontmoeting, daar sprak ik die oudere heer aan die heen en weer liep met een blocnote die totaal verregend was en waar geen woord meer op te herkennen was. Het was zomer en het was noodweer. Lachend zei de oudere heer me: de regen komt van boven. En gelijk had-ie, want niets hield de regen tegen. En toch bleven die kerkgangers daar zitten, in die ruïne die voor hen nog steeds een heilige ruimte was. Zonder dak, in storm en kou, maar altijd vervuld van hoop in de toekomst, hoe die ook zou worden. In deze apocalyptische ambiance maakte die oude heer zich bekend als kroniekschrijver van deze tijd, als huisarts met veertig jaren van dienstbaarheid en als ereburger van Leiden. Hij was daar met een missie om iedereen die zich alleen gelaten voelde hoop te geven. Daarom schreef hij een boek op eigen kosten, als een licht voor de wereld. Vlak voor Kerst stuurde hij het me toe: als een vierde kaars in de Advent. De gehele opbrengst van de paar duizend boeken gaat naar Onze Lieve Vrouwe van Hoogmade, de naam van de afgebrande kerk. Want een katholieke huisarts laat Maria niet vallen. Niet in de regen van de zomer, maar zeker niet vlak voor Kerst. En zo kwam de regen van boven, maar de zegen van beneden.

KERST

ESSAY

Zuster Anima Christi op Schiphol, op weg naar Siberië.

2. Huize Nazaret

De tweede voorbijganger woont aan het andere einde van de wereld, in een vlakte die op dit moment wordt beheerst door kou, wind, ijs en vorst, aan de randen van Rusland. Heel soms is er even mailcontact.

De laatste keer dat ik haar ontmoette, is meer dan een jaar geleden. Ik bracht haar toen naar de luchthaven, droeg haar koffers en zwaaide haar uit. Het is Anima Christi, een Nederlandse religieuze die bijna altijd lacht, ook nu ze daar in de grootste verlatenheid woont. Zij heeft iets gedaan waar we allemaal van dromen: het roer omgooien en helemaal opnieuw beginnen. Ze was jarenlang de bezielende leider van een snelgroeiende congregatie van blauwe zusters die ook huizen in Nederland hebben. Ze reisde de wereld over, werd op handen gedragen en hoefde niets zelf te doen. Toen haar termijn voorbij was, koos ze de moeilijkste weg en ging ze terug in de anonimiteit. Ze ging aan de slag in de ijsvlakte van Rusland waar het leven zwaar is, waar het geloof bijna ontkend wordt en waar kerken honderden kilometers van elkaar liggen. En toch wilde ze daar een klooster bouwen. Met behulp van twee medezusters. Vaak met tegenwerking van autoriteiten. En toch lukte het haar, want vlak voor Kerst mailde ze me de foto's van het nieuwe verblijf, het huis van de blauwe zusters in de sneeuw van Rusland.

Dat huis heeft Anima Christi 'Nazaret' genoemd, als een verwijzing naar de heilige familie, als een bemoediging voor iedereen. Want haar verhaal leert dat je overal het huis van de heilige familie kunt bouwen. Ook in deze tijden van corona, ook in het godsdienstvijandige Rusland. Als je maar stil kunt worden om de stem van God te horen. Als je maar durft te knielen en in nederigheid kunt bidden. Als je op die manier maar laat zien dat het niet om jou, maar altijd om die Ander gaat. Als je zo kunt leven, wordt God ook in jouw hart geboren. Als je zo kunt geloven, dan kan ieder huis – waar dan ook – als het huis van de heilige familie zijn. Nazareth is dan dichterbij dan je denkt en wordt ons gegeven door passanten als Anima Christi.

'Als je maar stil kunt worden om de stem van God te horen.'

Er is een kindeke...

Gemaakt voor: van:

De kleurplaat van de kerk belandde in de dorpskrant van Maartensdijk.

3. Een Kindeke geboren

Troost komt soms van heel ver via de mail, maar soms ook van heel dichtbij: in het winkelcentrum van mijn dorp Maartensdijk, op zaterdagochtend.

Daar spreek ik Saskia, de baas van onze dorpskrant die ook in vijf andere kernen verschijnt en zo 20.000 adressen bereikt. Ik vraag haar hoe het gaat in deze tijd van corona en of ze het nog redt met de werving van advertenties. Zij vraagt mij of wij het als dorpskerk nog bolwerken, ook naar Kerst toe. Ik vertel haar dat we juist uitpakken, met een kerk die al voor de Advent helemaal in kerstfeer is, met vieringen rond Evensong en Lessons and Carols waarmee we uitpakken. Ook voor dertig mensen, met video's van zingende viertallen die in de montage een heel koor worden en zo toch op kerstavond voor het eerst sinds maart als Maartenskoor weer zichtbaar zijn. Met een tekening ook van de kerststal die door alle kinderen wordt gekleurd en op kerstavond ook alle kinderen aanwezig laat zijn in de kleurplaten die op de schermen worden getoond. Saskia reageert enthousiast, zegt daarop dat we dit voor alle dorpen kunnen doen en vraagt of wij als kerk dit financieel willen steunen. Ik zeg meteen ja en vraag aan de protestantse gemeente of die ook mee wil doen. Nog geen week later staat er in onze dorpskrant een door de kerken gefinancierde paginagrote tekening van de kerststal met daaronder een tekst gericht aan ieder kind: bewaar deze tekening, ga die kleuren, hang de kleurplaat voor je raam, maak daar een foto van, stuur die naar de dorpskrant en kijk twee dagen voor Kerst of jouw kleurplaat wordt afgedrukt in de dorpskrant.

Zo is een toevallige ontmoeting op het dorpsplein, laag bij de grond, als een zegen voor de kerk en als een troost voor alle dorpen. Want voor vele ramen, in straten en op pleinen hangt nu de kleurplaat en is het geloof aanwezig met die ene boodschap: een Kindeke wordt geboren.

KERST

ZIEN EN DOEN

ROMAN

Langzaam maar zeker gaan ze elkaar vertrouwen

Tussen de regels door Rachel Hauck (vert. Margreet van Boheemen). Uitg. KokBoekencentrum, Utrecht 2020. 431 blz. € 22,99

Personal assistant Lexa en hoogleraar literatuur Jett zijn gescheiden. Op een dag krijgen ze een uitnodiging voor een bijeenkomst in een bijzondere, oude bibliotheek in New York. Hoewel beiden niet zitten te wachten op een ontmoeting, gaan ze toch. Dan blijken drie anderen dezelfde invitatie te hebben gekregen: de bejaarde weduwnaar Ed, Uber-chauffeur Chuck en topzakenvrouw Coral. Elk heeft zijn eigen verhaal en problemen. In *Tussen de regels door* beschrijft Rachel Hauck hoe de vijf wildvreemden door bibliothecaresse Gilda in een fraaie ruimte worden neergezet, met de uitnodiging om voortaan elke week bij elkaar te komen. Ondanks aanvankelijke aarzelingen gaan de vijf hier toch op in. Langzaam maar zeker gaan ze elkaar vertrouwen; ze worden zelfs vrienden die bij elkaar hun hart kunnen uitstorten. Stukje bij beetje wordt duidelijk wat er met elk van de hoofdpersonen aan de hand is. Hauck heeft weer een fijne roman afgeleverd. Het verhaal leest soepel: vlotte tekst, humor, spanning en een modern verpakte Boodschap. 'De uitnodiging geldt voor iedereen, maar je moet hem wel aannemen.' Mooi boek voor op de bank in de corona-kerstvakantie. ◀

TEKST Marianne Hoksbergen

ROMAN

Lugubere nabootsing in poppenhuis

De kamer met de gesloten deur Jamie Jo Wright (vert. Gerda Lok-Bijzet). Uitg. KokBoekencentrum, Utrecht 2020. 398 blz. € 21,99

In de zomer van 1945 vindt Imogen Grayson tot haar verbijstering het lichaam van haar geliefde zusje Hazel. Ze is dood, vermoord in haar eigen slaapkamer. Daarmee begint de roman *De kamer met de gesloten deur* van de Amerikaanse auteur Jamie Jo Wright. Een speurtocht naar de dader, onder leiding van Imogens broer Chet, leidt nergens toe. Zeventig jaar later ontdekt Aggie Dunkirk in de gesloten studeerkamer van haar oma, Mumsie, een bijzonder poppenhuis. In de zolderkamer daarvan is de moord op een jonge vrouw in scène gezet. Als Mumsie erachter komt dat Aggie de lugubere nabootsing heeft gevonden, zwijgt ze in alle talen over de betekenis ervan. De jonge vrouw laat het er echter niet bij zitten en zoekt samen met archeoloog Collin O'Shaughnessy naar de waarheid. Vervolgens vinden er allerlei bizarre, griezelige gebeurtenissen plaats en voelt Aggie zich bedreigd.

Het thema van het verhaal, moordscène in een poppenhuis, is intrigerend. Het verhaal zelf valt tegen. Het is warrig, leest niet soepel en wordt af en toe zeurderig melodramatisch. Jammer. ◀

TEKST Marianne Hoksbergen

GADGET

Sluit het oude jaar af en geef richting aan het nieuwe

YearCompass. Gratis te downloaden via yearcompass.com

Het is bijna niet voor te stellen, maar het roerige jaar 2020 is alweer bijna ten einde. Het moment om stil te staan, terug te kijken en een blik vooruit te werpen. Maar hoe doe je dat op een gestructureerde manier?

Voor dit moment is het YearCompass in het leven geroepen. Dit gratis werkboek, dat je in diverse talen kunt downloaden, bestaat uit twintig pagina's met bijzondere, persoonlijke en soms confronterende vragen over het jaar dat achter je ligt en het jaar dat gaat komen. Bedoeld als hulpmiddel bij reflectie op jezelf, je relaties en je werk, met de jaarwisseling als ankerpunt.

Wat waren de mooiste momenten? Op welke werkprestaties ben je het meest trots? Met welke mensen ga je de banden opnieuw aanhalen? Maar ook: wie of wat moet je nog altijd vergeven? Om welke redenen ga je het komend jaar meer van jezelf houden? En wat moet je laten varen om met een gerust hart een nieuwe start te kunnen maken?

Het zijn geen lichtzinnige vragen – maar het YearCompass is dan ook geen lichtzinnig project. Het is een van oorsprong Hongaars concept, in 2013 bedacht door een groep vrienden uit Boedapest. Inmiddels is het uitgegroeid tot een ware non-profitbewe-

ging, geleid door een klein kernteam van alumni van de Semmelweis University en de Budapest University of Technology & Economics.

Het werkboek wordt elk jaar opgesteld in samenwerking met een toegewijde club van ruim honderd vrijwilligers, die ook de vertaling op zich nemen. Dat laatste is een mondiale megaklus – het boek is namelijk verkrijgbaar in maar liefst 48 talen, van Portugees tot Filipijns en van Suomi tot Esperanto.

Vorig jaar gingen wereldwijd ruim een miljoen mensen aan de slag met het YearCompass. Bij het invullen ervan hoort zelfs een 'global event', dat plaatsvindt tussen 26 december en 6 januari, en waarvoor je je via Facebook kunt aanmelden. Maar vul je je kompas liever thuis in, bij een dampende kop thee, met een mooi muziekje aan en in het schijnsel van je kerstboom, dan is dat ook helemaal prima. ◀

TEKST Robin van Deutekom

GADGET

Meubels van peperkoek

Gingerbread Høme. Gratis te downloaden via ikea.com/ca

Van kalkoen tot kerstpudding – 'the most wonderful time of the year' kent overall zijn eigen eettradities. In Scandinavië, de VS en Canada is het gebruikelijk om samen met de kinderen peperkoekhuisjes te bakken. Meestal zijn deze rechthoekig, rechtaan: zes rechthoeken voor de muren en het dak, twee driehoeken ter ondersteuning en dan losgaan met een bak glazuur en een lading ronde zuurtjes. De Zweedse meubelgigant IKEA besloot dat het allemaal wel wat creatiever kon. Op de site van IKEA Canada plaatsten ze gratis instructies voor een peperkoekbed, een peperkoeksalontafel en peperkoekoorfauteuil. Je kunt zelfs aan de gang met het bekende schapenvachtje, in koekvorm, al klinkt dat niet zo heel lekker. Zo maak je van je gingerbread house een echte gingerbread hōme (grapje natuurlijk, die ö). ◀

TEKST Robin van Deutekom

PODCAST

Hoe grote wereldrijken ten onder gingen

Fall of Civilizations. O.a. te beluisteren via Spotify en YouTube, of fallofcivilizationspodcast.com

In de podcast *Fall of Civilizations* neemt journalist en historicus Paul M.M. Cooper je mee op reis langs wereldrijken van weleer, zoals die van de Maya's, de Han-dynastie en de Groenlandse Vikingen. Hoe was het om in dit soort rijken te leven? Wat veroorzaakte hun opkomst en – belangrijker nog – hun ondergang?

De afleveringen zijn lekker lang, en worden ook steeds langer: de eerste, over Romeins Brittannië, duurt een uur, terwijl de meest recente, over het Byzantijnse Rijk, maar liefst 3,5 uur beslaat. Maar dan ben je in één middag wel helemaal bijgepraat over duizend jaar wereldgeschiedenis. Het maakt *Fall of Civilizations* tot heerlijk luistermateriaal voor de donkere dagen. ◀

TEKST Robin van Deutekom

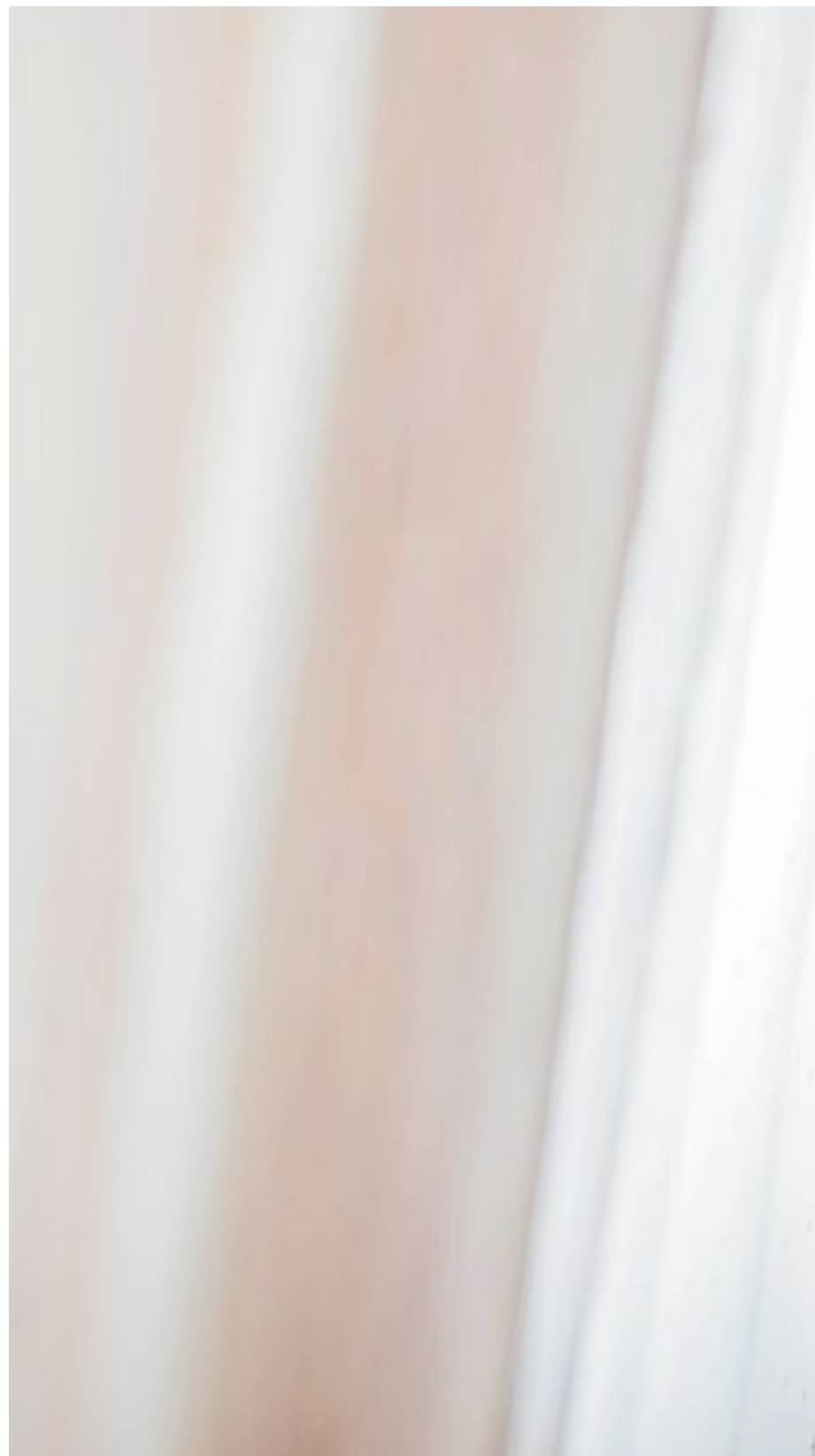
TROOSTEN DOE JE MET JE LIJF

TEKST ELINE KUIJPER BEELD ISTOCK

Iemand niet kunnen troosten met een knuffel of een hand op de schouder is onmenselijk, zeggen beroepsaandrakers. Zelfs wie troost bij God zoekt, kan daarbij de aanraking van een mens goed gebruiken. Waarom fysiek contact onmisbaar is voor mensen met verdriet.

KERST

ACHTERGROND

Wie een dierbare ziet huilen zal de neiging nauwelijks kunnen onderdrukken: voor je het weet heb je een hand uitgestoken om te troosten. Of het nu een stevige knuffel is of alleen een hand op de knie, op het moment dat twee lichamen elkaar raken, gebeurt er iets: schouders zakken, ingehouden tranen schieten los en na verloop van tijd volgt ontspanning. Aanraking doet wat woorden niet kunnen bereiken. Het brengt je uit het hoofd, naar je lichaam. Juist daar is troost het hardste nodig, want voelen doe je met je lijf.

Dat aanraking mensen dieper raakt dan woorden, weten mensen die er hun beroep van hebben gemaakt, zoals haptotherapeut Ivo Lindner. Bij haptonomie is aanraking een belangrijk middel bij de behandeling van mensen met psychosomatische klachten. 'Cliënten geven vaak aan dat ze bij een psycholoog nog een beetje om de zaak heen kunnen draaien', vertelt Lindner. 'Met woorden kunnen ze hun ware gevoel nog een beetje afschermen. Maar bij mij op de behandelbank lukt dat niet. Daar spreekt de taal van het lijf, en het lijf liegt niet.' Hoewel het advies voor zijn beroepsgroep momenteel luidt om cliënten niet aan te raken, doet Lindner dat in een enkel geval toch. Met gedesinfecteerde handen, een mondkapje op en zijn gezicht afgewend. 'Ik probeer zo toch in de taal van het lichaam te komen.'

Lindner wijst erop dat Jezus in de evangeliën continu mensen aanraakt. 'In de grondtekst van de Bijbel wordt daarvoor het woord haptēin gebruikt. Daar is haptonomie van afgeleid. Haptēin is wat anders dan een kopje of een stoel vastpakken. Het is een bevestigende aanraking, die helend en genezend werkt. Dat is precies wat Jezus doet.'

tranen

Dat aanraking voor ontspanning en troost zorgt, heeft alles te maken met de aanmaak van het hormoon oxytocine, wat bekend staat als knuffelhormoon. Dat is nodig om stress te kun-

nen reguleren. Bovendien zorgt aanraking voor ontspanning van het zogeheten parasympatische zenuwstelsel, legt Tjitske Volkerink uit. Ze is eigenaar van het Christelijk Spiritueel Centrum, waar ze onder meer massages aanbiedt. 'Het parasympatische zenuwstelsel zorgt ervoor dat het lichaam tot rust kan komen en kan herstellen.' Ze ervaart dat aan den lijve in haar praktijk. Onder haar handen komen vaak de tranen los, vertelt ze. 'Mensen kunnen nog zo goed voor zichzelf zorgen, als ze niet worden aangeraakt, bouwt er spanning op in hun lichaam.' Sinds de coronacrisis heeft ze het drukker dan ooit. 'Ik hoef nu niet meer uit te leggen waarom een massage geen luxeproduct is. Mensen ervaren zelf hoezeer ze het missen om aangeraakt te worden.' Zo kwam er een gepensioneerd man bij haar die zijn vrouw had verloren. Hij had een prima band met zijn kinderen, maar kon door hen niet voldoende aangeraakt worden. 'Zodra ik met mijn handen in de buurt van de zijne kwam, gréép hij ze vast. Hij liet zo openlijk zien hoe graag hij aangeraakt wilde worden, dat raakte me.' Hoe kunnen we elkaar troosten nu we anderhalve meter afstand moeten houden? Eigenlijk kan dat niet, vinden Volkerink en Lindner. Ze pleiten daarom voor een klein beetje burgerlijke ongehoorzaamheid bij mensen die eenzaam zijn of iemand hebben verloren. 'Als iemand heel verdrietig is, moet je gewoon naast diegene gaan zitten', zegt Volkerink. Van

'Bij mij spreekt de taal van het lijf, en het lijf liegt niet.'

‘Na een biecht raak ik aan, dat is onvervangbaar.’

eenvoudigweg dichtbij komen, zelfs zonder aanraken, kan een troostende werking uitgaan. ‘Als iemand dichtbij staat of zit, kom je in elkaars persoonlijke zone: de ruimte die we innemen buiten onze huid. We hebben het nodig om mensen daar binnen te laten komen, het is de ruimte waarin we elkaar ontmoeten.’ Sommige cliënten adviseert ze daarom om met één of twee mensen af te spreken de anderhalve meter afstand niet te houden. Niet onbezonnen tegen de regels in, maar weloverwogen, omwille van menselijkheid. Haptotherapeut Lindner geeft zijn cliënten datzelfde advies. Knuffelmaatjes zoeken, noemt hij dat. ‘Ik denk bijvoorbeeld aan een vrouw die alleen woont en eraan lijdt dat ze niet meer wordt aangeraakt. Zij heeft bij een bevriend gezin afgesproken dat ze er tijdelijk als een soort extra gezinslid bij hoort. Dat zijn de mensen die haar vasthouden en dat helpt haar door deze tijd heen.’

zegen

Zelfs wie troost zoekt bij God kan daarbij de hand van een ander mens goed gebruiken. Zo schrijft de anglicaanse priester Samuel Wells in zijn boek *Oog in Oog* over het belang van aanraking in pastoraat. ‘God is even dichtbij als de hand op je hoofd gelegd wordt.’ Precies zo spreekt ook de oud-katholieke aartsbisschop van Utrecht, Bernd Wallet, over aanraking.

Hij vindt het een enorm gemis dat gelovigen voorafgaande aan de eucharistie elkaar niet meer de hand geven, maar enkel naar elkaar knikken. En dat mensen die een persoonlijke zegen krijgen – omdat ze om welke reden dan ook de heilige communie niet ontvangen – geen hand op hun hoofd krijgen. ‘Normaal leg je de handen op het hoofd en bid je om de nabijheid van Christus. Dat kan nu niet. Ik sta daar dan van anderhalve meter wat te zwaaien.’

Een aanraking maakt algemene woorden als ‘genade’ en ‘vergeving’ ineens concreet en persoonlijk, vertelt Wallet. Daarom maakt hij bij twee kerkelijke rituelen een uitzondering op de regel van anderhalve meter afstand: de biecht, die eindigt met het sacrament van verzoening, en de ziekenzalving, die eindigt met een sacramentele zegen. ‘Na een biechtgesprek raak ik mensen aan, omdat de handoplegging een onvervangbaar teken is van Gods vergevende kracht. Ik ben niet degene die vergeeft, dat is God. Hij is het die zijn handen op je legt, zo waarlijk als deze hand op jou ligt. Dat is niet te vervangen met woorden.’

Ook bij de ziekenzalving heeft de handoplegging een troostende werking, weet Wallet uit ervaring. ‘Ik maak heel vaak mee dat mensen na zo’n aanraking een heel andere gelaatsuitdrukking krijgen. Het geeft innerlijke vrede en genezing, ook veel van mijn collega’s getuigen daarvan.’

Wallet waarschuwt dat je het gemis van aanraking niet op moet vullen door meer te gaan praten. ‘Een paar rake woorden kunnen mij kippenvol bezorgen. Maar die woorden hebben stilte nodig om hun werk te doen. Dan voel ik dat mijn lijf wordt geraakt en ik er als mens volledig bij betrokken ben, met geest en lichaam. Dan ervaar ik troost.’ Stilte voedt een verlangen, zegt Wallet. ‘Stilte kun je inzetten als handeling om geraakt te worden: God is hier, ik ben hier, we zitten samen hier. Zo basaal kan troost zijn.’ ◀

Een kaarsje voor mijn buurman

Een klein gebaar maakt
een wereld van verschil!

niet alleen

Maak ook een klein gebaar en ga naar:

nietalleen.nl | [#eenkleingebaar](https://twitter.com/eenkleingebaar)

‘Genoeg is genoeg als je zwanger bent’

TEKST HARMKE ZONNEBELD BEELD DICK VOS

Charlotte Verloop-Brandhorst (27) uit Bergschenhoek verwacht in maart haar eerste kindje. ‘Het mooie van zwanger zijn in deze adventsperiode is dat er twee hoopvolle gebeurtenissen samenkomen.’

‘Dat wij kinderen willen, stond voor mijn man en mij altijd al vast, maar wanneer ben je er samen echt aan toe? Toen we besloten ervoor te gaan was ik al snel zwanger. We zijn heel dankbaar dat ik zo snel in verwachting raakte. Op dit moment ben ik zevenentwintig weken zwanger en ik vind het vooral heel leuk. Natuurlijk ben ik soms moe en word ik steeds minder mobiel, maar op de gewone klachten na verloopt de zwangerschap heel voorspoedig. Vanaf het begin voel ik mij heel verantwoordelijk voor ons kindje: slaap ik wel genoeg, eet ik gezond en heb ik niet te veel stress? Ik vind mijn baan in de communicatie heel leuk en ben geneigd vaak nog even door te gaan, maar nu werk ik niet meer over: genoeg is genoeg als je zwanger bent.’

Ik ben benieuwd hoe het straks gaat als de baby geboren is. Ik zie het eerste jaar best rooskleurig in, alleen tegen de onderbroken nachten zie ik op. Mijn man en ik bespreken ook samen hoe we tijd voor elkaar blijven maken. Zodra het kan willen we na de geboorte van onze baby graag weer een avondje of nachtje samen weg. Ik heb nog geen idee wanneer dat zal zijn, dat ligt natuurlijk helemaal aan wat voor kindje we krijgen.

Het mooie van zwanger zijn in deze adventsperiode is dat er twee hoopvolle gebeurtenissen samenkomen. Kerst ervaar ik altijd als een reminder van de hoop die God geeft en het doel dat wij in ons leven hebben. De verwachting die bij Kerst hoort, krijgt nu door mijn zwangerschap nog eens extra betekenis. Het is zo bijzonder dat er in mij een mensje groeit met alles erop en eraan en dat we mogen uitkijken naar zijn of haar komst. Ik weet dat het geboren wordt in een wereld waar van alles aan de hand is en tegelijk vind ik het hoopvol dat op die wereld nog steeds kinderen geboren worden die in liefde worden opgevoed en iets positiefs kunnen bijdragen. Voor onze baby hoop ik dat die altijd zichzelf kan zijn en zich nooit hoeft te schamen voor wie hij of zij is. Thuis willen we ons kindje laten voelen dat het enorm geliefd is, niet alleen door ons maar ook door God.’ ◀

‘We zijn heel dankbaar dat ik zo snel in verwachting raakte.’

LICHT IN DE DUISTERNIS

TEKST JAAP-HARM DE JONG BEELD PIXNIO

Met zijn allen naar de kerk met Kerst kan dit jaar niet. We kunnen wel in kleine kring samenkomen. Theoloog en spreker Jaap-Harm de Jong maakte deze kleine liturgie om thuis Kerst te vieren.

Liturgie

Bid met elkaar

Heer, open mijn lippen.
En mijn mond zal uw lof verkondigen.
Van zonsopgang tot zonsondergang
moet uw naam worden geloofd.

God, kom mij te hulp,
Heer, haast U mij te helpen.
Eer aan de Vader en de Zoon en de heilige Geest
zoals het was in het begin en nu en altijd
en in de eeuwen der eeuwen. Amen.

Steek de kaars aan

Lees Lucas 1:76-79

En jij, kind, jij zult genoemd worden: profeet van de Allerhoogste, want voor de Heer zul je uit gaan om de weg voor hem gereed te maken, en om zijn volk bekend te maken met hun redding door de vergeving van hun zonden. Dankzij de liefdevolle barmhartigheid van onze God zal het stralende licht uit de hemel over ons opgaan en verschijnen aan allen die leven in duisternis en verkeren in de schaduw van de dood, zodat we onze voeten kunnen zetten op de weg van de vrede.

Luister samen 'Als alles duister is' door Sela

'Ontsteek dan een lichtend vuur dat nooit meer dooft'

KERST

LITURGIE

Bid met elkaar Psalm 27

De HEER is mijn licht, mijn behoud,
wie zou ik vrezen?

*Bij de HEER is mijn leven veilig,
voor wie zou ik bang zijn?*

Kwaadwilligen kwamen op mij af
om mij levend te verslinden,
mijn vijanden belaagden mij,
maar zij struikelden, zij vielen.

Al trok een leger tegen mij op,
mijn hart zou onbevreesd zijn,
al woedde er een oorlog tegen mij,
nog zou ik mij veilig weten.

Ik vraag aan de HEER één ding,
het enige wat ik verlang:
wonen in het huis van de HEER
alle dagen van mijn leven,
om de liefde van de HEER te aanschouwen,
hem te ontmoeten in zijn tempel.

Hij laat mij schuilen onder zijn dak
op de dag van het kwaad,
hij verbergt mij veilig in zijn tent,
hij tilt mij hoog op een rots.

Daarom heft zich mijn hoofd
fier boven de vijanden rondom mij,
ik wil offers brengen in zijn tent,
hem juichend offers brengen,
ik wil zingen en spelen voor de HEER.
Hoor mij, HEER, als ik tot u roep,
wees genadig en antwoord mij.

Mijn hart zegt u na:
'Zoek mijn nabijheid!'
Uw nabijheid, HEER, wil ik zoeken,
verberg uw gelaat niet voor mij,
wijs uw dienaar niet af in uw toorn.

U bent mij altijd tot hulp geweest,
verstoot mij niet, verlaat mij niet,
God, mijn behoud.

Al verlaten mij vader en moeder,
de HEER neemt mij liefdevol aan.

Wijs mij uw weg, HEER,
leid mij op een effen pad,
bescherm mij tegen mijn vijanden,
lever mij niet uit aan mijn belagers.

Valse getuigen staan tegen mij op
en dreigen met geweld.

Mag ik niet verwachten
de goedheid van de HEER te zien
in het land van de levenden?
Wacht op de HEER,
wees dapper en vastberaden,
ja, wacht op de HEER.

Luister samen 'Geef kostbaar licht' van Mensenkinderen

'Geef, kostbaar licht, ons uw helderheid, dat wij
Christus kennen voor altijd.'

Wees drie minuten stil met elkaar (of eventueel langer, als men al gewend is langere tijd stil te zijn)

Overdenk in deze stilte de vraag: waar heb jij de
afgelopen tijd Gods licht opgemerkt, ook als de
omstandigheden misschien donker waren?
*Luister samen 'Morgen zal ik er zijn' van Lars Gerfen
en Reyer*

'Heer, maak ons hart bereid. Wij zien verlangend,
vol verwachting naar U uit.'

Licht doorgeven

Iedereen pakt een waxinelichtje en steekt dit aan
de grote kaars aan. Deel met elkaar hoe je het licht
van God met je mee wilt dragen voor jezelf de komende
tijd en hoe je wat je ontvangen hebt van het licht kunt
uitdelen aan de mensen om je heen. Neem de tijd voor
dit onderdeel, maar beperk je tot wat ieder wil delen,
zonder te reageren op elkaar. Bied ruimte aan wie een
kort gebed wil uitspreken.

Wees opnieuw drie minuten stil met elkaar (of eventueel langer, als men al gewend is langere tijd stil te zijn)

Luister samen 'Light Will Dawn' van Rivers & Robots

'Though darkness surrounds, the Lord will arise
and light will dawn across this land.'

Bid met elkaar het Onze Vader

*Onze Vader in de hemel,
laat uw naam geheiligd worden,
laat uw koninkrijk komen
en uw wil gedaan worden
op aarde zoals in de hemel.*

Geef ons vandaag het brood
dat wij nodig hebben.

*Vergeef ons onze schulden,
zoals ook wij hebben vergeven
wie ons iets schuldig was.*

*En breng ons niet in beproeving,
maar red ons uit de greep van het kwaad.
Want aan u behoort het koningschap, de macht
en de majesteit tot in eeuwigheid. Amen.*

Luister met elkaar 'Nunc Dimittis' van Voces8

**Sta op, kijk elkaar aan en zeg tot de ander: Jezus
Christus, Gods licht, ook voor jou.**

THEMA: LICHT IN DE DUISTERNIS

Voor velen heeft 2020 aangevoeld als een donker
jaar. Richting Kerst is dat gevoel des te sterker. Niet
samen te kunnen vieren zoals anders – in de kerk,
met familie of vrienden – is schraal. We hunkeren
naar iets troostrijks, naar licht in de duisternis.
Daarom juist dit thema voor deze liturgie. Het doel
is om vanuit verschillende invalshoeken zicht te
krijgen op hoe God – in Jezus Christus, als kind
gekomen naar deze aarde – doorbreekt in onze
duisternis. Durf de duisternis onder ogen te komen
en durf Gods licht daarover te laten schijnen. Hij
noemt zijn zoon Immanuel. God met ons. Ook in
donkere tijden.

VOORBEREIDINGEN

Wie in alle rust een thuisliturgie wil volgen, doet er
wijs aan zich goed voor te bereiden. Kies iemand uit
die het geheel leidt. Deze persoon leest alle
normaal gedrukte teksten. Alle teksten die cursief
gedrukt zijn, spreek je met elkaar uit. Zorg dat een
kaars, waxinelichtjes en lucifers klaarliggen en zorg
dat de liederen klaar zijn om afgespeeld te worden.
Print alle teksten uit, zodat die kunnen worden
meegelezen. Geef iedereen een comfortabele plek
om te zitten. Zet telefoons op stille stand of uit. Knip
de afbeelding bij deze liturgie uit en hang deze op
een voor iedereen goed zichtbare plek. Neem een
kort moment stilte, zodat iedereen met een open
houding deel kan nemen aan wat komen gaat.

MET KINDEREN?

Deze liturgie is ook geschikt voor (oudere) tieners.
Er wordt relatief weinig participatie gevraagd, dus
ook wie zich onwennig voelt, kan redelijk anoniem
meedoen. Dit geldt overigens ook voor
volwassenen. Geef alle deelnemers steeds de
ruimte om in stilte mee te doen. Voor jongere
kinderen zullen de langere gebeden, momenten
van stilte en volwassen liederen lastiger zijn. Kort
voor hen de liturgie in. Steek de kaars aan. Luister
naar het lied 'Vlammetje' van Trinity. Praat met
behelp van het waxinelichtje over hoe je Gods licht
kunt ontvangen en doorgeven. Durf ook stiltes in te
lassen. Starend in een vlammetje houden jonge
kinderen dat best een tijdje vol. Vier zo met elkaar
dat Gods licht sterker is dan het donker.

MORGEN ZAL IK ER ZIJN

In de rooms-katholieke liturgie worden in aanloop
naar Kerst, van 17 tot en met 23 december, de
O-antifonen gezongen. Het gaat om zeven namen
voor de Messias, steeds voorafgegaan door de
uitroep 'O'. In het lied van Lars Gerfen en Reyer
komen ze alle zeven terug. Het zijn
achtereenvolgens Sapientia (Wijsheid, Spreuken
8:1-6), Adonai (Heer, Deuteronomium 10:16-22), Radix
Jesse (Wortel van Jesse, Jesaja 11:1-10), Clavis David
(Sleutel van David, Jesaja 22:20-22), Oriens
(Opgaande Zon, Maleachi 4: 1-3), Rex Gentium
(Koning der volken, Jeremia 10: 1-7) en Emmanuel
(God-met-ons, Jesaja 7: 14). De eerste letters
vormen, beginnend bij de laatste en eindigend bij
de eerste, de woorden ERO CRAS staan. Die Latijnse
woorden betekenen 'Morgen zal ik er zijn' en is de
titel van het eerdergenoemde lied.

NUNC DIMITTIS

Toen Jezus door zijn ouders werd voorgesteld in de
tempel, ontmoetten ze daar Simeon. Volgens de
tekst in Lucas 2:25-35 was hij rechtvaardig en vroom
en wachtte hij op de komst van de Messias. Door de
Geest herkent hij in Jezus de gezalfde waar hij op
hoopte. Hij neemt het kind in de armen en spreekt
van 'een licht dat geopenbaard wordt aan de
heidenen'. Zijn woorden worden 'de lofzang van
Simeon' genoemd. Ze worden in de rooms-
katholieke liturgie dagelijks gezongen voor het
afsluitende gebed van de complete. De eerste
woorden in het Latijn luiden 'Nunc Dimittis'. In het
Nederlands 'nu laat heengaan'. Het afsluitende lied
van deze liturgie bevat de complete Latijnse tekst
van deze lofzang en voegt daaraan toe de laatste
drie, dik gedrukte slotregels van het
openingsgebed van deze liturgie.

Uw gift is dubbel zoveel waard

Doe mee
met de
verdubbelings-
actie

17 miljoen mensen sterven jaarlijks door het gebrek aan gezondheidszorg. Mercy Ships gaat de strijd aan met deze nood en bouwt momenteel een tweede ziekenhuisschip, de Global Mercy.

Speciaal hiervoor is er een verdubbelingsactie. Iedere gift tot een bedrag van 325.000 euro wordt verdubbeld door bevriende sponsors. De opbrengst gaat naar de inrichting van het nieuwe schip. Doet u mee?

Geef via
Tikkie:

Of ga naar
mercyships.nl/doemee!

Juist nu hebben we Uw heiligheid nodig

Heilige verwondering,

Drie-ene God, als ik nadenk over de geboorte van een baby dan is dat een wonder op zichzelf. Ik mocht dat zes maanden geleden weer meemaken. Na negen maanden van minuscuul wezentje naar een volwaardig en vertederend mensje. Daar kun je alleen maar verwonderd naar kijken. Maar Uw geboorte, Here, is de verwondering voorbij. U bent God die mens geworden is. De heilige Schepper die op een onheilige en onverwachte plek deel raakt van de schepping. Kwetsbaar en afhankelijk van mensen.

U wordt in de aankondiging aan Maria een heilig kind genoemd. Niet omdat U boven lijden en moeite verheven zou zijn, of omdat U er totaal anders uitziet dan de andere schepselen, maar omdat U nog steeds God bent! Omdat U kon genezen, woorden van leven sprak en de relatie met Uw Vader perfect was. Maar U achtte Uzelf niet zo heilig dat U ver bleef van alles wat onheilig is. U zocht juist het onheilige op: zij die ziek waren, verstoten door de samenleving, of bloed aan hun handen hadden.

In deze coronatijd lijkt het soms of we extra onderscheid maken tussen wat heilig is en wat niet. We moeten ons terugtrekken als we ziek zijn en kunnen niet vrij bewegen. We dragen mondkapjes, omdat besmetting overal op de loer ligt en komen in de kerk is slechts voor een paar mensen weggelegd. Zelfs kraambezoek is anders en veel familie ziet de nieuwe spruit pas veel later dan men zou willen.

Juist nu hebben we Uw heiligheid zo nodig. Dank dat U de aarde bent komen heiligen zodat elk mens en elk plekje gevuld kan worden met uw liefde. Wilt U ons helpen om juist op die plekken waar we het niet verwachten, verwonderd te zijn over Uw heilige aanwezigheid in onze afhankelijkheid en kwetsbaarheid? Zoals U dat in de kribbe bent.

Amen

‘Deze decembermaand leef ik heel anders naar Kerst toe dan voorgaande jaren’

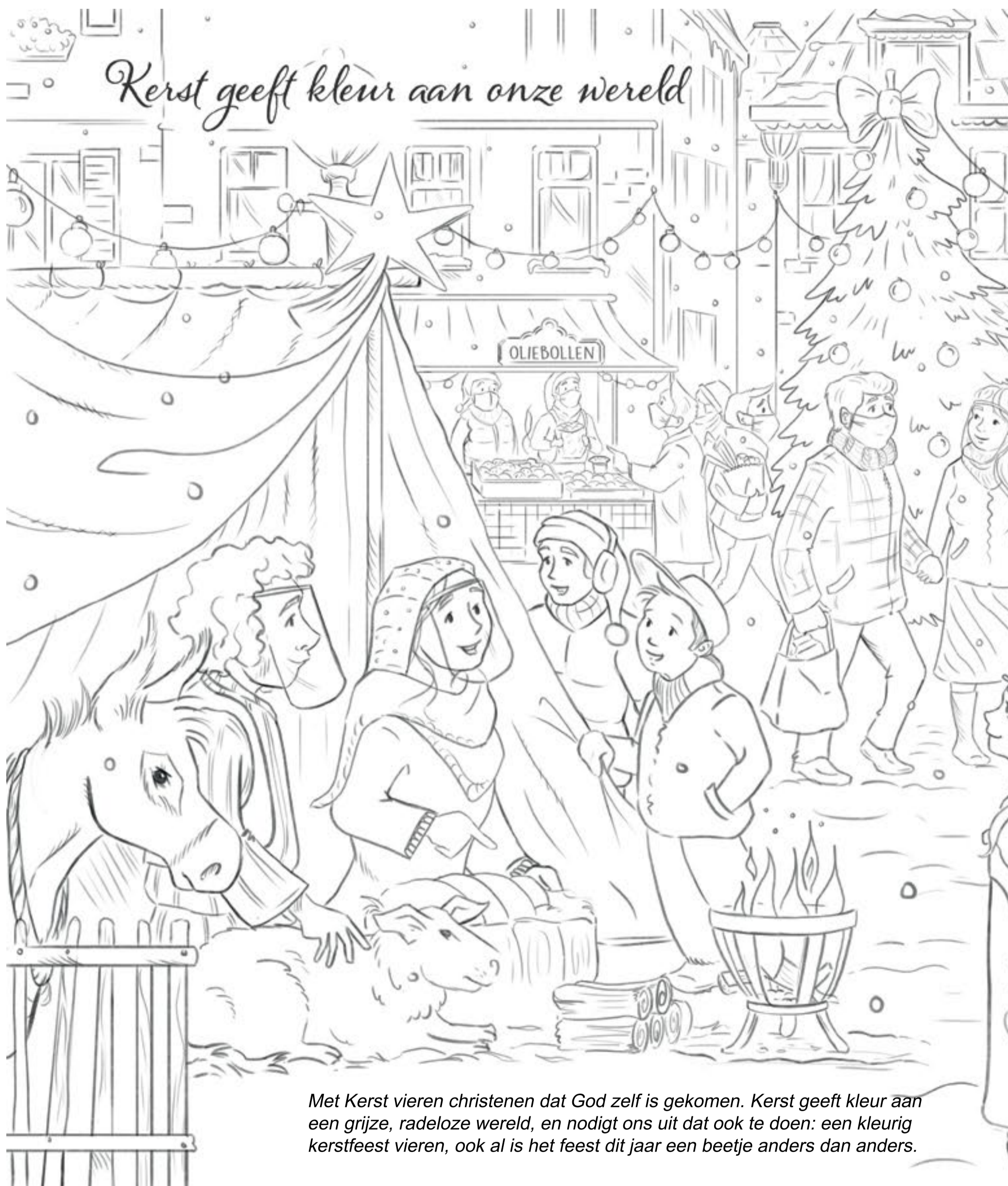
TEKST ALMATINE LEENE BEELD DICK VOS

‘Voor mij was dit een jaar van grote veranderingen’, vertelt theoloog Almatine Leene. ‘Ik kreeg een nieuwe baan als predikant van de vrijgemaakt-gereformeerde gemeente in Hattem-Noord, verhuisde midden in de coronatijd van Zuid-Afrika naar Nederland en werd vorige maand gekozen tot nieuwe Theoloog des Vaderlands. Al die veranderingen had ik een jaar geleden niet kunnen bedenken. Het is fijn om weer in Nederland te zijn en dichterbij mijn ouders te wonen, maar ik voel ook heimwee naar Zuid-Afrika. Ik mis het mooie landschap, de cultuur, onze vrienden en de gemeenteleden van de Nederduitse Gereformeerde Kerk waar ik predikant was. Het allermooiste van dit jaar is dat mijn man en ik in al die veranderingen Gods leiding hebben ervaren. We hebben ervaren hoezeer Hij betrokken is op ons leven en dat is enorm bemoedigend.

Deze decembermaand leef ik heel anders naar Kerst toe dan voorgaande jaren. Dat komt door onze verhuizing. In Zuid-Afrika is het nu hartje zomer. Omdat de meeste mensen met Kerst op vakantie zijn, vierden wij onze kerstdienst altijd al in november. Dit jaar leef ik bewuster toe naar Kerst doordat deze maand daadwerkelijk in het teken staat van het toeleven naar Kerst en Kerst zelf. Ook de sfeer is anders dan de afgelopen zestien jaar toen ik in Zuid-Afrika woonde. Hier in Nederland zijn lichtjes en kaarsen heel belangrijk, terwijl die geen rol spelen als het hartje zomer is. Dat heeft mij aan het denken gezet: hoe bepalend is sfeer voor de beleving van Kerst?’ ◀

KERST

KLEURPLAAT

Met Kerst vieren christenen dat God zelf is gekomen. Kerst geeft kleur aan een grijze, radeloze wereld, en nodigt ons uit dat ook te doen: een kleurig kerstfeest vieren, ook al is het feest dit jaar een beetje anders dan anders.

KERST
KLEURPLAAT

ZOAC

van noodhulp
naar wederopbouw

HOUDI MOED!

Steun onze kerstactie!

Moed. Dat hebben we in deze donkere, onzekere tijd nodig. Juist daarom is het belangrijk elkaar te blijven bemoedigen. Zowel onze naasten dichtbij, als ver weg. Samen willen we er zijn voor mensen in crisisgebieden die de moed dreigen te verliezen.

Help mee op houdmoed.nu of via **NL46INGB0000000550**

scan de
QR-code →

‘Sinds de goede echo kan ik genieten’

TEKST ILONA DE LANGE BEELD DICK VOS

Harmke Zonnebeld (30) uit Kampen verwacht in april haar eerste kindje dankzij een ICSI-behandeling. ‘Na bijna vier jaar proberen, horen mijn man en ik opeens bij de gelukkigen.’

Vorig jaar werd ik vlak voor de eerste adventszondag ongesteld. Het derde teruggeplaatste embryo dat niet bij me bleef. Een jaar eerder, in 2018, zat ik vlak voor een mislukte vruchtbaarheidbehandeling bij een concert van Michael W. Smith. *You're the God of miracles*, zong hij. Ik geloof ook in een God van wonderen. Die er soms voor kiest om die niet te doen, wist ik na die mislukte embryoterugplaatsing.

Dit jaar ben ik zwanger met Kerst. Na bijna vier jaar proberen, horen mijn man en ik opeens bij de gelukkigen; maar blij zijn lukte eerst nog niet. Op de babyafdeling van een kledingwinkel keek ik of niemand mij zag – ik hoorde daar niet voor mijn gevoel. Het kon nog misgaan. Sinds de goede twintigweken-echo deze maand kan ik genieten, ook van mijn veranderende lichaam. Ik ben zwanger geraakt dankzij een ICSI-behandeling. Operatief is er bij mijn man zaad weggehaald. Daarna moest ik hormonen spuiten, zodat het ziekenhuis eicellen van mij kon krijgen. Ik zie me nog zitten bij de prik cursus. Die naald tegen mijn buik gedrukt. En nu? “Ja doorduwen!”, zei de verpleegkundige. Heel tegenna-tuurlijk. Ik ben dankbaar voor deze medische middelen, maar ik vind het niet vanzelfsprekend er gebruik van te maken.

Mensen willen een oplossing, ook christenen kunnen niet goed omgaan met lijden, ontdekte ik de afgelopen jaren. “Wanneer is de volgende terugplaatsing?”, werd er bijvoorbeeld na een mislukte poging gevraagd. Terwijl ik aan het rouwen was over het verloren kindje. Ook zei iemand onlangs wijzend naar mijn buik: “Zie je wel, als je maar geduld hebt.” Nee, dacht ik, de helft van de stellen in dit traject blijft definitief kinderloos. Daar willen mensen niet bijilstaan. Mijn vader durfde dat wel. Hij zag hoe zwaar het was en vroeg ons of het een optie was om met zijn tweeën te blijven. Dat was het, maar we zijn heel dankbaar met onze dochter op komst. Mijn man en ik werken allebei parttime en hopen allebei veel tijd met haar te besteden. We denken nu veel na over het eerste jaar samen. Hoe zorgen we bijvoorbeeld dat onze dochter zich goed hecht? Ik hoop dat zij zich in haar leven veilig voelt bij God, bij ons en bij zichzelf. ◀

‘Ook christenen kunnen niet goed omgaan met lijden, ontdekte ik.’

KERST

GEBED

‘Het leven is voor mij bleker geworden, ik mis de ontmoeting met anderen’

TEKST HARMKE ZONNEBELD BEELD ANDRIES VERVAECKE

‘In België, waar ik woon, was al vrij vroeg een strenge lockdown’, blikt theoloog Jos Moons van de KU Leuven & Tilburg University terug. ‘Het was stil op straat, ik mocht alleen ons huis verlaten om boodschappen te doen of te sporten. Mijn ouders en andere familieleden heb ik sinds februari slechts één keer gezien, toen afgelopen zomer de maatregelen tijdelijk minder streng waren. Het leven is voor mij bleker geworden, ik mis de ontmoeting met anderen. Toch had ik best een goed jaar, hoewel ik het spannend vind dat hardop te zeggen. Ik weet dat voor veel mensen het negatieve overheerst en ik wil hun niet de ogen uitsteken. Wat ik mooi vind, is dat de gemeenschapszin is gegroeid, mensen steunen elkaar meer. Zelf heb ik zeven huisgenoten die net als ik jezuïet zijn en onze band is hechter geworden. Ik bof dat ik hen als huisgenoten heb en mijn dagen niet alleen door hoeft te brengen.

Dit jaar leef ik niet anders naar Kerst toe dan andere jaren, ik ben daar sowieso niet goed in, omdat ik in de adventsperiode nog druk ben met allerlei pastoraal en wetenschappelijk werk. Kerst beleef ik dus pas echt als het eenmaal kerstavond is. Bijna altijd ontroert de liturgie mij, hoewel ik dit keer denk dat de rijkdom en de genade van de kerstliturgie niet zoveel aanwezig zullen zijn als anders. Er zijn ook geen parochianen in de viering waarin ik voorga, zij kunnen via een livestream meekijken. Voor mij zou de genade van Kerst dit jaar zijn dat we ondanks alles het Licht kunnen zien, zonder weg te kijken van de huidige situatie en zonder onze eenzaamheid te ontkennen. Dat zou voor mij een echt kerstwonder zijn.’ ◀

Geef dat ik zien kan

Jij bent wel wat gewend, God,
maar voor ons is het een hele kluit.
Zo veel kwaad en al die ellende.

Armoede, eenzaamheid,
minachtig, misbruik,
geweld, en wanhoop.

Jij bent wel wat gewend, God.
(Of moet ook Jij steeds wennen?)

Maar voor ons ... het is zo donker, soms,
En wij zien zo slecht in het duister.

Laat dit dan ons gebed zijn, God:
geef dat ik zien kan.

Leer ons de legenda verstaan:

de tekens aan de hemel en hier op aarde
die getuigen van Jouw menslievendheid.

Peuter aan ons verstand, aan onze ziel, en toon
waar het kind te vinden is, Jouw licht, onze verlosser,
zodat ook wij hem hulde kunnen brengen.

Want ook in tijden van corona klinkt

Je geruststellende woord dat Je onze klachten hoort,
dat onze zuchten Je niet onberoerd laten;
dank daarvoor.

Want ook in tijden van corona beloof Je onvermoeibaar

Je licht dat schijnt in de duisternis,
en engelen die zingen van vrede;
dank daarvoor.

Want ook in tijden van corona zend Je steeds opnieuw

de Heilige Geest die leven wekt,
zoals ooit in Maria zo nu ook bij ons;
dank daarvoor.

Een ding slechts vraag ik Je,
meer zal ik niet wensen:
geef dat ik zien kan.

Amen

JOS MOONS

Madeline Bell (l.) en Vicky Brown (r.) in 1982 te Amsterdam, ter promotie van *The Young Messiah*.

HET LANGE LEVEN VAN THE YOUNG MESSIAH

TEKST RIMME MASTEBROEK BEELD ANP, ROBERT BAKKER

The Young Messiah van Tom Parker, een album met een mix van klassieke en popmuziek, is al meer dan veertig jaar een kersthit in christelijke kringen. Wat is toch die aantrekkingskracht?

Een versierde tram met 'engel' als promotiemateriaal.

Optreden van The Choir Company in de Veenendaalse Basiliek in 2017. Midden vooraan dirigent Maarten Wassink.

Misschien hoorde het bij mijn vrolijk-gereformeerde opvoeding, maar als tiener hoefde ik met Kerst altijd maar een keer naar de kerk. En dan ging ik altijd naar de kerstnachtdienst, want dan had je een koor, kaarsjes in een donkere kerk en na afloop een chocolade-kerstkrans en de onvermijdelijke sinaasappel-met-kerstboodschap. Wonderlijk hoe de sinaasappel onderdeel is geworden van de kerkelijke kerstraditie.

Ook mijn vader had zo zijn tradities. Pasen maakte hem altijd blij als een kind. Hij was al vroeg klaarwakker en riep dan onderaan de trap: 'De Heer is waarlijk opgestaan!' Daar ging hij net zo lang mee door tot mijn broers en ik antwoord gaven vanuit onze bedden. Met heel veel goede wil klonk het gebrom uit de bedden als een 'Hallelujah!', maar waarschijnlijk pasten onze teksten beter in Klaagliederen.

langspeelplaat

Met Kerst gebeurde min of meer hetzelfde, al was het dan een langspeelplaat die ruim voor elfen – de normale opsta-tijd voor pubers op een vrije dag, zeker na een kerstnachtdienst – door het huis galmde. Ieder jaar dezelfde plaat: *The Young Messiah* (1979), van de Britse componist Tom Parker en The New London Chorale, met de solisten Vicki Brown, Steve Jerome, George Chandler en Madeline Bell, waarvan Bell de meest succesvolle carrière heeft gehad.

Parker bewerkte het klassieke meesterwerk *Messiah* (1741) van Georg Friedrich Händel tot popsongs. *The Young Messiah* is zo'n plaat die ik zelf nooit bewust heb opgezet, maar toch in mijn geheugen gegrift staat. Als je het ouderlijk huis, met de eigen tradities, verlaat en een eigen gezin begint, is dat ook een moment om te kiezen welke tradities je meeneemt en welke niet. *The Young Messiah* heeft die schifting overleefd.

Het werk van Tom Parker is niet zo obscuur als ik lange tijd dacht. Sterker, het lijkt al een poos verankerd te zijn in de beleving van Kerst van (delen van) christelijk Nederland. Neem The Choir Company, organisator van korte koorprojecten met deelnemers uit heel Nederland. Sinds 2012 reist dit koor in de novembermaand door Nederland met hun uitvoering van *The Young Messiah*. Concerten trekken steevast volle zalen. 'Het begon bij Dirk

'In iets meer dan veertig minuten zing je het hele leven van Jezus Christus.'

Verburg, die drie jaar lang met een lokaal koor uit Lopik *Young Messiah*-concerten organiseerde', vertelt The Choir Company-dirigent en koorleider Maarten Wassink. 'Na die drie jaar was dit koor het wel zat. Dirk zag er echter nog genoeg potentie in. Toen is hij bij mij uitgekomen. Al in het tweede jaar paktten we het vrij groot aan. De laatste jaren eindigen we de tour in de Basiliek te Veenendaal. Daar past 1500 man in en de zaal zit dan bomvol.' Inmiddels hebben The Choir Company en Wassink een kleine zeventig keer opgetreden met *The Young Messiah*, berekent Wassink. 'We hebben een database met ongeveer 3000 zangers en zangeressen. Normaal gesproken bestaat ons koor voor *The Young Messiah* uit 250 tot 300 koorleden. Het is

geen enkel probleem om mensen, ook voor de negende keer, enthousiast te krijgen.'

Wassink kent het werk van Tom Parker al lang. 'Vroeger, na de kerkdienst op kerstochtend, werd bij ons thuis de lp van *The Young Messiah* meteen aangezet.' Hij denkt dat een soortgelijke nostalgie een grote rol speelt bij het succes van zijn koor. 'In de zalen zie je vooral de oudere generaties. Parker was echt populair in de jaren tachtig. Hij vulde grote popzalen in Nederland. Als ik tijdens optredens van ons vraag wie er vroeger bij een concert van Parker is geweest, gaan er ontzettend veel handen de lucht in. Na een concert sprak een oudere meneer mij eens aan, met tranen in zijn ogen. Hij had in het verleden shows van Parker bezocht met zijn vrouw, maar zij was dat jaar overleden.'

andere tijd

Rob Favier is het met Wassink eens. Favier – theoloog, liedjesschrijver en entertainer – was in 1992 betrokken bij de Nederlandse hertaling van een ander succesvol project van Parker: *The Commandments*, De Tien Geboden dus. Het origineel werd al uitgevoerd door Nederlandse artiesten, bekende namen ook nog. Rob de Nijs zong bijvoorbeeld mee, en Anita Meyer. Favier: 'Hans Vermeulen was er ook bij betrokken, dat was destijds echt een invloedrijke meneer in de popwereld. Ook dat project was in allerlei grote popzalen te horen, allemaal uitverkocht.' Juist omdat de songs door seculiere artiesten werden vertolkt, bereikte het een breed publiek, denkt Favier. 'Het project kwam niet uit het ons-kent-ons-christelijke-kokertje. Ik zie parallellen met het huidige *The Passion*. Het paasverhaal blijft zo herkenbaar voor mensen die niet veel met de kerk of het christendom hebben, omdat ze artiesten op het podium zien staan die ze wél kennen. Toch waren de jaren tachtig, tot en met de begin jaren negentig, in mijn ogen echt een

Hoes van de originele langspeelplaat.

andere tijd. Een christelijke artiest als Adrian Snell was toen ook razend populair en te horen in grote zalen. En op, toen nog, Radio 3 was de hele woensdagochtend gospelmuziek te horen bij de EO en op zaterdagochtend bij de NCRV. Er was veel airplay voor christelijke muziek, dat is nu veel minder.'

puristen

Toch is het feit dat *The Young Messiah* 41 jaar later nog steeds door Nederland tourt (behalve dit jaar vanwege de coronamaatregelen), niet alleen aan nostalgie toe te wijzen, zegt Wassink. 'De basis, het werk van Händel, is natuurlijk subliem. Als de ingrediënten slecht waren geweest, had Parker daar niets goeds van kunnen maken. Het prachtige stuk van Händel is door hem gepopulariseerd. Puristen vinden dat natuurlijk vreselijk.' Schaterend: 'Ik heb wel eens mensen in de zaal gehad die dachten een kaartje voor de 'gewone' *Messiah* te hebben gekocht. Ze reageerden vriendelijk, maar zeiden de volgende keer toch beter op te letten ...'

Favier: 'Parker was een ster in het componeren van muziek voor de mainstream, muziek die een grote groep mensen kan waarderen. *The Young Messiah* is erg toegankelijk, maar gestoeld op een serieuze componist. Als luisteraar heb je dan toch het gevoel naar iets historisch te luisteren en niet zomaar naar André Hazes junior.' Favier is ook lovend over Wassink. 'Hij zal het zelf niet snel zeggen, maar hij werkt als een katalysator voor de levensduur van *The Young Messiah*. Hij is een ongelooflijke enthousiaste man, een goede dirigent die zijn koorleden echt kan 'pakken'. Dat zorgt ervoor dat *The Young Messiah* goed valt en goed blijft vallen.'

nog geen drie kwartier

In tegenstelling tot bijvoorbeeld de 'echte' *Matthäus-Passion*, die drie uur duurt, duurt *The Young*

Messiah nog geen drie kwartier. 'Behapbaar dus', concludeert Wassink. 'In iets meer dan veertig minuten zing je het hele leven van Jezus Christus, van zijn geboorte tot zijn opstanding. Dat is ontzettend krachtig.'

Normaal gesproken heeft *The Choir Company* een fors podium nodig, vanwege de bijna driehonderd koorleden. Op de plaat van Parker zijn juist de solisten prominenter aanwezig. De twee mannelijke

'Parker was een ster in het componeren van muziek voor de mainstream.'

solisten, George Chandler en Steve Jerome, raakten na deze plaat in de muzikale vergetelheid. Vicki Brown werkte nog vaak samen met Parker op platen uit de *Young*-serie, zoals de *The Young Matthew Passion* (1986) en *The Young Beethoven* (1990). Brown overleed in 1991 aan borstkanker. Parker, sinds zijn pensioen in Spanje woonachtig, overleed daar in 2013.

De Amerikaanse Madeline Bell houdt op haar 78e nog altijd zielsveel van muziek. Op een vriendschapsverzoek op Facebook en bijbehorend berichtje, reageert ze niet. Wel verradt haar profiel dat ze de afgelopen jaren nog regelmatig in Nederland heeft opgetreden en dat ze in 2017 nog in Den Bosch te vinden was. Er was daar namelijk een

jazzfestival, maar: in Den Bosch staat ook het zogenaamde Vicki Brownhuis.

'Zover ik mij kan herinneren is Madeline Bell hier toen niet geweest', zegt Jacqueline Crooijmans, directeur van het Vicki Brownhuis. 'In 2022 bestaan we dertig jaar. Als het goed is, komt Sam Brown, de dochter van, dan langs.' Het Vicki Brownhuis is een inloophuis voor iedereen die iets met kanker te maken heeft: patiënten, naasten en nabestaanden. Vele vrijwilligers bieden hun een luisterend oor, maar er is ook ruimte voor ontspanning, van massages tot creatief werk. Crooijmans: '28 jaar geleden was Brown een bekende naam in Nederland, zeker door haar hit 'Stay With Me To The Morning'. Toen zij te maken kreeg met kanker, maakte zij diepe indruk met haar veerkracht tijdens het ziekteproces. Daarom hebben wij onszelf destijds naar haar vernoemd.' Het Vicki Brownhuis was het eerste inloophuis in Nederland voor mensen die iets met kanker te maken hebben. Inmiddels zijn er tachtig, waarvan de vijftien Toon Hermans Huizen wellicht de bekendste zijn.

hoop

Opvallend: ieder huis heeft zijn eigen koor, onder de noemer Zingen voor je Leven. De koorleden bestaan uit mensen die, direct of indirect, met kanker te maken hebben. Natuurlijk wordt 'Stay With Me To The Morning' vaak gezongen, zegt Crooijmans. Songs uit *The Young Messiah* halen de setlist niet. 'Ik vind het een mooi muziekstuk, maar de huizen hebben geen religieuze achtergrond. We willen voor iedereen toegankelijk zijn.' Toch ziet Crooijmans wel degelijk een verband tussen Kerst en het leven van Brown. 'Vicki Brown wilde altijd hoop houden en de mensen om haar heen met hoop voeden. Bij kanker is het soms zoeken naar lichtpuntjes in de duisternis. Als Vicki Brownhuis hopen we zo'n lichtpuntje te zijn.' ◀

KERST

ACHTERGROND

Een klein kistje vol licht in de duisternis

TEKST ROBIN VAN DEUTEKOM

Kunstwerk bij oude Britse kathedraal wil 'portaal van verwondering' zijn.

Op een winderige buitenhoek van de Lincoln Cathedral in de Britse stad Lincoln stond deze herfst een week lang een klein kistje. Overdag liep je er als voorbijganger makkelijk langsheen. Maar wanneer de nacht inviel en het donker werd, bleek het onopvallende object ineens een bron van licht. Het doosje draagt de naam Stellar en is een project van designbureau Inclume uit Cambridge. Het is rondom geperforeerd met gaatjes en sleuven. Binnenin zitten lampen, die mysterieus groenblauw licht verspreiden – zo fel dat het kistje bijna uit zijn voegen lijkt te barsten. Het is een prachtig beeld, waar je veel bij kunt bedenken. Niet het minst vanwege die locatie: buiten, in het donker, ver weg van de hoofdingang van de Lincoln Cathedral, een van de beroemdste en meest opvallende gebouwen in het Verenigd Koninkrijk.

Deze gotische kathedraal, waarvan de bouw in 1072 begon, gold eeuwenlang als het hoogste gebouw ter wereld, hoger dan de piramides van Gizeh (van 1310 tot 1548, om precies te zijn). Een toeristentrekker van immens formaat dus. Maar het kleine bakje, dat bijna een heel sterrenstelsel lijkt te bevatten, staat op een stille en kille plek, waar nooit iemand komt.

De connectie met het kerstverhaal is gauw gemaakt. Want ook in Bethlehem was een onaanzienlijke ruimte een thuis voor het grootste licht dat ooit bestond, Jezus Christus. Hij werd niet voor een altaar of onder wereldberoemde kruisgewelven geboren, maar ergens achteraf, in een oude stal. Inmiddels staat het kistje vol licht weer in de opslag bij Inclume. In afwachting van een nieuw thuis, waar ook op aarde. ◀

BEELD INCLUME

Waarom 'foute' kerstfilms aantrekkelijk zijn

TEKST ANNEMARIE EVERS DIJK

De kerstvakantie is dit jaar anders dan andere jaren vanwege de lockdown, maar er is één activiteit die we gewoon veilig thuis kunnen doen: foute kerstfilms kijken.

Het aanbod goedkope kerstfilms is groot en aankomende week hoeft u de tv maar aan te zetten om ervan te genieten. Hoe komt het dat veel mensen zich aangetrokken voelen tot dit soort goedkope tv-films met altijd een voorspelbare goede afloop?

In een artikel op de Amerikaanse nieuwswebsite The Huffington Post geeft relatietherapeut Kati Morton een verklaring: 'Het menselijk brein houdt van voorspelbaarheid, vooral als we gestrest zijn.' Door de coronacrisis zouden we het dus extra aantrekkelijk kunnen vinden om thuis foute kerstfilms te kijken. Het is een manier om onszelf te troosten en even te ontsnappen uit het moeilijke alledaagse leven, meent Morton.

In de kerstfilms hebben de hoofdrolspelers vaak grote problemen, maar deze worden op een simpele manier (in anderhalf uur) opgelost. Verlieft worden op een onbereikbare persoon, relatieproblemen, rouw, families die weer herenigd worden, het zijn de ideale thema's voor een kerstfilm. Mensen vinden het fijn om naar die snelle oplossingen te kijken, omdat het leven voor hen zelf vaak veel ingewikkelder is, aldus Morton. Een andere verklaring voor de populariteit van kerstfilms, is dat ze een positieve sfeer uitstralen. Sommige mensen raken gedeprimeerd door de feestdagen, maar door het kijken van een kerstfilm, voelen ze zich tijdelijk iets optimistischer, zegt relatietherapeut Saniyyah Mayo in het artikel. ◀

BEELD ISTOCK

advertentie

JEMIMA

GEEF JIJ ONS EEN TOEKOMST?

Met € 20,- per maand helpt u één van de bewoners in een christelijk tehuis bij Bethlehem.

WWW.JEMIMA.NL/financiele-adoptie

‘Adopteren was al langere tijd een wens’

TEKST ILONA DE LANGE BEELD DICK VOS

Michelle van Hal (34) uit Nuland verwacht in 2021 een adoptiekindje.

‘We krijgen straks waarschijnlijk geen baby, maar een klein mensje met al een persoonlijkheid. Ik ben zo benieuwd wie hij of zij is.’

‘Dit is de eerste Kerst dat mijn man en ik de reële hoop hebben dat we volgend jaar met zijn drieën zijn. We verwachten een kindje uit Thailand, de babykamer is al klaar. Ik werd depressief van die lege, niet-ingerichte ruimte. Bovendien moesten we foto’s van de kamer naar het adoptiebureau sturen. Wát een contrast met de afgelopen jaren ... Toen was Kerst het moment waarop de teleurstelling en het gemis heel groot waren. De afgelopen zeven jaar heb ik tien miskramen gehad. Ik word wel zwanger, maar het embryo blijft niet zitten. Dat betekent dat ik als ik weer een positieve zwangerschapstest vasthad, ik wekenlang bijna niet naar de wc durfde. Ik was bang om weer bloed te zien. We zijn in het ziekenhuis een keer doorverwezen naar een psycholoog, maar deze concludeerde dat we het met zijn tweeën reddden. Mijn man Mark en ik zitten gelukkig op één lijn in deze hele weg. Wat ook hielp, is dat we er veel met anderen over spraken. Zo konden vrienden en familie ons steunen, en het gaf mij ook de mogelijkheid om te bedanken voor een babyshower, als ik het echt niet trok. Mark heeft altijd gezegd: als jij het genoeg vindt, lichamelijk en mentaal, dan stoppen we. Na de tiende miskraam heb ik lange tijd heftige nachtmerries en paniekaanvallen gehad. Dat was het eindpunt. Ondertussen waren we ook begonnen aan een adoptieproces, dus ik zat ook in een loyaliteitsconflict. Wat wilden we nu echt? Adopteren was al langere tijd een wens van ons, een specifiek moment waarop wij het besloten, kan ik niet aanwijzen. Er zijn zo veel kinderen die een warm thuis nodig hebben. Ik ben lerares op een basisschool, dus ik weet dat kinderen niet biologisch van mij hoeven te zijn om me aan hen te hechten. Alleen hadden we het graag gewild náást een zwangerschap. Dit wachten is heel spannend. We krijgen straks waarschijnlijk geen baby, maar een klein mensje met al een persoonlijkheid. Ik ben zo benieuwd wie hij of zij is. En dan is er de extra spanning dat we niet direct naar Thailand kunnen vliegen door de coronacrisis. We kennen mensen die al in maart gebeld zijn door het adoptiebureau, maar die het kindje niet naar huis kunnen halen. Maar de hoop overheerst. Ik geef les aan groep acht en er komen geregeld oud-leerlingen even buurten of het kindje er al is. Dit kind is zo gewenst.’ ◀

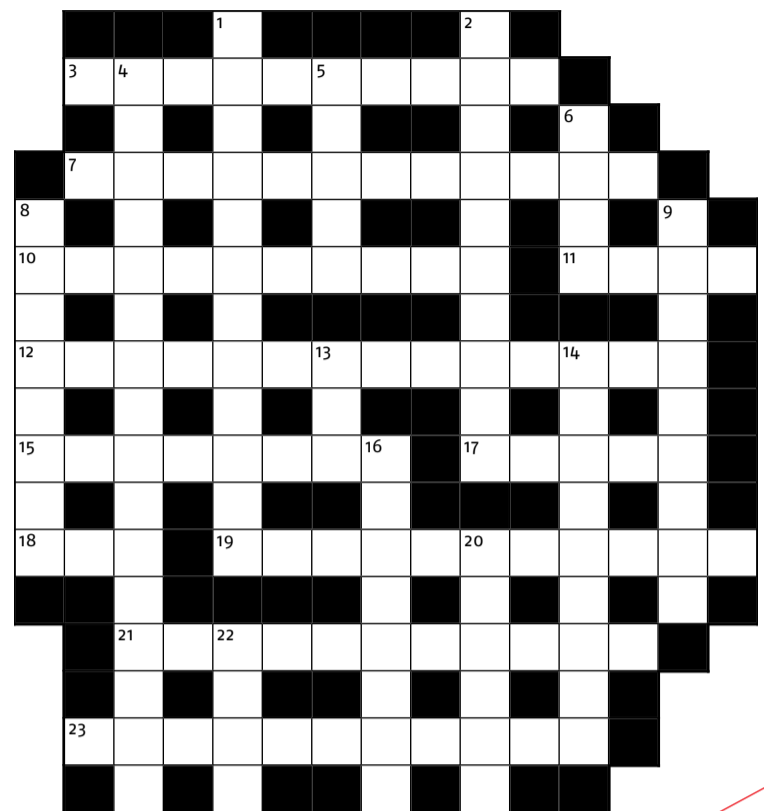
‘Met Kerst waren de teleurstelling en het gemis heel groot.’

horizontaal:

- 3 Reclamefolder die uit protest is gemaakt. (10)
 7 Monument dat in het magazijn staat en soms op tv komt. (12)
 10 Dat is het als de 112-telefoon het even niet zijn. (10)
 11 Jammer, zeker voor velen! (4)
 12 In de relationele sfeer wordt hiervoor koperdraad gebruikt. (14)
 15 Uitzoeken waar de treinen rijden. (8)
 17 Centraal punt op de (sinaasappel)huid. (5)
 18 Zit in Duitsland in een Keur. (3)
 19 Insect dat ruzie zoekt. (11)
 21 Vals bezig zijn met cultuurproducten. (11)
 23 Die wordt met lof uitgereikt en betaald. (11)

verticaal:

- 1 Die schijnt aan boord te werken. (12)
 2 Burgers die zich in een mindere positie dan de jongens bevinden. (10)
 4 Breken in op een feestavond. (16)
 5 Die tint komt een kaarter bekend voor. (5)
 6 Licht 'm op en drink 'm leeg. (4)
 8 Hiermee kan men blijven zitten na een huisbrand. (8)
 9 Blij maken met een goudlaagje. (9)
 13 Wordt verkocht uit onvrede. (3)
 14 Ideeën over de reserves van bezetters. (9)
 16 Vorm van armoedebestrijding die te verdedigen is. (8)
 20 Voor stieren is hij het einde. (6)
 22 Die hecht aan ontkenning. (4)

Oplossing cryptogram van 12-12-20**horizontaal:**

6 hoorcollege, 7 stupide, 8 largo, 10 creativiteit, 13 opa, 14 doe me een lol, 16 serie, 17 kroonkurk, 18 kastanje, 20 spion, 21 siervuurwerk, 22 veehouder

verticaal:

1 contactadressen, 2 trapveldje, 3 conditie, 4 besluiteloosheid, 5 beer, 9 ontvoering, 11 eindklinkers, 12 borstkas, 15 morgenrood, 19 advies

© Sanders Puzzelboeken 180811

MARKTPLAATS

Groot voorstander van de kringloop

TEKST HENDRIËLLE DE GROOT BEELD ND

Op Marktplaats wachten miljoenen tweedehandsspullen op een nieuwe eigenaar. Vandaag spreken we met Wim van Delden (79) uit Grave. Hij verkoopt musicerende engelen.

Wat: musicerende engelen

Prijs: 6 euro

Bijzonderheden: ze zijn van polyester gemaakt

Hier staat de advertentie: nd.nl/engelen

Hoe bent u hieraan gekomen?

'Ik heb de engeltjes geërfd van mijn zuster. Zij is anderhalf jaar terug overleden. Zij spaarde engeltjes, die ik op Marktplaats heb gezet. Ze had een heel grote verzameling. Ik heb laatst nog een kerststal van haar verkocht, met ik weet niet hoeveel engeltjes erbij. Het lukte mij alleen niet om deze erbij te verkopen, ze waren te klein. Ik denk dat ze een centimeter of vier zijn. Ze spaarde overigens allerlei prullaria: poppetjes, noem maar op. Ze ging altijd naar de Xenos om van alles in te slaan.'

Spaart u zelf ook iets?

'Nee, eigenlijk niet meer. Ik ben afstand aan het doen van allerlei spullen. Mijn enige hobby is de kerststal. In mijn kamer heb ik een kerststal staan, van vier bij drie meter. Er staat een Nazareth-dorpje in. Alles wat erin staat qua aankleding, is zelfgemaakt. Zo heb ik een heuvel gemaakt met huisjes uit Cappadocië.'

En de beeldjes?

'De beeldjes heb ik niet gemaakt, die heb ik gekregen bij het afscheid op mijn werk. Het zijn groepen die je kunt aanvullen. Ik heb er ieder jaar wat bij gekocht. Ik denk dat ik nu een stuk of dertig beeldjes heb.'

Wat voor muziekinstrumenten bespelen die engelen allemaal?

'Een harp, een dwarsfluit, en er is een dirigent bij. Het zijn er in totaal elf. Ik verkoop ze per set.'

Komen er veel mensen op af?

'Normaal gesproken wel: er komen altijd burens, familie en vrienden over de vloer, maar dit jaar blijft dat natuurlijk achterwege. Ik vind het belangrijk dat ze goed terecht komen. Ik ben een groot voorstander van de kringloop, ik wil wel dat mensen er schik mee hebben, juist omdat het uit een erfenis komt.' ◀

‘Over het algemeen overheerst de vreugde’

TEKST ILONA DE LANGE BEELD DICK VOS

Belinda (30) uit Wassenaar verwacht in januari een ‘regenboogbaby’. ‘De vierde zwangerschap volgde zo snel op de derde, waardoor ik weet: als dat kindje was gebleven, was dit kindje er niet geweest.’

‘Net als onze oudste dochter, wordt dit meisje dat wij in januari verwachten, geboren na een miskraam. Ze is dus onze tweede regenboogbaby, een kindje dat geboren wordt na een miskraam of stilgeboorte, als teken van hoop. Ook bij mijn oudste dochter was ik rond Kerst zwanger en dat voelt bijzonder. Beide dochters brengen licht in het donker. Ondanks de hoop en verwachting blijft het dubbel. De vierde zwangerschap volgde zo snel op de derde, waardoor ik weet: als dat kindje was gebleven, was dit kindje er niet geweest. Dat vind ik lastig.’

Over het algemeen overheerst de vreugde, maar het zit wel in mijn hoofd. Ik probeer daar open over te zijn, omdat er veel taboes zijn rond miskramen en ziektes in de zwangerschap. Mensen weten ook niet hoe ze ermee om moeten gaan. Op onze dochter hebben we lang moeten wachten, en dan krijg je opeens adviezen als: “Laat het los, dan komt het goed.” Dat is een doodoener. Het is ook pijnlijk om te horen, want mensen geven je het idee dat je jezelf gesaboteerd hebt. Op het moment dat je graag een kindje wilt, dan wil je het liever gisteren dan vandaag. Wat wel hielp is dat onze vrienden en familie voor ons lieten bidden tijdens kerkdiensten. We zijn zelf niet meer actief belijdend, maar dit betekent toch veel. Bidden heeft mij in mijn verdriet wél geholpen.

Ik wil mijn dochters later vertellen over de miskramen. Ik wil ze meegeven dat het ondanks veel verdriet het mooiste kan geven. Dat je over verlies kunt praten, dat het oké is om het even niet te weten. En vooral dat het niet aan hen ligt, mochten zij ooit zoiets meemaken. Dat heb ik mezelf namelijk heel erg afgevraagd. Eén miskraam komt geregeld voor. Maar toen ik voor de tweede keer het gezicht van de echoscopist zag vertrekken, zakte de moed mij in de schoenen. De arts zei toen: “het is niet jouw fout”. Het is een aanlegfout in het embryo en dat is heel pijnlijk. Dat ging bij mij het ene oor in ... Ik wilde dóór. Maar later merkte ik dat het me goed deed, dat zij het zo expliciet benoemde.’ □

‘Er zijn veel taboes rond miskramen en ziektes in de zwangerschap.’

De Heilige is als kind geboren om te sterven

Heilige en Liefdevolle Vader,

Scheurde U maar de hemel open om af te dalen!

Dan zouden de bergen voor U beven.

U heeft de hemel gescheurd, U bent afgedaald!

U bent mens geworden en hebt onder ons gewoond.

U hebt onze eenzaamheid, zonde en dood gedeeld.

Misschien beeft en zucht de schepping,

maar wij niet. Althans niet voor U.

Wel voor een virus, voor onze toekomst, voor de economie.

Wij zijn bang en bezorgd en vrezen voor onze welvaart.

Wij in het Westen duchten een sobere Kerst,

terwijl voor velen elke Kerst sober is,

terwijl er voor 80 miljoen mensen in deze wereld geen plaats is

omdat ze op de vlucht zijn,

terwijl de Heilige als kind is geboren om te sterven.

Vergeef ons Heer, dat we Uw komst hebben geromantiseerd

en ons geen raad weten met soberheid en eenzaamheid.

En juist dat laat zien hoezeer we U nodig hebben vandaag.

Hoezeer we van Uw bedoelingen zijn vervreemd.

Hoezeer we onze goddelijke roeping hebben verzaakt.

Wij zijn het die ons leven liefhebben boven U als Schepper.

Wij zijn het die U tot beeld van ons en onze verlangens hebben

gemaakt

en vinden dat geloof in U wel beloond mag worden met geluk.

Scheurde U de hemel maar opnieuw open om af te dalen,

Scheurde U de hemel maar opnieuw open,

zodat de aarde vol wordt van de kennis van Uw grootheid,

zoals de zee vol is van water.

Scheurde U de hemel maar opnieuw open, zodat onze ziel U

groot maakt als Heer.

Scheurde U de hemel maar opnieuw open, zodat elke knie zich

zal buigen

en elke tong zal belijden dat het kind Jezus Christus Heer is, tot

eer van God de Vader.

Scheur de hemel open en kom opnieuw, Here Jezus. Amen.

Kom.

BERNHARD REITSMAN

‘Een dieptepunt dit jaar was voor mij het online lesgeven’

TEKST HARMKE ZONNEBELD BEELD DICK VOS

‘Het coronavirus heeft mij geholpen om dit jaar te resetten’, vertelt theoloog Bernhard Reitsma. ‘Veel afspraken en vergaderingen gingen niet door of kon ik makkelijk vanuit huis online bijwonen, waardoor mijn werk op bepaalde punten werd teruggebracht naar de basis. Dankzij die verandering denk ik nu meer na over wat voor mij écht belangrijk is. Ik wil meer leven en werken vanuit mijn eigen drive en passie, en mij minder laten leiden door de verwachtingen van andere mensen of instanties.

Blijkbaar is zo’n crisis nodig om ons opnieuw te laten nadenken over waar we mee bezig zijn. Mijn werk heb ik altijd al gezien als onderdeel van mijn levensroeping, maar ook daarin kan ik keuzes maken. Waaraan geef ik mijn tijd en wat doet er in mijn werk écht toe?

Een dieptepunt dit jaar was voor mij het online lesgeven. Normaal gesproken reis ik naar de Vrije Universiteit in Amsterdam en de Christelijke Hogeschool Ede om daar colleges te verzorgen en toen die online moesten plaatsvinden miste ik de ontmoeting met studenten. Vergaderen kan vaak heel goed via een scherm, maar college geven niet: ik mis de interactie met studenten en kan mijn taak als coach minder goed vervullen.

Voor mij is het nu de vraag hoe ik dit gevoel van resetten vasthoud en een gezonde balans blijf behouden. Mijn voornemen is om dicht bij het kerstevangelie te leven, bij Jezus Christus die gekomen is, ook als dat voornemen onder druk komt te staan doordat er altijd zoveel moet. Het is de kunst om te beginnen en daarna weer te stoppen met werken, ook als het werk nog niet af is. En dat blijft een zoektocht.’ ◀

ZOETE TROOST IN DONKERE DAGEN

TEKST MARCO BOSMANS BEELD ISTOCK

Of ook de culinaire redactie een beetje troost kan bieden in de kerstbijlage, was de vraag. Nu is eten op kosten van de baas op zich al een dankbare exclusiviteit. Maar wanneer ik me daarbij ook nog mag storten op de ultieme troosttoet, dan lik ik al mijn vingers af. Twee kilo erbij, omdat de baas het wilde. Oeps.

KERST

KOKEN

Nederlandse kinderen zijn niet voor niets de grootste vla-eters van de wereld.

Corona houdt horecadeuren gesloten. Zelfs voor een dessert kunnen we niet even achterom komen. Zie hier het lijdend alibi voor enkele troostende woorden over de voeders die smachten naar een gelukkig nieuw jaar. Ik beloof het, hun desserts krijgt u in dit artikel toe, eerst een paar woorden over de psychosomatiek achter uw zoete lust. Troosteten is van alle generaties en bekend van Volendam tot Betlehem. Het behoort tot het allesomvattende en internationale begrip comfortfood, dat al enkele jaren een erg populair thema vormt. Het eten ervan troost ons bij weemoed, tegenslag, heimwee en verdriet, simpelweg omdat een pilletje niet echt bestaat. Ook in deze sombere coronatijden heeft eten een enorme paradoxale kracht: het kan ons ontspannen, de zenuwen kalmeren en (even) afleiden, maar ondertussen ... Net zoals u weet waar in huis de EHBO-trommel ligt, zult u zonder moeite die enorme zak chips weten te vinden, uw eerste hulp bij ongenoegen. En dan weet u ook dat de verdoovende waarde van deze heerlijke chippies slechts de korte termijn pleziert. Het vult de buik, maar heelt niet de pijn. Sterker nog, wat volgt is vaak een knagend geweten.

zoethouders

Aangezien bijna iedereen wel smacht naar een zoete finale van 2020 en de lekkere trek deze dagen amper te stuiten is, tilt 'dokter Bosmans' alle geweten-

tensbezwaren even over de jaarwisseling heen. De goede voornemens zijn voor later, nu is het tijd voor het zoet. Net als een zak chips is zoete troost niet goed voor de calorieën en van korte duur, maar hierbij speelt nog een andere factor. Zoet herinnert ons vaak aan blijde tijden, aan thuis. Immers, van mama kregen we een snoepje voor de zere knie en oma had steevast die reep chocolade klaarliggen voor dat mooie rapport. Om over het strooigoed op 5 december nog maar te zwijgen: de climax van het kind-zijn.

kwak siroop

Meester-patissier Harry Mercurius weet als geen ander met welk zoethoudertje we het kroost aan tafel kunnen houden. 'Kinderen weten dat ieder diner zoet eindigt en moeten dus even door de bittere spruit heen bijten om bij het ijs uit te komen. Nederlandse kinderen zijn dan ook niet voor niets de grootste vla-eters van de wereld. En was er geen vla, dan kregen ze wel yoghurt met een flinke kwak siroop. Volgens mij gaat dat nog steeds zo.' De Amsterdammer Harry Mercurius stond al op zijn vijftiende in de banketbakkerskeuken. Hij trok vervolgens de wereld over om zijn kennis te verbreden en lekkers te delen, en wist zich, terug in Nederland, te nestelen aan de top van het patisseriegilde. Inmiddels geniet hij van zijn pensioen, al wordt nog menigmaal een beroep gedaan

Meringues (eiwitschuim)

INGREDIËNTEN

- 400 gram eiwitten (ter indicatie: in een ei zit 1 eiwit)
- 300 gram fijne suiker
- 800 gram fijne suiker

BEREIDINGSWIJZE

Klop de eiwitten tot sneeuw, voeg langzaam de 300 gram suiker toe en zodra de eiwitten 'taai' zijn geklopt, spatel er dan langzaam de 800 gram suiker doorheen. Let op: niet te lang spatelen en niet te lang laten staan, anders loopt het schuim terug. Dit komt omdat het schuim rauw is en de suiker dan sneller door het vocht oplost.

De recepten op deze pagina's zijn van Harry Mercurius.

Chocolade- mousse

INGREDIËNTEN

- 225 gram eiwit
- 150 gram fijne suiker
- 300 gram chocolade
- 500 gram slagroom

BEREIDINGSWIJZE

Weeg alle ingrediënten zorgvuldig af. Sla de slagroom op (iets steviger dan yoghurt) en zet deze in de koelkast. Klop het eiwit tot sneeuw in een keukenmachine en voeg de 150 gram fijne suiker toe. Ga door met kloppen tot je geen suikerkristallen meer proeft. Dit is belangrijk, omdat anders de suiker oplost in de mousse en er dan vochtgaatjes gaan ontstaan. Terwijl de eiwitten staan te kloppen, ga je de chocolade bewerken: doe de gesmolten chocolade in een roestvrijstalen bekken (plastic mag ook). Doe er dan beetje voor beetje heet water bij en blijf steeds goed roeren totdat er een mooi stevig 'lint' van je garde af loopt. Maak de chocolade niet te slap, hij moet zalvig blijven. Neem een kwart van het opgeklopte eiwit en vermeng dit met het chocolademengsel, daarna de rest van het eiwit toevoegen. Haal de opgeslagen slagroom uit de koelkast en schep deze snel door het chocolade/eiwitmengsel tot een mooie gladde massa.

KERST

KOKEN

op zijn kennis en kunde. Kan hij zoete troost bieden in dit bittere jaar? 'Nou, patisseriewinkel Mercurius is nu in handen van onze zoon Joey, dus ik stuur je bestellingen met alle liefde door. Maar zonder gekheid, de zoete keuken is bij uitstek geschikt om mensen blij te maken. Dat is wat ik al die jaren dan ook heb gedaan. Toch gaat het niet om zo veel mogelijk en zo zoet mogelijk, want die troost wreekt zich uitein-

'De goede voornemens zijn voor later.'

delijk. De werking van troosteten heeft met psychologie te maken en dat geldt als geen ander voor desserts. Wanneer we iets zoets proeven op de tong, worden we vrolijk, al dan niet met een herinnering in ons hoofd. Maar die blijdschap zit niet alleen in de smaken op de tong. Je proeft bijvoorbeeld ook met je ogen. Wanneer jij een kleurrijke taart ziet die mooi is opgemaakt, dan word je blij en krijg je er zin in. Je ogen geven die taart al meteen door aan je hersenen en dan heb je nog geen hap genomen. De kunst is om een taart of een ander dessert te maken waarbij je kunt wegdromen. Je creëert een beleving aan tafel. Ken je bijvoor-

beeld die lavacakes, waar warme chocolade uit stroomt als je er een vork in steekt? Dat is toch een geweldige ervaring? Je ziet het, je ruikt het en dan mag je ook nog eens proeven!' Omdat ik graag de proevende daad wil voegen bij zijn troostende woorden, brengen we een bezoek aan de patisseriewinkel van junior. Pa en ma Mercurius wonen er pal tegenover. Daar benadrukt senior graag ook nog even het belang van de oren bij de dessertbeleving. 'Onderschat niet hoe lekker een geluid kan zijn. Denk maar eens aan een krakend chipje of een poppende kurk; als je dat hoort, krijg je er zin in. Een knapperig chocolaagje maakt de beleving dus extra lekker, proef je? Kortom, wanneer je aan tafel getroost moet worden, zorg dan voor een geluksmoment dat in alle opzichten indruk maakt en niet snel vergeten wordt. Eh ... ja, van chocolade, ijs en taart kun je wat dikker worden, inderdaad. Maar het is december, hoor! Laten we vooral een beetje proberen te genieten en dan gaan we volgend jaar weer wat meer op de balans letten. Ook in die balans mag je trouwens best wel eens snoepen en dat hoeven geen uitbundige dessertbuffetten te zijn. Ook een sterretje in een plakje cake, dat je gebakken hebt naar het recept van je moeder, kan al erg troostend zijn. Of wat dacht je van een crêpe Suzette, geflambeerd aan tafel met mooi vanille-ijs met een grove korrel zeezout en een beetje olijfolie. Kleine moeite, groot plezier. Mensen die deze dagen wat langer in de keuken willen staan, kunnen zich uitleven op een Bombe Vesuvius, een Omelette Sibérienne of een soufflé. Met zo'n spektakel steel je de show en vergeet je even alle ellende.' ◀

CHOCOLADE, NOTOIRE TROOSTER

In (w)etenschappelijk opzicht maakt in chocolade fenylethylamine het zoete verschil. Dit stofje veroorzaakt eufore gevoelens en associaties. Laat een stukje pure chocolade (70 procent cacao) in je mond smelten en een heerlijk gevoel van welbevinden daalt over je neer. Chocolade staat dan ook wel bekend als licht antidepressivum. Het is dus heel begrijpelijk dat we op sombere dagen op de bank kruipen met een flinke reep of een doos bonbons.

Uit onderzoek is gebleken dat pure chocolade niet alleen antioxidanten bevat, maar ook ontstekingsremmend kan werken. Volgens Kristin Kirkpatrick, diëtist en auteur van *Skinny Liver*, komt dat vooral door de hoge hoeveelheid flavonoiden die pure chocolade bevat. Daarnaast is chocolade een bron van magnesium, een van de belangrijkste micronutriënten die wij als mensen nodig hebben. Flavonoiden zijn overigens ook nog eens goed voor je brein. Ze bevorderen de functionering van hersencellen, beschermen de kwetsbare cellen en stimuleren zelfs vernieuwing.

Volgens patissier Harry Mercurius is een lavacake waar warme chocolade uit stroomt als je er een vork insteekt een geweldige ervaring. 'Je ziet het, je ruikt het en dan mag je ook nog eens proeven!'

Omelette Sibérienne

INGREDIËNTEN

- 1 kleine cake
- 50 milliliter likeur (amandel of sinaasappel)
- 1 liter vanilleroomijs
- 4 eiwitten
- 125 gram suiker
- 2 eetlepels poedersuiker

BEREIDINGSWIJZE

Snijd de cake in 12 plakken en besprenkel deze met de likeur. Bekleed een kom met de cakeplakken, maar houd een paar plakken achter. Neem het ijs uit de verpakking, laat het wat zachter worden en vul de vorm af met het ijs. Bedek de kom met de achtergehouden cakeplakken en snijd de cake eventueel bij. Zet de kom tot gebruik in de diepvries. Verwarm de oven voor op 200°C, klop de eiwitten stijf met de suiker. Neem het ijs uit de diepvries en bestrijk het met behulp van een pannenkoekmes met eiwit. Let op: de eiwitlaag moet aan alle kanten even dik zijn. Maak punten of golfjes in de eiwitlaag en bestrooi de bovenkant met poedersuiker. Zet de 'omelette' 3 à 4 minuten in de oven (eventueel grillstand gebruiken) tot het eiwitschuim lichtbruin is. Snijd het in plakken en serveer direct.

Zij verdient meer dan alleen medelijden...

Help de vluchteling en geef voor het werk van CRR

Stichting CRR biedt hulp aan duizenden vluchtelingen. In de uitzichtloze situaties op de Griekse eilanden ondersteunen we lokaal grotere en kleinere organisaties door hulpgoederen en vrijwilligersteams beschikbaar te stellen. Wij kunnen en mogen dit doen dankzij uw steun!

In de laatste maand van 2020 doen wij een beroep op u. Wilt u met uw bijdrage dit mogelijk blijven maken? Iedere bijdrage helpt ons in onze missie liefde en licht te verspreiden onder de vluchtelingen in Griekenland!

DONEER NU

NL74 RABO 0306 6331 83
o.v.v. ND actie voor
Griekenland

www.stichtingcrr.nl

Algemeen Nut
Beogende Instelling
ANBI

Deze advertentie is mogelijk gemaakt dankzij:

 MERWESTREEK
BOUW&ONTWIKKELING SINDS 1961

The logo for New Faith Network, featuring the words 'NEW FAITH NETWORK' in white capital letters on a red rectangular background. The background of the entire page is a collage of various movie posters, including titles like 'The 5th Quarter', 'No Ordinary Shepherd', 'Broken Horse', 'Mandie and the Forgotten Christmas', 'The Shack', 'Christmas Dress', 'Christmas Oranges', 'Ties That Bind', and 'The Christmas Angel'.

Verhalen over geloof, hoop en liefde.

New Faith Network groeit tot grootste aanbieder christelijke films en series

Terwijl andere grote streamingdiensten zich richten op de massa, voorziet New Faith Network in de behoeften van een kleinere, christelijke doelgroep. De online streamingdienst is in korte tijd onmisbaar geworden voor het christelijke gezin. 'We zijn echt in een gat gesprongen', vertelt eindredacteur Machiel Copier. 'We hebben nu de grootste selectie van christelijke films en series, aangevuld met een veilig seculier aanbod zónder vloeken, geweld of naakt.'

Als eindredacteur van de christelijke streamingdienst New Faith Network is Machiel Copier verantwoordelijk voor alles wat online komt. 'We vullen ons aanbod dagelijks aan met nieuwe films en series, en die moeten allemaal perfect bij ons passen. Het is een enorm leuke uitdaging om steeds weer de juiste titels voor onze doelgroep te vinden.' Copier is trots op de groei die de streamingdienst heeft doorgemaakt. 'Ik was erbij toen onze eerste abonnee zich aanmeldde in 2017. Nu zijn we in zeven landen actief en kunnen abonnees naast hun mobiel en computer ook onze app gebruiken op hun Smart TV.' Het aantal abonnees is sinds vorig jaar verdubbeld waardoor ook het aanbod kon groeien. Op dit moment biedt het platform zo'n vijftig series en zeshonderd films aan. 'Het is leuk om die groei te zien. Want hoe meer abonnees, hoe meer mooie titels we aan kunnen bieden.' Dat de 'christelijke Netflix' zo hard groeit verbaast Copier niet. 'Van tevoren wisten we dat er vraag is naar een christelijk aanbod in series en films. De verkoop van dvd's staat onder druk omdat veel mensen geen dvd-speler meer hebben en op grote platformen als Netflix en Videoland staan maar weinig christelijke films. Wij zorgen voor een veilige omgeving zonder geweld, grove taal of naakt. Het aanbod volgt de christelijke waarden en heeft vaak een mooie boodschap met stof tot nadenken.'

Voor het hele gezin

Een deel van het aanbod bestaat uit bekende films zoals *The Shack*, *From the Heart* en *I can only imagine*, een film over de christelijke zanger Bart Millard, aangevuld met geschikte seculiere content. 'Die mix is voor ons heel belangrijk: een film hoeft niet altijd over het geloof te gaan om goed te zijn.' Niet alles wat online staat is geschikt voor jonge kinderen. Daarom heeft New Faith Network een speciale kids-pagina waar kinderen veilig kunnen zoeken naar een leuke film of

serie. 'De animatieserie *Fakkeldragers*, met bekende christenen als Maarten Luther, John Bunyan en Augustinus, staat daar pal naast *Buurman en Buurman*, *Brandweerman Sam* en *Pieter Konijn*. Dat werkt heel goed, want ook voor kinderen is die mix belangrijk.'

New Faith Network maakt ook eigen programma's, vertelt Copier. 'In *Ik rouw van jou* vertellen mensen die iemand verloren hebben hoe zij door deze periode van verlies heen zijn gekomen en de rol die God daarin speelt. Door zelf zo'n programma te maken geven wij christelijke televisie ook een plek. Ook *Liefde van mijn leven* is zo'n programma. Zanger Gerald Troost gaat in die afleveringen langs bij een stel met een bijzonder liefdesverhaal. Aan de hand van hun persoonlijke verhaal schrijft hij een lied dat hij op hun bruiloft zingt.' Een andere goed bekeken eigen productie is *De Oorsprong*, een programma met in elke aflevering een portret van een bekende Nederlandse spreker of predikant.

De streamingdienst wil ook graag van betekenis zijn voor christelijke zangers, koren en theatermakers. 'Vroeger kochten mensen dvd's van een concert, maar wij wilden dit nog toegankelijker maken. Daarom registreren we geregeld christelijke bijeenkomsten of kopen we de rechten om een bijeenkomst online te mogen zetten. Zo kunnen abonnees bij ons naar concerten van onder meer Sela, Rikkert Zuiderveld en Tim Zingt kijken. Van al die mooie titels ben ik er in het bijzonder trots op dat mensen via ons een van de laatste concerten van Kinga Ban kunnen bekijken.'

Zijn eigen favoriete christelijke film is *I can only imagine*, vertelt Copier. 'Die film is zo goed gemaakt, dat is niet normaal. Mensen hebben soms het vooroordeel dat christelijke films van lagere kwaliteit zijn, maar daarmee rekent deze film echt af. Het verhaal pakt mij, alles in de film klopt. Ik ben blij dat de laatste jaren meer christelijke films worden gemaakt die over het echte leven vertellen, ook als dat rauw is en pijn doet. Juist die films zijn de moeite van het kijken waard.'

Ontdek deze en nog vele andere christelijke films en series bij New Faith Network. Start nu jouw gratis 14-daagse proefperiode op newfaithnetwork.com.

newfaithnetwork.nl

Nieuw in december

NU ONLINE

100 min | **AL**

Christmas Oranges

Rose kijkt uit naar kerstfeest, omdat dan alle kinderen van het weeshuis een sinaasappel cadeau krijgen. Maar zal het strenge schoolhoofd Crampton dat wel toestaan dit jaar?

NU ONLINE

26 min | **AL**

Christmas Dress

Door een storm lijkt het hele kerstfeest van de familie Jeppsons in het water te vallen. Het gebed en de hoop op God is alles wat ze nog hebben.

NU ONLINE

97 min | **AL**

Miracle Maker

Als er een stadje is dat tijdens kerst wel een wonder kan gebruiken dan is het Woodhaven. Vanwege de ongunstige ligging is het stadje geïsoleerd geraakt en valt er weinig te vieren.

NU ONLINE

98 min | **AL**

Christmas Comes Home

De weduwe Daniel neemt zijn gehandicapte zoon mee naar San Francisco voor een operatie die ervoor kan zorgen dat hij weer kan lopen.

NU ONLINE

95 min | **AL**

Chocolate Covered Christmas

Sadie komt erachter dat het familiebedrijf van haar ouders is verkocht. Ze baalt hier enorm van en probeert dit ongedaan te maken.

NU ONLINE

97 min | **AL**

Christmas Miracle

Acht onbekenden schuilen midden in een sneeuwstorm in een verlaten kerk. Hier moeten ze goed samenwerken om deze storm door te komen.

NU ONLINE

90 min | **AL**

Christmas Grace

De jonge Gary is eigenaar van een goedlopende speelgoedwinkel. Dan hoort hij dat de zakenman Jim in dezelfde straat ook een speelgoedzaak wil openen.

NU ONLINE

89 min | **AL**

Christmas Manger

Een jong meisje weet haar opa een reden te geven om zijn leven weer op te pakken. Ze gaan namelijk samen een levende kerststal realiseren.

21 DECEMBER ONLINE

90 min | **AL**

We Three Kings

Amy, Catherine en Charles kunnen niet wachten tot hun lievelingsoom op bezoek komt. Een leuke kerstfilm met een gastrol van zanger Michael W. Smith.

23 DECEMBER ONLINE

81 min | **AL**

Christmas with a Capital C

Deze film gaat over de ware boodschap van kerst. Een inwoner van het plaatsje Trapper Falls probeert het kerstverhaal te weren uit het straatbeeld.

NO ORDINARY
SHEPHERD

Afscheidsconcert Elly en Rikkert

‘50 jaar mooi geweest’ ook zonder publiek een succes

Het is door de coronacrisis voor artiesten een rare tijd om op te treden. Dat geldt ook voor het zangduo Elly en Rikkert. Zij speelden dit voorjaar het allerlaatste afscheidsconcert ‘50 jaar mooi geweest’, zonder publiek. Het concert was alleen te volgen voor mensen die betaald hadden voor de live-stream. Maar niet getreurd: vanaf 30 december is ‘50 jaar mooi geweest’ te zien op New Faith Network. De voorstelling is een mooi eerbetoon aan 50 jaar prachtige liedjes en teksten door dit legendarische duo. Hoe kijken Elly en Rikkert Zuiderveld terug op dit concert?

Rikkert: “In de voorstelling hebben we geprobeerd een samenvatting te geven van de liedjes die we in al die jaren geschreven en gespeeld hebben. Het was lastig kiezen omdat een deel van het publiek ons kent van ‘voor Christus’ en een deel van de periode daarna. Bovendien schrijven we voor zowel kinderen als voor volwassenen. En dat moest allemaal in één avondprogramma passen!”

Optreden zonder publiek

In de voorstelling passeren allerlei liedjes de revue. Zoals het vrolijke ‘Alles is vrij’ en ‘Leve de Cosmetica’, maar ook het mooie ‘Sorry Heer’ en ‘Afrika’. En natuurlijk het bekende kinderliedje ‘De Kauwgomballenboom’.

Rikkert: “Uiteindelijk hebben we een aardige balans gevonden in het programma en is het een mooi concert geworden.”

Het optreden zonder publiek was voor Elly en Rikkert echter wel een hele nieuwe belevenis. Elly: “Enerzijds werd het wel tijd, vanwege lichte gezondheidsklachten en onze leeftijd, na zoveel jaren reizen, sjouwen en bouwen. Maar het was anderzijds ook wel een vreemde ervaring: we waren zo gewend om de mensen in de zaal in de ogen te kunnen kijken, de reacties

te peilen en daar op in te gaan. Nu probeerden we voor ons te zien hoe de mensen thuis, soms met het hele gezin, op de bank zaten en het concert op afstand beleefden.”

Afscheid met dubbel gevoel

Met hun bevriende muzikanten Jan Borger, Dick Le Mair en Peter van Essen, heeft het duo een bijzondere band. “Dat hielp ons om op het podium steeds contact met elkaar te houden, de leegte te vullen en elkaar te dragen”, vult Rikkert aan.

Dit jaar is voor Elly en Rikkert ook meteen hun afscheidsjaar. Een bijzondere periode, vindt Rikkert. “Het is een beetje dubbel. Wij waren er op voorbereid om het kalmer aan te gaan doen, terwijl veel van onze collega’s, vol van creatieve ideeën en plannen, opeens voor het blok werden gezet. Alles moesten ze afzeggen of uitstellen. Dat vraagt veel aanpassingsvermogen en geduld. Voor ons was het extra bijzonder omdat we enorm veel dankbare reacties kregen van de mensen die ons hebben gevolgd. Het was bemoedigend en vaak ontroerend om te lezen hoe bepaalde liedjes een diepe betekenis hebben gehad in hun leven. Mooi dat we dit hebben mogen doen.”

Niet achter de geraniums

Wie denkt dat Elly en Rikkert in een luie schommelstoel hun pensioen zullen doorbrengen, heeft het mis! Rikkert: “We blijven in elk geval schrijven. Liedjes, gedichten, enzovoort. Elly doet wat kleinschalige optredens en werkt aan een kinderboek. Helemaal niks doen lukt ons niet. Hopelijk vinden we wel wat meer tijd voor vrienden en het lezen van een goed boek. Ook genieten we volop van het prachtige Drentse landschap waar we mogen wonen!”

Vanaf 30 december is ‘50 jaar mooi geweest’ van Elly en Rikkert te zien op New Faith Network.